

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

YALAN YERE YEMİN SUÇU (TCK m. 275)

Doktora Tezi

**Hazırlayan
Kerim KILIÇ**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Burhan Caner HACIOĞLU**

HAZİRAN 2024, ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

“Yalan Yere Yemin Suçu (TCK m. 275)” “**Doktora**” tezim tarafımda incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim. Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Kerim KILIÇ

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Anabilim Dalı : Kamu Hukuku

Program Adı : Doktora

Tez Başlığı : Yalan Yere Yemin Suçu (TCK m. 275)

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 250 sayfalık kısmına ilişkin 23/05/2024 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: % 12'dir.

Filtrelemeye **alıntılar dâhil** edilmiştir. Filtrelemede **yedi (7) kelimedenden daha az** örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 12/06/2024

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Burhan Caner HACIOĞLU

Öğrenci: Kerim KILIÇ

KILAVUZA UYGUNLUK

“Yalan Yere Yemin Suçu (TCK m. 275)” başlıklı Doktora Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Kerim KILIÇ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Burhan Caner HACIOĞLU

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Dr. Öğr. Üyesi Burhan Caner HACIOĞLU danışmanlığında **Kerim KILIÇ** tarafından hazırlanan “**Yalan Yere Yemin Suçu (TCK m. 275)**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Kamu Hukuku** Anabilim Dalı’nda **Doktora** tezi olarak kabul edilmiştir.

12/06/2024

JÜRİ:

Danışman : **Dr. Öğr. Üyesi Burhan Caner HACIOĞLU** (İmza)
Üye : **Doç. Dr. Ercan YAŞAR** (İmza)
Üye : **Doç. Dr. Can CANPOLAT** (İmza)
Üye : **Dr. Öğr. Üyesi Soner DEMİRTAŞ** (İmza)
Üye : **Dr. Öğr. Üyesi Fatih AYDEMİR** (İmza)

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun /.... /2024 tarih vesayılı kararı ile onaylanmıştır.

...../...../2024

Prof. Dr. Necdet TOZLU

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

“Yalan Yere Yemin Suçu (TCK m. 275)” konulu bu çalışma Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Doktora Programı kapsamında Dr. Öğr. Üyesi Burhan Caner HACIOĞLU danışmanlığında doktora tezi olarak hazırlanmış; Doç. Dr. Ercan YAŞAR, Doç. Dr. Can CANPOLAT, Dr. Öğr. Üyesi Fatih AYDEMİR ile Dr. Öğr. Üyesi Soner DEMİRTAŞ’tan oluşan tez savunma jürisi önünde 12.06.2024 tarihinde savunularak oybirliği ile başarılı bulunmuştur.

Lisans eğitimimden doktora eğitimim sona erdiği bu ana kadar her zaman yanımda olan; doktora tez konusunun belirlenmesinden tez yazımının sonuna kadarki her aşamada kıymetli fikirleri ve yönlendirmeleri ile danışmanlığımı yürüten değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Burhan Caner HACIOĞLU’na teşekkürü borç bilirim.

Gerek tez jürimde bulunmak suretiyle tezimize katkı sağlayan gerekse tez yazım sürecinde çalışmamıza değerli fikir ve görüşleriyle destek veren hocalarım Doç. Dr. Ercan YAŞAR’a, Doç. Dr. Can CANPOLAT’a, Dr. Öğr. Üyesi Fatih AYDEMİR’e ve Dr. Öğr. Üyesi Soner DEMİRTAŞ’a ayrı ayrı şükranlarımı sunarım.

Emek ve sebat isteyen bu uzun yolculukta tüm masumiyetleri ve varlıkları ile bana güç veren, manevi anlamda destek olan biricik evlatlarım, göz bebeklerim Mustafa Kağan KILIÇ ve Batuhan KILIÇ’a teşekkür ederim. Bu süreçte hem mükemmel bir anne hem mükemmel bir eş hem de mükemmel bir hoca olarak varlığı ile her zaman bana güç veren kıymetli eşim Dr. Öğr. Üyesi Şengül AL KILIÇ’a sonsuz teşekkür ederim. Yine bu süreçte ve yaşamımızın her anında yanımızda olan değerli AL ve KILIÇ ailelerinin tüm kıymetli fertlerine ve bilhassa anne ve babalarımıza ayrı ayrı teşekkür ederim.

Hukuk lisans eğitimi dönemimden itibaren yetişmemde ve bugünlere gelmemde büyük emeği olan başta Fakültemiz Dekan’ı Prof. Dr. Ayhan Döner olmak üzere EBYÜ Hukuk Fakültesinin tüm değerli hocalarına teşekkürü bir borç bilirim. Tez yazım sürecinde verdiği manevi destekten ötürü kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi M. Akif ETGÜ’ye: tezimizin okunmasında emeği ve katkıları bulunan Dr. Öğr. Üyesi Hasan İBA’ya, Arş. Gör. Nihal ARAL’a, tezimizin biçimsel düzeltmelerindeki desteklerinden ötürü Arş. Gör. Ogün USTA’ya ayrı ayrı teşekkürlerimi sunarım.

Kerim KILIÇ, Erzincan, 2024

YALAN YERE YEMİN SUÇU (TCK m. 275)

Kerim KILIÇ

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Doktora Tezi, Haziran 2024

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Burhan Caner HACIOĞLU

ÖZET

Yalan yere yemin suçu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 275'inci maddesinde üç fıkra düzenlenmiştir. Bu suçun konusu olan yemin ise 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) m. 225 ilâ m. 239 arasında hüküm altına alınmıştır. HMK'da düzenlenen yemin, hukuki niteliği itibari ile kesin deliller arasındadır. İlgilisi tarafından yeminin usulüne uygun olarak yerine getirilmesi durumunda, uyuşmazlığa konu olan vaka, yemin eden taraf lehine mahkeme nezdinde ispatlanmış olacağından, yeminin gerçeğe aykırı şekilde eda edilmesi hem hukuk davasının karşı tarafının adil yargılanma hakkını elinden alacak hem de adli faaliyetlerin güvenilir şekilde yürütülmesine engel olacaktır. Bu tehlikeleri bertaraf edebilme adına kanun koyucu, TCK m. 275'te yalan yere yemini bir suç olarak düzenleme gereği duymuştur.

Yalan yere yemin suçunun ele alınabilmesi için her şeyden önce bu suç kapsamında önem arz eden bazı temel kavramların ortaya konulması gerekir. Bu itibarla yalan yere yemin suçu, yemine dair HMK'nın 225 vd. maddelerindeki hükümler ile karşılaştırmalı hukuktaki düzenlemeler de dikkate alınarak incelenmiştir. Bu kapsamda, yalan yere yemin suçunun suçun unsurları ve suçla korunan hukuki değer yönünden *olan hukuk (de lege lata)* ve *olması gereken hukuk (de lege feranda)* açısından ele alınması hedeflenmiştir. TCK'da yalan yere yemin suçunun taksirli haline yer verilmemiştir. Bununla birlikte, failin bu suçu hukuk davasında işlemesi neticesinde elde edeceği menfaat ile yalan yere edildiği iddia edilen yemine ilişkin suçun ceza yargılaması esnasında ispatında yaşanan zorluk, faile suçun işlenmesini göze alılabilecek ya da kolaylıkla bu suçu işlemesine imkân sağlayabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Yemin, Gerçeğe Aykırılık, Yalan Yere Yemin Suçunun Unsurları, Taksirle İşlenen Yalan Yere Yemin Suçu

PERJURY CRIME (TCC Art. 275)

Kerim KILIÇ

Erzincan Binali Yıldırım University

Graduate School of Social Sciences

PhD Dissertation Thesis, June 2024

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Burhan Caner HACIOĞLU

ABSTRACT

The offence of perjury is regulated in three paragraphs in Article 275 of the Turkish Penal Code (TPC) No. 5237. The oath, which is the subject of this offence, is regulated under Articles 225 to 239 of the Code of Civil Procedure (CCP) No. 6100. The oath regulated in the CCP is among the conclusive evidence in terms of its legal nature. In the event that the oath is duly fulfilled by the party concerned, the case subject to the dispute will be proved before the court in favour of the party taking the oath, and the untrue fulfilment of the oath will both deprive the other party to the civil lawsuit of the right to a fair trial and prevent the reliable execution of judicial activities. In order to eliminate these dangers, the legislator felt the need to regulate perjury as an offence under Article 275 of the TPC.

In order to address the offence of perjury, first of all, some basic concepts that are important within the scope of this offence should be put forward. In this respect, the offence of perjury is analysed by taking into consideration the provisions of Articles 225 et seq. of the CCP on oath and the regulations in comparative law. In this context, it is aimed to examine the crime of perjury in terms of the elements of the crime and the legal value protected by the crime in terms of the law that is (*de lege lata*) and the law that should be (*de lege feranda*). The TPC does not include the negligent form of the offence of perjury. However, the benefit to be obtained by the perpetrator as a result of committing this offence in a civil case and the difficulty experienced in proving the offence of perjury during the criminal proceedings may make the perpetrator risk committing the offence or enable him to commit this offence easily.

Keywords: The Oath, Untruthfulness, Elements of the Offence of Perjury, Offence of Perjury Committed by Negligent

KISALTMALAR

AD	: Adalet Dergisi
ACK	: Alman Ceza Kanunu (Strafgesetzbuch)
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜEHFD	: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
BKCK	: Birleşik Krallık Ceza Kanunu
BGH	: Bundesgerichtshof (Alman Federal Mahkemesi)
Bkz.	: Bakınız
BVerfGE	: Bundesverfassungsgericht (Alman Anayasa Mahkemesi)
C.	: Cilt
CD	: Ceza Dairesi
CGK	: Ceza Genel Kurulu
CHD	: Ceza Hukuku Dergisi
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
çev.	: çeviren
dn.	: dipnot
E.	: Esas
EBYÜHFD	: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
e.t.	: erişim tarihi
GVG	: Gerichtsverfassungsgesetz (Adli Teşkilat Kanunu)
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBK	: İçtihadı Birleştirme Kararı

İCK	: İsviçre Ceza Kanunu (Schweizerisches Strafgesetzbuch)
İYUK	: İdari Yargılama Usulü Kanunu
K.	: Karar
MTK	: Milletlerarası Tahkim Kanunu
M.S.	: Milattan sonra
R.G.	: Resmi Gazete
s.	: sayfa
ss.	: sayfa sayısı
StGB	: Strafgesetzbuch (Ceza Kanunu)
StPO	: Strafprozeßordnung (Ceza Usul Kanunu)
T.	: Tarih
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TL	: Türk Lirası
vb.	: ve bunun gibi / ve benzeri
vd.	: ve diğerleri / ve devamı
Y.	: Yıl
yy.	: yüzyıl
Y.	: Yargıtay
ZPO	: Zivilprozessordnung (Medeni Usul Kanunu)

İÇİNDEKİLER

YALAN YERE YEMİN SUÇU (TCK m. 275)

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI	iv
ÖN SÖZ.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
KISALTMALAR	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YALAN YERE YEMİN SUÇUNA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR VE SUÇUN TARİHSEL GELİŞİMİ

A. Yemin Kavramı	5
1. Tanım ve Yeminin Varlık Nedenleri	5
2. Bazı Hukuk Sistemlerinde Yemin Kavramı.....	8
a. Roma Hukukunda Yemin Kavramı	8
b. Anglo - Sakson Hukukunda Yemin Kavramı	9
c. Sosyalist Hukukta Yemin Kavramı	11
d. İslam Hukukunda Yemin Kavramı.....	12
3. Türk Hukukunda “Kesin Delil Olarak” Yemin Kavramı.....	14
a. Genel Olarak	15
b. Yeminin Konusu ve Yemine Konu Olamayacak Vakalar	16

c. Yemin Teklifinin Kanuni Şekil ve Şartları	17
d. Yemini Yerine Getirecek Kimseler	21
B. Yalan ve Gerçeğe Aykırılık Kavramları	23
1. Genel Olarak	23
2. Gerçeğe Aykırılığın Tespiti	26
C. Dava Kavramı	33
1. Genel Olarak	33
2. Hukuk Davası	35
3. Tahkim Davası	36
4. İdari Dava	38
5. Ceza Davası	42
D. Hukuk Davasında Taraf Kavramı	43
1. Genel Olarak	43
2. Çekişmesiz Yargıda İlgili	44
3. Çekişmeli Yargıda Taraf	45
a. Taraf Ehliyeti	48
1) Gerçek Kişilerin Taraf Ehliyeti	49
2) Tüzel Kişilerin Taraf Ehliyeti	49
b. Dava Ehliyeti	51
1) Gerçek Kişilerin Dava Ehliyeti	51
2) Tüzel Kişilerin Dava Ehliyeti	54
4. Tahkim Davasında Taraf	55
5. Husumet (Taraf Sıfatı)	56
6. Davada Özel Bir Durum Olarak Dava Arkadaşlığı	58
a. Genel Olarak	58

b. İhtiyari Dava Arkadaşlığı.....	59
c. Mecburi Dava Arkadaşlığı	60
E. Türk Hukukunda Yalan Yere Yemin Suçunun Tarihsel Gelişimi	61
1. Osmanlı Hukukunda Yalan Yere Yemin Suçu.....	61
2. 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Yalan Yere Yemin Suçu	63

İKİNCİ BÖLÜM

YALAN YERE YEMİN SUÇUNUN UNSURLARI, BENZER SUÇLARLA KARŞILAŞTIRILMASI VE MUHAKEME USULÜ

A. Genel Olarak	66
B. Korunan Hukuki Değer	69
1. Genel Olarak.....	69
2. Adliye Karşı İşlenen Suçlarda Korunan Hukuki Değer	70
3. Yalan Yere Yemin Suçunda Korunan Hukuki Değer.....	73
C. Suçun Unsurları	76
1. Suçun Maddi Unsurları	76
a. Fail	76
1) Genel Olarak.....	76
2) HMK m. 232/1-3 Hükümleri Kapsamında Fail.....	80
3) HMK m. 232/2 Hükümü Kapsamında Fail.....	84
b. Mağdur.....	87
c. Suçun Konusu.....	91
1) Genel olarak.....	91
2) Yalan Yere Yemin Suçunun Konusu	92
(i) Hukuk Davasında Edilen Yeminin Yalan Yere Yemin Suçunun Konusunu Oluşturması	93

(ii) Tahkim Davasında Edilen Yeminin Yalan Yere Yemin Suçunun Konusunu Oluşturup Oluşturmayacağı Meselesi	97
(iii) İdari Davada Yalan Yere Yemin Suçunun İşlenip İşlenemeyeceği Meselesi	101
3) Zarar Suçu – Tehlike Suçu Ayırımı Bakımından Yalan Yere Yemin Suçu	103
d. Hareket	106
1) Hareket Unsuru ve Suçun Tamamlanma Anı	106
2) Hareketin Niteliğine Göre Yalan Yere Yemin Suçu	109
(i) Hareketin Sayısı Bakımından Yalan Yere Yemin Suçu	110
(ii) Hareketin Şekli Bakımından Yalan Yere Yemin Suçu	111
(iii) Hareketin Önemi Bakımından Yalan Yere Yemin Suçu	112
(iv) İcrasının Süreklilik Arz Edip Etmemesine Göre Yalan Yere Yemin Suçu	113
e. Netice	114
2. Suçun Manevi Unsuru	115
a. Yalan Yere Yemin Suçunun “Kasten” İşlenebilen Bir Suç Olması	115
b. Yalan Yere Yemin Suçunun “Olası Kast” İle İşlenip İşlenemeyeceği Meselesi	117
c. Yalan Yere Yemin Suçunun “Taksir” İle İşlenebilip İşlenemeyeceği Meselesi	120
3) Hukuka Aykırılık Unsuru	121
D. Cezaya Etki Eden Haller	122
1. Nemo Tenetur İlkesinin Cezaya Etkisi	122
2. Etkin Pişmanlık	125
3. TMK m. 184/1-2’nci Fıkralarındaki Düzenlemelerin Ceza Hukuku Açısından Değerlendirilmesi	128

4. Kusurluluğu Etkileyen Hallerin İncelenmesi	130
a. Hukuka Aykırı Fakat Bağlayıcı Emir Altında Edilen Yalan Yere Yemin Bakımından	131
b. Cebir, Şiddet, Korkutma veya Tehdit Altında Edilen Yalan Yere Yemin Bakımından	132
c. Haksız Tahrik Altında Edilen Yalan Yere Yemin Bakımından	133
d. Yaş Küçüklüğü ve Akıl Hastalığı Bakımından Yalan Yere Yemin Suçunun Değerlendirilmesi	134
e. Sağır ve Dilsizler Bakımından Yalan Yere Yemin Suçunun Değerlendirilmesi	138
f. Hata Bakımından Yalan Yere Yemin Suçunun Değerlendirilmesi	139
E. Suçun Özel Görünüş Halleri	140
1. Teşebbüs	140
a. Genel Olarak	140
b. Yalan Yere Yemin Suçunun Teşebbüse Elverişliliği	143
c. Yalan Yere Yemin Suçunda Gönüllü Vazgeçme	148
2. İştirak	150
a. Genel Olarak	150
b. Faillik	152
1) Genel Olarak	152
2) Müstakil (Doğrudan) Faillik	153
3) Müşterek Faillik	153
4) Dolaylı Faillik	156
5) Yan Yana Faillik	161
c. Şeriklik	163
1) Genel Olarak	163

2) Azmettirme	164
3) Yardım Etme.....	165
3. İçtima.....	167
a. Genel Olarak	167
b. Zincirleme Suç	168
c. Fikri İçtima.....	169
F. Yalan Yere Yemin Suçunun Benzer Suçlarla Karşılaştırması.....	172
1. Resmî Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyan Suçu (TCK m. 206).....	172
2. Yalan Tanıklık Suçu (TCK m. 272).....	175
3. Gerçeğe Aykırı Bilirkişilik veya Tercümanlık (TCK m. 276)	179
4. Yargı Görevi Yapanı, Bilirkişiyi veya Tanığı Etkilemeye Teşebbüs Suçu (TCK m. 277)	180
5. Adil Yargılamayı Etkilemeye Teşebbüs Suçu (TCK m. 288).....	184
G. Muhakeme Usulü, Yaptırım ve Zamanaşımı	187
1. Muhakeme	187
a. Soruşturma ve Kovuşturma.....	187
b. Yer Yönünden Yetki.....	188
c. Madde Yönünden Yetki	188
d. Olağan Kanun Yolları.....	189
e. Yargılamanın Yenilenmesi.....	190
2. Yaptırım.....	191
3. Zamanaşımı	197

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA VE OLMASI GEREKEN HUKUK AÇISINDAN YALAN YERE YEMİN SUÇU

A. Bazı Ulusal Kanunlarda Yalan Yere Yemin Suçunun Normatif Görünümü	199
--	-----

1. Birleşik Krallık Ceza Kanununda Yalan Yere Yemin Suçu (<i>False Swearing</i>)..	199
2. ABD Birleşik Devlet Kanununda Yalan Yere Yemin Suçu (<i>Perjury</i>)	200
a. Genel Olarak	200
b. Genel Olarak Yalan Yere Yemin Suçu (<i>Perjury Generally m. 1621</i>).....	203
c. Yalan Yere Yemin Suçuna Azmettirme (<i>Subornation of Perjury m. 1622</i>)..	205
d. Büyük Jüri veya Mahkeme Önünde Yalan Yere Yemin (<i>False Decaration Before Grand Jury Or Court m. 1623</i>).....	206
e. Birleşik Devlet Kanunu m. 1621 ile m. 1623'ün Karşılaştırması	207
3. İsviçre Ceza Kanununda Yalan Yere Yemin Suçu	208
4. Alman Ceza Kanunu'nda Yalan Yere Yemin Suçu (<i>Meineid</i>).....	211
a. Genel Olarak	211
b. Alman Ceza Kanunu'nda Düzenlenen Yalan Tanıklık Suçu (m. 153) ile Yalan Yere Yemin Suçu (m. 154) Arasındaki İlişki	212
c. Yalan Yere Yemin (§ 154 <i>Meineid</i>)	214
d. Yalan Yere Yemin Suçunun Unsurları	215
e. Yemin ile Eşdeğerdeki Doğrulama (§ 155 <i>Eidesgleiche Bekräftigungen</i>)	218
f. Gerçeğe Aykırı Şekilde Yemin Yerine Geçen Teyit Etme (§ 156 <i>Falsche Versicherung an Eides Statt</i>)	220
g. Tanıklıkta Zorunluluk Hali (§ 157 <i>Aussagenotstand</i>)	220
h. Gerçek Dışı Beyanın Düzeltilmesi (§ 158 <i>Berichtigung einer falschen Angabe</i>)	221
1. Taksirle İşlenen Yalan Yere Yemin Suçu; Taksirle İşlenen Yemin Yerine Geçen Gerçek Dışı Teminde Bulunma (§ 161 <i>Fahrlässiger Falscheid; fahrlässige falsche Versicherung an Eides Statt</i>)	223
B. Olması Gereken Hukuk Açısından Yalan Yere Yemin Suçu.....	227
1. Genel Olarak Yalan Yere Yemin Suçunun Değerlendirilmesi.....	227

2. Olması Gereken Hukuk Açısından Türk Ceza Hukukunda Yalan Yere Yemin Suçunun Taksirli Halinin Düzenlenmesi Gerekliliği.....	230
a. Yalan Yere Yemin Suçunun Taksirli Halini Gerekli Kılan Durumlar	230
1) Yalan Yere Yemin Suçunun İşlenebilirliğinin Kolaylığı ve Yargılama Usulü Bağlamında İspatının Zorluğu.....	230
2) Suçla Korunan Hukuki Değerin Gerçek Anlamda Korunması	235
3) Maddi Gerçeğin Ortaya Çıkmasının Engellenmesi.....	236
b. Taksirle İşlenebilen Suçlarda Sorumluluğun Esası ve Taksirle Gerçeğe Aykırı Yemin Suçu.....	237
1) Taksir Sorumluluğunun Esası.....	237
(i) Genel Olarak Taksir Kavramı	237
(ii) Türk Ceza Kanunu'nda Taksirin Hukuki Esası	238
2) Taksirle Gerçeğe Aykırı Yemin Suçu	241
SONUÇ.....	243
KAYNAKÇA.....	251
ÖZ GEÇMİŞ	261

GİRİŞ

Yargılamada, bir ifadenin “yemin” altında verilmiş olması kişiler üzerinde bıraktığı etki, onun haiz olduğu geleneksel, ahlaki ya da dini karakterinden kaynaklanabilmektedir. Bir diğer ifadeyle yemin; namus, şeref, haysiyet ve kutsal inanç kavramları ile yakın ilişki içerisindedir ve söz konusu bu değerlere pek çok toplumda halen azımsanmayacak derecede bir önem atfedilmektedir. Yeminin bu karakteristik özelliği onun, bazı usul kanunlarında kesin delil olarak kabul edilmesi sonucunu doğurmuştur. Her ne kadar yeminin bu şekilde, kesin deliller arasında olmasına zaman zaman tereddütle yaklaşılsa da özellikle bu değerlerin korunmasına gayret edilen toplumların hukuk sistemlerinde, kesin delil olarak kabul edilen yemin, davanın kaderini belirleme özelliğini sürdürmektedir.¹

Türk hukukunda bazı kanunların muhtelif yerlerinde yeminden söz edilmiştir.² Medeni usul hukukunda 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu³ (HMK) m. 225 vd. düzenlenen yemin, diğer kanunlarımızda yer verilen yemine ilişkin düzenlemelerden nitelik olarak ayrılmaktadır. Zira medeni usul hukukunda yemin ifadesi ile kesin delil olarak nitelendirilen yemin anlaşılmaktadır.⁴ Ceza muhakemesi açısından ise yemine, beyan delilleri içerisinde, hâkimin serbestçe takdir edeceği tanık ifadelerinde veya bilirkişi incelemelerinde, beyanların doğruluğunu desteklemek veya güçlendirmek için başvurulmakta olup;⁵ yemin, medeni yargılamada kendisine atfedilen niteliğinin aksine, ceza muhakemesinde müstakil bir ispat aracı vasfına sahip değildir.⁶ Zira ceza muhakemesinde, bir vakıanın ispatında her şeyin delil olabileceği kabul edilmiş; belirli durumların mutlaka belirli deliller vasıtasıyla ispatlanması şeklinde tanımlanabilen kanuni delil sistemine ceza muhakemesinde yer verilmemiş ve hâkimin bu delilleri

¹ Süha Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, (Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2021), 953.

² Yemin kavramının yer aldığı bazı kanun hükümleri için bkz. 4721 sayılı TMK m. 184 (*Boşanmada Yargılama Usulü*), 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m. 54 (*Tanıklara yemin verilmesi*), m. 55 (*Yeminin biçimi*), 6100 sayılı HMK m. 220/2 (*Tarafların belgeyi ibraz etmemesi*), Yemin başlıklı Üçüncü Bölüm altında m. 225-239, m. 256-258, m. 271 (*Bilirkişiye yemin verdirilmesi*), 5237 sayılı TCK m. 275 (*Yalan yere yemin.*) Ayrıca Anayasa m. 81’de de, TBMM üyelerinin göreve başlarken edecekleri yemin düzenleme altına alınmıştır.

³ RG. 4.2.2011 / 27836

⁴ Ejder Yılmaz, *Yemin*, (Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2021), 23.

⁵ Sabri Şakir Ansay, “Yemin”, *Adalet Ceridesi*, 1/4 (1940), 255.

⁶ Mahmut Koca, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller”, *CHD*, 1/2 (2006), 211.

serbestçe değerlendirmek suretiyle vicdani kanaatine göre karar vereceği kabul edilmiştir.⁷

Medeni yargılama hukukunun amacının; maddi hukuka ilişkin hakların himayesi, adaletin sağlanması, taraflar arasındaki uyuşmazlığın giderilmesi, hukuki barışın ve maddi gerçeğin sağlanması olduğuna dair çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.⁸ Özünde tüm bu görüşler, doğrudan ya da dolaylı olarak yargılama faaliyetinin önemli bir unsuru olan *gerçeğin ortaya çıkarılması* amacına hizmet etmektedir.⁹ Kaldı ki HMK'nın genel gerekçesinde de medeni yargılama hukukunun amacının maddi gerçeğe ulaşmak olduğu belirtilmiştir.¹⁰ Medeni yargılamada maddi gerçeğe ulaşmada mahkemeye yol gösterecek olan şey, delillerdir. Mahkeme, dava konusu yapılan olayın (hakkın) gerçekten var olup olmadığını, aynı şekilde tarafların dayandığı vakıaların var olup olmadığını mahkemeye getirilmiş olan delillere göre tespit edecektir.¹¹ Deliller, medeni yargılamada kesin ve takdiri deliller olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Çalışma konumuz bağlamında kesin deliller; unsurları, etkisi ve sonuçları kanunda düzenlenmiş olan deliller olup; bu tür deliller mahkemeyi bağlayıcı olduğundan hâkimin kesin delilleri serbestçe değerlendirme yetkisi yoktur.¹² Yemin delili de HMK kapsamında kesin deliller içerisinde kabul edilmektedir (ayrıca bkz. HMK m. 229). Ceza yargılamasından farklı olarak medeni yargılamada yeminin kesin delil olarak bir ispat vasıtası olması ve yalan yere yemin edilmesi durumunda mahkemenin yanıltılması suretiyle haksız ve adil olmayan kararlar verilmesine, maddi gerçeğin ortaya çıkmasının engellenmesine, mahkemelere ve adalet duygusuna olan güvenin azalmasına sebebiyet verilecek olması dolayısıyla yalan yere yemin eylemi, ceza hukuku anlamında bir suç olarak düzenlenmiştir.¹³

⁷ Koca, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller”, 208 vd.

⁸ Tanrıver, *Medeni Usul Cilt I*, 126; Ali Cem Budak, “Alangoya’ya Göre Yargılamanın Amacı ve Hâkimin Gerçeği Aramaktan Vazgeçmesi”, *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6/2 (2019), 34 vd.; Ramazan Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, (Ankara: Yetkin Basım Yayım Dağıtım, 2022), 48; Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay ve Muhammet Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, (İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, 2023), 8 vd.; L. Şanal Görgün, Levent Börü, Mehmet Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, (Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2023), 4-6; Abdurrahim Karşı, *Medeni Muhakeme Hukuku*, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2020), 24-25.

⁹ Ali Cem Budak, Varol Karaaslan, *Medeni Usul Hukuku*, (Ankara: Filiz Kitabevi, 2021), 4.; Tanrıver, *Medeni Usul Cilt I*, 126.

¹⁰ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku* 52; Tanrıver, *Medeni Usul Cilt I*, 126.

¹¹ Mehmet Kamil Yıldırım, *Medeni Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi*, (İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları, 1990), 35; Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 386.

¹² Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 400.

¹³ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 464; Asuman Aytekin İnceoğlu, *Özel Ceza Hukuku Cilt X*, (İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, 2021), 164.

Yukarıdaki izahta kapsam itibari ile de ortaya koymaya gayret ettiğimiz üzere çalışma konumuz olarak TCK m. 275'te ifadesini bulan ve suçun konusunu teşkil eden yemin, HMK'da kesin delil olarak kabul edilen yemindir. Bu kapsamda çalışmamızın özünü 5237 sayılı TCK m. 275'te¹⁴ düzenleme altına alınan yalan yere yemin suçu oluşturmaktadır. Bu kapsamda üç bölümden oluşan tezimizin birinci bölümünde, söz konusu suç tipinin anlaşılabilmesi adına önemine binaen yalan yere yemin suçu bağlamında önem arz eden bazı temel kavramlar üzerinde durulmuştur. Söz konusu kavramların izahının, çalışmamız kapsamında incelenen yalan yere yemin suçunun unsurlarının tespiti noktasında yol gösterici olacağı beklenilmektedir. Birinci bölümde ayrıca, yalan yere yemin suçunun bilhassa Türk hukuku özelindeki tarihsel gelişimine dair açıklamalara yer verilmiştir.

Tezimizin ikinci bölümünde, yalan yere yemin suçu, suçun unsurları bağlamında ayrıntıları ile ele alınmış; suçun benzer suçlar ile karşılaştırılmasına yer verilmiş ve son olarak yalan yere yemin suçunun ceza yargılamasındaki muhakeme usulü ile uygulanacak yaptırım ve zamanaşımı konularına değinilmiştir. Bu bölümde ayrıca söz konusu suç tipinin kanuni düzenlemesinden kaynaklı olarak ortaya çıkabilecek muhtemel sorunlar ve bunların uygulamadaki görünüş biçimleri tespit edilmiş; söz konusu sorunlara çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır.

Konunun aynı zamanda karşılaştırmalı hukuk bağlamında Alman, İsviçre, İngiliz ve Amerikan hukuklarındaki normatif görünümü ve bu düzenlemelerin meri hukukumuzdaki suç tipi ile kıyaslanması çalışmamızın bir diğer amacını oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda tezimizin üçüncü bölümünde, karşılaştırmalı hukuk bağlamında yalan yere yemin suçu incelenmiş ve ortaya konulan tespitler doğrultusunda, hukukumuzda düzenlenen suç tipi bakımından “olan hukuk (*de lege lata*)” ve “olması

¹⁴ Mülga 765 sayılı TCK'nın (RG. 13.3.1926 / 320) İkinci Kitabının *Adliye Aleyhinde Cürümler* başlıklı Dördüncü Babının, *Yalan Şahitliği ve Yalan Yere Yemin* başlıklı Dördüncü Faslı'nın 287'nci maddesinde yer verilen yalan yere yemin suçu, 5237 sayılı TCK'nın İkinci Kitabının, Dördüncü Kısımının, İkinci Bölümü altında ise *Adliye Karşı Suçlar* içerisinde m. 275'te üç fıkra halinde düzenlenmiştir. Yalan yere yemin kenar başlıklı 5237 sayılı TCK m. 275 hükmü şu şekildedir: “(1) Hukuk davalarında yalan yere yemin eden davacı veya davalıya bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir. (2) Dava hakkında hüküm verilmeden önce gerçeğin söylenmesi halinde, cezaya hükmolunmaz. (3) Hükmün icraya konulmasından veya kesinleşmesinden önce gerçeğin söylenmesi halinde, verilecek cezanın yarısı indirilir.”

gereken hukuk (de lege ferenda)” açısından değerlendirmeler yapılmasına gayret edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

I. YALAN YERE YEMİN SUÇUNA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR VE SUÇUN TARİHSEL GELİŞİMİ

A. Yemin Kavramı

1. Tanım ve Yeminin Varlık Nedenleri

Yalan yere yemin suçunun varlığının ana bileşeni olarak nitelendirebileceğimiz kavram, “yemin”dir. Kökeni Arapça olan ve Türkçe karşılığı “ant” şeklinde ifade edilen yeminin sözlük anlamı; “*Tanrı’yı veya kutsal bilinen bir şeyi¹⁵ tanık göstererek bir olayı doğrulama*”¹⁶, “... bir kimsenin verdiği sözü sağlamak veya sözünün doğruluğunu onamak için tanrı, namus, şeref gibi bazı kutsal kavramları tanık göstererek söz vermesi”¹⁷ olup; Türk Hukuk Lügatı’nda ise “*bir kimsenin verdiği sözü temin veya sözünün doğruluğunu tasdik için kanun ile muayyen sözleri söylemesi veya hareketleri yapması*”¹⁸ biçiminde tanımlanmıştır. Yeminin, geçmişten günümüze gelen, özellikle dini, geleneksel ve hukuki alanlarda kullanılan önemli bir araç olduğu; her ne kadar modern zamanda küreselleşmenin de etkisi ile bu konuda toplumsal anlamda bir değişim yaşandığı düşünülse dahi geçmişten gelen birçok hukuki formaliteden biri olarak halen uygulamasının devam ettirildiği ve ahlaki bir bağlayıcılığının olduğu; yeminin bozulması durumunda kişinin Tanrı tarafından ağır şekilde cezalandırılacağına dair dini kökenli bir

¹⁵ Bu bağlamda yeminin, bizim toplumumuzda olduğu gibi diğer toplumlarda da dini ve kutsal değerler ile ilişkilendirildiğini ve bu doğrultuda yapılan tanımlamalarda da buna vurgu yapıldığını söylemek mümkündür. Örneğin; Oxford English Dictionary’de yeminin “*bir ifadenin doğruluğuna tanıklık etmek için Tanrı’ya veya bir İlah’a ya da saygı duyulan bir şeye yapılan ciddi veya resmi bir başvuru*” şeklindeki tanımında dini nitelikteki içeriğe sahip olduğu görülmektedir (bkz. <https://www.oed.com/search/dictionary/?scope=Entries&q=oath>, e.t. 01.04.2021).

¹⁶ <https://sozluk.gov.tr/>, e.t. 01.04.2021.

¹⁷ Ejder Yılmaz, *Hukuk Sözlüğü*, (Ankara: Yetkin Basım Yayım Dağıtım, 2001), 945.

¹⁸ Türk Hukuk Kurumu, Ankara 1991, 362

inancın halihazırda sürdüğü söylenebilir.¹⁹ Özellikle dinlerin, toplumlar üzerinde derin etki yaratabilecek nitelikte olması, bu etkinin dile yansımaları da beraberinde getirmiştir. Bu kapsamda dini terimlerden biri olarak değerlendirilen yemin de toplumda din kökenli olmak üzere hem konuşma alanında hem de yazınsal alanda kendine yer edinmiştir.²⁰

Yemin, bütün zamanlarda ve hemen hemen tüm toplumlarda, özellikle de yazının insan hayatına yaygın olarak henüz girmediği dönemlerde aktif olarak kullanılmıştır.²¹ Bununla birlikte geçmişten günümüze her ne kadar birtakım değişikliklere uğramış olsa da genel itibarı ile yeminin kullanım amaçlarında belirgin bir farklılaşma olduğu söylenemez.²² Bu doğrultuda yeminin geçmişten günümüze kadar geçen süreçteki kullanım amaçlarını;

“- bireyler ve toplumlar arasında yapılan sözleşmeleri kutsal bir değer önünde perçinlemek,

- kişiler arasında oluşan bağları kuvvetlendirmek,*
- karşılıklı güven inşa etmek,*
- karşıdaki kişiyi ikna etmek ya da inandırmak,*
- verilen bir sözün tutulacağına dair etkiyi güçlendirmek”*

şeklinde sıralamak mümkün olup; bu amaçlar doğrultusunda hukuki anlamda yeminin önemini ortaya koymak bağlamında, yeminin kullanılma nedeninin, özünde bir ikna ve inandırma çabası olduğu söylenebilir.²³

Günümüz usul kanunlarında gerek tanığa, bilirkişiye, tercümana gerekse tarafa verilen yeminin ne şekilde yapılacağına madde metinlerinde yer verildiği görülmektedir. Bununla güdülen amaç, söz konusu yemin içeriğinde bahsi geçen değerlerin, yemin edecek kişide bir etki oluşturmaları ve kişinin içsel olarak doğruyu söyleme baskısı

¹⁹ Sabri Şakir Ansay, “Yemin”, *Adalet Dergisi*, S. 1940/2, 255; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 953; Graham McBain, “Modernising the Law on Oaths & Affirmations”, *International Law Research*, 9/1 (2020): 1.

²⁰ Kadri Nazlı, “Türkçe Yemin İfadeleri Üzerine Toplumdilbilimsel Bir İnceleme” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013), 58.

²¹ Abdurrahman Candan, “İslam Hukukunda Yemin ve Ahlakilik”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 15, (2010): 432.

²² Nazlı, “Türkçe Yemin İfadeleri”, 60.

²³ Nazlı, “Türkçe Yemin İfadeleri”, 60.

hissetmesi neticesinde gerçeğe uygun beyanda bulunulacağı beklentisidir.²⁴ Yine öğretide yeminin, beyan sahibinin doğruyu söylemesi için bir nevi tedbir niteliğinde olduğu, kişinin vicdanı, inancı ya da kutsal değerleri üzerinde etkili olan ve ilgisini doğruyu söylemeye teşvik eden veya doğru söylenmesini özendirmek için başvurulmuş bir araç olduğu da ifade edilmiştir.²⁵

Yukarıdaki açıklamalar kapsamında Türk hukuk öğretisinde yeminin etkisine dair yapılan bir değerlendirmede, “*temel haklar beyannamesi*” veya “*haklar fermanı*” olarak kabul edilen Tanzimat Fermanı’nın, şekli anlamda bir anayasa olmayıp; biçim itibarı ile ferman türünde bir belge olarak kabul edildiği ve bu belge ile padişahın tek taraflı iradesiyle kendi iktidarını sınırlandırdığı, halka da çeşitli hak ve özgürlükler verdiği belirtilerek her ne kadar Fermandaki esaslara uyulmayarak verilen sözlere aykırı davranılması halinde işletilebilecek bir hukuki denetim mekanizması olmasa da, Fermandaki esasların güvence altına alınmasını sağlamak amacıyla, padişah ve vezirlerin yemin yoluna gittiği görülmüştür. Bununla birlikte söz konusu yeminin esasında hukuken bağlayıcılığının zayıf olduğu ve verilen sözlerin ferman niteliğinde bir belgeye bağlanmış olması nedeniyle padişah tarafından her zaman geri alınabileceği düşünülebilirse de yeminin tamamen etkisiz olduğu da savunulamaz. Zira bütün hukuk düzenlerinde, Devlet adına yetkileri kullanan ve düzenin uygulayıcıları olan insanların, salt hukuk kuralları ile değil, ayrıca yemin ettirilme suretiyle vicdanlarıyla da kontrol altına alınmaya çalışıldığı görülmektedir.²⁶ Bu doğrultuda örneğin devletin ileri gelenlerince, yabancı devlet temsilcileri ve halkın önünde yemin edilerek ilan edilen Tanzimat Fermanı’nda verilen hak ve sözlerin yerine getirilmemesinin hukuken bir yaptırım olmasa da edilen yemine uyulmamış olunmasının ahlaki ve siyasi olarak yadırganacağı söylenebilir.²⁷

²⁴ Devrim Güngör, “Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Delil Değeri Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6/2, (2015), 309; Can Canpolat, “Adli Psikoloji Nazarında Ceza Muhakemesinde Gerçeğe Aykırı (Hatalı-Yalan) Tanık Beyanı”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 0/1, (2021), 8.

²⁵ Mesut Ertanhan, *Medeni Yargılama Hukukunda Tanık ve Tanıklık*, (Seçkin Yayıncılık: Ankara, 2005), 112.

²⁶ Ayhan Döner, *Türk Anayasa Hukuku*, (Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2022), 36.

²⁷ Döner, *Türk Anayasa Hukuku*, 37.

2. Bazı Hukuk Sistemlerinde Yemin Kavramı

a. Roma Hukukunda Yemin Kavramı

Hristiyanlık öncesi ve Roma hukukunda zaman zaman yemin kullanılmış; ancak dönemin düşünürleri yeminin ispatlayıcı etkisi ve ahlaki değeri konusuna oldukça şüpheli yaklaşmışlardır.²⁸ M.Ö. 5. yy.'dan itibaren insan onurunun giderek daha fazla önemsenmeye başlanması ile mutlak doğrunun ancak gururlu ve özgür bir insan tarafından beyan edileceği, yalanın ise bir köle tarafından söylenebileceği kabul edilmiş ve tanrıların bütün yalan yere yeminleri cezalandıracağı yönünde bir inanç gelişmesiyle yemin önemini kaybetmiştir.²⁹ Roma hukukunda yeminin kurumsallaşması ise M.S. 4. yy.'da, Konstantin'in Hristiyan uygulamalarını takip etmeye başlaması ve tanıkların ifadelerinin yeminli olmasının şart koşulmasıyla gerçekleşmiş; aynı zamanda Roma hukukundaki bu yemin, taraf yemini gibi kendine özgü bir modelin de oluşmasına da öncülük etmiştir.³⁰

Klasik Roma hukuku döneminde, mahkemede bir hususun ispat edilmesi için kullanılan deliller, esas itibarı ile şahit (tanık) ve yazılı belge olmakla birlikte özellikle yazılı belgeler, ispat bakımından önemli bir yere sahipti.³¹ Klasik dönemde tek başına bir işlevi olmayan yemin, ikrar ile birlikte deliller arasında yer almış ve taraflardan birinin yemin etmesi durumunda artık yargılama yapılmasına ve karar verilmesine gerek kalmaksızın uyuşmazlığın çözülmüş olacağı kabul edilmişti.³² Zira yemin taraflar arasında bir tür anlaşma olarak nitelendirilmiş ve buna göre yemin sonucu hüküm yerine geçmişti.³³ Klasik dönem sonrasında ise yemin, uygulaması olan önemli bir ispat aracı olmaya başlamış ve taraflardan birine yemin teklif edilmesi sıkı kurallara tabi tutulmuştu.³⁴ Davanın herhangi bir aşamasında hâkim, taraflardan birine ya da bir taraf

²⁸ Helen Silving, "The Oath: I", *The Yale Law Journal*, 68/7, (1959), 1337.

²⁹ Silving, "The Oath: I", 1337.

³⁰ Silving, "The Oath: I", 1337.

³¹ Ziya Umur, *Roma Hukuku*, (İstanbul: Beta Basım, 2010), 283-284; Özcan Karadeniz Çelebican, *Roma Hukuku*, (Ankara: Yetkin Basım Yayın Dağıtım, 2012), 318; Bülent Tahiroğlu, Belgin Erdoğan, *Roma Usul Hukuku*, (İstanbul: Bayrak Matbaası, 1988), 45.

³² H. Tekin Gökmenoğlu, "İslam Muhakeme Usulü Hukukunda Bir İsbat Vasıtası Olarak 'Yemin' Delili", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 3 (1994), 180; Yılmaz, *Yemin*, 27.

³³ Yılmaz, *Yemin*, 27.

³⁴ Meral Sungurtekin Özkan, Gökçe Türkoğlu Özdemir, *Roma Hukukundan Günümüze Medeni Yargılamanın Esasları*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008), 71.

diğerine, dava konusunu ispat ettirmek üzere yemin yöneltebilirdi.³⁵ Yöneltilen yemine karşılık, tarafın yemin etmesi veya yeminden kaçınması da davayı sonuçlandırabilecek bir ispat niteliğinde görülmekteydi.³⁶ Her ne kadar bu dönemde taraf sorgusu önem kazanmış olsa da yemin delil olarak varlığını sürdürmekteydi; ancak yemin etmenin neticesi olarak yemin edilen husus hüküm yerine geçmemekle birlikte hükmün içeriğini belirleyici olmaktaydı.³⁷

Mahkemelere yansıyan uyuşmazlıklarda tarafların asıl amacı, davayı kazanmak olduğu için bu süreçte davayı kazanmak uğruna edilen yeminlerin doğruluğu sorgulanabildiğinden; bu yeminlere duyulan güvenin zedelenmesi tehlikesini bertaraf edebilmek için yemine dini bir karakter atfedilerek *-bir nevi kutsal bir güçten yardım umulmak suretiyle-* gerçeğin ortaya çıkarılabileceği anlayışı kabul edilmişti.³⁸

b. Anglo - Sakson Hukukunda Yemin Kavramı

Anglo - Sakson hukuk sisteminin geçerli olduğu ülkelerde³⁹ yemin uygulamasının gelişiminin Cermen uygulamasından etkilendiği; Anglo - Sakson hukuk sisteminin geçmişte dikkate alındığında, İngiltere'deki ilk yemin uygulama usullerinin Cermen usulünden türemiş olduğu görülmektedir.⁴⁰ Hatta İngilizlerin ayırt edici özelliği olan jürili duruşmanın da Cermen yemin uygulamasından doğduğu; daha sonra ise kilise hukuku sayesinde kıta Avrupası ülkelerindeki fikirlerin Anglo - Sakson hukuk sistemine ulaştığı söylenebilir.⁴¹

Anglo -Sakson hukuk sisteminin erken döneminde uygulanan ispat yöntemleri kapsamında yemin kavramına bakıldığında, İngiltere'de yürütülen eski yargılamalarda, yargılamanın, kamuya açık olarak topluluğun gözetiminde yapıldığı; bu yargılamalarda genellikle, içeriği önceden belirlenmiş olan metinde yer alan ön yeminin, *kelimesi*

³⁵ Umur, *Roma Hukuku*, 643; Karadeniz Çelebican, *Roma Hukuku*, 359; Tahiroğlu, Erdoğan, *Roma Usul Hukuku*, 45; Özkan, Özdemir, *Roma Hukukundan Günümüze*, 71-72; Gökmenoğlu, "İslam Muhakeme Usulü Hukukunda Bir İsbat Vasıtası Olarak 'Yemin' Delili", 180.

³⁶ Karadeniz Çelebican, *Roma Hukuku*, 318-319.

³⁷ Yılmaz, *Yemin*, 28.

³⁸ Özkan, Özdemir, *Roma Hukukundan Günümüze*, 74-75.

³⁹ Anglo sakson hukuk sistemi, İngiltere'de ortaya çıkmış ve burada gelişmiştir. Bu sistemin uygulandığı ülkeler ise İskoçya hariç olmak üzere İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Avustralya, Güney Afrika, Hindistan ve İngiliz sömürgesi olan ülkelerdir. Bkz. Kemal Gözler, *Hukuka Giriş*, (Bursa: Ekin Yayınevi, 2020), 153.

⁴⁰ Silving, "The Oath: I", 1361.

⁴¹ Silving, "The Oath: I", 1361.

kelimesine ilgilisi tarafından eda edilmesinden sonra şikayetçinin şikayetlerinin, tanıkların ya da diğer delillerle teyit edilmesi gereken diğer şikayetlerin dinlendiği görülmekteydi. Bu kapsamda ön yemin, davacının iyi niyetini ortaya koyduğu bir yöntem olarak kabul edilmekteydi.⁴²

Bu süreçte yemin eden tarafın iddiasını ispatlayıp ispatlamadığından ya da mahkeme nezdinde bir kanaatin oluşup oluşmadığından ziyade, yeminin belirli bir ritüel içerisinde yerine getirilmiş olması daha büyük bir önem arz etmekteydi ve bu nedenle yeminin eda edildiği esnada yemin eden kişide oluşan tereddüt, kekeleme, jest ve mimiklerinde öngörülenden farklı olarak meydana gelen sapmalar yeminin inanılabilirliğinin ortadan kalkmasına neden olmaktaydı.⁴³

Anglo Sakson hukukunda bu dönem içerisinde kullanılan “*wager of law*”⁴⁴ kavramı (*onbir kişinin yeminiyle desteklenecek şekilde bir kimsenin suçlu ya da borçlu olmadığı yönünde yemin teklifi*), yapılan yeminin “*temiz ve doğru*” olduğuna dair tarafların göstermiş olduğu tanıkların yemin etmesi anlamına gelmekteydi ve esasında tanıklarca yapılan yeminlerden ilki, hukuki uyuşmazlığa ilişkin iken, diğer tanıkların yemini, hukuki uyuşmazlıktan ziyade yemini eden kişinin doğruyu söylediğine (temiz ve doğru bir yemin ettiğine / bu konuya dair yalan söylemeyeceğine) ilişkin bir nevi bir teyit işlemiydi.⁴⁵ Bu tarz bir yemin uygulamasının ortaya çıkardığı sorunlar nedeniyle erken dönemde uygulanan bu sistem, 1833 yılında Parlamento tarafından kaldırılmıştır.⁴⁶

İngiliz hukukunda günümüz itibari ile varlığını devam ettiren yemin türü, tanık yemini olup yemine dair yapılan tanımdan tanığın ifadesinin veya verdiği bir sözün doğruluğu hususunda Tanrı veya ifade sahibi için kutsal olan bir şey üzerine yapılan beyan anlaşılmaktadır.⁴⁷

⁴² Silving, “The Oath: I”, 1361, 1362.

⁴³ Silving, “The Oath: I”, 1362.

⁴⁴ Wager of law, “*An offer to make oath of innocence or non-indebtedness, to be supported by the oaths of eleven compurgators*” on bir kişinin yeminiyle desteklenecek şekilde bir kimsenin suçlu ya da borçlu olmadığı yönünde yemin teklifi. Bkz. <https://www.oed.com/search/dictionary/?scope=Entries&q=wager+of+law>, e.t. 07.11.2023. “*compurgator*” kavramının anlamı da sözlükte “*sanığın masum olduğuna inandığını yeminle beyan eden kimse*” şeklinde ifade edilmiştir. Bkz. <https://tureng.com/tr/turkce-ingilizce/compurgator>, e.t. 07.11.2023.

⁴⁵ Silving, “The Oath: I”, 1363.

⁴⁶ Silving, “The Oath: I”, 1363.

⁴⁷ Yılmaz, *Yemin*, 35.

c. Sosyalist Hukukta Yemin Kavramı

Eski Rus uygulamalarında yeminin tercih edilen bir kurum olmadığı belirtilmiş;⁴⁸ yemine dair ilk uygulamalara ise M.S. 912 yılında Yunanlarla yapılan ve her iki tarafın anlaşma kapsamında gerçekleştirdikleri bağlılık yemini olarak rastlanılmıştır. Bu anlaşmanın taraflar arasında bir ihtilafın meydana gelmesi halinde izlenecek prosedürü gösteren ilk bölümünde, ihtilaf konusu olaya dair bir emarenin bulunmaması üzerine iddia sahibinin kendi inancına göre yemin etmesi gerektiği belirtilmiş olup; benzer şekilde bilinen en eski Rus kanunlarında da yalnızca yabancılarla ilgili nitelik itibari ile küçük uyumsuzluklarda yemin edilmesi öngörülmüştür.⁴⁹

Slav kültüründe yemin, Rusların kendi aralarındaki ihtilaflarda kullanılmamış; uyumsuzluğun somut olaya özgü maddi delillerle (örneğin görgü tanığı, yara izi, başkasına ait eşyanın sahiplenilmesi gibi) ispatlanması tercih edilmiştir. Bu tür delillere ulaşılamadığı durumlarda da ihtilafın çözümü için genel itibariyle tahkime başvurulmuştur.⁵⁰ Sovyet Rusya’da Rusların kendi aralarındaki ihtilaflarda yeminin tercih edilmeyişi, komünist ideolojisinden ziyade Slav geleneğinden kaynaklanmaktadır. Rus öğretisinde yemin, serbestçe değerlendirilen bir delil olmadığı gerekçesi ile eleştirilmiş ve Sovyet hukukunda kabul edilmemiştir.⁵¹ Rusların yabancılarla olan ihtilaflarında ise yemin, sınırlı ve ikincil bir ispat aracı olarak kullanılmıştır.⁵²

Ruslarda yeminde kullanılan kalıplar, diğer ülkelerle gerçekleştirilen uluslararası ticari ilişkiler dolayısıyla sonraki hukuk kaynaklarında söz konusu ülkelerin yemin uygulamaları ile benzerlik arz etmiş; Mutlak İmparatorluk Döneminin (Büyük Petro) başlangıcından itibaren de ticari bağlantılar kapsamında ortaya çıkan bu dış etkiler gözle görülür hale gelmeye başlamıştır. Bu çerçevede Alman engizisyon usulü Rus uygulanmasında da benimsenmiş; bu sistem uyarınca sanık hakkındaki deliller mahkumiyeti desteklemek için yeterli değilse, bir diğer ifade ile bir şüphe söz konusu ise

⁴⁸ The Law Reform Comission, *Report on Oaths and Affirmations*, First Published, 1990, https://www.lawreform.ie/_fileupload/Reports/rOaths.pdf, e.t. 25.12.2023, 23.

⁴⁹ Silving, “The Oath: I”, 1376.

⁵⁰ Silving, “The Oath: I”, 1376.

⁵¹ The Law Reform Comission, *Report on Oaths and Affirmations*, 24.

⁵² Silving, “The Oath: I”, 1376.

sanığın, nitelik itibari ile düşük öneme sahip davalarda yemin ederek kendisini aklayabilme imkânı getirilmiştir.⁵³

Rus uygulamasındaki bir diğer durum ise Fransız uygulamasını temel alan 1864 tarihli Ceza Usul Kanunu olup, bu Kanunda suçlayıcı/itham sistemi ile delillerin serbestçe değerlendirilmesi ilkesi benimsenmiştir. Rus uygulamasında da Fransız modelinde olduğu gibi tanıkların yemin edebilme imkanına söz konusu olup; bahsi geçen yemin bir rahip tarafından ilgisine yöneltilmekteydi. Buna karşılık aynı dönemde kabul edilen özel hukuk yargılamasında, Fransız uygulamasında yer alan taraf yemini kabul edilmemişti.⁵⁴

d. İslam Hukukunda Yemin Kavramı

İslam öncesi dinlerde ve medeniyetlerde olduğu gibi, İslam hukukunda da yemine, özellikle ifadelerde inandırıcılığı artırmak, anlaşmalarda ve yapılan işlerde ilgili kişiye güven vermek, saygı ve hürmet oluşturmak gibi çeşitli saiklerle başvurulmuş olsa da yöresel farklılıklar nedeniyle yeminin farklı uygulamaları ortaya çıkmıştır.⁵⁵ İslam hukukunda, belirtilen saiklerle yemine başvurulmuşsa da yeminin, yapılış şekli ve yerine göre ikram, kutsiyet, açıklık ve şahitlik gibi farklı anlamlar kazandığı da olmuştur.⁵⁶

İslam hukukunda, yemin ile ilgili temel hususlar Kur'an-ı Kerim'de yer almış,⁵⁷ yeminin uygulama şekilleri ve yemin ile ilgili detaylı bilgiler ise Hz. Muhammed (sav.) tarafından gösterilmiş;⁵⁸ İslam muhakeme hukukunda yemin, yargılamanın taraflarının

⁵³ Silving, "The Oath: I", 1377.

⁵⁴ Silving, "The Oath: I", 1377.

⁵⁵ Candan, "İslam Hukukunda Yemin ve Ahilik", 450-451.

⁵⁶ Candan, "İslam Hukukunda Yemin ve Ahilik". 434-435. Yeminin, *ikram* anlamında esas itibarı ile bireyin en önemli özelliğinin doğruluk ve sözünde durma olduğu göz önünde bulundurularak, söz veren kimsenin sözünün gereğini yerine getirmeye çalışması, aksi halde toplum nezdindeki değerini kaybedeceği anlayışı yer almaktadır. *Kutsiyet* anlamı ile toplumlarda kutsiyet atfedilen bazı varlıkların yemin edilirken kullanılması ile birlikte yeminin pekiştirilmesi amaçlanmıştır. Yeminin bir diğer anlamı olarak *açıklık* ise yeminin çok açık ve kesin olduğunun vurgulanmak istenmesi durumunda, varlığı herkes tarafından bilinen şeyler üzerine yemin edilmesidir. İslam hukukunda yemin esasında, yemin edilen şeyi bir anlamda delil gösterme aracıdır. Yemin eden kişinin, bu işlemle gütmüş olmuş olduğu amaç bir nevi, adına yemin edilen şeyi (örneğin Allah, Kâbe, Kitap, Kur'an vb.) kendisine şahit göstermektir. Bkz. Candan, "İslam Hukukunda Yemin ve Ahilik", 434-435.

⁵⁷ Ayetler için bkz. Bakara suresi, 225. Ayet; Al-i İmran suresi, 77. Ayet; Nisa suresi, 33. Ayet; Maide suresi, 89, 106 ve 108. Ayetler; Tevbe suresi, 13. Ayet; Nahl suresi, 91. Ayet; Nur suresi, 6, 7, 8, 9 ve 53. Ayetler.

⁵⁸ Nermin Öztürk, "İlahi Dinlerde (Yahudilik, Hristiyanlık, İslamiyet) Yemin, Keffaret ve Kurban", (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996), 43; Candan, "İslam Hukukunda Yemin ve Ahilik", 451; Hz. Peygamber, "*ispat davacıya, yemin davalıya düşer*" hadisi şerifinde, yeminin esasında muhakeme hukukunda bir delil olarak varlığını ortaya koymuştur. Bkz. Gökmenoğlu, "İslam Muhakeme Usulü Hukukunda Bir İsbat Vasıtası Olarak 'Yemin' Delili", 181.

dayandıkları iddiaları ispatlamak üzere kullanılan bir delil olarak kabul edilmiştir.⁵⁹ Hz. Peygamber “*Beyyine davacı üzerine, yemin de davalı üzerine düşer*” şeklindeki sözü ile yeminin ispat yükü bakımından rolüne açıklık getirmiştir.⁶⁰ Hz. Muhammed (sav.) yeminin, bir şahit gösterme, güvence oluşturma, değer verme ve kutsiyet katma anlamları taşıdığını tevhid inancı çerçevesinde bildirmekle birlikte yemin edecek kişinin, Allah’ın isim ve sıfatlarından birisi ile yemin etmesi gerektiğini, bunun dışında önceki kültürlerden kalan yeminin ve yöntemlerinin kullanılmasının makbul olmadığını açıklamıştır.⁶¹

İlahi dinlerde manevi saikler önemli bir yere sahip olup bu saiklerin varlığı ilahi mesajların benimsenmesinde etkili olmuştur. Zira bir dinin hükümlerinin bir toplumda kabul edilmesi, bu hükümlerin toplumdaki bireylerin manevi duygularına hitap etmesi ile yakından ilişkili bir durumdur. İnsanların sahip oldukları manevi güç, ilahi kaynaklı mesajları benimseme, onlara bağlanma ve onların gereğini yerine getirme noktasında da önemli bir role sahip olup; bu manevi güç aynı zamanda toplumsal düzenin oluşturulmasına da hizmet etmekte, bu güç sayesinde oluşan ahlaki davranışlar ise insanların dengeli hareket etmelerini sağlamaktadır.⁶²

İslam hukukunda yemin ahlakı da genel ahlak kuralları bünyesinde değerlendirildiğinde, yeminin bir davranışa dönüştüğü, yemin eden kişide yeminine bağlılık duygusu olduğu görülmüştür.⁶³ Bir diğer ifadeyle yemin sahibi, yeminin gereğini yerine getirme hususunda büyük bir çaba sarf etmekte, aksi halde yemini yerine getirememekten kaynaklanacak ahiretteki cezadan kurtulmak için yeminin yerine getirilmemesi durumunda belirlenen yaptırıma hayatta iken katlanmayı göze almaktadır.

İslam hukukunda davacının, davasını ispat edememesi durumunda karşı tarafa teklif ettiği bir yöntem olan yemin, hukuk davalarında verilecek hükümlerin dayanağını oluşturan bir delildir.⁶⁴ Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde, yeminin iddiayı reddedene

⁵⁹ Gökmenoğlu, “İslam Muhakeme Usulü Hukukunda Bir İsbat Vasıtası Olarak ‘Yemin’ Delili”, 181.

⁶⁰ Ensar Kum, “Mecelle’de İspat Yükü”, *Selçuk Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 3/2 (2020): 203.

⁶¹ Öztürk, “İlahi Dinlerde (Yahudilik, Hristiyanlık, İslamiyet) Yemin, Keffaret ve Kurban”, 43; Candan, “İslam Hukukunda Yemin ve Ahilik”, 451.

⁶² Candan, “İslam Hukukunda Yemin ve Ahilik”, 438.

⁶³ Candan, “İslam Hukukunda Yemin ve Ahilik”, 438-439; Gökmenoğlu, “İslam Muhakeme Usulü Hukukunda Bir İsbat Vasıtası Olarak ‘Yemin’ Delili”, 182

⁶⁴ Abdulaziz Bayındır, *İslam Muhakeme Hukuku (Osmanlı Devri Uygulaması)*, (İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları, 2015), 32; Fahrettin Atar, *İslam Adliye Teşkilatı*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2020), 331.

yöneltilmeceğini ifade etmiş ve bu doğrultuda ortaya çıkmış olan bir uyuşmazlıkta, iki şahsın kendisine getirdikleri bir arazi davasında önce davacıdan delil ile davasını ispatlamasını istemiş; davacının davasını ispat edecek delil gösterememesi üzerine davalıya yemin teklifinde bulunmuştur.⁶⁵

Görüldüğü üzere yemin, davanın her iki tarafınca kullanılacak bir delil türü değildir. Hanefi mezhebi hukukçularına göre de yemin sadece yargılamada davalı tarafından savunma amaçlı olarak kullanılabilecek delil olup davacının yemin etmesinin söz konu olmadığı kabul edilmişken; Şafii mezhebi mensubu olan hukukçulara göre yemin hem ispat hem de savunma için kullanılabilecek bir delil olarak kabul edilmiştir.⁶⁶

3. Türk Hukukunda “Kesin Delil Olarak” Yemin Kavramı

Sosyal düzenin devamı ve kişilerin bireysel haklarının korunması amacıyla devletin, mahkemeler eliyle yürüttüğü faaliyetin adı yargıdır.⁶⁷ Medeni yargılama bağlamında yapılan yargılamanın amacı⁶⁸ HMK’nın genel gerekçesinde de belirtildiği üzere maddi gerçeğe ulaşmaktır. Medeni yargılamada amaçlanan gerçeğe ulaşmada hâkime veya mahkemeye yol gösterecek olan vasıtalara, deliller olup; mahkeme, dava konusu vakıaların gerçekten var olup olmadığını, kural olarak tarafların mahkemeye sunmuş oldukları bu delillere göre saptayacaktır.⁶⁹ Deliller de kendi içerisinde kesin ve takdiri deliller olarak ikiye ayrılmaktadır.⁷⁰ Kesin delil “*hakimin üzerinde değerlendirme ya da takdir yetkisi bulunmayan ve mahkemeyi bağlayıcı nitelikte olup; şartları, hükümleri ve sonuçları kanun ile belirlenmiş delil*”⁷¹ şeklinde tanımlanabilir.

⁶⁵ Atar, *İslam Adliye Teşkilatı*, 331.

⁶⁶ Gökmenoğlu, “İslam Muhakeme Usulü Hukukunda Bir İsbat Vasıtası Olarak ‘Yemin’ Delili”, 182; Atar, *İslam Adliye Teşkilatı*, 332.

⁶⁷ İbrahim Özbay, Özge Bölükbaşı, “Yargı Örgütüne Hâkim Olan Temel Kavramlar ve İlkeler”, içinde *Yargı Örgütü Hukuku*, ed. İbrahim Özbay (Ankara: Yetkin Basım Yayın Dağıtım, 2022), 1.

⁶⁸ Medeni yargılama hukukunun amacı konusunda ileri sürülen görüşler için bkz. Sema TAŞPINAR, “Medeni Yargılama Hukukunda Amaç Sorunu”, *Prof. Dr. Faruk EREM’e Armağan*, (1999), 763; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 128-129; Budak, “Alangoya’ya Göre Yargılamanın Amacı ve Hâkimin Gerçeği Aramaktan Vazgeçmesi”, 34-35; Pekcanitez, Atalay, Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 8 vd.; Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 48; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 4-6; Karlı, *Medeni Muhakeme Hukuku*, 24-25.

⁶⁹ Yıldırım, *Medeni Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi*, 35; Pekcanitez. Atalay, Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 372.

⁷⁰ Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 911; Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 253; Arslan vd. *Medeni Usul Hukuku*, 438; Pekcanitez. Atalay, Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 378; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 454.

⁷¹ Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 911; Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 253; Arslan vd. *Medeni Usul Hukuku*, 438; Pekcanitez. Atalay, Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 379; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 454.

İşte yalan yere yemin suçunun konusunu da kesin delillerden biri olan ve bir hukuk davasında yalan yere edilen yemin oluşturmaktadır. Yalan yere yemin suçunun oluşabilmesi için de kesin delil niteliğindeki bu yeminin, 6100 sayılı HMK hükümlerinde düzenlenmiş olan yeminin şekil ve şartlarına uygun olarak teklif edilmesi gerekmektedir.⁷² Teklif olunan yeminin yalan yere eda edilmesi medeni yargılamanın amacı olan maddi gerçeğin de ortaya çıkarılmasını engellediği için kanun koyucu tarafından suç olarak ihdas edilmiştir.⁷³ Bu açıdan hem özel hukuk yargılaması hem de TCK m. 275'te düzenlenen suç açısından önemli bir yere sahip olan yemin kavramının, çalışma konumuz suçun incelenmesinin öncesinde ele alınmasında fayda bulunmaktadır.

a. Genel Olarak

Yalan yere yemin suçunun konusunu oluşturan yemin, HMK'nın 225 ila 239'uncu maddeleri arasında düzenlenmiştir. Burada düzenlenmiş olan yemin, yapılan bir yargılamada bir tarafın, dava konusu ihtilafa konu vakıanın doğru olup olmadığına dair, Kanun'da düzenlenmiş olan usule uygun şekilde olmak üzere; namus, şeref ve kutsal saydığı değerler üzerine kural olarak sözlü şekilde beyanda bulunmasıdır.⁷⁴ Burada gerçekleştirilecek olan yemin, kesin delil niteliğinde olup bir vakıanın doğruluğunun ispatlanması için edilmektedir. Buna karşılık bilirkişi ve tanıklara verdirilen yemin, bu kapsamda olmayıp; bilirkişi ve tanıkları doğru söylemeye yöneltmek üzere uygulanmakta olan bir usul işlemidir.⁷⁵ Dolayısıyla kesin delil niteliğindeki yemin, ispat yükü kendisinde olan ve fakat iddiasını ispatlayamamış bulunan tarafın, iddiasını ispatlayabilmesi için başvurabileceği hem bir son çare hem de kesin delildir.⁷⁶

⁷² Bkz. 5237 sayılı TCK m. 275 madde gerekçesi.

⁷³ Eryıldız, "Yalan Yere Yemin Suçu", *Hacettepe HFD*, 12/1 (2022), 577-578.

⁷⁴ Güray Erdönmez, *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku Cilt II*, (İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, 2017), 1873; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 505; Tanrıver, *Medeni Usul Cilt I*, 953; Baki Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, (Ankara: Yetkin Basım, Yayım, Dağıtım, 2019), 297.

⁷⁵ Erdönmez, *Pekcanitez Usul Cilt II*, 1873.

⁷⁶ Yılmaz, *Yemin*, 47; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 505. Yargıtay da yeminin ancak son çare olarak kullanılabilecek bir delil olduğunu, vakıanın öncelikle diğer deliller ile ispatlanması gerektiğini, aksi halde yemin teklifinin yargılamanın sonucuna etki etmeyeceğini kabul etmektedir. Bkz. Y. 1. HD, 21.04.2014, E. 2014/20532, K. 2014/8181, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/1-hukuk-dairesi-e-2013-20532-k-2014-8181-t-21-4-2014-e.t.07.05.2024>.

b. Yeminin Konusu ve Yemine Konu Olamayacak Vakalar

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 225'te "*Yeminin Konusu*" kenar başlıklı maddesine göre davanın çözülmesi açısından önem taşıyan, taraflar arasında çekişmeli olan ve ayrıca tarafın kendisinden kaynaklanmış bulunan vakıalar, ancak yeminin konusunu oluşturabilecektir. Yine maddeye göre bir kimsenin bildiği bir hususun kendisinden kaynakladığı kabul edilmiştir. Bu nedenle bir kimseden bilmediği bir konu hakkında yemin etmesi beklenemeyecek; ancak kişinin bir olayı bilmediğine dair yemin etmesi ise mümkün olabilecektir.⁷⁷

Kanun'un 226'ncı maddesinde ise yeminin konusu olamayacak durumlar düzenlenmiştir. Dolayısıyla her vakıa için yemin teklifinde bulunulması söz konusu olamayacaktır. İlgili maddenin a) bendinde yemine konu olamayacak ilk durum, "*tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyeceği vakıalar*"a ilişkindir. Buna göre kamu düzenine ilişkin olan ve mahkemece re'sen dikkate alınacak hususlar, tarafların üzerinde tasarruf yetkisi olmayan durumlar olup bu durumlara ilişkin yemin teklifi de mümkün değildir.⁷⁸

Yemine konu olamayacak ikinci durum ise HMK m. 226/1, b)'de düzenlenmiş olan "*bir işlemin geçerliliği için, kanunen iki tarafın irade açıklamalarının yeterli görülmediği haller*"dir. Örneğin kurucu şekil şartına uyulmadan yapılan bir hukuki işlem, yemin delili ile geçerli hale getirilemez.⁷⁹

"*Yemin edecek kimsenin namus ve onurunu etkileyecek veya onu ceza soruşturması ya da kovuşturması ile karşı karşıya bırakacak vakıalar*" ise HMK m. 226/1, c) hükmüne göre yemine konu olamayacak üçüncü durumdur. Yargıtay kararına konu bir olayda davacı, davalılar tarafından kendisinin ekmiş olduğu mısırların hasat edilmek üzere satıldığını ve bu nedenle zararının tazmin edilmesini talep etmiştir. Davalıların, davacının mısırları ile bir ilgilerinin olmadığını ve mısırı kendilerinin hasat etmediklerini bildirmeleri üzerine davacı, davalı tarafa yemin teklifinde bulunmuş; davalıların yemin teklifini reddetmeleri üzerine ilk derece mahkemesi, yeminin reddi üzerine dava konusu vakıanın davacı lehine ispat edilmiş olduğunu kabul edip hüküm

⁷⁷ Erdönmez, *Pekcanitez Usul Cilt II*, 1876; Tanrıver, *Medeni Usul Cilt I*, 953.

⁷⁸ Ejder Yılmaz, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi 3. Cilt*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2021), 3975.

⁷⁹ Yılmaz, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi 3. Cilt*, 3975; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 505-506; Budak, Karaaslan, *Medeni Usul Hukuku*, 293.

kurmuştur. Ancak Yargıtay, yemine konu olay olan ekilen mısırların davalılar tarafından biçilmek suretiyle satılmış olması iddiasını, davalılar açısından “suç soruşturmasını veya kovuşturmasını gerektirecek nitelikte” bulması dolayısıyla dava konusu olayın HMK m. 226/1, c) gereğince yemine konu edilmeyecek bir durum olduğunu gerekçe göstererek hükmün bozulmasına karar vermiştir.⁸⁰ Gerçekten de Yargıtay kararına konu olayda davacının iddia ettiği gibi bir durumun varlığı, davalı açısından hırsızlık suçuna vücut verebileceğinden, davalının kendisine teklif olunan yemini eda etmekten kaçınması HMK m. 226/1, c) hükmü gereğince yemine konu olamayacaktır.

c. Yemin Teklifinin Kanuni Şekil ve Şartları

Özel hukuk yargılamasında uyuşmazlık konusu vakıayı ispat yükü kendisinde olan taraf, vakıayı diğer deliller ile ispat edememesi durumunda, yemin deliline dava dilekçesinde açıkça yer vermiş olması kaydıyla, karşı tarafa yemin teklifinde bulunabilir.⁸¹ Belirtmek gerekir ki taraflardan biri, yemin delili dışında başka deliller beyan etmiş olsa bile HMK m. 227/1 hükmü gereğince yine de yemin deliline başvurmak suretiyle dava konusu vakıanın ispatını sağlayabilecektir. Son çare olarak karşı tarafa edilen yemin teklifi üzerine kendisine yemin teklif olunan taraf, yemini yerine getirirse yemin konusu vakıa yemin eden lehine ispatlanmış olacak; artık örneğin senet gibi bir başka delil ile vakıanın ispatı mümkün olmayacaktır.⁸²

Yemin teklifine başvuracak olan tarafın, dava dilekçesinde yemin deliline açıkça yer vermesi gerekmektedir.⁸³ Yargıtay, 2017 tarihinde verdiği bir İBK’da, açılmış olan davalarda tarafların, dava ve cevap dilekçelerinde belirttikleri delil listelerinde yemin delilini açıkça belirtmeleri gerektiğine; bir diğer ifade ile “sair deliller, her türlü delil” gibi genel ifadelerin delil listesi olarak taraflarca sunulması durumunda tarafların yemin deliline başvuramamış sayılacaklarına ve bu durumda da hakim tarafından ispat külfeti kendisinde olan tarafa “yemin teklifinde bulunma hakkı” olduğunun

⁸⁰ İlgili karar için bkz. Y. 4. HD, 10.09.2014, E. 2014/17307, K. 2014/11546, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/4-hukuk-dairesi-e-2013-17307-k-2014-11546-t-10-09-2014-e.t.07.05.2024>.

⁸¹ Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 298; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 507.

⁸² Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 299.

⁸³ Arslan vd. *Medeni Usul Hukuku*, 482.

hatırlatılamayacağına hükmetmiştir.⁸⁴ Öğretide de Yargıtay'ın bu kararını destekler nitelikte olmak üzere, davada bir taraf mahkemeye sunduğu deliller arasında yemin delilini belirtmemişse, hakimin davanın bu tarafına yemin teklifinde bulunabileceğini hatırlatmasının mümkün olamayacağı görüşü savunulmuştur.⁸⁵ Ancak bir tarafın dava dilekçesinde yemin delilini açıkça belirtmemiş olmasının, bu delile başvurulamayacağı anlamına gelmediği ve ispat yükü kendisinde olan tarafın buna rağmen karşı tarafa yemin teklifinde bulunabileceği görüşü de savunulmuştur. Bu görüşe göre tarafın yemin teklifi ile hâkimin, yemin delilini kullanabileceğini tarafa hatırlatması meselelerinin farklı durumlar olduğu vurgulanarak, esasında dava dilekçesinde yemin deliline açıkça yer vermeyen tarafa hâkimin yemin delilini kullanabileceğini hatırlatamayacağı; ancak tarafın kendiliğinden karşı tarafa yemin teklifinde bulunabileceği ve bu tarafça yemin delilinin kullanılmasına bir engel olmadığı ifade edilmiştir.⁸⁶

Kendisine yemin teklif olunan, gerçek kişi ise taraf davada bir avukat tarafından temsil ediliyor olsa da meşruhatlı yemin davetiyesinin bizzat kişinin kendisine tebliğ edilmesi gerekli olup; vekile yapılan tebligat yeterli değildir.⁸⁷ Ayrıca yemin teklif olunan tarafta ister ihtiyari isterse mecburi dava arkadaşlığı söz konusu olsun, davetiye her bir dava arkadaşına ayrı ayrı tebliğ edilmelidir. Mecburi dava arkadaşlarından birine veya birkaçına yemin davetiyesinin tebliğ edilmemiş olması nedeniyle davetiye ulaşmamış mecburi dava arkadaşlarının duruşmaya gelmemiş olmaları, mecburi dava arkadaşlarının usul işlemlerini birlikte yapma zorunluluğu nedeniyle, tüm dava arkadaşlarının yeminden kaçındığı sonucunu doğurmayacaktır.⁸⁸ Tüzel kişiden oluşan tarafa yemin teklifinde de yemin davetiyesinin tebligatının, tüzel kişiliğin kendisine yapılması gerekmektedir.⁸⁹

Yeminin şekli kenar başlıklı HMK m. 233'te yeminin nasıl gerçekleştirileceği düzenleme altına alınmıştır. Buna göre yemine ilişkin ilk husus yeminin mahkeme huzurunda⁹⁰ yerine getirilecek olmasıdır (bkz. HMK m. 233/1). Yemin usul işlemi yerine

⁸⁴ Y. HGK İBK, 03.03.2017, E. 2015/2, K. 2017/1, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/e-2015-2-k-2017-1-t-3-3-2017> e.t. 07.05.2024.

⁸⁵ Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 507; Kuru, *İstinâf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 298.

⁸⁶ Yılmaz, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi 3. Cilt*, 3980. Aksi yönde bir diğer görüş için bkz. Budak, Karaaslan, *Medeni Usul Hukuku*, 295.

⁸⁷ Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 509; Arslan vd. *Medeni Usul Hukuku*, 484, 5 nolu dn.

⁸⁸ Erdönmez, *Pekcanitez Usul Cilt II*, 1881.

⁸⁹ Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 509.

⁹⁰ HMK m. 234'te "hasta veya engellilerin mahkeme dışında yemini" yerine getirmeleri istisnai bir durum olarak ayrıca düzenlenmiştir.

getirilmeden önce hâkim, yemin edecek tarafa, yeminin konusu hakkında açıklamada bulunup; yeminin anlam ve önemini anlatır ve ayrıca yemini yalan yere gerçekleştirmesinin cezalandırılacağı konusunda uyarıda bulunur (HMK m. 233/2). Şayet yemin edecek taraf, yemin konusunun gerekli açıklıkta olmadığını bildirirse; bu durumda hâkim, yemin teklifinde bulunan tarafın görüşünü almak suretiyle duruma ilişkin bir karar vererek yargılamaya devam eder ve ispatı istenen ve yemine konu vakiya ilişkin soru ve yeminin şeklini belirler (bkz. HMK m. 233/3).⁹¹ Yeminin kesin delil olması dolayısıyla, yemine konu vakianın özellikleri de gözetilerek yemin sorusu doğru, açık ve anlaşılır şekilde hazırlanmalıdır. Bu nedenle hakim yemin metnini oluştururken, yemin teklif eden tarafın görüşünü alıp onun iradesi çerçevesinde hareket etmelidir.⁹² Hakimin hazırlayacağı yemin metni yerine tarafın veya vekilinin hazırlamış olduğu yemin metnine göre yeminin edilmesi söz konusu değildir.⁹³ Zira Kanun'un yemin metninin şeklini düzenlediği 233'üncü madde emredici nitelikte bir hukuk kuralı olup; hem mahkemenin hem de tarafların bu metne uygun şekilde ve metne herhangi bir ekleme veya metinden bir çıkarma yapılmaksızın yemini eda etmeleri gerekir.⁹⁴

Hâkim, yemin teklifini kabul etmiş ve yemine hazır olan tarafa, HMK m. 233/4'te yer verilen *"Size sorulan sorular hakkında, gerçeğe uygun cevap vereceğinize ve hiçbir şey saklamayacağınıza namusunuz, şerefınız ve kutsal saydığınız bütün inanç ve değerler üzerine yemin eder misiniz?"* sorusunu sorar; taraf da aynı maddede düzenlenmiş olan *"Bana sorulan sorular hakkında gerçeğe uygun cevap vereceğime ve hiçbir şey saklamayacağıma namusum, şerefim ve kutsal saydığım bütün inanç ve değerlerim üzerine yemin ediyorum."* şeklindeki beyanı söylemek suretiyle yemini yerine getirmiş

⁹¹ Erdönmez, *Pekcanıtez Usul Cilt II*, 1883.

⁹² Yılmaz, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi 3. Cilt*, 4012.

⁹³ "Tüm bu anlatılanlar ışığında somut olay değerlendirildiğinde, davacı vekilinin mahkemece verilen süre içinde yemin metnini hazırlayarak mahkemeye sunduğu, davalı ... vekilinin, davacı vekilinin teklif ettiği yemin metninin usulüne uygun olmadığını iddia ederek, kendi hazırladıkları yemin metnini dosyaya ibraz ettiği, mahkemece, yemin eda etmek için hazır olan davalı ...'e, hem davacı vekilinin sunmuş olduğu yemin metninin, hem de kendi vekilinin sunmuş olduğu yemin metninin okunduğu, davalı ...'ün, 'Avukatımın sunmuş olduğu yemin metnindeki beyanları birebir kabul ediyorum. Oradaki beyanlar doğrudur. Bende talep edilen eşya, altın ve paraların hiç birisi kalmamıştır. Bu hususta avukatımın sunduğu yemin metninde olduğu gibi yemin ediyorum.' şeklinde yemin ettiği anlaşılmaktadır." Y. 3. HD, 06.09.2016, E. 2016/6014, K. 2016/9255, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2016-6014-k-2016-9255-t-9-6-2016-e-t> 07.05.2024.

⁹⁴ Görgün, Börü, *Kodakoglu, Medeni Usul Hukuku*, 513.

olur. Yeminin, Kanundaki bu şekle uygun yapılmaması, yemin eden tarafın yeminden kaçınması olarak değerlendirilecektir.⁹⁵

Burada belirtmek gerekir ki yemin teklif edilen taraf, ispatı istenen vakıa ile ilgili sorulara cevap vermeden önce yemini yerine getirecektir. Bir diğer ifadeyle taraf önce *Kanun'a uygun şekilde* yemini edecek, akabinde yeminin konusu olan vakıa ile ilgili sorulara cevap verecektir.⁹⁶ Yeminin edileceği duruşmada, yemini yerine getirecek tarafın hazır bulunması yeterli olup, yemin teklifinde bulunan tarafın duruşmaya katılmamış olması yeminin eda edilmesine engel bir durum değildir.⁹⁷

Yemin usul işleminin, Kanun'a uygun şekilde teklif olunup karşı tarafın da yemini yerine getirmeye hazır olduğunu bildirmesinden sonra hâkim tarafından herhangi bir gerekçe sunulmadan yemin teklifinin gereğinin yapılması gerekmekte olup aksi bir durumun varlığı, bir diğer ifadeyle mahkemenin yemin teklifini değerlendirmeksizin bir karar vermesi *adil yargılanma hakkının* da ihlali olacaktır.⁹⁸

⁹⁵ “Buna göre, **davalı...**, **yemin teklif eden davacı tarafın, metnine göre değil, kendi vekilinin hazırladığı metne göre yemin etmiş olduğundan, eda edilen yeminin, kanunun aradığı şekle uygun olmadığı**, bu bağlamda davalı...’ün yeminden kaçındığı açıktır. Hal böyle olunca mahkemece; Kanun’un öngördüğü şekle aykırı olarak eda edilen yeminin, yeminden kaçınma olarak değerlendirilmesi gerekirken, yanlış değerlendirme sonucu yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiş, bu husus bozmayı gerektirmiştir.” Yarg. K. 2016/9255.

⁹⁶ Erdönmez, *Pekcanitez Usul Cilt II*, 1883; Yılmaz, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi 3. Cilt*, 4020.

⁹⁷ Yılmaz, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi 3. Cilt*, 4011; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 512.

⁹⁸ Yılmaz, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi 3. Cilt*, 3999. Konuya ilişkin Anayasa Mahkemesi’nin değerlendirmesi “başvurucunun bu vakıayı ispat için usulüne uygun olarak cevap dilekçesinde **yemin deliline dayandığını** belirttiği gibi 6/10/2011 tarihli dilekçe ile 14/10/2011 tarihli oturumda bu yöndeki taleplerini yinelediği, Mahkemenin de ikinci bozmadan sonra başvurucunun bu hakkını kullanmak istediğini gerekçeli kararına dercettiği, esasen somut olay açısından yeminin, davanın çözümüne yararlı olup olmayacağı ve sonuca etki edip etmeyeceği hususlarında değerlendirme görevinin yerel Mahkemeye ait olduğu ancak yukarıda izah edildiği üzere yemin delilinin niteliği, işlevi ve doğuracağı sonuçlar dikkate alındığında **Mahkemenin bu yöndeki taleple ilgili hiçbir değerlendirme yapmadan yargılamayı sonuçlandırdığı anlaşılmıştır**. Buna göre başvurucunun davacı yararına oluşan karinenin aksini ispat etmek için dayandığı vakıanın ispatına yönelik **yemin delilini kullanması hususunda değerlendirme yapılmaksızın yargılamanın sonuçlandırılması** nedeniyle uyumsuzluğun her iki tarafına da savunmalarının temel dayanağı olan delilleri kullanmada eşitliğin sağlanması ilkesinin aksine hareket edilerek bir tarafın deliline üstünlük tanınmak suretiyle başvurucu aleyhine eşitsizlik meydana getirildiği, yapılan uygulamanın yargılamanın bütününe adil olmaktan çıkaracak şekilde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.... Başvuru konusu olayda tespit edilen ihlal, adil yargılanma hakkının unsurlarından olan silahların eşitliği ilkesinin ihlal edilmesinden kaynaklandığından...” şeklindedir. Bkz. Anayasa Mahkemesi 01.02.2017 tarihli karar (Başvuru No: 2014/12324) <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2014/12324>, e.t. 10.05.2024.

d. Yemini Yerine Getirecek Kimseler

HMK m. 232/1’de yeminin, tarafa teklif olunup yine tarafça⁹⁹ yerine getirileceği hüküm altına alınmıştır. Bununla birlikte maddenin ikinci fıkrasının ise birinci fıkranın istisnasını oluşturacak şekilde düzenlendiği söylenebilir. Söz konusu hükümde taraf sıfatına sahip olmayan, ancak tarafı temsil yetkisine sahip kişilerce yeminin yerine getirilmesi durumları düzenleme altına alınmıştır.

Yemin, kural olarak kendisine yemin teklif olunan tarafta yer alan kişinin bizzat kendisi eliyle yerine getirilecek bir usul işlemidir. Ancak kendisine yemin teklif olunan taraf, ergin olmayan ya da kısıtlı bir kimse yahut tüzel kişi ise yemin, tüzel kişi adına yetkili temsilci veya organ, ergin olmayan ya da kısıtlı bir kimse adına ise bunların kanuni temsilcisi tarafından yemin usul işlemi yerine getirilecek veya iade edilecektir (HMK 232/2).

Davanın tarafı, kendisini bir avukatla temsil ettirdiği takdirde vekil, HMK m. 74’e¹⁰⁰ göre özel yetkisinin varlığı halinde temsil ettiği davanın tarafı adına yemin teklifinde bulunabilir veya teklif olunan yemini kabul ya da iade edebilir; ancak hiçbir suretle vekil, müvekkili adına yemini eda edemeyecek olup yemin usul işlemi her hâlükârda davanın tarafı olan kişi eliyle yerine getirilecektir.¹⁰¹

Kendisine yemin teklifinde bulunulan taraf, yemini yerine getirmek için hazır olduğunu beyan ederse yemin teklifinde bulunan tarafın, HMK m. 227/2 hükmü gereğince bu teklifinden vazgeçerek başka bir delil ileri sürmek suretiyle iddiasını ispat etmesi söz konusu olamayacaktır.¹⁰² Ancak yemin teklifinde bulunan taraf, karşı tarafın

⁹⁹ Hukuk davasında taraf kavramı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. “Birinci Bölüm, I, D, 3” başlığı altında yapılan açıklamalar.

¹⁰⁰ **Davaya vekâlette özel yetki verilmesini gerektiren hâller - MADDE 74-** “(1) Açıkça yetki verilmemiş ise vekil; sulh olamaz, hâkimi reddedemez, davanın tamamını ıslah edemez, yemin teklif edemez, yemini kabul, iade veya reddedemez, başkasını tevkil edemez, haczi kaldıramaz, müvekkilinin iflasını isteyemez, tahkim ve hakem sözleşmesi yapamaz, konkordato veya sermaye şirketleri ve kooperatiflerin uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırılması teklifinde bulunamaz ve bunlara muvafakat veremez, alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına başvuramaz, davadan veya kanun yollarından feragat edemez, karşı tarafı ibra ve davasını kabul edemez, yargılamanın iadesi yoluna gidemez, hâkimlerin fiilleri sebebiyle Devlet aleyhine tazminat davası açamaz, hangileri hakkında yetki verildiği açıklanmadıkça kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarla ilgili davaları açamaz ve takip edemez.”

¹⁰¹ Yılmaz, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi* 3. Cilt, 4007.

¹⁰² “Somut olayda davacı tarafından davalıya teklif edilen yemin usulüne uygun şekilde davalı tarafça eda edilmiş olduğuna göre, davacının artık bu aşamadan sonra münhasıran davalının 2006 yılı ticari defterlerine delil olarak dayanması anılan yasa hükümlerine göre mümkün olmadığından davanın reddi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir.” Y. 19. HD, 09.10.2012, E.

yemini eda etmeye hazır olduğunu beyan edinceye kadar, teklif ettiği yeminden vazgeçerek başka bir delil ile iddiasını ispat etmesi mümkündür.¹⁰³ Şayet ispat yükü kendisinde olan taraf, yemin teklif etmeyeceğini beyan etmişse bu beyan, tarafın yemin teklif etme hakkından feragat ettiği anlamına gelecek ve artık bir kez daha yemin deliline dayanarak iddiasını ispat etmesi söz konusu olamayacaktır.¹⁰⁴

Davada tarafın yemin teklifi üzerine şayet karşı taraf duruşmada hazır ise yemin usul işlemi için ayrı bir duruşma günü belirlenmeksizin görülmekte olan o duruşmada yemin yerine getirilir;¹⁰⁵ ancak yemin teklif olunan taraf duruşmada hazır değilse kendisine HMK m. 228 hükmü uyarınca yemin için meşruhatlı davetiye gönderilir. Tarafa yemin için gönderilen davetiyede maddenin ikinci fıkra hükmü gereğince yemine konu olaylarla ilgili sorular, yemin için belirlenen gün ve saatte kabul edilebilir bir mazereti olmaksızın mahkemede bizzat hazır bulunmamasının veya hazır bulunmakla birlikte yemini eda etmemesinin ya da yemini iade etmemesinin sonucu olarak yemin konusu vakıyı kabul etmiş sayılacağı yazılır. Aksi halde yemin usulsüz olacak ve hiçbir sonuç doğurmayacaktır.¹⁰⁶

Yemin edecek taraf, yargılamanın yapıldığı mahkemenin yargı çevresi dışında bulunuyor ise kural olarak bu kimsenin de HMK m. 236 hükmüne göre davaya bakan mahkemeye gelmek suretiyle teklif olunan yemini yerine getirmek zorundadır. Ancak kanun koyucu yemin edecek tarafın, bulunduğu yerde aynı anda ses ve görüntü nakledilmesi suretiyle yeminin yerine getirilmesi mümkün olmadığı hallerde istinabe yoluyla da yemini yerine getirmesine imkân tanımıştır.

Yemini yerine getirecek kişi ile ilgili olarak Kanunda yer verilmiş olan bir diğer ihtimal de sağır ve dilsizlerin yemini eda etmesidir. HMK m. 234'e göre davanın tarafı,

2012/6087, K. 2012/14711, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/19-hukuk-dairesi-e-2012-6087-k-2012-14711-t-09-10-2012>, e.t. 07.05.2024.

¹⁰³ Erdönmez, *Pekcanitez Usul Cilt II*, 1881.

¹⁰⁴ Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 509; Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 299.

¹⁰⁵ Yılmaz, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi 3. Cilt*, 3988; Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 484.

¹⁰⁶ “İncelenen dosya içeriğine göre, davalının mahkemenin bulunduğu il sınırları içinde bulunduğu halde istinabe yolu ile yemini eda etmeye çağrıldığı gibi, davalı tarafa talimat yolu ile gönderilen ihtarnamede, davalının yemin edeceği hususunda bir açıklamanın mevcut olmadığı da anlaşılmaktadır. Hal böyle olunca mahkeme usulüne uygun bulunmayan yemin işlemine dayalı olarak davacının ispat yükümlülüğünü yerine getirdiği gerekçesiyle davanın kabulüne karar verilmesi usul ve yasaya aykırı bulunup, BOZMA nedenidir.” Bkz. Y. 13. HD, 21.04.2014, E. 2014/28995, K. 2014/12719, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/13-hukuk-dairesi-e-2013-28995-k-2014-12719-t-21-4-2014>, e.t. 07.05.2024.

okuma ve yazma bilen sağır ve dilsiz ise yemine ilişkin iradesini yazıp imzalamak suretiyle yemini eda edecektir. Şayet okuma ve yazma bilmiyor ise sağır ve dilsizlerin işaretlerini bilen bir bilirkişi marifetiyle yemin ettirilecektir.

Davanın tarafı olan kimse, mahkemeye gelemeyecek derecede hasta olur veya engeli bulunursa hâkim, HMK m. 235'e göre bu kimseye bulunduğu yerde yemin ettirebilecektir.

B. Yalan ve Gerçeğe Aykırılık Kavramları

1. Genel Olarak

Yalan yere yemin suçunun konusunu yalan yere yemin oluşturduğu için üzerinde ayrıca durulması gereken kavramlardan biri de “*yalan*”dır. Sözlük anlamı olarak *yalan* “*doğru olmayan, gerçeğe uymayan söz, kıştır.*”¹⁰⁷ şeklinde ifade edilmektedir. Bu tanımlama doğrultusunda *yalan* kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için değinilmesi gereken bir diğer kavramın da “*gerçek*” olduğu söylenebilir. *Gerçek* kavramı sözlük anlamı itibarıyla “*yalan olmayan, doğru olan şey, hakikat.*”¹⁰⁸ şeklinde tanımlanmaktadır. Bu çerçevede yapılabilecek bir başka tanımlamada ise *gerçek* “*1. Düşünülen, tasarılan, imgelene, şeylere karşıt olarak var olan. 2. Bilinçten bağımsız olarak var olan.*”¹⁰⁹ olmak üzere iki farklı biçimde anlamlandırılmıştır. Gerçek kavramının sözlük anlamı ile ilgili olarak yapılan bir başka tanımda ise *gerçeğin*, “*1. İdeal, koşullu, potansiyel ya da olanaklı olana karşıt olarak, aktüel, somut, olgusal ve zihinden bağımsız bir varoluşa sahip olan; 2. Kurgusal, yanıltıcı, gerçek olmayan, yapay, fantezi ya da imgesel olana karşıt olarak, algıdan ya da zihinden bağımsız bir biçimde var olan; 3. Tözel ya da nesnel bir varoluşa sahip olan; 4. Geçmiş ya da gelecekte veya teorik bir yapımlar olarak değil de, şimdi aktüel olarak var olan için kullanılan niteleme. Bu bağlamda doğada, tanımlarımızdan bağımsız olarak nesnel bir biçimde var ya da verilmiş olan kavramlar ya da tümeller öbeğine, bir nesnenin sahip olduğu onsuz olunamaz niteliklerin nedenini ortaya koyan yapıya gerçek denir.*”¹¹⁰ şeklinde tanımlandığı görülmektedir.

¹⁰⁷ <https://sozluk.gov.tr>, e.t. 15.06.2022.

¹⁰⁸ Bkz. <https://sozluk.gov.tr>, e.t. 15.06.2022.

¹⁰⁹ Bedia Akarsu, *Felsefe Terimleri Sözlüğü*, (İstanbul: İnkılap Kitapevi, 2022), 84.

¹¹⁰ Ahmet Cevizci, *Paradigma Felsefe Sözlüğü*, (İstanbul: Paradigma Yayınları, 1999), 377.

Felsefi açıdan ise “doğru” ifadesinin, bilgi ile ilişkili bir kavram olduğu, “bilgi” ifadesinin de sübjektif nitelikte olması dolayısıyla mutlak bir doğrudan bahsedilemeyeceği belirtilerek doğru kavramının sübjektif karakterde bir kavram olduğu ifade edilmiştir.¹¹¹ Gerçek kavramının ise vakıalara (olgulara) ilişkin olduğu, bu anlamda da gerçeğin, zihinden bağımsız olarak nesnel bir varlık olduğu belirtilmiştir.¹¹²

Öğretide haklı olarak gerçek, doğru ve hakikat kavramlarının anlamca birbirine benzedikleri; fakat esasında farklı kavramlar oldukları ifade edilmiştir.¹¹³ Bu kavramlar,¹¹⁴ her ne kadar kanuni metinlerde aralarındaki farklar dikkate alınmaksızın birbiri yerine kullanılmış olsalar da bu kullanımın yerindeliği tartışmaya açıktır. Zira bir beyanın, yeminin veya ifadenin “doğru” ya da “gerçek” olup olmadığının tespiti bizi farklı sonuçlara götürecektir. *Gerçeklik*, insanın duyu organları vasıtasıyla nesne ile gerçekliği algılaması arasındaki birliği; *doğru* kavramı, düşünülen şeyin mantık kuralları kapsamında tutarlılığını ifade ederken; hakikat kavramı ise gerçeklik ve doğruluğun bir arada bulunması hali olarak nitelendirilebilir.¹¹⁵ Bu doğrultuda, gerçeğin, nesne olarak kavranan tüm alan; doğrunun, nesnenin bilgisine mantık kurallarının uygulanması ve hakikatin de gerçek ve doğrunun bir arada bulunması şeklinde anlaşılması gerekir.¹¹⁶

Çalışmamızın üçüncü bölümünde, olması gereken hukuk açısından yalan yere yemin suçu başlığı altında bu suçun taksirli halinin de kanunda düzenlenmesi gerekip gerekmediği meselesi ele alınacaktır. Özellikle bu çerçevede, yalan yere yemin suçu bakımından taraftan beklenilenin sübjektif anlamda “doğruyu söylemesi” değil; objektif bir nitelik arz eden “gerçeği söylemesi” olduğu kanaatini taşımaktayız.

Yalan, doğru ve gerçek kavramlarının anlamlarına ilişkin olarak yapılan tüm bu açıklamalardan sonra, üzerinde durulması gereken bir diğer mesele de bir beyanın, yeminin veya ifadenin hangi durumda gerçeğe aykırı olarak kabul edileceğinin belirlenmesidir. Bir diğer anlatımla, önem arz eden hususlardan biri de çalışmamızın

¹¹¹ Nesibe Kurt Konca, *Medeni Usul Hukukunda Tarafların Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü*, (Ankara: Yetkin Basım, Yayın, Dağıtım, 2016), 26.

¹¹² Konca, *Medeni Usul Hukukunda Tarafların Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü*, 27.m

¹¹³ Yasemin Işıktaç, Sevtap Metin, *Hukuk Metodolojisi*, (İstanbul: Filiz Yayınları, 2016), 92.

¹¹⁴ Gerçek, doğru ve hakikat kavramlarının karşılığı sırasıyla Almanca’da “*Realität*” ve “*Wirklichkeit*”, İngilizce’de “*reality*”; Almanca’da “*Richtigkeit*”, İngilizce’de “*right*”; Almanca’da “*Wahrheit*”, İngilizce’de “*truth*” olarak kullanılmıştır. Bkz. Işıktaç, Metin, *Hukuk Metodolojisi*, 92.

¹¹⁵ Işıktaç, Metin, *Hukuk Metodolojisi*, 92.

¹¹⁶ Işıktaç, Metin, *Hukuk Metodolojisi*, 92.

konusunu oluşturan suç tipi açısından, hukuk davasında yemin delili kapsamında ortaya konulan beyanın, *gerçeğe aykırı olup olmadığının* nasıl tespit edilebileceğidir. Bu noktada önemli olan ve arzu edilen, hakkında yalan yere yemin edildiği iddia edilen vakıanın yalan olduğunun veya gerçek olmadığının ceza yargılaması ile veya diğer bir muhakeme ile ortaya çıkarılması değil; aksine üzerine yemin edilen vakıanın failin kendi zihnindeki duruma uygunsuzluk halini mi, yoksa objektif anlamda gerçek ile çelişki oluşturması halini mi oluşturduğunun belirlenmesidir.

Yapılan tüm açıklamalardan yola çıkıldığında burada dikkat edilecek husus; bir ifadeye ya da yemine *gerçek olma niteliğini verecek olan özellik*, bu ifadenin veya yeminin subjektif unsurlardan bağımsız olarak, diğer bir ifadeyle nesnel gerçekliğe uygun olarak ortaya çıkmış bir beyanın olmasıdır. Bu nedenle yemin edecek kişinin, uyuşmazlık konusu vakıa hakkında, yemin ederken mevzuu subjektif olarak kendi algıladığı şekle göre ele alması ve bu doğrultuda bir yemin eda etmesinin, gerçeğe aykırılık oluşturup oluşturmayacağının ortaya konulması gerekir.¹¹⁷ Örneğin A, B'ye C'nin de tanık olduğu bir ortamda 100.000 TL borç vermiştir, fakat karşılığında yazılı bir belge almamıştır. A ile B arasında yaşanan olayda gerçek durum, A'nın B'ye 100.000 TL borç para vermesidir. B, A'nın kendisine bu parayı borç olarak verdiğini bildiği halde paranın kendisine bağış amacıyla verildiğini iddia ederse gerçeğe aykırı yani yalan beyanda bulunmuş olacaktır. Olaya tanık olan C, söz konusu para alışverişinde A'nın, B'den yazılı belge almadan parayı B'ye teslim etmesini, A'nın bu parayı B'ye bağışlamış olduğu şeklinde değerlendirdiği bir varsayımda, A ile B arasında yaşanacak bir hukuki ihtilafta tanık C'nin olayı algıladığı şekilde anlatması halinde aslında C, gerçek olduğuna inandığı doğruyu söylemiş olacak ve fakat gerçek ile doğru olarak düşündüğü bu inanış birbiri ile örtüşmeyecektir. Esasında böyle bir ihtimalde C, gerçeğe aykırı beyanda bulunma kastı olmaksızın, mantık kurallarını uygulayarak, yani yorum yapmak suretiyle bir beyanda bulunmuş olacaktır. Çalışmamızın konusunu oluşturan yalan yere yemin suçu açısından meseleye bakıldığında, olayın tarafları olan A ve B, ihtilaf konusu vakıayı bizzat yaşayan sıfatına sahip oldukları için, kendilerinin kural olarak objektif gerçeği biliyor oldukları kabul edilecektir. Objektif gerçek durum olan A'nın, B'ye 100.000 TL borç para vermesinden hareketle, B'nin bu olaya ilişkin olarak A'nın kendisine 100.000 TL'yi

¹¹⁷ Bahsedilen bu durum kusurluluğu etkileyen hata halleri kapsamında ayrıca incelenecektir. Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. ileride “İkinci Bölüm, I, D, 4, f” başlığı altında yer alan açıklamalar.

bağışladığı iddiasında bulunması halinde, B'nin subjektif beyanı ile objektif gerçek örtüşmemiş olacaktır.

Objektif gerçek ile subjektif beyanın örtüşmemesi ise yalan yere yemin suçunda iki şekilde karşımıza çıkabilir. İlk olarak objektif gerçeği bilen taraf (olayımız bakımından B), bilerek yani kasten bu gerçeğin aksine olacak şekilde beyanda bulunabilir. Örneğimizde B, 100.000 TL'nin kendisine borç verildiğini bildiği halde kasıtlı olarak ihtilafa konu paranın kendisine bağışlama suretiyle verildiğini beyan etmiştir. İkinci bir varsayım olarak ise B, 100.000 TL'nin kendisine bağış olarak verildiği zannı ile bu parayı almış olabilir. Böyle bir ihtimalde ise B, objektif gerçeği gizleme ya da objektif gerçeğin aksine bir beyanda bulunma kastı olmamasına rağmen subjektif algısına göre bir beyanda bulunmuş olacaktır. Bu son durumda A tarafından, B aleyhine açılacak olan bir alacak davasında, alacağını yazılı belge ile ispat edemeyen A'nın, B'ye parayı kendisinden borç olarak almadığına veya aksine kendisinin parayı B'ye bağış amacıyla verdiğine ilişkin B'ye bir yemin teklifinde bulunması üzerine B'nin, yemin usul işlemini yerine getirmesi halinde, yalan ya da gerçeğe aykırı bir yeminin varlığının tespiti, yalan yere yemin suçunun sübutu açısından önem arz edecektir. Bu bağlamda bir ifadenin veya yeminin ne zaman yalan ne zaman yanlış olarak nitelendirileceğinin tespiti bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada belirtmek gerekir ki *yalan* kavramı bünyesinde bilme ve istemeyi barındıran bir ifadedir. Yani bir kimse ancak objektif gerçeği bilmesine rağmen bunun aksine bir beyanda bulunuyorsa bu beyan, yalan olacaktır. Beyan sahibinin gerçeği saklama ya da gerçek dışında bir beyanda bulunma niyeti olmamasına rağmen objektif gerçeğe aykırı bir beyanda bulunması söz konusu olursa bu durumu izah için *yanlış* kavramının kullanılmasının yerinde olacağı kanaatindeyiz.

2. Gerçeğe Aykırılığın Tespiti

Bir ifadenin veya yeminin ne zaman gerçek veya gerçeğe uygun olduğunun tespitinden önce, medeni yargılama hukuku kapsamında *tarafların gerçeği söyleme yükümlülüğü ilkesine* değinmekte fayda olduğu kanaatindeyiz. Zira çalışma konumuz olan yalan yere yemin suçunun, ancak medeni yargılama hukuku kapsamında görülmekte olan davalarda işlenebilecek olması, gerçeği söyleme yükümlülüğü ilkesinin bu anlamda taşıdığı özel önemi ortaya koymaktadır.

Yukarıda da bahsedildiği üzere¹¹⁸ medeni yargılamanın amacı olan maddi gerçeğe ulaşabilme ve gerçek durumun tespit edilebilmesi için HMK’da davanın açılması ile taraflara doğruyu söyleme yükümlülüğü getirilmiş olup; bu yükümlülük taraflar için hukuki bir görev niteliğindedir.¹¹⁹ Doğruyu söyleme yükümlülüğü HMK’da *Yargılamaya Hâkim Olan İlkeler* başlıklı İkinci Bölümde m. 29’da *Dürüst davranma ve doğruyu söyleme yükümlülüğü* kenar başlığı altında düzenlenmiştir. Buna göre mahkeme, kural olarak taraflarca getirilme ilkesi kapsamında dava malzemelerinden hareketle karara varacağından, taraflarca getirilen bu malzemelerin de gerçeğe uygun olması gerekmektedir.¹²⁰ HMK m. 29 ile taraflara yüklenen gerçeği söyleme yükümlülüğü bu yönü ile mahkemeyi ve toplumu, aynı zamanda kamu düzenini korumaya yönelik olup; beyanda bulunacak olan tarafa, yargılamanın karşı tarafına, mahkemeye ve topluma karşı yalan söylememe, gerçeği olduğu gibi söyleme yükümlülüğü yüklemektedir.¹²¹

Bununla birlikte HMK’nın 29’uncu maddesi kapsamında, madde başlığı ile maddenin lafzı arasındaki kavramsal farklılık dikkat çekicidir. Madde başlığında “*doğruyu söyleme*” ifadesi kullanılmışken; maddenin ikinci fıkrasında bu kavram yerine “*...gerçeğe uygun...*” ifadesi “*doğruyu söyleme*” ifadesinin karşılığı olarak kullanılmıştır. Ayrıca yeminin şekline dair düzenlemede de (bkz. HMK m. 233/4) “*gerçeğe uygun cevap vermek*” ifadesi ile “*doğruyu söylemek*” ifadesinin kastedildiği belirtilmelidir.¹²² Esasında kavramsal olarak var olan bu farklılık yalan yere yemin suçunun konusunun oluşması bakımından bizim de dikkatini çekmek istediğimiz bir meseledir.

Alman öğretisinde gerçeğe aykırılık (*Falschheit*) ifadesinden ne anlaşılması gerektiği üzerinde durulmuş ve kavramın anlamı ve kapsamı çeşitli gerçeğe aykırılık teorileri (*Falschheitstheorien*) bağlamında ele alınmıştır. Bu teoriler arasında objektif

¹¹⁸ Bkz. “Birinci Bölüm, I, A, 3” başlığı altında yer alan açıklamalar.

¹¹⁹ Tercan, “Medeni Usul Hukukunda Gerçeği Söyleme Yükümlülüğü”, 183; ayrıca bkz. s. 183, dn. 5.

¹²⁰ Tercan, “Medeni Usul Hukukunda Gerçeği Söyleme Yükümlülüğü”, 183; Konca, *Medeni Usul Hukukunda Tarafların Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü*, 61.

¹²¹ Tercan, “Medeni Usul Hukukunda Gerçeği Söyleme Yükümlülüğü”, 184; Konca, *Medeni Usul Hukukunda Tarafların Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü*, 60.

¹²² Konca, *Medeni Usul Hukukunda Tarafların Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü*, 32.

teori, subjektif teori ve yükümlülük teorisi şeklindeki temel üçlü ayırım geleneksel hale gelmiştir.¹²³

Alman hukukunda hâkim olan *objektif teoriye* göre beyan ile konu içerik olarak birbiriyle örtüşmüyorsa beyan, *yalan* olarak kabul edilecek; burada beyanda bulunanın düşünceleri dikkate alınmaksızın gerçek duruma aykırılık belirleyici olacaktır. Diğer bir ifadeyle beyan edilen sözler veya yemin edilen vakıaların objektif gerçeklik ile örtüşüp örtüşmediğine, maddi gerçeklik ile arasında bir çelişkinin bulunup bulunmadığına bakılacaktır.¹²⁴

Subjektif teoride ise failin zihninde canlandırdığı resim önemlidir. Buna göre bir beyan, failin gerçek olaya dair öngörülleri ile kendi beyanı örtüşmediği takdirde yalan olarak kabul edilecektir.¹²⁵ İnsan, dış dünyada gerçekleşen olayları duyu organları aracılığı ile algıladığından, insanın bu olayları nasıl algıladığı önemlidir. Bu yüzden de subjektif teoride beyanın gerçeğe uygunluğunda, vakıanın objektif olarak nasıl gerçekleştiği değil; algılamalara dayalı oluşan beyan sahibinin zihnindeki gerçeklik esas alınmaktadır. Ancak Alman hukukunda yalan yere yemin ve yalan tanıklık suçlarının taksirli hali de düzenlenmiş olduğundan, subjektif teorinin benimsenmesi durumunda, failin gerçeği söylediği düşüncesi ile gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu bir ihtimalde failin bilgisi esas alınacağı için hem yalan tanıklık hem de yalan yere yemin suçlarının taksirli hallerinin hiçbir zaman işlenemeyecek olması dolayısıyla, bu teori Alman öğretisinde eleştiriye uğramıştır.¹²⁶

Yükümlülük teorisi olarak adlandırılan teoriye göre ise bir beyanın yalan beyan olarak nitelendirilebilmesi için gerçeği eksiksiz bir şekilde söylemekle yükümlü olan kişinin ifadeleri ile gerçek durumun birbiri ile örtüşmemesi gerekir. Bu bağlamda beyan sahibi, bizzat şahit olduğu olayı gerçek duruma uygun olarak hatırlama ve tekrar dile getirme yükümlülüğü altındadır¹²⁷. Beyan sahibinin, olay hakkında, algılamaya dayalı olarak zihninde oluşan bilgisini, gerçeğe uygun şekilde aktarması yeterlidir. Bu halde

¹²³ Wilfried Küper, Jan Zopfs, *Strafrecht Besonderer Teil*, (Heidelberg: C.F. Müller, 2015), 33; Urs Kindhäuser, *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*, (Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2010), 640.

¹²⁴ Kindhäuser, *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*, 640; Neslihan Göktürk, “Yalan Tanıklık Suçu”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20/1 (2016): 357, dn. 30.

¹²⁵ Kindhäuser, *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*, 640.

¹²⁶ Göktürk, “Yalan Tanıklık Suçu”, 357, dn. 29.

¹²⁷ Kindhäuser, *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*, 640.

beyan, objektif gerçeğe uyuşmasa dahi yükümlülük yerine getirildiği için yalan tanıklık veya yalan yere yemin suçları oluşmayacaktır. Bu teori, ACK'nın 161'inci maddesi bağlamında yalan tanıklık ve yalan yere yemin suçlarının taksirli hali ile kasten işlenebilen hali arasındaki farkı ortaya koymaya engel olduğu gerekçesi ile eleştirilmiştir.¹²⁸

Hukuk davalarında kesin delil teşkil edecek olan bir yeminin hangi halde gerçeğe aykırı olarak kabul edileceği hususunda Türk öğretisinde, Alman hukukunda olduğu gibi bir teori ileri sürülmemiştir.¹²⁹ Konuya “doğru” ve “gerçek” kavramları üzerinden yaklaşıldığında ise mahkeme tarafından vakıalara ilişkin olarak yapılacak incelemelerde objektif olunacağı için vakıalara ilişkin nitelendirmelerde “gerçek” kavramının kullanılması; subjektif bilgiye ilişkin durumlarda ise örneğin (*doğru kavramının subjektif bilgiye ilişkin olması dolayısıyla*) kanun koyucu tarafından yemin beyanının içeriğine ilişkin bir nitelendirmede bulunulacağı zaman “doğru” kavramının kullanılması gerektiği ifade edilmiştir.¹³⁰ Böylece aynı vakıaya ilişkin olarak ilgili kişilerde farklı bilgi algılamaları oluşabilecektir.¹³¹ Bu görüşe göre bu gibi durumlarda, ilgili kişilerin beyanları farklı olsa da bu beyanların hepsinin doğru olduğu kabul edilecek; ancak vakıa tek olduğu için birden fazla doğru söz konusu olsa da gerçek tek olacaktır. Bu bağlamda HMK m. 29'da taraflara yüklenen doğruyu söyleme yükümlülüğü ile kastedilen objektif gerçek değil, subjektif gerçektir.¹³² Zira doğruyu söyleme yükümlülüğü ile ilgili olan gerçeklik kavramı subjektif bir nitelik taşımaktadır; bu bağlamda ilgilisi tarafından subjektif gerçeğin beyan edilmesi, doğruyu söyleme yükümlülüğünün gereğinin yerine getirilmesi bakımından yeterli olacaktır.¹³³ Bu düşünceye göre tarafların objektif gerçeği

¹²⁸ Kindhäuser, *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*, 640-641, Göktürk, “Yalan Tanıklık Suçu”, 357, dn. 29. Alman ceza hukukundaki durum çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde ayrıca inceleneceği için burada detaylı olarak konuya yer verilmemiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. “Üçüncü Bölüm, I, A, 4, 1” başlığı altında yer alan açıklamalar.

¹²⁹ Her ne kadar Türk öğretisinde ileri sürülen görüşlerin Alman hukukunda benimsenen hangi teoriye karşılık geldiği yazılan eserlerde ayrıca vurgulanmamış olsa da, Türk öğretisinde yer alan görüşlerden hareketle, bu görüşün dayanabileceği Alman hukuku teorisinin hangisi olduğu tarafımızca tespit edilmeye çalışılacaktır.

¹³⁰ Konca, *Medeni Usul Hukukunda Tarafların Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü*, 32-33.

¹³¹ Ayrıca bkz. Tercan, “Medeni Usul Hukukunda Gerçeği Söyleme Yükümlülüğü”, 190-191 (Yazar, tarafların düşündükleri ve ileri sürdükleri hususların objektif olarak gerçekleşen olay ile tam olarak uyuşmasının beklenmediğini, böyle bir uygunluğun da hiçbir hukuk kuralı tarafından emredilemeyeceğini belirtmiştir).

¹³² Tercan, “Medeni Usul Hukukunda Gerçeği Söyleme Yükümlülüğü”, 191.

¹³³ Konca, *Medeni Usul Hukukunda Tarafların Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü*, 33; Tercan, “Medeni Usul Hukukunda Gerçeği Söyleme Yükümlülüğü”, 191; Benzer yönde görüşler için bkz. Pekcanitez.

bilememe ihtimalleri de olduğundan HMK m. 29 kapsamında ilgili tarafın subjektif olarak yükümlülüğünü yerine getirmesi yeterli olacaktır.¹³⁴ Zira yargılama esnasında sunulan dava malzemelerinin analiz edilmesi ile gerçeğe uygun hüküm tesis edilmesi, mahkemenin görevi olup; bu bağlamda objektif gerçeğin tespiti görevi de yine mahkemeye aittir.¹³⁵ Kanaatimizce yukarıda bahsi geçen ve Türk medeni yargılama öğretisinde ağırlıklı benimsenen bu görüş, Alman hukukunda ileri sürülen subjektif teori ile örtüşmektedir.

Türk ceza hukuku öğretisinde, bir ifadenin, beyanın ya da yeminin ne zaman gerçeğe aykırılık teşkil edeceğine yönelik tartışmalar *yalan tanıklık suçu* (TCK m. 272) kapsamında inceleme konusu yapılmıştır.¹³⁶ Öğretide “*yalan*” ifadesinden anlaşılması gerekenin, *bir olayın meydana geliş şeklinin, bilerek olduğundan farklı, başka bir suretle ve gerçeğe aykırı biçimde aktarılması* olduğu ifade edilmiştir.¹³⁷ TCK m. 272’nin madde gerekçesinde suçun maddi unsurunun *yalan söylemek* veya *tanıklık konusu husus hakkındaki bilginin bilerek, kısmen veya tamamen saklanması* olduğu ifade edilmiştir. Yine gerekçede, yalan söylemek deyiminin kapsamına *gerçeği inkâr etmenin* de dâhil olduğu ayrıca belirtilmiştir. İnceleme konumuzu oluşturan yalan yere yemin suçunda da esasında yemin edecek tarafın üzerine yemin ettiği vakıanın varlığı ya da yokluğu veyahut da doğru ya da yanlış olduğu yönünde gerçeğe aykırı olarak yemin etmesi, bir diğer ifadeyle gerçeği inkâr etmesi durumu söz konusudur. Dolayısıyla yalan tanıklık suçunda yapılan gerçeğe aykırılık tartışmalarının yalan yere yemin suçu açısından da uygulama alanı bulacağı kanaatini taşıdığımızdan aşağıda öncelikle yalan tanıklık suçu bağlamında konuya dair tespit ve değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Bir yargılama esnasında tanıktan beklenen, kural olarak beş duyu organı ile algıladığı olayı gerçeğe uygun şekilde açıklamasıdır. Dolayısıyla öğretilde, beyanın

Atalay, Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 204-205; Budak, Karaaslan, *Medeni Usul Hukuku*, 89; Atalı, Ermenek, Erdoğan, *Medeni Usul Hukuku*, 127.

¹³⁴ Tercan, “Medeni Usul Hukukunda Gerçeği Söyleme Yükümlülüğü”, 190-191.

¹³⁵ Konca, *Medeni Usul Hukukunda Tarafların Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü*, 34.

¹³⁶ Ünver, *TCK’da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar*, 190 vd; Doğan Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, (Ankara: Yetkin Basım Yayın Dağıtım, 2018), 759 vd; Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem ve R. Murat Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019), 1251 vd; M. Emin Artuk, Ahmet Gökçen ve A. Caner Yenidünya, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2014), 1091 vd.

¹³⁷ Ünver, *TCK’da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar*, 205.

samimi olması ve olayın algılanan şekline uygun bir biçimde açıklanması durumunda, ortada bir gerçeğe aykırılıktan söz edilemeyeceği kabul edilmektedir.¹³⁸

Benzer bir başka görüşe göre yalan tanıklık suçunda, suçun maddi unsuru, tanığın olayı algıladığından farklı ve gerçekte oluş biçimine aykırı şekilde anlatması ile oluşacaktır ve dolayısıyla burada önemli olanın tanığın olayı algıladığı biçime uygun olarak anlatması olup; tanığın olayı algılaması ile beyanı arasında fark bulunmaması halinde *yalan* oluşmayacaktır.¹³⁹ Bir başka görüşte de¹⁴⁰ tanıklığın konusunu oluşturan fiillerin, bizzat ifadesi alınan tarafından yapılmış olup olmamasına göre bir ayrıma gidilerek değerlendirme yapılmıştır. Buna göre tanığın kendisinin yapmış olduğu fiiller hakkındaki objektif gerçeğin ne olduğunu bildiği kabul edildiğinden, bu fiillere ilişkin olarak gerçeğe aykırı beyanları yalan olarak nitelendirilecek; buna karşılık başkasının fiili hakkındaki beyanlarında ise -objektif gerçeği her koşulda bilmesi gerektiği kendisinden beklenemeyeceğinden- yalan söyleyip söylemediğinin tespiti her zaman kolayca mümkün olamayabilecektir. Bu görüşe göre gerçek ile örtüşmeyen her ifade yalan olarak nitelendirilmemeli; tanıklık yapılan konunun bilmeden yanlış algılanabileceği ihtimali karşısında, yalanın ancak tanığın gördüğü ve işittiği şeylerle çelişen beyanı olarak değerlendirilmesi gerektiği savunulmuştur.¹⁴¹ Her ne kadar bazı yazarlarca Türk ceza öğretisinde tanık beyanının gerçeğe aykırılık durumunun belirlenmesinde objektif görüşün benimsendiği belirtilmişse de;¹⁴² gerçeğe aykırılığın tespitinde subjektif gerçeği benimseyen yazarlar da bulunmaktadır.¹⁴³

¹³⁸ Artuk, Gökçen ve Yenidünya, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 1091.

¹³⁹ Tezcan, Erdem ve Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 1251-1252.

¹⁴⁰ Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 759-760.

¹⁴¹ Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 759-760.

¹⁴² Eryıldız, “Yalan Yere Yemin Suçu”, 601. Objektif görüşü benimseyen yazarlar için bkz. Veli Özer Özbek, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019), 1178; Tezcan, Erdem ve Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 1391; Göktürk, “Yalan Tanıklık Suçu”, 357.

¹⁴³ Bkz. Ayhan Önder, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 1994), 327; Necati Meran, *Yeni Türk Ceza Kanunu'nda Kamu Görevlisine ve Adliyeye İlişkin Suçlar*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006), 275; Artuk, Gökçen ve Yenidünya, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 1218; Mahmut Koca, İlhan Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2020), 1075.

Subjektif görüşü benimseyen bu yazarlar, her ne kadar tanık beyanının konusunu, tanık beyanında değinilen gerçek vakianın oluşturduğunu ve tanık beyanının değerlendirmesinde yorum yolu ile ulaşılabilecek objektif anlamın esas alınacağını belirtmişlerse de buradan yazarların gerçeğin belirlenmesinde objektif görüşü benimsedikleri sonucu çıkarılmamalı; yazarların bu görüşün devamında verdikleri örnekten de (örneğin, tanık, maddi olayı duyu organları ile algıladığı şekle uygun olarak beyan etmesi gerekir. Bkz. Artuk, Gökçen ve Yenidünya, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 1091; Meran, *Yeni Türk Ceza Kanunu'nda Kamu Görevlisine ve Adliyeye İlişkin Suçlar*, 275.) anlaşılacağı üzere tanığın olayı algıladığı şekliyle ve bunun doğru olduğuna inanarak beyanda bulunması halinde bu

Yukarıda yalan tanıklık suçu kapsamında yalan veya gerçek kavramlarına dair öğretideki görüşlerin yalan yere yemin suçu açısından da geçerli olduğunu ifade etmiştik; ancak bir beyanın, ifadenin veya yeminin gerçeğe aykırı olup olmadığının tespitinin yalan yere yemin suçu açısından ayrıca değerlendirilmesi gerektiği düşüncesindeyiz. Çünkü yalan tanıklık suçunda gerçeğe aykırı beyan sahibi fail ile yalan yere yemin suçundaki beyan sahibi olan failin pozisyonları tam olarak örtüşmemektedir. Şöyle ki; yalan tanıklık suçunda fail, olaya konu objektif gerçeğin dışında bulunan ama olaya dair bilgisi, görgüsü ya da duyumu olan kimsedir. Yani beyan sahibi failin, objektif gerçeğin meydana gelmesinde bir rolü ya da katkısı olmayıp, sadece objektif gerçeğe dair bilgisi, görgüsü veya duyumu vardır. Fakat yalan yere yemin suçunda fail, hukuk davasının tarafı ve kendisine teklif olunan yeminin de kendisinden sadır olan bir vakıaya ilişkin olması dolayısıyla ihtilaf konusunun doğrudan içerisinde yer almaktadır. Bu bağlamda yalan tanıklık suçunda failin, tanıklık yapacağı olayda subjektif gerçek ile objektif gerçeğin örtüşmemesindeki durum ile yalan yere yemin suçunun failinin gerçekleştireceği yeminin objektif gerçeğe uygunluğundaki durum aynı olmayacaktır.

Yalan yere yemin suçunda hukuk davasında ihtilaf konusu vakıanın taraflarının, vakıanın doğrudan tarafı olmaları münasebetiyle ihtilaf konusu vakıaya ilişkin teklif olunacak yeminin eda edilmesinde kural olarak objektif gerçeği bildikleri öngörüsü ile hareket etmeleri gerektiği düşünülebilir. Özel hukuk yargılamasındaki ihtilafın tarafları hakkındaki bu öngörü dolayısıyla, tarafların zihinlerinde oluşan subjektif algıları sayesinde ortaya çıkan gerçek ile objektif gerçeğin örtüşmesi beklenilmektedir. Bu bağlamda kanaatimizce 5237 sayılı TCK m. 275'te düzenlenen yalan yere yemin suçunun sübutu bakımından kabul edilmesi gereken, objektif gerçek görüşüdür. Zira her ne kadar Türk medeni yargılamasında maddi ya da objektif gerçeğin tespit edilmesi mahkemenin görevi olsa da; yemin edecek taraftan beklenen, taraflar arasında çıkan uyuşmazlıkta yemine konu edilen ve ihtilafa sebebiyet veren objektif gerçeğin bu tarafça biliniyor olması ve HMK m. 29/2 gereğince söz konusu tarafın gerçeğe uygun bir biçimde bunu dile getirmesidir.

Bununla birlikte bir hukuk davasında kendisine yemin teklif edilen tarafın, yemine konu vakıayı objektif gerçekten farklı olarak algılaması ve bunun üzerine yemin etmesi

beyanın doğru kabul edileceğini belirtmeleri, aslında sübjektif görüşü benimsediklerinin bir göstergesi olduğu kanaatindeyiz.

halinde farklı durumlarla karşılaşılabilmektedir. Örneğin A'nın herhangi bir senede bağlanmadan B'ye vermiş olduğu 100.000 TL'den kaynaklı olarak, bu meblağın B'ye borç olarak mı verildiği yoksa bağışlandığı mı konusunda taraflar arasında bir ihtilaf söz konusu olsun. B, ihtilafa konu meblağın A tarafından kendisine bağışlandığı algısı içerisinde. A'nın alacağını belge ile ispat edemediği için yemin deliline dayanması ve bunun üzerine de B'nin parayı A'nın kendisine bağış olarak verdiğine dair yemin etmesi sonucunda, TCK m. 275 anlamında yalan yere yemin suçunun oluşup oluşmayacağı, kabul edilecek olan objektif veya subjektif gerçeklik görüşüne göre farklılık gösterecektir.

Yukarıda da belirtildiği üzere yalan kavramı, içerisinde kastı barındırmaktadır. Bir kimse hata ile yalan beyanda bulunamasa da bu kimsenin yanlış beyanda bulunması olasıdır. Örneğimizde dava konusu vakıanın tarafı olan B'den beklenen, objektif gerçek olan A'nın kendisine 100.000 TL borç para verdiğini bilmesi ve buna uygun şekilde beyanda bulunmasıdır; ancak B, subjektif algısına göre ve bu algısının doğru olduğuna inanmak suretiyle beyanda bulunmuştur. Bu durumda yalan yere yemin suçunun oluşup oluşmadığının ayrıca üzerinde durulması gerekmektedir. Zira bu ihtimalde beyan sahibinin kasten hareket etmediği açıktır; ancak beyan sahibinin, uyuşmazlık konusunun tarafı olması münasebetiyle gerekli dikkat ve özeni göstermesi suretiyle subjektif beyanının, objektif gerçeğe uygun olup olmayacağını öngörmesi mümkün olabilir. Böyle bir ihtimalde nasıl bir yol izlenmesi gerektiğine dair açıklamalara çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde yer verilecektir.¹⁴⁴

C. Dava Kavramı

1. Genel Olarak

Bir hakkın varlığı, kapsamı ya da bu hakkın ihlal edilip edilmediği noktasında kişiler arasında ortaya çıkan anlaşmazlık, *uyuşmazlık* olarak nitelendirilmektedir.¹⁴⁵ Taraflar arasındaki bu uyuşmazlığın, çözülmek üzere bir mahkemeye intikal ettirilmesi,¹⁴⁶ subjektif bir hakkı ihlal edilen ya da tehlikeye maruz bırakılan bir kimsenin, hakkı ihlal edene veya hakkı tehlikeye maruz bırakana ya da kendisinden haksız olarak

¹⁴⁴ Bkz. “İkinci Bölüm, III, A, 2” ile “İkinci Bölüm, IV, D” başlıkları altında yapılan açıklamalar.

¹⁴⁵ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 51; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 1; Mustafa Serdar Özbek, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Cilt I*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2016), 118.

¹⁴⁶ Gözler, *Hukuka Giriş*, 477.

bir istemde bulunana karşı mahkemeden hukuki koruma istemesi *dava* olarak tanımlanmaktadır.¹⁴⁷ Kişiler arasında meydana gelebilecek olan bu uyuşmazlıklar, suç niteliğinde bir fiilden doğabileceği gibi; kişi ile idare (kamu otoritesi) arasında veyahut kişilerin özel hukuk bünyesindeki ilişkilerinden de kaynaklanabilir.¹⁴⁸ Uyuşmazlığın kaynağına ya da türüne ve tarafların sahip oldukları sığata göre başvurabilecekleri çözüm yolları da farklılık göstermektedir.¹⁴⁹ Bu bağlamda çözüm yolları *dava* ve *alternatif (dostane) çözüm yolları* olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.¹⁵⁰ Dava yolu ile uyuşmazlıkların çözümü de kendi içerisinde iki alt başlıkta toplanmaktadır.¹⁵¹ Bunlardan ilki; mahkemeler önünde uyuşmazlığın çözüme kavuşturulması,¹⁵² başka bir ifade ile bir başkası (davalı) tarafından subjektif hakkı ihlal edilen veya tehlikeye sokulan ya da kendisinden haksız bir talepte bulunulan kişinin (davacının), mahkemeden hukuki koruma istemesidir.¹⁵³ İkincisi ise mahkemeler önünde uyuşmazlığın çözümüne bir alternatif olarak ortaya çıkan tahkimdir.¹⁵⁴

Yargı, yasama ve yürütme ile birlikte devletin temel erkleri olup; bu yetki 1982 Anayasası'nın¹⁵⁵ 9'uncu maddesinde düzenlendiği üzere Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılmaktadır. Bir üst kavram olarak kullanılan yargı, hukuka aykırılık iddialarının veya uyuşmazlıkların kesin çözümü veya belirli konularda karar verilmesi yetkisi şeklinde değerlendirildiğinde yargı organlarının görevine giren tüm uyuşmazlıkların tek bir yargı organı ya da mahkeme tarafından çözüme kavuşturulamayacağı; Anayasanın *Yargı* başlığı altında örgütsel yapılanma bakımından farklı mahkemelere yer verilmiş olmasından (Anayasa m. 145-158; 160) ve yine Anayasada yargı yolu, kolu ya da çeşidi şeklinde bir ifade açıkça kullanılmamış olsa da 158'nci maddesinde "*adli ve idari yargı mercileri*" arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarına ilişkin düzenlemeden bahsedilmesinden ötürü esasında farklı yargı

¹⁴⁷ Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 104; Pekcanitez. Atalay, Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 211; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 497.

¹⁴⁸ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 51; Karşı, *Medeni Muhakeme Hukuku*, 53

¹⁴⁹ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 51.

¹⁵⁰ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 52; Pekcanitez. Atalay, Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 1-2.

¹⁵¹ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 52.

¹⁵² Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 52.

¹⁵³ Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 103; Pekcanitez. Atalay, Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 211; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 497.

¹⁵⁴ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 52; Karşı, *Medeni Muhakeme Hukuku*, 888; Pekcanitez. Atalay, Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 613; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 719.

¹⁵⁵ RG. 9.11.1982 / 17863 (Mükerrer).

düzenlerinin var olduğu anlaşılmaktadır.¹⁵⁶ Türk hukukunda yargı örgütü tek bir yapı altında toplanmış olmayıp; Anayasanın 145 ila 158’inci maddelerinde düzenlenen yüksek mahkemelerden ve anayasa yargısı, adli yargı, idari yargı, uyuşmazlık yargısı ile hesap yargısı¹⁵⁷ olmak üzere beş temel yargı yolundan oluşmaktadır.¹⁵⁸ Bu bağlamda davaların, dava konusu uyuşmazlığın esasının tabi olduğu hukuk dalına bakılmak suretiyle tasnif edilmesi mümkündür. Buna göre özel hukuktan kaynaklanan uyuşmazlıklar için hukuk davası; ceza hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklar için ceza davası ve idare hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklar için de idari dava kavramları kullanılmaktadır.¹⁵⁹

İnceleme konumuz olan suç açısından, TCK m. 275’in lafzından hareket edildiğinde, yalan yere yemin suçu, *yemin eyleminin bir hukuk davasında ve gerçeğe aykırı şekilde gerçekleştirilmesi ile oluşacaktır*. Bununla birlikte, çalışmamız kapsamında, hukukumuzda var olan diğer dava türleri kapsamında yapılan yargılamalarda da bu suçun işlenip işlenemeyeceği üzerinde durulmasında fayda bulunmaktadır. Söz konusu tespit, tezimizin ilerleyen bölümlerinde yapılacak olup;¹⁶⁰ aşağıdaki alt başlıklarda ise dava türleri hakkında ana hatları ile bilgi verilmesi amaçlanmıştır.

2. Hukuk Davası

Adli yargı, kişilerin özel hukuk ilişkilerinden veya toplumsal yaşamdan kaynaklanan uyuşmazlıkları ile cezai neticeler doğuracak bazı hareketlerin yargılama konusu yapılması dolayısıyla bünyesinde medeni yargı ve ceza yargısını barındırmaktadır.¹⁶¹ Medeni yargı, özel hukuk ilişkilerinden doğan uyuşmazlıklar ile

¹⁵⁶ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 65; Özbay, Bölükbaşı, “Adli Yargı”, 2-3.

¹⁵⁷ Anayasa Mahkemesi’nin, Sayıştay’ın anayasal konumuna ilişkin verdiği 27.12.2012 tarih ve 2012/102 E., 2012/207 K. sayılı kararından (İlgili karar için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130402M1-4.htm> e.t. 01.11.2021, “*Sayıştay TBMM adına denetim yapan ve yaptığı denetimlerle TBMM’nin bütçe hakkını kullanmasına veri ve bulgu sağlayan Anayasal yüksek denetim kurumu ve hesap mahkemesidir...*”) hareketle Sayıştay tarafından yürütülen süreç hesap yargısı şeklinde kabul edilebilir. Ayrıca Sayıştay ve hesap yargısı ile detaylı bilgi için bkz. Özge Bölükbaşı, “Uyuşmazlık, Hesap ve Seçim Yargısı”, içinde *Yargı Örgütü Hukuku*, ed. İbrahim Özbay (Ankara: Yetkin Basım Yayım Dağıtım, 2022), 274 vd.

¹⁵⁸ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 66; Özbay, Bölükbaşı, “Yargı Örgütüne Hâkim Olan Temel Kavramlar ve İlkeler”, 20.

¹⁵⁹ Gözler, *Hukuka Giriş*, 484-485.

¹⁶⁰ Bkz. ileride “İkinci Bölüm, I, C, 1, c, 2), (ii) ve (iii)” başlıkları altında yapılan açıklamalar.

¹⁶¹ İbrahim Özbay, Fatih Aydemir, “Adli Yargı”, içinde *Yargı Örgütü Hukuku*, ed. İbrahim Özbay (Ankara: Yetkin Basım Yayım Dağıtım, 2022), 61-62; Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 73; Pekcanitez. Atalay, Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 29 vd.; Karşı, *Medeni Muhakeme Hukuku*, 53.

kişilerin hukuki durumlarını ilgilendiren konularda karar verme usullerini içermektedir.¹⁶² Zira *medeni* kavramı ile *kamu* ifadesinin tersi olan özel ya da sivil alana ilişkin olma ifade edilmiş olup; burada eşit kişiler arasındaki özel hukuk ilişkilerinden kaynaklanan uyuşmazlıklara dair yargılama yapılması söz konusudur.¹⁶³ Dolayısıyla yapılan açıklamalar altında medeni hukuk, borçlar hukuku, ticaret hukuku, eşya hukuku, miras hukuku gibi özel hukukun alt dallarından kaynaklanan ve HMK m. 2'ye göre görevli olan asliye hukuk mahkemeleri, HMK m. 4'e göre görevli olan sulh hukuk mahkemeleri (ayrıca bkz. 5235 sayılı Kanun¹⁶⁴ m. 4) ve özel görevli mahkeme olarak kurulmuş olan aile mahkemeleri, icra mahkemeleri, iş mahkemeleri, kadastro mahkemeleri, asliye ticaret mahkemeleri, tüketici mahkemeleri ve fikri ve sınai haklar hukuk mahkemelerinin görevine giren konularda ortaya çıkan uyuşmazlıkların görüldüğü davalar, hukuk davası olarak nitelendirilmektedir.

TCK m. 275 hükmü kapsamında yalan yere yemin suçu, hukuk davasında yargılama esnasında kesin delil olarak kabul edilen yeminin yalan yere edilmesi durumunda gündeme gelecek bir suçtur. Bu nedenle konuya dair detaylar çalışmamızın ilerleyen bölümünde ayrıntıları ile ayrıca ele alınacaktır.¹⁶⁵

3. Tahkim Davası

Yukarıda bahsedildiği üzere özel hukuka ilişkin uyuşmazlıkların çözümünde yargı yetkisi Anayasa m. 9 hükmü gereğince mahkemelerce kullanılır; ancak, mahkemelerin yanında tahkim yolu ile de özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümü mümkündür.¹⁶⁶

Tahkime ilişkin yasal düzenlemeler HMK'nın Onbirinci Kısmı altında m. 407 vd. ile 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda (MTK)¹⁶⁷ düzenlenmiştir. *Tahkim davası* kavramı, HMK'nın *Dava tarihi* başlıklı 426'ncı maddesinin birinci ve ikinci fıkraları ile MTK m. 10'da zikredilmek suretiyle de kanuni bir ifade olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu minvalde tahkim davası kavramının da incelenmek suretiyle bu

¹⁶² Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 75.

¹⁶³ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 75.

¹⁶⁴ RG. 26.09.2004 /25606.

¹⁶⁵ Bkz. ileride “İkinci Bölüm, I, C, 1, c, 2), (i)” başlığı altında yapılan açıklamalar.

¹⁶⁶ Pekcanıtez, Atalay, Özkes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 648.

¹⁶⁷ RG. 21.06.2001 / 24453.

kapsamda görülecek olan uyuşmazlık çözümlerinde de yalan yere yemin suçunun işlenebilir işlenemeyeceğinin tartışılması gerektiği kanaatindeyiz.

Tahkim öğretide, uyuşmazlık konusu hakkın taraflarının, aralarında anlaşmak suretiyle bu uyuşmazlığın çözümlenmesini özel kişi veya kişilere bırakmaları ve uyuşmazlığın bu kişiler tarafından incelenerek karara bağlanması olarak tanımlanmıştır.¹⁶⁸ Hakemin/hakemlerin, kendilerine havale edilen uyuşmazlığı (dava) çözüme kavuşturmak noktasında herhangi bir resmi görevleri bulunmayıp; tarafların, uyuşmazlığın çözümünü kendilerinden istemiş olmaları ve hakemin/hakemlerin vereceği karara razı olmaları halinde tahkim sürecinden söz edilecektir.¹⁶⁹ Hakem/hakemler, o uyuşmazlık (dava) yönünden bir mahkeme gibi yargılama yaparak karar vermektedir.¹⁷⁰ Bu yüzden hakem heyetine, hakem mahkemesi de denilmektedir.¹⁷¹ Tahkim sözleşmesi kapsamında yapılacak olan yargılamanın bir dava ve bu davanın taraflarının da davacı ve davalı sıfatına sahip olduğu, HMK'nın tahkim yargılamasına dair hükümlerinin lafzından anlaşılmaktadır. Örneğin HMK m. 426'da *Dava tarihi* düzenlenmiş olup maddeye göre tahkim davasının, hakem seçecek olan kişinin, kurum veya kuruluşa başvurduğu tarihte, eğer hakem seçimi taraflara ait ise davacının hakemini seçip, kendi hakemini karşı tarafa bildirdiği tarihte; tahkim sözleşmesinde hakem veya hakem kurulunu oluşturan hakemlerin kim olduğu belirtilmiş ise uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözülmesi talebinin karşı tarafça alındığı tarihte açılmış sayılacağı hüküm altına alınmıştır. Yine *dava ve cevap dilekçesinin* düzenlendiği HMK m. 428¹⁷² ile *taraflardan birinin yargılamaya katılmaması* durumunun düzenlendiği m. 430'da¹⁷³ taraflardan birinin gelmemesi halinde

¹⁶⁸ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 821; Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 666; Fatih Aydemir, *Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi*, (İstanbul: On iki Levha Yayıncılık, 2017), 64.

¹⁶⁹ Aydemir, *Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi*, 8-9.

¹⁷⁰ Pekcanitez. Atalay, Özkes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 613; Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 821; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 719; Aydemir, *Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi*, 9, dn. 14 ve 8, dn. 13.

¹⁷¹ Pekcanitez. Atalay, Özkes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 613; Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 821; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 720.

¹⁷² **Dava ve cevap dilekçesi MADDE 428-** “(1) Taraflarca kararlaştırılan veya hakem tarafından belirlenecek süre içinde, davacı tahkim şartını veya sözleşmesiyle birlikte varsa esas sözleşme ile iddiasını dayandırdığı vakiaları ve talebini; davalı ise savunmasını ve dayandığı vakiaları dilekçeyle hakem veya hakem kuruluna sunar.”

¹⁷³ **Taraflardan birinin yargılamaya katılmaması MADDE 430-** “(1) Taraflardan birinin yargılamaya katılmaması hâlinde aşağıdaki hükümler uygulanır: a) Davacı, geçerli bir neden göstermeksizin dava dilekçesini süresi içinde vermezse; dava dilekçesi usulüne uygun değilse ve eksiklik hakem veya hakem kurulunca belirlenecek süre içinde giderilmezse, hakem veya hakem kurulu tahkim yargılamasına son verir. b) Davalı, cevap dilekçesini vermezse; bu durum davacının iddialarının ikrarı veya davanın

uygulanacak hükümlerde *davacı* ve *davalı* kavramları kullanılmak suretiyle tarafların sahip oldukları sıfat, kanun koyucu tarafından kanaatimizce açık bir şekilde ortaya konulmuştur.

Görüldüğü üzere, tahkim yargılamasında görülen uyuşmazlık da özü itibarıyla, kişiler arasında özel hukuktan kaynaklanan ihtilafların çözümüne ilişkin bir hukuk davası olarak kabul edilmelidir. Bu nedenle söz konusu tahkim davasında, yemin delilinin kullanılıp kullanılmayacağı; eğer kullanılması mümkün ise TCK m. 275'te zikredilen yalan yere yemin suçunun oluşup oluşmayacağının çalışmamız kapsamında irdelenmesi gerekmektedir. Konuya dair ayrıntılara ilerleyen bölümde yer verilecektir.¹⁷⁴

4. İdari Dava

Daha önce de ifade edildiği üzere kişiler arasında vuku bulan uyuşmazlıkların mahkeme veya hakem önündeki çözüm yeri olarak ifade edilen dava, gerçek kişiler ile özel hukuk tüzel kişileri arasında görülebileceği gibi; kamu hukuku tüzel kişileri ile özel hukuk kişileri arasında da gerçekleşebilir. Devlet kurumları ile gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri arasında ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması devlet otoritesi açısından büyük önemi haizdir.¹⁷⁵ Zira hukuk devleti ilkesinin bir sonucu olan bu durum, esasında üstün kamu gücü kullanan idare karşısında bireyin korunmasına hizmet etmektedir.¹⁷⁶

İdarenin, yapmış olduğu işlemler dolayısıyla yargısal denetime tabi olacağı Anayasa'nın *Yargı yolu* başlıklı 125'inci maddesinde düzenlenmiştir. İdarenin neden olacağı uyuşmazlıklardan kaynaklanan davaların çözümünde, yargısal denetimine ilişkin *yargı birliği* ve *yargı ayrılığı (idari rejim)* olmak üzere iki sistem mevcuttur.¹⁷⁷

kabulü olarak değerlendirilmeyip yargılamaya devam edilir. c) Taraflardan biri, geçerli bir neden göstermeksizin duruşmaya katılmaz veya delillerini sunmaktan kaçınırsa; hakem veya hakem kurulu, tahkim yargılamasına devam ederek mevcut delillere göre karar verebilir.”

¹⁷⁴ Bkz. ileride “İkinci Bölüm, I, C, 1, c, 2), (ii)” başlığı altında yapılan açıklamalar.

¹⁷⁵ Bahtiyar Akyılmaz, Murat Sezginer ve Cemil Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 13.

¹⁷⁶ Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 13.

¹⁷⁷ Turgut Candan, *Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu*, (Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları, 2005), 3; Ramazan Çağlayan, *İdari Yargılama Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), 41-42.

*Yargı birliği sistemi, bu sistemin geçerli olduğu ülkelerde tek bir yargı düzeni üzerine kurulmuş olup; hem kişilerin kendi aralarındaki hem de idare ile kişiler arasındaki uyumsuzlukların çözüm yeri olarak adli yargının görevli olduğu sistemdir.*¹⁷⁸

*Yargı ayrılığı sisteminde (idari rejim) ise idarenin, kamu hizmetlerini yürütürken sadece idareye bahsedilen üstün yetki ve güçleri ifade eden kamu gücünü kullanmasından ötürü, eylem ve işlemleri dolayısıyla yargısal denetimini yapmak üzere adli yargı dışında, kendine özgü kuralları ve yargılama usulleri bulunan, ayrı bir yargı yolunun varlığı söz konusudur.*¹⁷⁹ İdari yargı düzeninin de biri bireyi idare karşısında korumak; diğeri de hukuk düzenini sağlamak şeklinde iki farklı işlevi bulunmaktadır.¹⁸⁰

İdari dava kavramı da idari yargı içerisinde idare hukuku ile var olmuş, idare hukukunun bağımsız ilkelerine dayanan, özel hukuktan bağımsız, kendine özgü yapısı ve içeriği bulunan bir kavramdır.¹⁸¹ Bu bağlamda idari dava kavramı öğretide, idarenin tasarruflarının hukuka uygunluğunun denetiminin yapıldığı; ayrıca kamu hizmetlerinin yürütülmesinde hukuka ve hizmet gereklerine uygunluğun tespiti, idarenin yürüttüğü faaliyetler neticesinde bir zarar doğması durumunda bu zararın giderilmesi ve telafisi için açılan davalar şeklinde tanımlanmıştır.¹⁸² Bir diğer tanımda idari dava *idarenin, idare hukukuna dayanarak yaptığı eylem ve işlemlerden doğan davalar* olarak ifade edilmiş ve idarenin özel hukuk alanındaki etkinliklerinden doğan davalar ile idare hukukundan

¹⁷⁸ Bu sistem genel olarak Anglo-Amerikan ülkelerinde uygulanmaktadır. Sistemin esasında idarenin eylem ve işlemleri dolayısıyla hak ihlaline uğrayan kişiler, adli mahkemelere başvurmak suretiyle idarenin neden olduğu ihlalin giderilmesini talep etmeleri vardır. Bu sistemde idare ve hak ihlaline uğrayan kişi eşit statüde kabul edilmekte ve her ikisi hakkında da aynı hukuk kuralları uygulanmaktadır. Bkz. Candan, *Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu*, 3-4; Çağlayan, *İdari Yargılama Hukuku*, 41 vd.

¹⁷⁹ Candan, *Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu*, 4-5; Çağlayan, *İdari Yargılama Hukuku*, 42. İdari rejim olarak da adlandırılan bu sistemin, temelleri Fransız idare hukukuna dayanmakta olup Kıta Avrupası'nda da uygulandığı görülmektedir. Bu sistemde kamu hizmetlerine, kişiler arasındaki hukuki ilişkilere uygulanan özel hukuk hükümleri değil; özel hukuk hükümlerinden ayrı, bağımsız ve kendine özgü bir hukuk dalı olan idare hukuku hükümleri uygulanmaktadır. Bu kapsamda çıkacak uyumsuzlukların çözümünde de adli yargıdan bağımsız olarak yapılanmış idari yargı mahkemeleri görevli ve yetkili durumdadır. Bkz. Bahtiyar Akyılmaz, Murat Sezginer ve Cemil Kaya, *Türk İdare Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 100.

¹⁸⁰ Candan, *Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu*, 5; Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 18.

¹⁸¹ Çağlayan, *İdari Yargılama Hukuku*, 128.

¹⁸² Çağlayan, *İdari Yargılama Hukuku*, 128.

kaynaklanmakla birlikte, kanun ile açıkça hukuk mahkemelerinin görevi içerisinde sayılmış olan davaların, idari dava kavramının dışında kalacağı belirtilmiştir.¹⁸³

İdari yargı bünyesinde yer alan davalar üç tür olup, bunlardan ilki 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu¹⁸⁴ m. 2/1-a'da “*idari işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlal edilenler tarafından açılan iptal davalarıdır*”. İdari davanın ikinci türü ise İYUK m. 2/1-b'de “*idari eylem ve işlemlerden dolayı kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar tarafından açılan tam yargı davalarıdır*”. İYUK m. 2/1-c'de düzenlenen son idari dava türü de “*tahkim yolu öngörülen imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar hariç, kamu hizmetlerinden birinin yürütülmesi için yapılan her türlü idari sözleşmelerden dolayı taraflar arasında çıkan uyuşmazlıklara ilişkin davalar*dır”. Ancak öğretide, idari yargılama hukukunda iptal ve tam yargı davası olmak üzere iki temel dava türü olduğu, İYUK m. 2/1-c'de düzenlenen sözleşmenin tarafları arasında çıkan uyuşmazlıkların ise ayrı bir dava türü olarak görülmeyip; bunların, iptal veya tam yargı davalarının bünyesinde bulunduğu kabul edilmektedir.¹⁸⁵

Burada değinilmesi gereken bir diğer husus da İYUK ile HMK arasındaki bağlantıdan ötürü¹⁸⁶ *hukuk davaları* kavramı içerisinde idari davaların yer alıp almayacağını tespitidir. Zira TCK m. 275'te yer verilen “*bir hukuk davasında*” ifadesi nedeniyle, idari davaların bu kapsamda olup olmayacağı da çalışma konumuz kapsamında ayrıca değerlendirilmelidir.

¹⁸³ A. Şeref Gözübüyük, Turgut Tan, *İdare hukuku C. II, İdari Yargılama Hukuku*, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2014), 247.

¹⁸⁴ RG 20.01.1982 / 17580

¹⁸⁵ Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*, 77.

¹⁸⁶ “**Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile Vergi Usul Kanununun uygulanacağı haller:**” kenar başlıklı İYUK m. 31'e göre; “1. Bu Kanunda hüküm bulunmayan hususlarda; hakim davaya bakmaktan memnuiyeti ve reddi, ehliyet, üçüncü şahısların davaya katılması, davanın ihbarı, tarafların vekilleri, dosyanın taraflar ve ilgililerce incelenmesi, feragat ve kabul, teminat, mukabil dava, bilirkişi, keşif, delillerin tespiti, yargılama giderleri, adli yardım hallerinde ve duruşma sırasında tarafların mahkemenin sukununu ve inzibatını bozacak hareketlerine karşı yapılacak işlemler, elektronik işlemler ile ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla duruşma icrasında Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır. Ancak, davanın ihbarı Danıştay, mahkeme veya hakim tarafından re'sen yapılır. Bilirkişiler, bilirkişilik bölge kurulları tarafından hazırlanan listelerden seçilir ve bilirkişiler hakkında Bilirkişilik Kanunu ve 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun ilgili hükümleri uygulanır.”

Her ne kadar HUMK, 01.10.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı HMK ile mülga olmuş olsa da, halihazırda yürürlükte bulunan İYUK m. 31'de HMK'ya ilişkin bir isim güncellemesi yapılmadığı görülmektedir.

Öncelikle taraflar arasındaki uyuşmazlığın kaynaklandığı hukuk dalına göre davaların da farklılık arz edeceğinden yukarıda bahsetmiştik. Bu doğrultuda idare hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıkların idari davalara vücut vermesi, TCK m. 275 lafzında da yalan yere yemin suçunun ancak hukuk davalarında işlenebilecek olması dolayısıyla, bu konuda her ne kadar aksi yönde görüşler bulunmakta ise de,¹⁸⁷ kanaatimizce, bu suçun idari davalarda işlenmesi mümkün olamayacaktır.

İdari davalarda yalan yere yemin suçunun oluşabileceği düşüncesinin doğmasına neden olabilecek durum olarak İYUK m. 31 ile HMK'ya yapılan atfa bakıldığında, hangi hallerde HMK hükümlerinin uygulanacağına dair ferden bir belirleme yapılmak suretiyle (*numerus clausus olacak şekilde*) bu hallerin sayıldığı ve delillerden “bilirkişi” ile “keşif” deliline ayrıca ve özellikle yer verildiği halde, yemin delilinin sayılmadığı görülmektedir. Diğer yandan yargılama usulü açısından hukuk davalarında kural olarak taraflarca hazırlama ilkesinin,¹⁸⁸ idari davalar açısından ise re’sen araştırma ilkesinin¹⁸⁹ geçerli olması, bu iki dava türünün aynı çatı altında birleştirilmesini olanaksız kılmaktadır. Kaldı ki idari dava ile hukuk davaları, yargılama yöntemleri açısından da farklılıklar göstermektedir. Bu duruma ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi vermiş olduğu bir kararda¹⁹⁰ yargılama yöntemlerinin, yargı yerinin ve uyuşmazlığın türüne ve niteliğine göre, yani konuları olan davaların nitelik ve amaçlarına göre belirleneceğini ifade etmiş; kural olarak, hukuk davalarının tarafların talebine bağlı olarak görüleceğine; ceza davalarının mahkemece serbestçe yürütüleceğine; idari davalarda ise kamu yararı amacıyla yürütme ve yönetimin yasalara uygun davranarak hukuka bağlılığını sağlamak üzere, re’sen araştırma ilkesinin bir uzantısı olarak yargı yerinin yönlendirdiği kendine özgü yargılama yönteminin olduğuna hükmetmiştir. Açıklanan nedenlerle idari davanın, hukuk davası başlığı altında yer alamayacağı kanaatine ulaşmış bulunmaktayız.¹⁹¹

¹⁸⁷ Bu konudaki tartışmalar için bkz. Bkz. ileride “İkinci Bölüm, I, C, 1, c, 2), (iii)” başlığı altında yapılan açıklamalar.

¹⁸⁸ Detaylı bilgi için bkz. Tanrıver, *Medeni Usul Cilt I*, 367 vd; Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 156 vd.

¹⁸⁹ Detaylı bilgi için bkz. Gözübüyük, Tan, *İdare hukuku C. II, İdari Yargılama Hukuku*, 730.

¹⁹⁰ İlgili karar için bkz. <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/1991/33?EsasNo=1990%2F40&KararNo=1991%2F33&KararTarihiIlk=01%2F10%2F1991>, e.t. 01.07.2022.

¹⁹¹ Çalışma konumuz bağlamında ayrıntılı bilgi için bkz. ileride “İkinci Bölüm, I, C, 1, c, 2), (iii)” başlığı altında yapılan açıklamalar.

5. Ceza Davası

Hukuk davası başlığı altında ifade edildiği üzere adli yargı, bünyesinde hem medeni yargıyı hem de ceza yargısını barındırmaktadır. Ceza yargısının konusu da ceza mahkemelerinin ceza hukuku alanındaki yargısal faaliyetlerinden oluşmaktadır.¹⁹² Diğer bir deyişle ceza yargısı, kanunların suç olarak kabul ettiği hareketlerin yargılamasının yapıldığı, adli yargının bir alt koludur.¹⁹³ Dolayısıyla ceza davası, CMK’da düzenlenmiş olan hükümlere göre ceza mahkemelerinin önünde çözüme kavuşturulan ihtilafların görüldüğü bir dava türüdür.

Ceza yargısı ile medeni yargı her ne kadar adli yargının alt kolları olsalar da aralarında özellikle yargılama usulüne ilişkin önemli farklılıklar bulunmaktadır. İlk olarak her iki yargının konuları birbirinden farklılık arz etmektedir. Medeni yargının konusu, hukuk mahkemelerinin özel hukuk alanındaki yargısal faaliyetleri iken, ceza yargısının konusu, Devlet’in, ceza gerektiren hareketlerden dolayı cezalandırma yetkisine istinaden ceza mahkemelerinde, ceza hukuku alanındaki yargısal faaliyetleridir.¹⁹⁴ Ceza davasına bakan hâkim, hukuk davası hâkimine göre daha aktif bir rol üstlenmektedir.¹⁹⁵ Çünkü ceza yargılamasının temelinde yer alan kamu düzenini koruma anlayışı, ceza davalarında kural olarak re’sen araştırma ilkesinin uygulanmasını da beraberinde getirmektedir.¹⁹⁶ Yine suçsuzluk karinesi, şüpheden sanık yararlanır ilkesi, hâkimin vicdani kanaatine göre karar vermesi, takdirli delillerle ispatın geçerli olması gibi hususlar her iki yargı arasındaki temel farklılıklar olarak görülmektedir.¹⁹⁷

Her ne kadar TCK m. 275’te öngörülen yalan yere yemin suçunun faili, ceza yargılaması kapsamında ceza mahkemelerinde yargılanacak olsa da, suçun konusunu oluşturan yemin, ceza mahkemeleri önünde yapılan yargılamada gerçekleştirilen yemin olmayıp; hukuk davalarında görülen uyuşmazlıklar esnasında eda edilen bir usul işlemi olan ve kesin delil olarak nitelendirilen yemindir. Bu nedenle ceza yargılamasında yer

¹⁹² Kuru, *İstinâf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 3.

¹⁹³ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 73.

¹⁹⁴ Kuru, *İstinâf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 6; Mine Akkan, *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku Cilt I*, (İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, 2017), 96.

¹⁹⁵ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 73; Akkan, *Pekcanitez Usul Cilt I*, s. 97.

¹⁹⁶ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 73; Akkan, *Pekcanitez Usul Cilt I*, s. 97.

¹⁹⁷ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 73; Akkan, *Pekcanitez Usul Cilt I*, s. 97.

alan süjelerin yapmış olduğu yemin (örneğin CMK m. 54'te bahsi geçen tanık yemini) TCK m. 275'in konusunu oluşturmayacaktır.¹⁹⁸

D. Hukuk Davasında Taraf Kavramı

1. Genel Olarak

Hukuk davalarında taraf kavramı, dava neticesinde verilen hükmün, sadece o davanın tarafları bakımından kesin hüküm teşkil edecek olması, tarafların yapabilecekleri taraf işlemleri, bir tarafın kendi davasında tanık veya bilirkişi olamayışı ve yargılama giderlerinin kural olarak yargılamada haksız çıkan tarafa yükletilebilir olması dolayısıyla önem arz etmektedir.¹⁹⁹

Medeni yargıda görülen davalarda davacı ve davalı olmak üzere iki taraf bulunmaktadır.²⁰⁰ Davacı, mahkemeden hukuki koruma talebinde bulunan kişi iken, davalı, kendisine karşı hukuki korunma istenen kişi olup; dava, iki taraf sistemi üzerine kurulmuştur ve davacı veya davalı tarafta birden fazla kişi bulunsu da davada ikiden fazla taraf bulunması söz konusu olamayacaktır.²⁰¹ Bu sistemde davacı ve davalı sıfatlarının aynı kişide birleşmesi mümkün olmayıp; tarafların mutlaka farklı kişilerden oluşması gerekmektedir. Keza dava sırasında taraflar aynı kişi bünyesinde birleşirse, dava sona erecektir.²⁰²

İnceleme konumuzu oluşturan *yalan yere yemin* suçunun madde metninde yer verilen “*hukuk davalarında... davacı veya davalıya*” ifadesinden ötürü yargılama sürecinde, talepte bulunan veya kendisinden bir talepte bulunulan kişilerin, yani davacı ve davalı olacak süjelerin, *yalan yere yemin suçunun faili* olabilecek kimseleri ifade etmesi sebebiyle bu kimselerin hukuki statülerinin, bir diğer ifadeyle taraf ve tarafı oluşturan kişilerin, bu kişilerin taraf ve dava ehliyetlerinin hem gerçek hem de tüzel kişi bağlamında olmak üzere medeni yargılamanın türlerine göre incelenmesinin yerinde olacağı kanaatindeyiz.

¹⁹⁸ Bu hususta ayrıca bkz. “İkinci Bölüm, I, F, 2” başlığı altında yer alan açıklamalar.

¹⁹⁹ Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 103; Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 269.

²⁰⁰ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 255; Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 103.

²⁰¹ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 255; Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 102 - 103.

²⁰² Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 255; Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 103; Pekcanitez, Atalay, Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 149.

Medeni yargılama hukukunun konusunu, hukuk mahkemelerinin özel hukuk alanındaki yargısal faaliyetleri oluşturmakta olup; bu kapsamda medeni yargılama da kendi içerisinde çekişmeli ve çekişmesiz yargı olarak ikiye ayrılmaktadır.²⁰³

2. Çekişmesiz Yargıda İlgili

Çekişmesiz yargı²⁰⁴ işleri HMK m. 382-388 arasında düzenlenmiştir. Bir yargı faaliyeti, HMK m. 382/1'de sayılmış olan üç ölçüte göre çekişmesiz yargı olarak nitelendirilebilir.²⁰⁵ Maddeye göre “*ilgililer arasında uyuşmazlık olmayan haller, ilgililerin ileri sürülebileceği herhangi bir hakkının bulunmadığı hâller ile hâkimin re’sen harekete geçtiği durumlar*”, çekişmesiz yargı işi olarak görülmektedir.²⁰⁶ Çekişmesiz yargıya tabi olan işlerde, ilgililer arasında kural olarak bir uyuşmazlık/çekişme olmadığından mahkeme, uyuşmazlığa dair bir karar da vermemektedir.²⁰⁷ Örneğin TMK m. 540 hükmü gereğince miras bırakan tarafından görevlendirilen tanıklardan birinin, miras bırakanın son arzularını olağanüstü durum içinde kendisine anlattığını hâkime beyan etmesi suretiyle sözlü vasiyetnamenin tutanağa geçirilmesi işlemi, bir çekişmesiz yargı işidir.

Yukarıda *hukuk davaları* izah edilmeye çalışılırken ifade edildiği üzere uyuşmazlık, bir hakkın varlığı, kapsamı veya ihlali dolayısıyla kişiler arasında meydana gelebilecek anlaşmazlıklar olarak tanımlanmıştır.²⁰⁸ Dolayısıyla ilgilinin ileri süreceği bu yönde bir hakkı bulunmuyorsa, bir diğer ifadeyle yargılamanın konusunu oluşturacak subjektif hakkın yokluğu söz konusu ise mahkemenin bakacağı iş, çekişmesiz yargı işi olacaktır.²⁰⁹ Çekişmesiz yargı işi olabilmenin bir diğer ölçütü de, işlemin hâkimin re’sen harekete geçmesi gereken, bir diğer ifadeyle sürece kendiliğinden el koymasını gerektiren

²⁰³ Baki Kuru, *Nizasız Kaza*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1961), 14; Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 647; Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 77; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 113; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 14; Pekcanitez, Atalay, Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 31; Karşı, *Medeni Muhakeme Hukuku*, 41.

²⁰⁴ Çekişmesiz yargıya ilişkin detaylı bilgi için bkz. Kuru, *Nizasız Kaza*, 1 vd.

²⁰⁵ Özbay, Aydemir, “Adli Yargı”, 67

²⁰⁶ Özbay, Aydemir, “Adli Yargı”, 73-74.

²⁰⁷ Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 652; Özbay, Aydemir, “Adli Yargı”, 67 vd; Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 79; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 115; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 16.

²⁰⁸ Bkz. “Birinci Bölüm, I, C, 2” başlığı altında yapılan açıklamalar.

²⁰⁹ Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 653; Pekcanitez, Atalay, Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 35; Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 80; Karşı, *Medeni Muhakeme Hukuku*, 45; Özbay, Aydemir, “Adli Yargı”, 74, dn. 191.

işler arasında yer almasıdır.²¹⁰ Re'sen takip edilen çekişmesiz yargı işlerinde mahkemenin ilgililerin taleplerini bekleme zorunluluğu olmayıp; ilgilinin mahkemeye sunmuş olduğu talep ile bağılılığı da söz konusu değildir.²¹¹ TMK m. 483 hükmü gereğince vasinin görevden alınması bu duruma örnek gösterilebilir.

Ayrıca HMK m. 382/1'de düzenlenen ölçütler dışında, maddenin 2'nci fıkrasında kanun koyucunun doğrudan düzenlemesi ile mutlak olarak çekişmesiz yargı işi kabul edilen durumlar da bulunmaktadır.²¹²

Çekişmesiz yargıda, bir uyuşmazlık söz konusu olmadığı için bu yargı türünde “dava” kavramı yerine “iş” veya “talep” kavramları kullanılmaktadır. Dolayısıyla birbiri ile çekişme ya da uyuşmazlık içerisinde bulunan iki taraf bulunmadığından çekişmesiz yargıda davacı veya davalı terimlerinin varlığı da söz konusu olmayacak; bu yargı türünde taraf kavramı yerine “ilgili” veya “talepte bulunan” kavramları kullanılacaktır.²¹³

Çalışma konumuz bağlamında konuyu ele almak gerekirse, TCK m. 275'te yer verilen “*hukuk davalarında yalan yere yemin eden davacı veya davalı*” ifadesinden ötürü, bir hukuk davası olarak görülmeyen ve ayrıca davacı ve davalı sıfatlarının bulunmadığı çekişmesiz yargı işlerinde yemin deliline başvurulamayacağı gibi,²¹⁴ ilgili sıfatını taşıyan kişinin yalan yere yemin suçunun faili de olamayacağının belirtilmesi gerekir.

3. Çekişmeli Yargıda Taraf

Gerçek veya tüzel kişilerin, özel hukuk ilişkilerinden kaynaklanan uyuşmazlıklarının çözüme kavuşturulduğu medeni yargı türü, çekişmeli yargı alanını oluşturmaktadır.²¹⁵ Bu yargı türünde menfaat çatışması içerisinde bulunan iki taraf yer almakta ve bu da çekişmeli yargı olarak medeni yargılamanın temelini oluşturmaktadır.²¹⁶ Dolayısıyla hukuk davasında, kimlerin davanın tarafı olabileceğinin ve bir davada taraf

²¹⁰ Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 654; Pekcanitez, Atalay, Özkes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 36; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 17; Karşı, *Medeni Muhakeme Hukuku*, 46; Özbay, Aydemir, “Adli Yargı”, 74-75, dn. 192.

²¹¹ Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 654.

²¹² Özbay, Aydemir, “Adli Yargı”, 74-75; Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 647; Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 80.

²¹³ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 255; Özbay, Aydemir, “Adli Yargı”, 73, 78, dn. 190.

²¹⁴ Kuru, *Nizasız Kaza*, 170.

²¹⁵ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 76; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 14; Özbay, Aydemir, “Adli Yargı”, 65; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 113.

²¹⁶ Özbay, Aydemir, “Adli Yargı”, 65; Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 76.

olarak gösterilen kişilerin gerçekten o davada taraf olup olmadığının belirlenmesi önem arz etmektedir.²¹⁷ Zira davada tarafların belirlenmesinden sonra, bu kimselerin taraf ve dava ehliyetlerine sahip olup olmadıkları ile davada ileri sürülen talep açısından dava takip yetkilerinin bulunup bulunmadığı araştırılır ki bu koşulların varlığı kontrol edilmeden davanın esastan incelemesine geçilemez.²¹⁸

Bu bağlamda davada taraf kavramını açıklamak üzere öğretilerde esas itibarı ile üç teori ileri sürülmüştür. İlk teori davanın tarafını maddi hukuka (maddi taraf teorisi), ikinci teori ise tarafı şekli hukuka (şekli taraf teorisi), diğer bir ifadeyle usul hukukuna ve üçüncü teori de sadece malvarlığına ilişkin davalarda, dava konusu malvarlığı üzerinde tasarruf yetkisine göre (işlevsel taraf teorisi) açıklamaktadır.²¹⁹

Maddi taraf teorisi, kaynağı Roma Hukukuna dayanan; fakat bugün için terkedilmiş bir teori olup; bu teoriye göre davanın tarafları, ihtilaflı maddi hukuk ilişkisinin süjeleri olup hem davalı hem de davacı için maddi hukuk bağlantısı gereklidir.²²⁰ Bu teoride sıfat ve dava takip yetkisi kavramları tam olarak örtüşmektedir. Zira ihtilaflı hukuki ilişkinin tarafı, aynı zamanda davada taraf sıfatına²²¹ ve davayı takip yetkisine de sahip konumdadır.²²² Bununla birlikte davada taraf olacak kişinin, gerçek anlamda dava konusu hukuki ilişkinin süjesi olup olmadığı, ancak davanın esası incelenerek anlaşılabileceği için maddi taraf teorisi bu yönüyle eleştiriye maruz kalmaktadır.²²³

Maddi taraf teorisine yöneltilen eleştiriler ve bu teorinin yetersizliği dolayısıyla taraf kavramını açıklamaya yönelik ileri sürülen bir diğer teori de şekli taraf anlayışına

²¹⁷ Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 105; Ayrıca davada tarafın belirlenmesinin önemi hakkında detaylı bilgi için bkz. Hakan Pekcanitez, Hülya Taş Korkmaz, *Pekcanitez Usul Medeni Usul Cilt I*, (İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, 2017), 557 vd.

²¹⁸ Pekcanitez, Taş Korkmaz, *Pekcanitez Usul Cilt I*, 548.

²¹⁹ Evrim Erişir, *Medeni Usul Hukukunda Taraf Ehliyeti*, (İzmir: Güncel Yayınevi, 2007), 53 vd; Pekcanitez, Taş Korkmaz, *Pekcanitez Usul Cilt I*, 548; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 189; Pekcanitez, Atalay, Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 150; Karşı, *Medeni Muhakeme Hukuku*, 273; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 507.

²²⁰ Yılmaz, Yemin, 71; Pekcanitez, Taş Korkmaz, *Pekcanitez Usul Cilt I*, 548-549; Serdar Kale, *Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti*, (İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, 2010), 7; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 507.

²²¹ Taraf sıfatı için bkz. “Birinci Bölüm, I, D, 5” başlığı altında yapılan açıklamalar.

²²² Erişir, *Medeni Usul Hukukunda Taraf Ehliyeti*, 53; Kale, *Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti*, 7.

²²³ Yılmaz, Yemin, 72; Kale, *Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti*, 7; Karşı, *Medeni Muhakeme Hukuku*, 275; Pekcanitez, Atalay, Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 150; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 511; Budak, Karaaslan, *Medeni Usul Hukuku*, 101.

dayanmaktadır.²²⁴ Bu teoriye göre mahkemeden kendisi için hukuki koruma talebinde bulunan davacı ile kendisine karşı koruma talep edilen davalı kişiler, davanın tarafı olarak kabul edilmektedirler.²²⁵ Şekli taraf anlayışında davanın tarafı, taraflar arasındaki çekişmeli maddi hukuk ilişkisinden bağımsız olarak belirlenmekte, dolayısıyla da davacının ihtilafli maddi hukuk ilişkisinde hak sahibi; davalının da yükümlü olup olmadığı, davada taraf olabilmeleri için önem arz etmemektedir.²²⁶ Baskın görüş olarak ifade edilen bu teoriye göre davanın tarafları dava dilekçesi ile tespit edilecek, bir diğer ifadeyle dava dilekçesinde davacı ve davalı olarak belirtilmiş olan kişiler davanın tarafı olarak kabul edilecektir.²²⁷

İşlevsel taraf teorisi de davada tarafın belirlenmesine yönelik ileri sürülen bir diğer teordir. Bu teoriye göre bir davada taraf, hukuki ihtilafın konusu malvarlığı üzerinde tasarruf yetkisi olan kimsedir.²²⁸ İşlevsel taraf anlayışında davanın süjelerinden ziyade dava konusu malvarlığı ön planda tutulmuştur ve davada süjeler değişse de ihtilaf konusu malvarlığı aynı kalacağından, ortada bir taraf değişimi de olmayacaktır.²²⁹ Öğretide bu teori, sadece malvarlığına ilişkin davalarda tarafın belirlenmesi ile sınırlı kalıp, diğer davaları ele almadığı ve onlara uygulanamadığı için eleştirilmiş ve bu nedenlerle de işlevsel taraf anlayışının benimsenmediği belirtilmiştir.²³⁰

Türk hukukunda ağırlıklı olarak benimsenen teorinin, şekli taraf teorisi olduğu söylenebilir.²³¹ Örneğin, *Pekcanitez, Taş-Korkmaz*, davada taraf kavramının belirlenmesi konusunda şekli taraf kavramını benimseyerek taraf kavramının tamamen usule ilişkin bir kavram olduğunu ve bunun maddi hukuktan bağımsız düşünülmesi gerektiğini ifade

²²⁴ Yılmaz, *Yemin*, 72; Erişir, *Medeni Usul Hukukunda Taraf Ehliyeti*, 55.

²²⁵ Yılmaz, *Yemin*, 72; Pekcanitez, Taş Korkmaz, *Pekcanitez Usul Cilt I*, 549; Kale, *Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti*, 7; Pekcanitez, Atalay, Özkes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 150; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 190; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 508-509.

²²⁶ Yılmaz, *Yemin*, 72; Pekcanitez, Taş Korkmaz, *Pekcanitez Usul Cilt I*, 549-550; Kale, *Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti*, 7-8.

²²⁷ Yılmaz, *Yemin*, 72-73; Erişir, *Medeni Usul Hukukunda Taraf Ehliyeti*, 55; Pekcanitez, Taş Korkmaz, *Pekcanitez Usul Cilt I*, 551; Kale, *Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti*, 7; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 190; Budak, Karaaslan, *Medeni Usul Hukuku*, 101.

²²⁸ Yılmaz, *Yemin*, 73; Erişir, *Medeni Usul Hukukunda Taraf Ehliyeti*, 55; Pekcanitez, Taş Korkmaz, *Pekcanitez Usul Cilt I*, 549; Kale, *Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti*, 8; Pekcanitez, Taş Korkmaz, *Pekcanitez Usul Cilt I*, 150; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 189; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 510.

²²⁹ Kale, *Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti*, 9; Erişir, *Medeni Usul Hukukunda Taraf Ehliyeti*, 54.

²³⁰ Yılmaz, *Yemin*, 73; Pekcanitez, Taş Korkmaz, *Pekcanitez Usul Cilt I*, 549.

²³¹ Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 190; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 511; Pekcanitez, Atalay, Özkes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 150.

etmişlerdir²³². Aynı şekilde *Yılmaz* da taraf kavramını açıklamaya dair teoriler karşısında tarafın, maddi taraf teorisine göre belirlenmesi durumunda, bu teoriye karşı ileri sürülen eleştirilerle karşı karşıya kalınacağı, işlevsel taraf teorisinin de sadece malvarlığı davalarına uygulanabilir nitelikte olduğu gerekçeleri ile bu teorileri eleştirmiş ve şekli taraf teorisinin bütün davalar açısından uygulanabilir bir taraf kavramı getirmesi dolayısıyla taraf olarak, yalnızca davacı ve davalı olarak dava dilekçesinde gösterilen kişilerin kabul edileceğini ifade etmiştir²³³. Hakeza *Kuru* da taraf kavramının, taraflar arasındaki hukuki durumla ilgisi olmadığını, kimin davanın tarafı olduğunun, davacının dava dilekçesine bakılmak suretiyle belirleneceğini belirtmiştir²³⁴.

Çekişmeli yargıda bahsi geçen “*taraf*” kavramı, TCK m. 275 hükmünün lafzı da dikkate alındığında, çalışma konumuzu oluşturan yalan yere yemin suçunun failinin tespiti ve suçun özel görünüş hallerinden biri olan iştirak konusu açısından önem arz etmektedir. Söz konusu bu hususlara ilişkin ayrıntılı açıklamalara, bu başlık altında yapılan açıklamalar da göz önünde bulundurularak, çalışmamızın ikinci bölümünde yer verilecektir.²³⁵ Bununla birlikte bu bölümde, çekişmeli yargıda “*taraf*” kavramının belirlenmesi bakımından Türk hukuku öğretisinde benimsenen teoriyi ortaya koymanın yanı sıra ayrıca taraf kavramı bağlamında, önem arz eden iki hususun üzerinde durulmasında da fayda bulunmaktadır. Bunlardan birincisi taraf ehliyeti iken; diğeri dava ehliyetidir. Aşağıdaki alt başlıklarda çalışma konumuz kapsamında ana hatları ile bu kavramlar üzerinde de durulacaktır.

a. Taraf Ehliyeti

Usul hukuku ilişkisinin süjesi olma ehliyetine,²³⁶ bir diğer ifadeyle davada taraf olabilme yeteneğine²³⁷ *taraf ehliyeti* denir. Şekli taraf teorisine göre dava dilekçesinde davacı ve davalı olarak gösterilenler davada taraf olarak kabul edilecektir; ancak davacı ve davalı kimselerin taraf ehliyetlerinin bulunmaması durumunda bu kimselerin

²³² Detaylı bilgi için bkz. Pekcanitez, Taş Korkmaz, *Pekcanitez Usul Cilt I*, 550 vd.

²³³ Yılmaz, *Yemin*, 73-74.

²³⁴ Baki Kuru, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, Cilt I, (İstanbul: Demir Müşavirlik ve Yayıncılık, 2001), 887. Aynı yönde görüşler için bkz. Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 269-270; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 509; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 190.

²³⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. “İkinci Bölüm, I, C, 1, a, 1)” ile “İkinci Bölüm, I, E, 2, c” başlığı altında yer alan açıklamalar.

²³⁶ Kale, *Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti*, 13; Pekcanitez, Atalay, Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 151;

²³⁷ Kuru, *İstinâf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 104.

yargılama ilişkisinin süjeleri olarak davaya devam etmeleri mümkün olmayacaktır.²³⁸ Bu doğrultuda kimlerin taraf ehliyetine sahip oldukları 6100 sayılı HMK m. 50’de “*medeni haklardan yararlanma ehliyetine sahip olan, davada taraf ehliyetine de sahiptir.*” şeklindeki düzenleme ile belirlenmiştir. Buna göre, Türk Medeni Kanunu’ndaki hükümlere göre hak ehliyetine sahip bütün gerçek ve tüzel kişiiler, aynı zamanda taraf ehliyetine de sahip olmaktadırlar. Kişiliği bulunmayan bir varlığın davada taraf olabilmesi mümkün değildir; zira kişiliği olmayan toplulukların hak ehliyetleri bulunmadıklarından; taraf ehliyetleri de olmayacaktır. Hukukumuzda göre ancak gerçek kişiiler ve tüzel kişiiler haklara ve borçlara sahip olabilecek (TMK m. 8 ve m. 48) ve dolayısıyla da haklarının korunması için dava açabilecekler veya borçlarından dolayı kendilerine karşı dava aılabilecektir.²³⁹

1) Gerçek Kişilerin Taraf Ehliyeti

Her insan, TMK m. 8 gereğince bir gerçek kişi olması suretiyle hak ehliyetine ve dolayısı ile de HMK m. 50 hükmüne istinaden taraf ehliyetine sahiptir.²⁴⁰ Gerçek kişilerde hak ehliyetinin sağ doğmak şartıyla çocuğun anne rahmine düştüğü anda başlayacağı, TMK m. 28/2’de düzenlenmiştir. Bir gerçek kişinin, hak ehliyetine ve buna bağlı olarak taraf ehliyetine sahip olabilmesinde akıl sağlığının veya yaşının bir onemi yoktur. Örneğin akıl hastası bir kişinin veya yeni doğmuş bir bebeğin de taraf ehliyeti vardır.²⁴¹

Gerçek kişilerde kişilik ölüm, ölüm karinesi ve gaiplik ile sona erer (TMK m. 28/1, m. 44, m. 45). Dolayısıyla bu durumların gerçekleşmesi hak ehliyetinin de sona ermesi sonucunu doğuracaktır. Keza kişiliğin sona ermesi ile bir kimsenin hak ehliyeti de taraf ehliyeti de sona ermiş olacaktır.

2) Tüzel Kişilerin Taraf Ehliyeti

Tüzel kişilere ilişkin hukuki düzenleme TMK’da yer almaktadır. Kanun’un 48’inci maddesinde tüzel kişilerin hak ehliyeti; “*cins, yaş hısımlık gibi yaratılış gereği insana özgü niteliklere bağlı olanlar haricindeki tüm haklara ve borçlara sahip olma*”

²³⁸ Pekcanitez, Taş Korkmaz, *Pekcanitez Usul Cilt I*, 559.

²³⁹ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 256; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 535-536.

²⁴⁰ Cem Baygın, Ahmet Nar, *Medeni Hukuk Dersleri – I Başlangıç Hükümleri ve Kişiiler Hukuku*, (Ankara: Yetkin Basım Yayım Dağıtım, 2023), 333; Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 106; Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 271; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 191; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 537.

²⁴¹ Pekcanitez, Taş Korkmaz, *Pekcanitez Usul Cilt I*, 560.

şeklinde ifade edilmiştir. Medeni haklardan yararlanma ehliyetine sahip olanlar HMK m. 50 hükmü gereğince taraf ehliyetine sahip olduklarından, tüzel kişiler de davada taraf ehliyetine sahiptirler.²⁴²

Tüzel kişilerin hak ehliyeti, kişilik kazandıkları anda başlar. Bir diğer ifadeyle bu kişilerin kişiliklerinin başlangıcı ile hak ehliyetlerini kazanma anları aynı anda gerçekleşir. Tüzel kişilerde taraf ehliyetine sahip olmak, taraf ehliyetinin tüzel kişiliğe ait olması demektir ki tüzel kişinin ortak ya da üyelerindeki değişiklikler, kural olarak, söz konusu tüzel kişinin taraf ehliyeti üzerinde bir etki oluşturmaz.²⁴³ Bu bağlamda tüzel kişiyi ilgilendiren davalarda taraf olarak tüzel kişi gösterilmelidir; tüzel kişinin üyeleri veya ortakları, tüzel kişi adına dava açamayacakları gibi; bu kimselere karşı da dava açılmayacaktır.²⁴⁴

Tüzel kişiliğin sona ermesi halinde, tüzel kişinin hak ehliyeti ve bu bağlamda taraf ehliyeti tasfiye amacı ile sınırlı olarak devam edecektir. Bu nedenle sona ermiş bir tüzel kişinin tasfiye sürecinde de kendisine karşı dava açılabilirliği gibi, tüzel kişi de tasfiye sürecinde davacı sıfatını haiz olabilecektir. Tüzel kişiliğin tamamen son bulmasıyla birlikte ise artık kişilik sona ereceğinden sahip olunan taraf ehliyeti de sona erecek ve artık bu tüzel kişilik adına veya onun aleyhine dava açılmayacaktır. Bununla birlikte örneğin tüzel kişiliği bulunan bir ticaret şirketi ticaret sicilinden terkin edildikten sonra kendisine karşı dava açılmasını gerektiren bir durum söz konusu olursa ya da terkin edilen şirket adına sonradan dava açılmayı gerektiren yeni bir durum ortaya çıkar yahut şirketin devam eden bir davası olduğu halde bu husus gözden kaçırılarak bir terkin işlemi gerçekleştirilirse, şirketin ek tasfiye yoluyla ihya edilmesi ve bu amaçla ticaret siciline tescil edilerek yeniden tüzel kişilik kazanması suretiyle (bkz. TTK m. 547, Geçici m. 7/15) taraf ehliyetinin oluşturulması gerekecektir.²⁴⁵

²⁴² Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 109; Pekcanitez, Taş Korkmaz, *Pekcanitez Usul Cilt I*, 561; Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 274; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 541;

²⁴³ Pekcanitez, Taş Korkmaz, *Pekcanitez Usul Cilt I*, 561-562.

²⁴⁴ Pekcanitez, Taş Korkmaz, *Pekcanitez Usul Cilt I*, 562.

²⁴⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Oruç Hami Şener, *Anonim Ortaklıkta Ek Tasfiye (İhya)*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2015), 4-13; Asuman Yılmaz, “Türk Ticaret Kanunu’na Göre Anonim ve Limited Şirketlerde Ek Tasfiye”, *BATİDER*, 32/ 2, (2016), s. 159; Şengül Al Kılıç, *Anonim Şirketlerde Tasfiyeden Dönme*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2017), s. 387-388.

Özel hukuk tüzel kişileri yanında kamu hukuku tüzel kişileri de taraf ehliyetine sahiptirler. Kamu tüzel kişileri, kişiliğin başlangıcı yönünden özel hukuk tüzel kişiliklerinden farklı olarak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulurlar ve kişilik kazanma anında tıpkı özel hukuk tüzel kişileri gibi hak ehliyetine de sahip olurlar.²⁴⁶ Bu sebeple hak ehliyetine sahip tüzel kişiler aynı zamanda taraf ehliyetine de sahip olarak bir davanın davacısı veya davalısı, yani tarafı olabileceklerdir.

b. Dava Ehliyeti

Bir kimsenin kendisi veya yetki vereceği temsilcisi vasıtası ile bir davayı, davacı ya da davalı olarak takip edebilmesi ve bu kapsamda ikrar, yemin, sulh, kabul gibi usul işlemleri yapabilmesi *dava ehliyeti* olarak tanımlanmıştır.²⁴⁷

Gerçek ve tüzel kişiler, HMK m. 51'e göre medeni hakları kullanma ehliyetine, bir diğer ifadeyle fiil ehliyetine sahip oldukları anda, dava ehliyetine de sahip olacaklardır. Yani dava ehliyeti, medeni hakları kullanma ehliyetinin usul hukukundaki yansıması olarak nitelendirilmektedir.²⁴⁸

1) Gerçek Kişilerin Dava Ehliyeti

Gerçek kişiler, fiil ehliyeti bakımından tam ehliyetliler, tam ehliyetsizler, sınırlı ehliyetsizler ve sınırlı ehliyetliler olmak üzere dört farklı sınıflandırmaya tabi tutulmuştur.²⁴⁹ Gerçek kişilerin dava ehliyetini, fiil ehliyetine göre gerçek kişilerin sınıflandırılmasını göz önüne alarak incelemek, bu kimselerin usul işlemlerini yerine getirmesi açısından da ayırt edici olacaktır.

²⁴⁶ Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 110; Pekcanitez, Taş Korkmaz, *Pekcanitez Usul Cilt I*, 562; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 194; Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 274

²⁴⁷ Cansu Atıcı, *Medeni Usul Hukukunda Dava Ehliyeti*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 42-43; Kuru, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, Cilt I, 1026-1027; İhsan Erdoğan, Dilşad Keskin, *Türk Medeni Hukuku* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2020), 234; Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 278; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 195; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 547; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 153.

²⁴⁸ Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 112; Erdoğan, Keskin, *Türk Medeni Hukuku*, 234; Baygın, Nar, *Medeni Hukuk Dersleri – I*, 341.

²⁴⁹ M. Kemal Oğuzman, Özel Seliçi, Saibe Oktay Özdemir, *Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)*, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2015), 76; Baygın, Nar, *Medeni Hukuk Dersleri – I*, 360.

TMK m. 10²⁵⁰ hükmü kapsamında fiil ehliyetinin bütün şartlarını sağlamış olan bir kimse, kişiler hukuku kapsamında *tam ehliyetli* olarak nitelendirilmekte²⁵¹ ve tam dava ehliyetine de sahip olmaktadır. Dolayısıyla da bu kimseler usul hukukuna ilişkin tüm işlemleri kendileri yapabileceklerdir.

Türk Medeni Kanunu kapsamında fiil ehliyetinin TMK m. 10'da sayılan şartlarının tamamına sahip olup tam ehliyetliler sınıfında yer alamayan kimseler de mevcuttur. Fiil ehliyetlerine sınırlama getirilen bu kimseler hukuken önemli bazı işlemleri, kendilerine atanan yasal danışmanın izni, onaması ya da işleme katılması suretiyle yapabilecekleri için *sınırlı ehliyetli* olarak zikredilmektedirler.²⁵² Bu sınıfta yer alan kimselerin kısıtlanmaları için yeterli neden bulunmadığından ehliyetsizlikleri söz konusu değildir; fakat korunmaları için fiil ehliyetleri sınırlandırılır ve kendilerine yasal danışman atanması durumu söz konusu olur.²⁵³ Sınırlı ehliyetlilere TMK m. 429/1 hükmünde dokuz bent halinde düzenlenmiş olan konularda yasal danışman ataması yapılabilecek olup; bu hususların dışındaki hallerde kendisine yasal danışman atanmış kişi dilediği gibi hareket edebilir.²⁵⁴ Oy danışmanlığı olarak zikredilen²⁵⁵ bu durumun varlığı halinde sınırlı ehliyetli kişinin TMK m. 429/1 gereğince danışmana başvurulmasını gerektiren ilk durum, dava açma ve sulh olma işlemidir. Bu nedenle kendisine yasal danışman atanmış olan sınırlı ehliyetli kişinin, fiil ehliyeti sınırlandırıldığı için dava ehliyeti de sınırlanmış olacaktır.²⁵⁶

Fiil ehliyetine sahip olabilmek için TMK m. 13'te aranan ayırt etme gücü şartını sağlamayan kimseler *tam ehliyetsiz* sınıfında yer alırlar.²⁵⁷ Bu sınıfta yer alan kimselerin

²⁵⁰ **TMK m. 10** - “Ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olmayan her ergin kişinin fiil ehliyeti vardır.”

²⁵¹ Serap Helvacı, *Gerçek Kişiler* (İstanbul: Legal Yayıncılık, 2010), 60; Erdoğan, Keskin, *Türk Medeni Hukuku*, 249; Baygın, Nar, *Medeni Hukuk Dersleri – I*, 360; Arslan vd, *Medeni Usul Hukuku*, 278; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 197; Pekcanıtez, Atalay ve Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 153; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 549; Atıcı, *Medeni Usul Hukukunda Dava Ehliyeti*, 139.

²⁵² Helvacı, *Gerçek Kişiler*, 73; Baygın, Nar, *Medeni Hukuk Dersleri – I*, 361.

²⁵³ Helvacı, *Gerçek Kişiler*, 60; Orkun Tat, *Türk Medeni Kanunu'nda Yasal Danışmanlık*, (İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, 2018), 15.

²⁵⁴ Helvacı, *Gerçek Kişiler*, 62.

²⁵⁵ Helvacı, *Gerçek Kişiler*, 61; Baygın, Nar, *Medeni Hukuk Dersleri – I*, 361; Tat, *Türk Medeni Kanunu'nda Yasal Danışmanlık*, 20.

²⁵⁶ Tat, *Türk Medeni Kanunu'nda Yasal Danışmanlık*, 27. Ayrıca kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların kullanılması ile ilgili bir davanın açılmasını gerektiren durumlarda sınırlı ehliyetli kişinin yasal danışmanın görüşünü alması gerekli olmadığını belirtmek gerekir. Bkz. Tat, *Türk Medeni Kanunu'nda Yasal Danışmanlık*, s. 26; Atıcı, *Medeni Usul Hukukunda Dava Ehliyeti*, 213-214.

²⁵⁷ Erdoğan, Keskin, *Türk Medeni Hukuku*, 250; Baygın, Nar, *Medeni Hukuk Dersleri – I*, 363.

bu bağlamda dava ehliyetleri de olmayacağı için bu kimseler taraf oldukları bir davada ancak yasal temsilcileri tarafından temsil edilecek, usul hukukuna ilişkin işlemler de bu temsilcilerce yerine getirilecektir.²⁵⁸

Fiil ehliyetinin şartlarından ayırt etme gücüne sahip olup da TMK m. 11 ve m. 12 gereğince ergin olmayanlar, bir başka ifadeyle mümeyyiz küçükler ile yine ayırt etme gücüne sahip olup da TMK'nın 405 ila 408'inci maddeleri gereğince kısıtlanmış olanlar *sınırlı ehliyetsizler* sınıfında yer alırlar.²⁵⁹ Bu kimseler, kural olarak dava ehliyetine sahip olmayıp taraf oldukları davada yasal temsilcileri tarafından temsil edilirlse de istisnai bazı hallerde dava ehliyetine sahip oldukları için, sınırlı dava ehliyetine sahip gerçek kişiler olarak da nitelendirilmektedir.²⁶⁰ Örneğin sınırlı ehliyetsiz bu kimseler, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarının kullanımını gerektiren durumlarda, yasal temsilcilerinin rızalarına ihtiyaç duymadıklarından, bu haklarına ilişkin davalarda da tam dava ehliyetine sahiptirler.²⁶¹ Aynı şekilde TMK m. 453 hükmü gereğince, sulh hukuk mahkemesi tarafından kendisine bir meslek veya sanatla uğraşma izni verilen vesayet altındaki kimse, bu meslek veya sanatın gereği olarak yaptığı işlemlerle ilgili alacak ve borçları dolayısıyla açılacak davalarda tam dava ehliyetine sahip olacaktır.²⁶² Sınırlı ehliyetsizlerin dava ehliyetine sahip olduğu bir diğer durum da, TMK m. 359 ile m. 455 hükümlerine göre tasarruf yetkisi kendisine bırakılmış olan mal ve alacaklar ile ilgili olarak açılan davalarda dava ehliyetine sahip olmaları halidir.²⁶³ Ayırt etme gücüne sahip küçükler, TMK m. 329/3 hükmündeki düzenlemede nafaka davası açabilecekler arasında açıkça düzenlenmiş olduklarından, bu davalarda dava ehliyetine sahiptirler.

²⁵⁸ Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 113; Arslan vd, *Medeni Usul Hukuku*, 280; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 198; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 555; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 153; Atıcı, *Medeni Usul Hukukunda Dava Ehliyeti*, 150.

²⁵⁹ Erdoğan, Keskin, *Türk Medeni Hukuku*, 253; Helvacı, *Gerçek Kişiler*, 73; Baygın, Nar, *Medeni Hukuk Dersleri – I*, 380.

²⁶⁰ Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 112; Arslan vd, *Medeni Usul Hukuku*, 279; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 198; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 549; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 153.

²⁶¹ Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 113; Arslan vd, *Medeni Usul Hukuku*, 279; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 198; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 549; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 154.

²⁶² Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 113; Arslan vd, *Medeni Usul Hukuku*, 279; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 549; Atıcı, *Medeni Usul Hukukunda Dava Ehliyeti*, 207.

²⁶³ Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 113; Arslan vd, *Medeni Usul Hukuku*, 279; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 549-550; Atıcı, *Medeni Usul Hukukunda Dava Ehliyeti*, 207-208.

Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar, tam ehliyetli olmamakla birlikte ayırt etme gücüne sahip olduklarından tam ehliyetsiz de değildirler; ancak ayırt etme gücünün varlığı dolayısıyla irade sahibi olan bu kimseler, TMK m. 16²⁶⁴ gereğince yasal temsilcilerinin izni ile hukuki işlem yapabileceklerinden,²⁶⁵ bu düzenlemeden yola çıkıldığında, yasal temsilcinin, ayırt etme gücüne sahip küçük veya kısıtlıya dava açması yönünde izin vermesi halinde açılacak olan davada dava ehliyetine sahip olacaklardır.²⁶⁶

2) Tüzel Kişilerin Dava Ehliyeti

Özel hukuk tüzel kişilerinin fiil ehliyeti TMK m. 49'da düzenlenmiştir. Buna göre tüzel kişilerin fiil ehliyetine sahip olmaları için kanuna ve kuruluş belgelerine göre zorunlu organlarını oluşturmaları gerekli olup, bu organlarının oluşturulması ile tüzel kişi, fiil ehliyetini kazanacaktır.²⁶⁷ Dolayısıyla tüzel kişiler fiil ehliyetine sahip oldukları takdirde dava ehliyetine de sahip olacaklardır. Tüzel kişiler iradelerini organları vasıtasıyla açıklarlar ve bu doğrultuda, organlarını oluşturmak suretiyle elde ettikleri dava ehliyetini tüzel kişiler adına, yetkili organları kullanacak; tüzel kişiyi davada yetkili organları temsil edecektir.²⁶⁸

Kamu tüzel kişileri de hukuki anlamda kişiliğe sahip olduklarından, yargı organları önünde davacı veya davalı sıfatını haiz olacakları gibi; fiil ehliyetlerine sahip olduklarından bu davalarda dava ehliyetine de sahip olacaklardır.²⁶⁹ Kamu tüzel kişilerini taraf bulundukları davalarda yetkili organları temsil eder.²⁷⁰ Kamu tüzel kişilerinin başında Devlet bulunur. Bakanlıklar, Devlet tüzel kişiliğinin bir organı olmaları sebebiyle Devlet tüzel kişiliğinden ayrı bir kişiliğe sahip değildir. Dolayısıyla Bakanlıklar Devletin organı olduklarından davada taraf ehliyetine de sahiptirler.²⁷¹

²⁶⁴ **TMK m. 16:** “Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar, yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça, kendi işlemleriyle borç altına giremezler. Karşılıksız kazanmada ve kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmada bu rıza gerekli değildir.”

²⁶⁵ Erdoğan, Keskin, *Türk Medeni Hukuku*, 254; Helvacı, *Gerçek Kişiler*, 73; Baygın, Nar, *Medeni Hukuk Dersleri – I*, 381.

²⁶⁶ Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 113; Arslan vd, *Medeni Usul Hukuku*, 280.

²⁶⁷ Erdoğan, Keskin, *Türk Medeni Hukuku*, 354; Baygın, Nar, *Medeni Hukuk Dersleri – I*, 560.

²⁶⁸ Erdoğan, Keskin, *Türk Medeni Hukuku*, 354; Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 114; Arslan vd, *Medeni Usul Hukuku*, 284; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 558.

²⁶⁹ Seyithan Deliduman, “Tüzel Kişilerin Davada Temsili”, *AÜEHFD*, 2/1 (1998), 180; Ramazan Çağlayan, *İdare Hukuku Dersleri*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2016), 47.

²⁷⁰ Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 114.

²⁷¹ Kuru, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, Cilt I, 941.

Hukuk davasının tarafı olarak davacı ve davalı kavramları ve davacı ve davalı tarafı oluşturan kişiler, yalan yere yemin suçunun failini teşkil etmeleri sebebiyle çalışmamız açısından önem arz eden konulardan birisini oluşturmaktadır. Çalışmamız kapsamında bu konuya ilişkin değerlendirmelerimiz çalışmamızın ikinci bölümü altında ele alınacaktır.²⁷²

4. Tahkim Davasında Taraf

Tahkim davasında tarafların tespitinin yapılabilmesi için, tahkim kurumunu kısaca izah etmekte de fayda olduğu kanaatindeyiz.

HKM m. 412’de *tahkim sözleşmesinin tanımı ve şekli* düzenlenmiştir. Maddedeki tanıma göre tahkim sözleşmesinin, “*tarafların, sözleşme veya sözleşme dışı bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğacak olan uyuşmazlıkların tamamı veya bir kısmının çözümünün hakem veya hakem kuruluna bırakılması konusunda yaptıkları bir anlaşma*” olduğu ifade edilmiştir. HMK’dan önce yürürlükte bulunan 1086 sayılı HUMK’da ise tahkim sözleşmesinin kanuni bir tanımına yer verilmemiş; ancak öğretide tahkim sözleşmesi tanımlanmıştır.²⁷³ Yapılan tanımlarda üzerinde durulan temel husus, tarafların aralarındaki uyuşmazlığı mahkemeye taşımak yerine, özel kişi veya kişilere götürebilmeleri konusunda anlaşabilecek olmalarıdır.²⁷⁴

Tahkim yargılamasının esasını tahkim sözleşmesi oluşturmaktadır.²⁷⁵ Buradan hareketle bu sözleşmenin tarafları, aynı zamanda tahkim yargılamasının da tarafları, bir diğer ifadeyle tahkim davasında davacı ve davalı sıfatlarının sahipleri olacaktır. Tahkim sözleşmesinin hukuki niteliğine dair çeşitli görüşler ileri sürülmüş; bir görüşe göre bu sözleşmenin bir maddi hukuk sözleşmesi olduğu kabul edilmişken, diğer bir görüşe göre tahkim sözleşmesinin usul hukukuna ilişkin bir sözleşme olduğu savunulmuş, bunların yanı sıra tahkim sözleşmesinin kısmen usul hukuku, kısmen de maddi hukuk sözleşmesi olarak kabul edilmesi gerektiği görüşü de öğretide benimsenmiştir.²⁷⁶

²⁷² Ayrıntılı bilgi için bkz. “İkinci Bölüm, I, C, 1, a, 2), 3)” başlığı altındaki açıklamalar.

²⁷³ Aydemir, *Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi*, 55. Ayrıca öğretideki tahkim sözleşmesi tanımları için bkz. Arslan vd, *Medeni Usul Hukuku*, 836; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 723; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 618.

²⁷⁴ Aydemir, *Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi*, 59.

²⁷⁵ Aydemir, *Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi*, 64.

²⁷⁶ Tahkimin hukuki niteliği için bkz. Aydemir, *Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi*, 67 vd.; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 614 vd.; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 723 vd.; Arslan vd, *Medeni Usul Hukuku*, 836 vd.

Yargıtay HGK'nın 22.02.2012 tarih, E. 2011/19-735, K. 2012/93 sayılı kararında²⁷⁷ da belirttiği üzere Türk hukukunda benimsenen baskın görüş tahkim sözleşmesinin bir usul hukuku sözleşmesi olduğudur. Tahkim sözleşmesinin geçerli bir şekilde kurulabilmesi, bütün sözleşmelerde olduğu gibi Türk Medeni Kanunu'nun ve Türk Borçlar Kanunu'nun sözleşme yapabilme ehliyetine dair şartların varlığına bağlıdır.²⁷⁸ Bu bağlamda da tahkim sözleşmesi yapacak tarafların TMK'nın 9'uncu ve devamı maddelerinde düzenlenmiş olan fiil ehliyeti şartlarını taşımaları gerekmektedir. Şayet taraflar sözleşmeyi bizzat yapmayacak ise yasal veya iradi temsilcinin bu sözleşmeyi yapabilmesi için özel yetki aranıyorsa bu yetki ile tahkim sözleşmesinin yapılması mümkün olabilecektir.²⁷⁹ Bu kapsamda tahkim sözleşmesinin tarafları arasında meydana gelen uyuşmazlık üzerine HMK m. 428 hükmü gereğince hak ihlaline uğradığını iddia eden sözleşmenin tarafı olan kişi [*bu kişi aynı zamanda tahkim şartı veya tahkim sözleşmesiyle birlikte iddiasını dayandırdığı vakıalarını ve talebini dilekçeyle hakem veya hakem kuruluna sunan kişidir*] davacı tarafı oluştururken; aleyhine hakem veya hakem kuruluna (hakem mahkemesi) başvuru olan kişi [*yani tahkim sözleşmesinin diğer tarafı*] ise tahkim yargılamasında davalı tarafı oluşturacaktır.

Tüm bu açıklamalar ışığında çalışma konumuz bağlamında meseleyi ele almak gerekirse, TCK m. 275'te ifadesini bulan “hukuk davasında davacı veya davalı taraf” ifadesinin tahkim davasındaki davacı ve davalı sıfatını haiz olan kişileri kapsayıp kapsamadığının ayrıca ele alınması gerekir. Söz konusu bu tespit, çalışmamızın ikinci bölümünde incelenecektir.²⁸⁰

5. Husumet (Taraf Sıfatı)

Uygulamada, *taraf sıfatı* kavramı yerine *husumet* ifadesi kullanılmakta olup,²⁸¹ esasında taraf sıfatı, dava konusu subjektif hak ile taraflar arasındaki ilişki şeklinde ifade

²⁷⁷ <https://www.kazanci.com.tr/gunluk/hgk-2011-19-735.htm>, e.t. 29.01.2024.

²⁷⁸ Kuru, *İstinâf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 669; Aydemir, *Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi*, 64.

²⁷⁹ Aydemir, *Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi*, 218.

²⁸⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. “Birinci Bölüm, I, C, 3” başlığı altında yer alan açıklamalar.

²⁸¹ Uygulamada verilen bazı kararlarda taraf sıfatı kavramı yerine husumet kavramının kullanıldığına dair bkz. Y. 6. HD, 02.11.2009, E. 2009/5360, K. 2009/9226; Y. 5. HD, 18.06.2012, E. 2012/7785, K. 2012/13124; Y. HGK, 12.03.2014, E. 2013/666, K. 2014/290; Y. 13. HD, 16.02.2015, E. 2015/4900, K. 2015/4309; Y. 9. HD, 11.01.2016, E. 2014/28574, K. 2016/22; Y. 5. HD, 26.01.2022, E. 2021/6343, K. 2022/1011, www.lexpera.com.tr, e.t. 02.05.2024; ayrıca bkz. Pekcanitez, Atalay ve Özkes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 156; Arslan vd, *Medeni Usul Hukuku*, 287.

edilmektedir.²⁸² Medeni usul hukukunda taraf ehliyeti, dava ehliyeti, dava takip yetkisi kavramları davanın taraflarının kişilikleri ile ilgili durumlar olmasına rağmen; taraf sıfatı ya da uygulamadaki kullanımı ile husumet, dava konusu sübjektif hakka ilişkin bir durumdur.²⁸³ Bu bağlamda sübjektif bir hakkı dava etme yetkisi kural olarak hak sahibine ait olup, açılacak olan bu davada davacı sıfatı da dava konusu hakkın sahibine ait olacaktır (*aktif husumet*).²⁸⁴ Aynı şekilde sübjektif bir hak kendisinden davalı olarak talep edilebilecek olan kişi, o hakkın yükümlüsü (borçlusu) konumundaki davalı sıfatını haiz olan kişidir (*pasif husumet*).²⁸⁵ Örneğin bir alacak davası, alacak hakkı sahibi dışında bir başkası tarafından açılmış olursa dava, dava konusu alacağın yokluğundan değil, davacının davacı sıfatına sahip olmamasından, bir diğer ifade ile husumet yokluğundan ya da taraf sıfatı eksikliğinden ötürü reddedilecektir.²⁸⁶ Aynı şekilde bir alacak davasının, alacak hakkının borçlusu dışında bir başka kişiye karşı açılması durumunda da dava, dava konusu alacak hakkı var olmadığından değil, davalının davalı sıfatına sahip olmamasından, yani husumet yokluğundan ya da taraf sıfatı eksikliğinden ötürü reddedilecektir.²⁸⁷

Taraf sıfatı (husumet) konusunda önemli olan nokta, bir davada davacı ve davalı sıfatlarının kimlere ait olduğunun belirlenmesinin maddi hukuka ilişkin bir mevzu olmasıdır. Bir kişinin, belli bir davada gerçek manada davacı veya davalı sıfatına sahip olup olmadığı, tamamen maddi hukuka göre belirlenecek olup; bu durum bir usul hukuku sorunu değil, dava konusu sübjektif hakkın özüne ilişkin bir maddi hukuk sorunu olarak görülmektedir.²⁸⁸ Bu bağlamda taraf sıfatı (husumet), bir dava şartı değildir.²⁸⁹

²⁸² Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 116; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 157; Arslan vd, *Medeni Usul Hukuku*, 287; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 209; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 564.

²⁸³ Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 116.

²⁸⁴ Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 116.

²⁸⁵ Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 116.

²⁸⁶ Arslan vd, *Medeni Usul Hukuku*, 288; Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 116.

²⁸⁷ Arslan vd, *Medeni Usul Hukuku*, 288; Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 116.

²⁸⁸ Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 116; Arslan vd, *Medeni Usul Hukuku*, 288; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 210.

²⁸⁹ Pekcanitez, Atalay ve Özkes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 157; Arslan vd, *Medeni Usul Hukuku*, 288; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 209; Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 118.

HMK m. 232 hükmünde yemini yerine getirecek olan kişiler, kural olarak davanın tarafı olarak ifade edilmiştir. Ancak sözü edilen maddenin ikinci fıkrasında davanın tarafı olmayıp; bir diğer ifade ile husumet yöneltilen kişi dışında fıkra da belirtilen kişilerden birinin (*örneğin tüzel kişiyi temsile yetkili kişi veya organ ya da ergin olmayan kişinin kanuni temsilcisi gibi*) yemini yerine getirmesi düzenlendiğinden, *taraf sıfatı (husumet) kavramı ve TCK m. 275 kapsamında yer alan ifadeler çerçevesinde*, bu kimselerin fail sıfatını haiz olup olamayacağının ayrıca irdelenmesi gerekmektedir. Söz konusu değerlendirme tezimizin ikinci bölümünde yapılacaktır.²⁹⁰

6. Davada Özel Bir Durum Olarak Dava Arkadaşlığı

a. Genel Olarak

Medeni usul hukuku bünyesinde dava arkadaşlığı iki şekilde meydana gelmektedir. *Objektif dava birleşmesi* olarak ifade edilen ilk durum davacının, davalıya karşı birden çok talebini aynı dava dilekçesi ile ileri sürmesi durumu olup; söz konusu husus, HMK m. 110'da *davaların yığılması* başlığı altında düzenlenmiştir. Objektif dava birleşmesinde, tarafları aynı olan bir uyuşmazlıkta birden fazla konunun yani objenin bir arada dava edilmesi durumu söz konusudur.²⁹¹

Dava birleşmesinin bir diğer türü olan *subjektif dava birleşmesinde* ise davada birden fazla konunun değil, birden fazla kişinin yani süjenin bir araya gelmesinden söz edilir.²⁹² Örneğin müteselsil alacaklılıkta, davacı tarafta birden fazla kişi davacı sıfatıyla bulunabilmekte, müteselsil borçlulukta da davalı tarafta birden fazla kişi davalı sıfatıyla bir arada bulunabilmektedir.²⁹³ Ayrıca bu gibi durumlarda, aynı anda hem davacı hem de davalı tarafta da bir dava arkadaşlığı söz konusu olabilir. Davacı veya davalı tarafta bir arada bulunan birden fazla kişi arasındaki ilişkiye, *subjektif dava birleşmesi* denilmekte ve bu durum daha ziyade öğretilde *dava arkadaşlığı* şeklinde ifade edilmektedir.²⁹⁴ Davacı ya da davalı tarafta veya bazı hallerde her iki tarafta birden fazla kişinin bulunması bazı

²⁹⁰ Bkz. "İkinci Bölüm, I, C, 1, 3)" başlığı altında yer alan açıklamalar.

²⁹¹ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 576; Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 358;

²⁹² Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 5576; Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 358; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 168; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 373; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 591.

²⁹³ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 551.

²⁹⁴ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 551; Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 359.

durumlarda kanuni düzenlemeler gereği zorunluluk arz ederken; bazı durumlarda ise ihtiyari olabilmektedir.²⁹⁵ Bu doğrultuda HMK m. 57-58’de *ihtiyari dava arkadaşlığı*, m. 59-60’ta da *mecburi dava arkadaşlığı* kurumları düzenlenmiştir.

Yemin, HMK’da düzenlenmiş olan kesin delillerden biri olup yemin etme yükümlülüğü üzerinde olan tarafın bizzat yerine getirmesi gereken bir usul işlemidir. Bir suçun, kanuni tarifinde birden fazla kişi tarafından işlenmesi öngörülmemişse, bu suç kural olarak tek kişi tarafından işlenir; ancak kanunen ve niteliği gereği tek kişi tarafından işlenebilecek olan bir suçu birden fazla kimsenin, aralarında yaptıkları anlaşma çerçevesinde birlikte işlemeleri de mümkündür.²⁹⁶ Bu bağlamda inceleme konumuzu oluşturan suç açısından, hukuk davasında davacı veya davalı tarafta birden fazla kişinin bulunması durumunda bizzat yerine getirilecek bir usul işlemi olan yeminin, yalan yere gerçekleştirilmesinde iştirak hükümlerinin mümkün olup olamayacağının değerlendirilebilmesi açısından hukuk davalarında dava arkadaşlığı konusu önem arz etmektedir. Bu nedenle aşağıdaki alt başlıklarda dava arkadaşlığı türleri üzerinde durulacak; çalışmamızın ikinci bölümünde ise yalan yere yemin suçuna iştirakin mümkün olup olmadığı dava arkadaşlığı türleri bakımından ele alınacaktır.²⁹⁷

b. İhtiyari Dava Arkadaşlığı

Davacı veya davalı tarafta birden çok kişinin bulunması suretiyle bir ihtiyari dava arkadaşlığının ortaya çıkabilmesi, ihtiyari dava arkadaşlığı kenar başlığı altında HMK m. 57’de²⁹⁸ hüküm altına alınmış durumların varlığına bağlıdır. Buna göre ihtiyari dava arkadaşlığı olabilecek ilk durum, elbirliği ile mülkiyet haricinde bir sebeple, davacı veya davalılar arasında dava konusu hak veya borcun ortak olması; ikinci durum, ortak bir işlemle, davacı veya davalıların hepsinin yararına bir hak doğmuş olması ya da

²⁹⁵ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 551; Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 361; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 373; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 591.

²⁹⁶ Mehmet Emin Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2018), 662; Mahmut Koca, İlhan Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 448.

²⁹⁷ Bkz. “İkinci Bölüm, I, E, 2, b, 3)” başlığı altında yapılan açıklamalar.

²⁹⁸ **HMK m. 57** - “Birden çok kişi, aşağıdaki hâllerde birlikte dava açabilecekleri gibi aleyhlerine de birlikte dava açılabilir: a) Davacılar veya davalılar arasında dava konusu olan hak veya borcun, elbirliği ile mülkiyet dışındaki bir sebeple ortak olması. b) Ortak bir işlemle hepsinin yararına bir hak doğmuş olması veya kendilerinin bu şekilde yükümlülük altına girmeleri. c) Davaların temelini oluşturan vakıaların ve hukuki sebeplerin aynı veya birbirine benzer olması.”

kendilerinin bu şekilde bir yükümlölük altına girmiş olmaları; üçüncü durum da davaların temelini oluşturan vakıaların ve hukuki sebeplerin aynı veya benzer olması halleridir.

İhtiyari dava arkadaşlığında, dava tek bir dilekçe ile açılmakta ve şekli taraf teorisi benimsendiği için davacı ve davalı tarafta ihtiyari dava arkadaşlığı oluşturulması da davacının elinde bulunmakta, bir diğer ifadeyle davacının kararı ile taraflar belirlenmektedir.²⁹⁹ Yine ihtiyari dava arkadaşlığında her ne kadar dava, tek bir dilekçe ile açılmakta ise de hukuken, ihtiyari dava arkadaşlığı var olan taraftaki her davacı veya davalı sayısı kadar dava vardır ve bu davalar birbirinden bağımsız olup dava arkadaşlarından her biri, diğerinden bağımsız hareket edebilir.³⁰⁰ Bu kapsamda dava arkadaşlarından birinin farklı usul işlemi yapması, kural olarak yalnızca kendisi bakımından sonuç doğurur; diğer dava arkadaşlarının durumu yapılacak bu işlemten etkilenmeyecektir.³⁰¹ Bu kapsamda örneğin ihtiyari dava arkadaşlarından her biri, tek başına karşı tarafa yemin teklifinde bulunabileceği gibi, ihtiyari dava arkadaşlarından birine, birkaçına ya da hepsine ayrı ayrı olacak şekilde yemin teklifinde bulunulabilir.³⁰²

c. Mecburi Dava Arkadaşlığı

Mecburi dava arkadaşlığı HMK m. 59'da³⁰³ düzenlenmiş olup; bu hüküm sayılan hallerde açılacak davalar bakımından, birden fazla kişinin, davacı sıfatı ile tek dava dilekçesi ile dava açması ya da tek dava dilekçesinde davalı olarak birden fazla kişinin gösterilmesi suretiyle bunlara karşı dava açılması zorunluluğu söz konusudur. Madde metninde mecburi dava arkadaşlığını zorunlu kılacak durum olarak maddi hukuka işaret edilmiştir; ancak öğretilde usul hukukundan kaynaklanan bazı hallerde de zorunlu dava arkadaşlığının olduğu kabul edilmektedir.³⁰⁴ Mecburi dava arkadaşlığını, maddi mecburi dava arkadaşlığı ve şekli mecburi dava arkadaşlığı olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür.

²⁹⁹ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 554.

³⁰⁰ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 555; Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 366,369.

³⁰¹ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 555.

³⁰² Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 369.

³⁰³ **HMK m. 59:** “Maddi hukuka göre, bir hakkın birden fazla kimse tarafından birlikte kullanılması veya birden fazla kimseye karşı birlikte ileri sürülmesi ve tamamı hakkında tek hüküm verilmesi gereken hâllerde, mecburi dava arkadaşlığı vardır.”

³⁰⁴ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 556; Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 361.

Maddi mecburi dava arkadaşlığında dava arkadaşları, usul hukuku işlemlerinin yerine getirilmesi hususunda birlikte hareket etmek zorundadırlar.³⁰⁵ Bu doğrultuda mahkeme, maddi mecburi dava arkadaşlığında, bütün dava arkadaşları bakımından aynı yönde karar vermektedir.³⁰⁶

Şekli mecburi dava arkadaşlığında, maddi hukuk bakımından bir zorunluluk olmamakla birlikte gerçeğin ortaya çıkarılması ve taraflar arasındaki hukuki ilişkinin doğru şekilde karara bağlanması amaçlanmıştır.³⁰⁷ Dolayısıyla da mahkemenin bütün dava arkadaşları bakımından aynı yönde karar vermek zorunda olmadığı gibi; dava arkadaşlarının da, her biri kendi kişisel menfaatini ön planda tuttuğundan birlikte hareket etme zorunlulukları yoktur.³⁰⁸

Çalışma konumuzu oluşturan yalan yere yemin suçu bağlamında mecburi dava arkadaşlarına teklif olunan bir yeminin yerine getirilmesinde, dava arkadaşlarının birlikte hareket edip etmemelerine göre suçun konusunun meydana gelip gelmeyeceği, suça iştirakin türlerinin bu suç bağlamında mümkün olup olmayacağı önem arz ettiğinden, tezimizin ikinci bölümünde ele alınacaktır.

E. Türk Hukukunda Yalan Yere Yemin Suçunun Tarihsel Gelişimi

1. Osmanlı Hukukunda Yalan Yere Yemin Suçu

Osmanlı hukukunda ilk ceza kanunu düzenlemesi 1839 tarihli Tanzimat Fermanı sonrasında Meclis-i Ahkam-ı Adliye azaları ve alimlerden oluşan komisyon tarafından hazırlanmış ve 3 Mayıs 1840 tarihinde yürürlüğe girmiş bulunan 1840 tarihli “*Ceza Kanunname-i Hümayunu*” olup bu kanuni düzenlemede yalan yere yemin suçuna dair bir hükme yer verilmemiştir.³⁰⁹

³⁰⁵ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 559; Kuru, *İstinâf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 361.

³⁰⁶ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 559; Kuru, *İstinâf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 361.

³⁰⁷ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 560; Kuru, *İstinâf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 361.

³⁰⁸ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 560.

³⁰⁹ Mehmet Özkan, “Tanzimat Sonrası Osmanlı Ceza Hukuku Düzenlemeleri”, *BAİD* 15 (Haziran 2022), 251.

Osmanlı hukukundaki ikinci ceza kanunu olan 1851 tarihli “*Kanun-i Cedid*”, 1840 tarihli Kanun’un tadil edilmiş hali olup; bu Kanun’da da yalan yere yemin suçuna ilişkin bir maddeye yer verilmemiştir.³¹⁰

Osmanlı hukukundaki son ceza kanunu olan 1858 tarihli “*Ceza Kanunname-i Hümayunu*”nda ise yalan yere yemin suçu, İkinci Babın “*Yalan Şahitliği ve Yalan Yere Yemin Edenlerin Cezaları*” başlıklı Beşinci Faslı altında 212’nci maddesinde “*Hukukça davalarda yemin düşüp de yalan yere yemin eden kimse bağdetleşhir altı aydan aşağı olmamak üzere hapis cezası ile mücazat olunur.*” şeklinde düzenlenmiştir.³¹¹

Görüldüğü üzere 1858 tarihli Osmanlı Ceza Kanunu’nda da yer verilen yalan yere yemin suçu, 765 sayılı ve 5237 sayılı TCK’da düzenlenmiş olan suç ile benzer şekilde ancak hukuk davalarında işlenebilmesi mümkün olarak hüküm altına alınmıştır. Osmanlı hukukunda yemin usulünün gerçekleştirilmesi Mecelle-i Ahkam-ı Adliye’nin 1744’üncü maddesinde detaylı şekilde düzenlenmiştir.³¹² Davalının, davacının iddiasını inkâr etmesi durumunda, inkâr edilen husus üzerine davalıya Mecelle-i Ahkam-ı Adliye’nin 1748’inci maddesine göre yemin verdirilmesi söz konusu idi.³¹³ Osmanlı hukukunda yeminin niteliği ve gerçeğe aykırı şekilde yeminin gerçekleştirilmesi neticesinde bu eylemin cezai yaptırıma tabi tutulması, günümüz uygulamasına benzer olduğu anlaşılmaktadır. Zira Mecelle’ye göre iddiasını ispat yükü altında olan davacı, bu iddiasını ispat araçları ile ispatlayamaması durumunda davalıya yemin teklifinde bulunma hakkına sahiptir.³¹⁴ Belirtmek gerekir ki davalının da davacıya yemin teklifinde bulunması mümkündür. Şayet davalı, davacının iddialarını karşı iddialar ile reddederse, bu karşı iddiaları ispat yükü üzerine kalan davalı da davacıya yemin teklifinde bulunabilir.³¹⁵ Yemin teklifi üzerine mahkeme, yemini yerine getiren davalı lehine; fakat davalı yeminden kaçınır ise davacı lehine olacak şekilde hüküm kurar.³¹⁶

³¹⁰ Özkan, “Tanzimat Sonrası Osmanlı Ceza Hukuku Düzenlemeleri”, 252.

³¹¹ Ahmet Gökçen, “*Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunları ve Bu Kanunlardaki Ceza Müeyyideleri*” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1987), 224.

³¹² Güler Yarcı, “Osmanlıda Yemin ve Tahlif”, içinde *Kültürümüzde Yemin*, ed. Emine Gürsoy Naskali, Hilal Oytun Altun, (Acta Turcica, Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi) 5/2 (2013): 20.

³¹³ Yarcı, “Osmanlıda Yemin ve Tahlif”, 20.

³¹⁴ Kum, “Mecelle’de İspat Yükü”, 213.

³¹⁵ Kum, “Mecelle’de İspat Yükü”, 214. Ancak davacının yemini üzerine yargılamaya son verilmez, sadece davalının iddiaları yerinde görülmemiş kabul edilip yargılama asıl dava yani davacının iddiaları üzerinden görülmeye devam eder. Bkz. Kum, “Mecelle’de İspat Yükü”, 214-215.

³¹⁶ Kum, “Mecelle’de İspat Yükü”, 217.

2. 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Yalan Yere Yemin Suçu

Cumhuriyet döneminin ilk ceza kanunu olan ve 5237 sayılı TCK'nın 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girmesi ile ilga edilen 765 sayılı TCK'da yalan yere yemin suçu, Dördüncü Babın Dördüncü Fıslı altında “*Yalan şahitliği ve Yalan yere yemin*” başlığı altında m. 287’de “*Bir kimse hukuk davalarında müddei yahut müddeialeyh sıfatını haiz olduğu halde yalan yere yemin ederse altı aydan üç seneye kadar hapis olunur ve otuz liradan yüz liraya kadar ağır cezayı nakdi alınır ve muvakkaten hidematı ammeden memnuiyet cezasıyla cezalandırılır. Eğer fail bu dava hakkında bir karar verilmezden evvel yeminden dönerse hapis cezası bir aydan altı aya kadardır.*” şeklinde düzenlenmiş idi. 5237 sayılı TCK’da olduğu gibi mülga Kanun’da da yalan yere yemin suçu, Adliye Aleyhinde Cürümler Babı altında kaleme alınmış; lafzi olarak da meri Kanun hükmü ile büyük oranda benzer şekilde düzenlenmişti. Bu suçta korunan hukuki değerin, adliyenin görevini doğru şekilde yürütebilmesinin sağlanması suretiyle adli faaliyetlerin korunması olduğu belirtilmişti.³¹⁷

765 sayılı TCK’da düzenlenmiş olan yalan yere yemin suçunun faili hukuk davalarında taraflardan biri olabilir. Madde metninde de belirtildiği üzere ancak hukuk davalarında bu suçun işlenebilmesi mümkün olup; davanın taraflarından anlaşılması gereken ise davacı ve davalı sıfatına sahip olan kimselerdir.³¹⁸ Suçun konusu da yine 5237 sayılı TCK’daki düzenleme ile aynı olup hukuk davalarında yalan yere edilen yemindir.

765 sayılı Kanun döneminde yürürlükte bulunan 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu³¹⁹ (HUMK) m. 344 ve 355 hükümleri kapsamında *kesin delil olarak yemin* ve *tamamlayıcı yemin* olmak üzere iki farklı yemin düzenlenmişti. 1086 sayılı Kanun, 6100 sayılı HMK’nın 01.10.2011 tarihinde yürürlüğe girdiği ana kadar (bkz. HMK m. 451) uygulanmıştır.

765 sayılı TCK’da düzenlenen yalan yere yemin suçunun tamam olabilmesi için hukuk davasının görüldüğü esnada mahkeme huzurunda yalan yere yemin edilmesi yeterli olup; ayrıca hukuk mahkemesinin uyuşmazlık konusu hakkında bir karar

³¹⁷ Yahya Kesim, “Yalan Tanıklık ve Yalan Yere Yemin” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1992), 48.

³¹⁸ Faruk Erem, *Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt I*, (Ankara: Ajans-Türk Matbaacılık Sanayii, 1968), 442; Abdullah Pulat Gözübüyük, *Türk Ceza Kanunu Gözübüyük Şerhi*, (İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları, 1980), 48; Kesim, “Yalan Tanıklık ve Yalan Yere Yemin”, 48.

³¹⁹ RG. 4.7.1927 / 622,623,624.

vermesine gerek yoktu. Dolayısıyla suç, *sırf hareket suçu* olarak düzenlenmişti.³²⁰ Yine öğretide mülga Kanun döneminde, yalan yere yemin suçunun oluşabilmesi için yemin usul işleminin HUMK'a uygun olarak yerine getirilmiş olması gerektiği; aksi halde suçun teşekkül etmeyeceği belirtilmişti.³²¹ Suçun taksirli halinin Kanun'da düzenlenmemiş olması sebebiyle bu suç ancak genel kast ile işlenebilecek bir suç idi.

765 sayılı TCK ile 5237 sayılı TCK'da düzenlenmiş olan yalan yere yemin suçları arasındaki en belirgin fark, suçun düzenlendiği maddede yer verilmiş olan etkin pişmanlık hallerine ilişkindir. 765 sayılı Kanun'un 287'nci maddesinin ikinci fıkrasında failin, *yalan yere yemin ettiği dava hakkında bir karar verilmeden önce yemininden dönmesi* durumunda verilecek olan hapis cezasının bir aydan altı aya kadar olacak şekilde uygulanacağı hükme bağlanmıştı (*indirimi gerektiren etkin pişmanlık hali*). 5237 sayılı Kanun'un ise iki ve üçüncü fıkralarında olmak üzere iki etkin pişmanlık hali düzenlenmiştir. Esasında TCK m. 275/2'de de tıpkı mülga 765 sayılı TCK m. 287/2'deki gibi, dava hakkında hüküm verilmeden önce fail tarafından gerçeğin açıklanması suretiyle ortaya konulan etkin pişmanlık hali düzenlenmiştir. Ancak yeni düzenlemede failin bu hareketine binaen hâkimin takdir yetkisi olmayıp; bu ihtimalde 765 sayılı TCK m. 287/2'den farklı olarak cezaya hükmedilmeyecektir. TCK m. 275/3'teki etkin pişmanlıkta ise gerçeğe aykırı olarak yeminin eda edilmesi üzerine dava hakkında verilen hükmün icraya konulmasından veya kesinleşmesinden önce fail tarafından gerçeğin söylenmesi durumunda faile verilecek olan cezanın yarısının indirilmek suretiyle uygulanması gerektiği düzenleme altına alınmıştır. Bu ihtimalde de tıpkı hükmün ikinci fıkrasında olduğu gibi hâkimin takdir yetkisi bulunmamaktadır.

Yalan yere yemin suçu bakımından 765 sayılı Kanun'da, 5237 sayılı Kanun'daki düzenlemeden farklılık arz eden bir diğer husus ise mülga 765 sayılı Kanun m. 288'de,³²² hem yalan tanıklık hem de yalan yere yemin suçları için uygulama alanı bulabilecek ortak

³²⁰ Erem, *Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt I*, 442; Gözübüyük, *Türk Ceza Kanunu Gözübüyük Şerhi*, 49.

³²¹ Gözübüyük, *Türk Ceza Kanunu Gözübüyük Şerhi*, 50; Kesim, "Yalan Tanıklık ve Yalan Yere Yemin", 49.

³²² **765 sayılı TCK m. 288:** "Yalan yere yemin veya şahadet eden şahıs: 1 - Hakikatı beyan ettiği takdirde kendisini veya akrabasından birini hürriyet ve namusca behemehal fahiş bir zarara maruz kılması muhtemel olan, 2 - Kendi tarafından beyan olunan zati vasıflara nazaran şahit sıfatıyla celbi iktiza etmeyen yahut o şahsın ceza davasında şahit ve ehli hibre ve mütercim olmaktan istinkafa hakkı olduğu halde mahkemece kendisine bu hakkı ihtar edilmemiş bulunan, Kimselelerden ise yukarıki maddede mezkûr olan cezalardan muafırlar. Eğer bunların yalan şahadeti diğer bir şahsi takibata yahut mahkumiyete maruz kılarsa yukarıdaki maddelerde yazılı cezalar, yarısından üçte ikisine indirilir."

bir hükme yer verilmiş olmasıdır. Kanun'un bu maddesinde her iki suç için cezadan tamamen veya kısmen muafiyet halleri düzenlenmişti. Buna göre cezadan tam muafiyeti gerektiren hallerden biri,³²³ failin gerçeği bildirmesinin kendisine veya akrabasının hürriyetine veya namusuna büyük bir zarar vermesi ihtimaliydi. Burada ağır bir zarara uğrama ihtimali hâkim tarafından değerlendirilip takdir edilecek bir durum idi.³²⁴ Ancak maddenin lafzına dikkat edildiğinde düzenlemelerin yalan yere yemin suçundan ziyade yalan tanıklık suçuna ilişkin ifadeler içerdiği görülmekte ve öğretide de bu düzenlemenin, *her ne kadar 765 sayılı TCK m. 288'de yalan yere yemin suçu ismen belirtilmiş bulunsa da* mehzaz kanunda bulunmayan hatalı bir hüküm olduğu; zira yalan yere yemin suçu ile tanıklık ve tanığın yalan söylemesi eylemlerinin bir ilişkisinin olmadığı, ayrıca hukuk davalarında tarafların yemini ile ilgili bir düzenlemenin tanıklar hakkında uygulanamayacağı gerekçeleri ile eleştirilmişti.³²⁵

765 sayılı TCK'da düzenlenen yalan yere yemin suçu ile 5237 sayılı TCK'da düzenlenen suça dair belirtmek istediğimiz son durum, suçun karşılığı olarak uygulanacak yaptırımdır. Aşağıda yaptırım başlığı altında 5237 sayılı Kanun'da suçun karşılığı olarak sadece bir yıldan beş yıla kadar hapis cezasının öngörüldüğü ve bu cezanın alt ve üst sınırları arasındaki makasın geniş olacak şekilde düzenlenmesinin olumsuz sonuçlarından bahsedilecektir.³²⁶ 765 sayılı TCK'da ise kanaatimizce daha yerinde bir düzenleme ile suçun karşılığı olarak alt ve üst sınırları arasındaki açıklık nispeten daha az olacak şekilde *“altı aydan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası”* şeklinde düzenlemeye yer verilmişti.

³²³ Cezadan tam muafiyeti gerektiren bir diğer durum ile cezayı azaltan hal, yalan tanıklık suçuna ilişkin düzenlemeler içerdiğinden bu hallere yer verilmemiştir.

³²⁴ Gözübüyük, *Türk Ceza Kanunu Gözübüyük Şerhi*, 56; M. Muhtar Çağlayan, *Türk Ceza Kanunu Cilt II*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 1984), 1061.

³²⁵ Önder, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 333.

³²⁶ Suçun cezasına ilişkin tespit ve değerlendirmeler için bkz. “İkinci Bölüm, I, G, 2” başlığı altında yer alan açıklamalar.

İKİNCİ BÖLÜM

I. YALAN YERE YEMİN SUÇUNUN UNSURLARI, BENZER SUÇLARLA KARŞILAŞTIRILMASI VE MUHAKEME USULÜ

A. Genel Olarak

İnsanın, sosyal bir varlık olması onun diğer insanlar ile bir arada yaşamasını gerektirmektedir. Bir arada yaşama gereksinimi, toplum halinde yaşamak durumunda olan kişilerin toplumda var olan kurallara uymalarını da beraberinde getirmektedir. Zira toplum halinde yaşamak da ancak bu şekilde mümkün olabilir.³²⁷ Bu anlamda toplumsal yaşamda, düzenin korunmasını ve sürdürülebilmesini sağlayan sosyal düzen kuralları (*ki bunlar, davranış kuralları olarak da ifade edilen din, ahlak, örf ve âdet ile görgü kurallarından oluşan normlardır*) yer almaktadır.³²⁸ Bu normların her birinin varlık amacı sosyal düzeni sağlamak, bir başka ifadeyle insan davranışlarını düzenlemek olup; bu normlara aykırı hareket edildiğinde toplumun diğer bireyleri tarafından tepki gösterilmesi şeklinde her birinin kendisine özgü yaptırım söz konusudur.³²⁹ Ancak sosyal yaşamın düzenlenmesinde davranış normları hukuk kuralları ile tamamlanmalı, gerektiğinde düzeltilmeli ve güçlendirilmelidir.³³⁰ Toplumsal düzenin sağlanması amacıyla öngörülen hukuk kuralları da zaman zaman emredici ve yasaklayıcı kuralları içerebilmektedir. Bu kurallara aykırı davranılması durumunda karşılaşılabilecek olan yaptırımın maddi niteliği, yani devletin zor kullanma gücünün var olması, hukuk kurallarını diğer sosyal düzen kurallarından ayırmaktadır.³³¹

³²⁷ Berrin Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2019), 27.

³²⁸ Gözler, *Hukuka Giriş*, 33 vd.

³²⁹ Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 27.

³³⁰ Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 27.

³³¹ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 31; Hukuk kuralları dışındaki sosyal düzen kuralları olan din kuralları, ahlak kuralları, görgü kuralları ve örf ve âdet kurallarının yaptırımları manevi niteliktedir. Hukuk kuralları ile diğer sosyal düzen kurallarının yaptırım unsuru bakımından karşılaştırması için bkz. Gözler, *Hukuka Giriş*, 45 vd.; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 27.

Ceza hukuku hükümleri de emredici ve yasaklayıcı içeriğe sahip olmak suretiyle, haksızlık teşkil eden hareketlere ve bunun karşılığında uygulanacak olan yaptırımlara yer vererek diğer hukuk disiplinleri gibi toplumsal düzenin ve barışın sağlanmasına katkıda bulunmaktadır.³³² Ancak ceza hukukunun son çare olarak devreye girmesi ve ceza hukukunda emir ve yasaklara uygun hareket edilmemesi durumunda hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmedilebilecek olması, bir diğer ifadeyle kişi hak ve özgürlüklerine en çok müdahalede bulunan hukuk dalının ceza hukuku olması nedeniyle, cezalandırma yetkisinin bireylere karşı kötüye kullanılmasına imkân verilmemesi gerekir. Bu dengenin ancak hukuk devleti ilkesi ile sağlanabilecek olması, hukuk devletine uygun bir ceza hukukunun varlığını gerektirmektedir.³³³

Davranış normlarını ihlal eden fiillerden, suç niteliği taşıyan haksızlıkların ceza hukuku bakımından tespiti ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Suç teşkil eden bir haksızlığın gerçekleştiğinin kabulü için varlığı gerekli görülen unsurların neler olduğu suç teorisi çerçevesinde belirlenmekte ve bununla suçun yapısı, unsurlarına ayrılarak³³⁴ analitik bir incelemeye tabi tutulmaktadır.³³⁵

Türk ceza hukuku öğretisinde, bir hareketin suç olarak kabul edilebilmesi için var olması gereken unsurların neler olduğu hususunda görüş birliği bulunmamakta ve suçun unsurlarının sayı itibari ile farklı nicelikte olduğunu savunan görüşler yer almaktadır.³³⁶ Bununla birlikte bazı yazarlar arasında sayı itibari ile suçun unsurlarının tasnifinde görüş birliği var olsa da unsurların niteliği bakımından farklı görüşler ortaya konulmuştur.³³⁷

³³² İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 53; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 31; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 29.

³³³ Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 218.

³³⁴ Suçun analitik incelenmesinde unsurlarına ayrılması suretiyle incelenmesinin altında yatan neden ceza yargılamasında bir hareketin suç olarak nitelendirilip nitelendirilmeyeceği araştırılırken bunun subjektif hissiyattan, ön yargılardan ve de keyfilikten uzak şekilde gerçekleştirilmesinin sağlanması çabasıdır. Ceza yargılamasında yer alan tüm süjelerin, gerçekleşmiş maddi olayda suçun oluşup oluşmadığını belli bir sisteme göre yapacağı, bu sayede de verilen kararın hangi gerekçeyle dayandırılarak verildiğinin herkes tarafından anlaşılmış olacağı, bu şekilde verilen kararın hukuki denetiminin de gerçek anlamda yapılabilmesinin sağlanabileceği ifade edilmiştir. Adem Sözüer, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/adalet_ao/cezahgh.pdf (e.t. 29.10.2021), s. 99.

³³⁵ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 85; Veli Özer Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 203.

³³⁶ Bkz. bir sonraki dn.

³³⁷ Erem, suçun unsurlarını “suçun objektif unsuru” ve “suçun subjektif yapısı” başlıkları altında ikili bir ayrıma tabi tutarak incelemiştir. Suçun objektif unsuru ile yazarın ifade ettiği husus esasında hareket olup subjektif unsur ile de kusurluluğu, suçun unsuru olarak kabul etmiştir. Bkz. Faruk Erem, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Cilt I Genel Hükümler*, (Ankara: Sevinç Matbaası, 1971), 264 vd. 462 vd; Önder de suçun unsurlarını “hareket”, “tipiklik”, “hukuka aykırılık” ve “kusurluluk” olmak üzere dörde ayırmak suretiyle inceleyen yazarlar içerisinde yer almaktadır. Bkz. Ayhan Önder, *Ceza*

Biz de 5237 sayılı TCK'nın suç teorisine ilişkin düzenlemelerini dikkate almak suretiyle suçun, maddi ve manevi unsur olmak üzere iki alt başlığı bulunan *tipiklik* unsuru ile *hukuka aykırılık unsuru* olmak üzere iki unsurunun bulunduğu görüşündeyiz.³³⁸

Gerçekleştirilen bir fiil ile suçun maddi unsurlarının tamam olması, bu fiilin suç olarak nitelendirilebilmesi için yeterli değildir; haksızlık teşkil eden fiil ile fiili gerçekleştiren arasındaki manevi bağın da varlığı gerekir.³³⁹ Suçun oluşması için varlığı şart olan bu manevi bağ öğretide *manevi unsur*, *kusur* veya *kusurluluk* olmak üzere farklı şekillerde ifade edilirken bu durum terimsel bir farklılıktan öte suçun yapısı ile doğrudan ilgilidir.³⁴⁰ 5237 sayılı TCK'nın esas aldığı ve bizim de katıldığımız suç teorisinde bir fiilin suç olarak nitelendirilebilmesi için kusur aranmamıştır. Diğer bir ifadeyle kusur, suçun yapısal unsurlarından biri değildir. Suç, hukuk düzeninin yasakladığı fiilleri ifade ettiği için, bu fiilin ceza normuna aykırı olup olmadığının araştırmasında fail dikkate alınmaksızın sadece fiil odaklı objektif bir değerlendirme yapılmaktadır.³⁴¹ Kusur ise

Hukuku Dersleri, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 1992), 152; *Toroslu* da suçun genel kurucu unsurları olarak “bir maddi”, diğeri “manevi” unsurların varlığını kabul etmekte; ancak hukuka aykırılığı suçun yapısal unsurları arasında saymamaktadır. Yazara göre suç, cezai nitelikteki bir hukuk kuralının ihlalinin ibaret olması dolayısıyla suçun temel özelliği hukuk ile çatışma içerisinde olmasıdır. Bkz. Nevzat Toroslu, *Ceza Hukuku*, (Ankara: Savaş Yayınları, 1994), 36; *Dönmezer, Erman*, suçun genel unsurlarını dörde ayırarak incelemiştir. Yazarlara göre suçun unsurları “kanuni tarife uygunluk”, “maddi unsur”, “hukuka aykırılık unsuru” ve “manevi unsur”dan ibarettir. Bkz. Sulhi Dönmezer, Sahir Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, Cilt I*, (İstanbul: Beta Yayıncılık, 1997), 310-311; *İçel* ise “tipe uygun eylem”, “hukuka aykırılık” ve “kusurluluk” olmak üzere suçun üç unsuru olduğu görüşündedir. Bkz. Kayıhan İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2014), 202; *Artuk, Gökçen, Alşahin, Çakır*; suçun unsurlarının 5237 sayılı TCK'nın esas aldığı suç teorisine göre “tipiklik” ve “hukuka aykırılık” olmak üzere iki tane olduğu görüşündedirler. Bkz. Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 221; *Koca, Üzülmöz* de bir fiilin suç teşkil edebilmesi için “tipiklik” ve “hukuka aykırılık” olmak üzere iki unsurun gerçekleşmiş olması gerektiği görüşündedir. Bkz. Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 86; Suçun unsurlarını “tipiklik” ve “hukuka aykırılık” başlıkları altında inceleyen bir diğer yazar da *Dülger*'dir. Bkz. Dülger, *Ceza Hukuku Genel hükümler*, 231; *Özgenç*’e göre de 5237 sayılı TCK'nın esas aldığı suç teorisinde suçun unsurları “maddi unsurlar”, “manevi unsurlar” ve “hukuka aykırılık unsuru” olmak üzere üç tanedir. Bkz. Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 178; *Alacakaptan*’a göre suçun yapısal dört unsuru vardır. Bunlar “suçun yasal unsuru (tipiklik)”, “suçun maddi unsuru”, “hukuka aykırılık” ve “manevi unsur”dur. Bkz. Uğur Alacakaptan, *Suçun Unsurları*, (Ankara: Sevinç Matbaası, 1970), 8 vd; Suçun unsurlarını dörde ayırmak suretiyle inceleyen bir diğer yazar olan *Soyaslan* da unsurları “kanuni unsur”, “maddi unsur”, “hukuka aykırılık unsuru” ve “manevi unsur” olarak kabul etmiştir. Bkz. Doğan Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (Ankara: Yetkin Basım Yayım Dağıtım, 2016), 219; *Özbek* vd., ne göre suçun unsurları “tipe uygunluk”, “hukuka aykırılık” ve “kusurluluk” tan oluşmaktadır. Yazarlar bu görüşleri ile 5237 sayılı TCK döneminde benimsenen kusur anlayışından ayrılmaktadırlar. Bkz. Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 214.

³³⁸ Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 89; Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 221.

³³⁹ Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 509.

³⁴⁰ Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 509.

³⁴¹ Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 312; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 234, 455; Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 510; Dülger, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 587.

işlenen bu fiilin fail açısından değerlendirilmesi aşaması ile ilgili olup failin suç niteliğindeki bu fiilinden ötürü kınanabilirliği ile ilgili bir değerlendirmedir.³⁴² Dolayısıyla ceza hukukunda ceza sorumluluğunun varlığı *kusursuz ceza olmaz ilkesine* dayanmakta olup ceza sorumluluğu, gerçekleştirilen fiilin haksızlık teşkil etmesi ve failin bu fiilinden ötürü kınanabilir olmasına bağlıdır. Dolayısıyla kusurluluk değerlendirmesi, fiilin suç olarak nitelendirilmesinden sonra failin cezalandırılması aşamasında gelinecek olan bir aşamadır.

Bu tespitin çalışma konumuz bakımından önemi, yalan yere yemin suçunun unsurlarının tespitinde hareket noktamızın ne olacağına dair bir değerlendirme yapmak ve bu doğrultuda, yalan yere yeminin bir suç olarak nitelendirilmesi ve sonrasında cezalandırılması ile ilgili hususları ortaya koyabilmektir.

B. Korunan Hukuki Değer

1. Genel Olarak

Ceza hukuku özel hükümler kısmında suçların tasnifi, bir gereklilik olarak görülmektedir.³⁴³ Suçların sınıflandırılmasında çeşitli ölçütler kullanılmış olup; bu ölçütlerin ortaya konulmasının altında da suçların sınıflandırılması zorunluluğunun yer almaktadır.³⁴⁴ Bu bağlamda günümüzde ceza kanunlarının özel kısımlarında suçların tasnifi, *ihlal edilen*, diğer bir ifade ile *suçla korunan hukuki değer* ölçütüne göre yapılmaktadır.³⁴⁵ Zira her suçun bir hukuki konusu vardır ve bu hukuki konu, suç teşkil eden fiilin ihlal ettiği hukuki varlık veya hukuki değerdir.³⁴⁶ Bir fiili suç olarak değerlendirebilmek için öncelikle bu suç ile korunmak istenen hukuki değerın tespit

³⁴² Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 312; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 455; Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 510.

³⁴³ Nevzat Toroslu, *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu*, (Ankara: Sevinç Matbaası, 1970), 40.

³⁴⁴ Toroslu, *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu*, 46-47.

³⁴⁵ Suçların tasnifinin gerekliliği ve tasnif kriterleri hususunda detaylı bilgi için bkz. Toroslu, *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu*, 45 vd; Faruk Erem, Nevzat Toroslu, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, (Ankara: A.Ü. Hukuk Fakültesi Yayınları, 1978), 15 vd.; Yener Ünver, *Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003), 45; Zeki Hafızogulları, Devrim Güngör, “Türk Ceza Hukukunda Suçların Tasnifi”, *TBB Dergisi*, Sayı 69, 2007, 20 vd.; Hamide Zafer, *Özel Hayatın ve Hayatın Gizli Alanının Ceza Hukukuyla Korunması*, (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2010), 3; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 172.

³⁴⁶ Erem, Toroslu, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 32.

edilmesi gerekmektedir.³⁴⁷ Zira öğretide de suç “*toplumsal düzenin devamı açısından korunması gereken hukuksal değerlerin açık ve bilinçli bir ihlali veya en azından bu değerleri korumaya matuf kurallara özensizlik niteliği taşıyan insan davranışları*”³⁴⁸ şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere suç teşkil eden her fiil, bir hukuki değer ihlali olmaktadır.³⁴⁹ Suç ile korunan hukuki değer tespiti, ilgili suçun suç sistematigi içerisindeki yeri dikkate alınarak yapılabilir. Zira bir suçu tek başına değil, sistem içerisindeki yeri ile birlikte değerlendirmek gerekir. Kaldı ki kanun maddeleri tesadüfi olarak sıralanmış hükümler de değildir.³⁵⁰

Bu doğrultuda çalışma konumuzu oluşturan ve TCK m. 275’de düzenlenen yalan yere yemin suçu, Kanun sistematigi içerisinde İkinci Kitabın Dördüncü Kısımının İkinci Bölümünde, *Adliye Karşı İşlenen Suçlar* başlığı altında yer aldığından; yalan yere yemin suçu ile korunan hukuki değeri ya da değerleri tespit ederken, öncelikle adliye karşı işlenen suçlarda korunan hukuki değerin ve yalan yere yemin suçunun niçin Adliye Karşı İşlenen Suçlar arasında düzenlendiğinin ortaya konulmasında fayda bulunmaktadır.

2. Adliye Karşı İşlenen Suçlarda Korunan Hukuki Değer

Öğretide “*Adliye Karşı Suçlar*” bölümü altında düzenlenen suçlar ile korunmak istenen hukuki değer konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. *Gözübüyük*, bu bölümün başlığının esasında 765 sayılı TCK’nın mehzaz 1889 tarihli İtalyan Ceza Kanunu’nda düzenlendiği şekliyle *adliye idaresine karşı suçlar* olması gerektiğini ifade etmiştir.³⁵¹ *Yazar*, adliye idaresinin, toplumsal bir ihtiyaç olup, devletin yetişmiş ve tarafsız yargı mensuplarını seçme ödevi bulunduğunu, bireylerin de bu alanda, yani adaletin sağlanması hususunda üzerlerine düşen görevleri yerine getirmeleri gerektiğini belirterek, netice itibari ile adliye idaresine karşı işlenen bu suçların, nitelik olarak adalet olan güveni sarsıcı ve ortadan kaldırıcı etkiye sahip olduğu görüşündedir.³⁵² Dolayısıyla bu kısım

³⁴⁷ Ünver, *Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*, 45; Rezzan İTİŞGEN, “Türk Ceza Hukukunda Kişisel Verileri Hukuka Aykırı Olarak Verme veya Ele Geçirme Suçu”, *TAAD*, 6/23, (2015) 180.

³⁴⁸ Murat Volkan Dülger, *Bilişim Suçları ve İnternet İletişim Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013), 573; Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 195; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 176; İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 279.

³⁴⁹ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 176-177.

³⁵⁰ Işıktaç, *Metin, Hukuk Metodolojisi*, 198.

³⁵¹ Abdullah Pulat Gözübüyük, “Adliye Karşı Cürümler”, *AD*. (1969), S. 8, 476.

³⁵² Gözübüyük, “Adliye Karşı Cürümler”, 476.

altında düzenlenmiş bulunan suçlar da adliye idaresine karşı işlenmiş olacaktır. Ancak yazarın adliye idaresi ile neyi anlatmak istediği açık değildir. Adliye idaresi öğretide “Adalet Bakanlığı’nın hizmet götürdüğü taşra adalet yönetimi birimleri” şeklinde tanımlanmıştır.³⁵³ Bu tanımdan her ne kadar yargılama faaliyetlerinin yürütüldüğü yer olarak adliye anlaşılsa da esasında adliye yönetimi ifadesinin, yargısal sürecin dışındaki yönetsel işleri kapsadığı söylenebilir.³⁵⁴ Kanaatimizce yazarın sözünü ettiği adliye idaresi tanımı ile yargısal faaliyetler anlatılmak istenmiştir.

Soyaslan ise adliyeyi devlet adına adaleti dağıtan, ihtilafları çözen, hukuku gerçekleştiren kuvvet olarak tanımlayıp; *Adliyeye karşı suçlar* bölümü altındaki suçların adaletin dağıtılmasına, suçluların yargılanmasına, adli karar ve tedbirlerin alınması ile bunların yerine getirilmesine imkân veren ve bunları güvence altına alan düzenlemeler olarak nitelendirmektedir. Dolayısıyla yazara göre adliyeye karşı suçlar ile bir kurum olarak adliyenin bizzat kendisinin korunması söz konusudur.³⁵⁵

Göktürk’e göre de adliyeye karşı suçlar ile korunan hukuki değer, öncelikle devletin araştırma ve karar verme fonksiyonları ile gerçeğin ortaya çıkmasındaki kamusal yarardır.³⁵⁶ Klasik görüşe göre adliyeye karşı suçlar ile korunan hukuki değer, devletin korunması gereken siyasal, idari ve adli çıkarlarıdır.³⁵⁷ Zira ceza hukuku, devletin bireyle olan ilişkileri dolayısıyla sahip olduğu kamusal menfaatleri koruduğu gibi bireyin de devletle olan ilişkileri dolayısıyla sahibi olduğu menfaatlerini korumakta; bunun yanı sıra devletin diğer devletler ile olan ilişkileri münasebetiyle sahip oldukları menfaatler de yine ceza hukuku tarafından korunmaktadır. Devletin, bireyle/vatandaşla olan ilişkileri bakımından ceza hukuku alanında bir hak süjesi olduğu kabul edilmektedir.³⁵⁸ Devletin faaliyetlerinden bir kısmı da adli nitelikte olan faaliyetleridir ve bunlar da yasal düzenlemelerle hüküm altına alınmıştır. Adli görevlerin, norma uygun şekilde işlerliğinin sağlanması devlet egemenliğinin gereği olup; bu alanı düzenleyen normlara aykırılık devlete karşı suçlar kapsamında kabul edilmiştir.³⁵⁹ Dolayısıyla hem devletin çıkarlarına

³⁵³ Ali Altıntaş, “Yargı Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı Bağlamında Türkiye’de Adliye Yönetimi”, *Memleket Siyaset Yönetim Dergisi*, 7/17 (2021), 34.

³⁵⁴ Altıntaş, “Yargı Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı Bağlamında Türkiye’de Adliye Yönetimi”, 38.

³⁵⁵ Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 740.

³⁵⁶ Neslihan Göktürk, “Die Aussagedelikt im türkischen Strafrecht”, *CHKD*, 4/2, (2016), 77.

³⁵⁷ Ünver, *TCK’da Düzenlenen Adliyeye Karşı Suçlar*, 32.

³⁵⁸ Toroslu, *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu*, 354-355.

³⁵⁹ Çetin Özek, “Adliyeye Suçların Hukuksal Konusu”, *İÜHFM*, 55/3, (1997) 17.

karşı suçlar hem de devlet çıkarlarının bir alt görünümü olan adliye karşı suçlar, *Millete ve Devlete Karşı Suçlar* üst başlığı altında düzenlenmiştir. Buna karşılık çağdaş anlayışta adli görevlerin korunmasına ilişkin yaklaşımın hareket noktası *insan hakları* olarak değişim göstermiştir. Bireyin hakları, özgürlükleri ve kişiliğinin korunması odak haline getirilerek; *adliye karşı suçlar* bölümü altında korunan hukuki değer, adil yargılanma hakkı şeklinde kabul edilmiştir.³⁶⁰ Bu yaklaşımda adil yargılanma üst başlığı altında yer alan tüm insan hakları dayanak olarak gösterilmiştir.³⁶¹

Kanaatimizce adliye karşı suçlar bölümünde düzenlenen suçlar ile korunan hukuki değer birden fazladır. Zira bu bölüm altında yer verilen suçlar sayesinde, bir taraftan adli faaliyetlerin korunması söz konusu iken; diğer taraftan da çağdaş anlayışta da benimsendiği üzere bu yolla aynı zamanda ve özellikle, bireyin insan olması gereğince sahip olduğu hakları kapsamında adil yargılanma hakkının güvence altına alınması korunan hukuki değer olarak yer alır.

Alman hukukunda ise adliye karşı işlenen suçlarla korunan hukuki değer, ister dışarıdan kaynaklanan, isterse bizihi adliye içinden gelen ihlaller olsun adliyei korumak olduğu ileri sürüldüğü gibi; korunan hukuki değer adli faaliyet olduğunu benimseyenler de olmuştur.³⁶² Bu doğrultuda ileri sürülen bir başka görüşte ise beyan suçları ile korunan hukuki değer iç hukuk yargılamasında yanlış karar verilmesinin önüne geçmek olduğu belirtilmiş; ancak görüşün devamında Alman CK 153, 154 ve 156'ncı maddeleri aracılığıyla esasında sadece adli makamların değil, belirli idari makamların ve meclis araştırma komisyonu, patent kurumu gibi bazı devlet kurumlarının da korunacağı ifade edilmiştir.³⁶³

Türk hukukundan farklı olarak Alman hukukunda, adliyenin veyahut adli faaliyetlerin korunması yanında belirli idari makamların, meclis araştırma komisyonlarının ve belirtilen diğer devlet kurumlarının da bu suçun koruması kapsamında yer alması, ACK m. 154'te³⁶⁴ düzenlenen yalan yere yemin suçunun

³⁶⁰ Özek, “Adliye Suçların Hukuksal Konusu”, 17, Ünver, *TCK’da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar*, 33.

³⁶¹ Ünver, *TCK’da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar*, 33.

³⁶² Bu hususta ileri sürülen görüşler için bkz. Ünver, *TCK’da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar*, 31.

³⁶³ Kindhäuser, *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*, 639.

³⁶⁴ Yalan yere yemin suçunun düzenlendiği ACK m. 154 hükmü şu şekildedir: “(1) Her kim, mahkeme huzurunda veya yemin ettirmeye kanunen yetkili kılınmış olan bir merci önünde yemin altında yalan söylerse, bir yıldan az olmamak üzere hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Hafif hallerde, hapis cezası

işlenebileceği davaların, TCK m. 275'ten farklı olarak, sadece hukuk davaları ile sınırlı olmamasından ötürü ileri geldiği söylenebilir. Zira ACK m. 154'ün lafzından hareket edildiğinde yalan yere yemin suçunun, hukuk davası veya ceza ya da idari dava şeklinde bir ayırım yapılmaksızın mahkeme huzurunda veya yemin ettirmeye yetkili kılınmış bir merci huzurunda işlenebileceği düzenlenmiştir.

3. Yalan Yere Yemin Suçunda Korunan Hukuki Değer

Yalan yere yemin suçu ile korunan hukuki değer üzerinde öğretide bir fikir birliği bulunmamaktadır. Bununla birlikte bu konuda ileri sürülen görüşlerin belirli başlıklar altında tasniflenmesi de mümkündür.

Bu doğrultuda öğretide yalan yere yemin suçunda korunan hukuki değer ne olduğuna ilişkin olarak ileri sürülen ilk görüşün, *adliyenin, adliyenin itibarının ve adli faaliyetlerin korunması* olduğu söylenebilir.³⁶⁵ Esasında bu görüşte olan yazarlara göre, bu suç ile korunan hukuki değerde kamusal yarar ön plana çıkmaktadır ve bu suç ile adliyenin görevini sağlıklı bir şekilde yerine getirebilmesi sağlanmak istenilmektedir.³⁶⁶ Bu kapsamda, adaletin gerçekleşmesine ve adli işleyişe duyulan güven de sarsılmayacaktır.³⁶⁷ Ayrıca bu düşüncüyü benimseyenlere göre düzenlenen bu suç, adliyenin yanıltılarak muhakemenin doğru gerçekleşmesinin ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasının engellenmesinin önüne geçilmesi amacıyla hizmet etmektedir ve bu şekilde bireyin adil yargılanma hakkı da sağlanmış olacaktır.³⁶⁸

Yalan yere yemin suçu ile korunan hukuki değere ilişkin olarak ileri sürülen bir diğer görüşe göre³⁶⁹ esasında birden fazla korunan hukuki değerden söz etmek

altı aydan beş yıla kadardır.” Feridun Yenisey, Gottfried Plagemann, *Alman Ceza Kanunu Strafgesetzbuch (StGB)*, (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2009), 230. Hükmün Almanca metni ise; **§ 154 Meineid:** “(1) *Wer vor Gericht oder vor einer anderen zur Abnahme von Eiden zuständige Stelle falsch schwört, wird mit Freiheitsstrafe nicht unter einem Jahr bestraft.* (2) *In minder schweren Fällen ist die Strafe Freiheitsstrafe von sechs Monaten bis zu fünf Jahren.*” şeklindedir.

³⁶⁵ Bu yöndeki görüşler için bkz. Kesim, “Yalan Tanıklık ve Yalan Yere Yemin”, 48; Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 1185; Parlar, Hatipoğlu, *5237 sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu*, 4287; Meran, *Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Kamu Görevlisine ve Adliyeye İlişkin Suçlar*, 291.

³⁶⁶ Kesim, “Yalan Tanıklık ve Yalan Yere Yemin”, 48.

³⁶⁷ Parlar, Hatipoğlu, *5237 sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu*, 4287; Aytekin İncooğlu, *Özel Ceza Hukuku Cilt X*, 165.

³⁶⁸ Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 1185; Aytekin İncooğlu, *Özel Ceza Hukuku Cilt X*, 165.

Yalan yere yemin suçu ile korunan hukuki değerlerden birinin adil yargılanma hakkının sağlanması olduğuna ilişkin görüş için ayrıca bkz. Osman Yaşar, Hasan Tahsin Gökcan ve Mustafa Artuç, *Yorumlu – Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014), 8228.

³⁶⁹ Yaşar, Gökcan ve Artuç, *Yorumlu – Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, 8228.

mümkündür. Bu görüşün çıkış noktası, yeminin hukuk yargılamasında bir ispat vasıtası olarak kullanılması ve mahkeme nezdinde kesin delil olarak kabul edilmesinin yarattığı etkidir. Zira hukuk davalarında şekli delil sisteminin geçerli olması, bu kapsamda yemin delilinin bir ispat vasıtası niteliğini haiz durumu karşısında, taraflardan birinin davaya konu iddia hakkındaki yemininin, hukuki ihtilafı kesin çözüme kavuşturması nedeniyle yeminin yalan yere edilmesinin önlenmesi büyük önem arz etmektedir. Zira bu yemin ile bu yemine dayanarak hüküm kuran mahkeme yanıltılmakta; ayrıca davanın diğer tarafının da adil yargılanma hakkı ihlal edilmektedir.³⁷⁰

Bu doğrultuda korunan hukuki değerin birden fazla olduğunu benimseyerek yukarıda bahsi geçen görüşe benzer yönde ileri sürülen bir başka görüş ise esas itibariyle burada bir derecelendirme³⁷¹ yapılması gerektiğini ileri sürmektedir.³⁷² Bu görüşe göre korunan “asli” hukuki değerin; hukuk davalarında ihtilaf konusu maddi vakiya ilişkin gerçeğin ortaya çıkarılması suretiyle mahkemenin adil ve doğru kararı verebilmesinin ve ayrıca adli faaliyetlerin olması gerektiği gibi işlerliğine dair kamuda duyulan güvenin sağlanması olduğu söylenebilir. Korunan hukuki değer bakımından “ikincil” olarak ise kesin delil niteliğindeki yemin delilinin, yalan yere eda edilmesi suretiyle aleyhine yemin edilen kişilerin adil yargılanma haklarını tehlikeye düşürmesinin engellenmesi ve böylece bireysel hukuki değerlerin de korunması olduğu ifade edilebilir.³⁷³

Korunan hukuki değere yönelik ileri sürülen görüşlerdeki farklılık, genel itibari ile klasik görüşün devleti bir şahsiyet olarak kabul edip birey ile devletin menfaat çatışması yaşaması durumunda devletin menfaatini üstün tutması karşısında, çağdaş görüşün devleti şahsiyet olarak görmeyip; bilakis devleti bireyin hizmetinde olan bir

³⁷⁰ Yaşar, Gökcan ve Artuç, *Yorumlu – Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, 8228.

³⁷¹ Öğretide *Toroslu* ise suçla korunan hukuki değerin tespit edilmesinin suç sayısı ve suçların tasnifi açısından önemli olması dolayısıyla bir suçta birden fazla hukuki konunun (korunan hukuki değerin) varlığını şüphe ile karşılamaktadır. Zira yazara göre bir suçta kanun koyucu tarafından birden fazla hukuki değer nazara alınsa da bunlardan sadece biri normun sağladığı korumadan yararlanacak ve bu nedenle de suçun konusunun tespiti açısından bir tane hukuki değer belirleyici olacaktır. Birden fazla hukuki değerin varlığı gibi durumlarda suçların tekliği ya da çokluğu sorununun çözümünde, ihlal edilen değerlerden birinin cezai korumanın ve suçun konusunu oluşturduğunu ifade etmiştir. Bu gibi durumlarda yazar, suçların tasnifi açısından birinci derecede korunan bir değerin seçilmesi zorunluluğunu ifade ederek aksi halde suç tasnifinde çelişkili durumların ortaya çıkacağını ileri sürmüştür. Bu açıklamaların neticesinde de yazara göre, suçla korunan hukuki değerin daima tek olduğunun kabul edilmesi gerekir. Bkz. Nevzat Toroslu, “İftira Cürmünün Hukuki Konusu”, *AÜHFĐ*, 37/1, (1980), 109-110.

³⁷² Eryıldız, “Yalan Yere Yemin Suçu”, 593.

³⁷³ Eryıldız, “Yalan Yere Yemin Suçu”, 593.

siyasi yapı şeklinde kabul etmesi ve bütün suçların da bireye karşı işlendiği kabulünün gereği olarak bireysel hak ve özgürlüklerin korunmasını üstün tutmasından ileri geldiği söylenebilir.³⁷⁴

Kanaatimizce yalan yere yemin suçu ile korunan hukuki değer, bireyin adil yargılanma hakkıdır.³⁷⁵ İleride mağdur başlığı altında da değinileceği üzere³⁷⁶ suçun mağdurunun ancak gerçek kişiler olabileceği görüşünü benimsediğimizden,³⁷⁷ suçla korunan hukuki değer sahibi olarak bireyi yani insanı kabul etmekteyiz. Zira Devleti hukuki değer sahibi değil; ancak taşıyıcısı olarak nitelendirmek gerektiği düşüncesindeyiz. Yukarıda adliye karşı suçlarda korunan hukuki değer bahsinde de belirttiğimiz üzere, Adliye karşı işlenen suçlar bölümünde düzenlenen suçlarda birden fazla korunan hukuki değer bulunabilir. Yalan yere yemin suçu bakımından ise hukuk davasında yeminin (esasinda yalan yere yapılmış olsa dahi) eda edilmesi halinde, hukuk mahkemesinin yeminin doğruluğunu araştırma ve buna göre hüküm kurma durumu söz konusu olmamakla birlikte, kendisine karşı yemin edilen kişinin adil yargılanma hakkının ihlal edilmiş olmasının yanı sıra ayrıca adliyenin yanıltılması da söz konusu olduğundan adliyenin otoritesi, itibarı da korunan hukuki değer kapsamında yer almaktadır. Zira 6352 sayılı Kanun ile 5237 sayılı Kanun’da yapılan değişikliğin gerekçesinde “*Davaların doğruluk, dürüstlük ve gerçeğe ulaşma ilkelerine uygun olarak işleminde ve bu suretle adaletin gerçekleşmesinde bütün tarafların, şüphelinin ve nihayetinde toplumu oluşturan her bireyin yararı bulunduğu, bu nedenle de adil yargılanma hakkını ihlal eden, yargılamanın doğruluk, dürüstlük ve gerçeğe ulaşma ilkelerine uygun olarak işlemesi yönündeki toplumsal beklentiye zedeleyen tutum ve davranışlardan kaçınılması gerektiği*” şeklindeki ifadeler de adliye karşı suçlar bölümü ve yalan yere yemin suçu ile korunan hukuki değer adil yargılanma hakkı ve adliye karşı toplumda duyulan güven olduğu anlaşılmaktadır.

³⁷⁴ Burak Melemez, *Adil Yargılamayı Etkilemeye Teşebbüs Suçu*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), 93.

³⁷⁵ Suç ile korunan hukuki değerlerin birer insan hakkı olduğu yönünde ayrıca bkz. Ünver, *TCK’da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar*, 34 vd.

³⁷⁶ Bkz. “İkinci Bölüm, I, C, 1, b” başlığı altında yer alan açıklamalar.

³⁷⁷ Bireyi dışarıda bırakarak Devletin kendi çıkarları olduğunu kabul eden klasik görüşün çağımızda geçerliliğini kaybetmiş olduğu hususunda ayrıca bkz. Çetin Özek, “1997 Türk Ceza Yasası Tasarısı’na İlişkin Düşünceler”, *İÜHF*, 56/1-4, (1998), 43.

C. Suçun Unsurları

1. Suçun Maddi Unsurları

Suç oluşturan bir hareketin, dış dünyadaki görünümü olan, diğer unsurlarından önce gelen ve o fiilin suç olarak nitelendirilmesinde objektif olarak var olması gereken unsurlar suçun *maddi unsurlarıdır*.³⁷⁸ Bu kapsamda suçun maddi unsurları içerisinde fail, mağdur, suçun konusu, fiil, netice ve nedensellik bağı yer almaktadır.³⁷⁹

a. Fail

1) Genel Olarak

Bir suçun varlığı, fiilin varlığına bağlı olup bu fiili işleyen ya da gerçekleştiren kişiye *fail* denir.³⁸⁰ Fail, TCK'nın 37'nci maddesinin 1'inci fıkrasında, “*suç teşkil eden fiili gerçekleştiren kişi*” olarak ifade edilmiştir. Kanunun lafzından hareketle fail, suçun kanuni tarifinde düzenlenmiş olan hareket üzerinde hâkimiyet kurmak suretiyle haksızlığı gerçekleştiren kimsedir.³⁸¹ Bu tanımdan, suç oluşturan fiili gerçekleştirecek kişinin, ancak bir *gerçek kişi* olduğu anlaşılmaktadır. Zira iradi şekilde hareket edebilme yeteneği sadece insana mahsustur ve ceza hukukunda suç teşkil eden bir fiilin faili de ancak gerçek kişi olabilir.³⁸² Diğer yandan bir davranışa, ceza hukuku kapsamında hareket niteliğini veren, bu hareketin bir amaca yönelik gerçekleştirilmesi olup,³⁸³ tüzel kişilerin hareket kabiliyetlerinin olmamasının bir sonucu olarak da tüzel kişilerin ceza hukuku bağlamında kusur yetenekleri bulunmamaktadır. Kusur, suçun bir unsuru olmayıp algılama ve yönlendirme yeteneğini ifade etmesi dolayısıyla tüzel kişide bulunmadığı için tüzel kişilerin bir suçun faili olmaları söz konusu değildir.³⁸⁴

³⁷⁸ Sözüer, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 100.

³⁷⁹ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 182 vd; Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 114 vd; Murat Volkan Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 279 vd; Özbek vd, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 221 vd.

³⁸⁰ Sulhi Dönmezer, Sahir Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, Cilt II*, (İstanbul: Beta Yayıncılık, 1994), 399; Zeki Hafizoğulları, Muharrem Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (Ankara: US-A Yayıncılık, 2012), 393; Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 114; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 221; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 372; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 418; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 120.

³⁸¹ Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 114.

³⁸² Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 114; Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 299; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 418-419; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 215.

³⁸³ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s. 183.

³⁸⁴ Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 114.

Öğretide faile göre suçların farklı sınıflandırmalara tabi tutulduğu görülmektedir. Bu kapsamda suçun kanuni tarifinde failin sahip olacağı özellik veya niteliğe göre suçları *genel suç, özgü suç ve bizzat işlenebilen suç* şeklinde ayırma tabi tutanlar olduğu gibi;³⁸⁵ suçlunun sıfatı yönünden suçları, genel suçlar ve özgü suçlar olarak sınıflandıranlar da bulunmaktadır.³⁸⁶

Türk ceza hukuku öğretisinde yalan yere yemin suçunun failinin herkes olabileceği, dolayısıyla bu suçun faili bakımından özgü bir suçtan söz edilemeyeceği yönünde ileri sürülen görüşler³⁸⁷ olduğu gibi; suçun ancak hukuk davalarında davacı veya davalı sıfatını haiz olan kimseler tarafından işlenebileceği, dolayısıyla bu suçun fail bakımından özgü suç olduğu görüşü de savunulmuştur.³⁸⁸ Bu kapsamda bir suçu özgü suç haline getirecek olan ölçütün ne olduğunun tespiti önemlidir. Ayrıca özgü suç – genel suç ayrımı, iştirak kurallarının uygulanması açısından da önem arz etmektedir. Dolayısıyla yalan yere yemin suçunun failine göre özgü suç niteliği taşıyıp taşıyamamasına ilişkin yapılacak olan belirleme, bu suça iştirak konusunda yapacağımız tespitlerin de temelini oluşturacaktır.

Madde metninde “*her kim*”, “*kimse*”, “*kişi*” veya “*bir kişi*” ifadelerini içeren suçlar, herkes tarafından işlenebilecek nitelikteki genel suçlar olup; hareket kabiliyetine sahip her gerçek kişi bu suçların faili olabilecektir.³⁸⁹

Özgü suç kavramı genel itibari ile kişinin bir suçun faili olabilmesi için kendisinde özel bir niteliğin arandığı suçlar şeklinde ifade edilmiştir.³⁹⁰ Konuya dair verilen diğer tanımlarda ise özgü suç, *ilgili suçun kanuni tanımında ancak belirli özelliğe sahip*

³⁸⁵ Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 115; Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 301; Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 374.

³⁸⁶ Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, Cilt II*, 422; Timur Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2023), 536-537; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 418 vd.; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 214 vd.

³⁸⁷ Ünver, *TCK’da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar*, 239; Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 1186,

³⁸⁸ Yaşar, Gökcan ve Artuç, *Yorumlu – Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, 8229; Hasan Gerçek, *Yorumlu – Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014), 5296; Göktürk, “Die Aussagedelikte im türkischen Strafrecht”, 91; Eryıldız, “Yalan Yere Yemin Suçu”, 595; Aytekin İnceoğlu, *Özel Ceza Hukuku Cilt X*, 166.

³⁸⁹ Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 115; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* 206, Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 300, Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 21; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 214.

³⁹⁰ Tülay Kitapçioğlu Yüksel, *Özgü Suç*, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), 17.

kimselerin işleyebileceği suç,³⁹¹ *belirli kişiler tarafından işlenebilen suç*,³⁹² *özel yükümlülük altında bulunan ve belirli faillik sıfatı taşıyan kişilerce işlenebilen suç*³⁹³ olarak tarif edilmiştir.

Özgü suç da kendi içerisinde *gerçek özgü suç* ve *görünüşte özgü suç* olmak üzere ayrıma tabi tutulmak suretiyle incelenmiştir.³⁹⁴ Sadece özel faillik sıfatına sahip kişilerce işlenebilen suçlar *gerçek özgü suçlar*, suçun temel şekli herkes tarafından işlenebilmekle birlikte nitelikli hali özel faillik sıfatını taşıyan kişilerce işlenebilen suçlar *görünüşte özgü suçlar* olarak tanımlanmıştır.³⁹⁵ Faile göre suçlar tasnif edilirken bizzat işlenebilen suçlar, gerçek özgü suçların özel bir şekli olarak nitelendirilmiştir.³⁹⁶ Zira burada bu suçun hareket unsurunun ifade ettiği haksızlığın gerçekleşmesi, ancak bizzat işlenebilen suçların kanuni tanımında düzenlenen tipik hareketin, doğrudan doğruya failin kendisi tarafından icra edilmesi ile gerçekleşecektir ve çalışma konumuz bağlamında da *yalan yere yemin suçu* bu tür suçlara örnek olarak gösterilmektedir.³⁹⁷

Burada faili tespiti yönelik sorulacak olan *hangi kişi* sorusuna alınacak cevapta *her kim, kimse veya kişi* yanında faili ayırt edici bir sıfatın olması kanaatimizce bu suçun, *özgü suç* olarak nitelendirilmesini gerektirir. Çünkü Türk dil kuralları çerçevesinde sıfat, “*bir adı, nitelik, nicelik, yer, sıra vb. bakımdan niteleyen, belirten kelime, ön ad.*” olarak tanımlanmıştır.³⁹⁸ Bu doğrultuda inceleme konumuzu oluşturan suçun failine ilişkin olarak yöneltilen “*kimler yalan yere yemin suçunun faili olabilir?*” sorusunun cevabı, TCK m. 275’te de açıkça belirtildiği üzere, hukuk davalarında davacı veya davalı sıfatını haiz kimseler olacaktır. Yani herkes tarafından işlenebilecek olan genel suçlardan farklı olarak, yalan yere yemin suçunun failinin sahip olması gereken, fail isminin önünde yer

³⁹¹ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 115.

³⁹² Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 211.

³⁹³ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 206.

³⁹⁴ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 115; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 215. Berrin Akbulut, *Türk Ceza Hukuku Temel Bilgiler*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 161; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 420-421.

³⁹⁵ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 115; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 420-421.

³⁹⁶ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 116; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 442.

³⁹⁷ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 116. Aynı yönde bkz. Muhammed Demirel, *Suçta İştirakte Bağlılık Kuralı*, (İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, 2017), 154; Hakan Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2023), 124; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 422.

³⁹⁸ <https://sozluk.gov.tr/>, e.t. 01.04.2022.

alan ve faili niteleyen bir sığata Kanun'un lafzında yer verilmesi bu suçun ancak bu sığata sahip olan faillerce işlenebileceğinin göstergesidir.

Halihazırda herkesin, bir hukuk davasının davacısı ya da davalısı olması ihtimal dahilinde görülebilsen de, TCK m. 275'e göre yalan yere yemin suçu, yapılan hukuk yargılaması esnasında yalan yere yemin eden davacı veya davalı sıfatını haiz olan kişi tarafından işlenebileceğinden, bu yargılama sırasında bu sığata sahip olmayanların bu suçun faili olması düşünölemeyecektir. Aksi halde özgü suçların yaygın örneğı olarak TCK İkinci Kitap, Dördüncü Kısım, "*Kamu İdaresinin Güvenilirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar*" başlıklı Birinci Bölümünde yer alan suçların büyük kısmı ancak kamu görevlisi olan kimseler tarafından işlenebileceğı halde, bir gün herkesin kamu görevlisi olabilme imkânına sahip olduğı varsayılarak bu suçların da herkes tarafından işlenmesinin mümkün olabileceğı sonucuna ulaşılabilir.³⁹⁹

Bu bağlamda hukuk davalarında davacı veya davalı sıfatına sahip olan kişiler, sahip oldukları bu sıfat dolayısıyla sınırlı bir grubu oluşturdukları için yalan yere yemin suçu, fail bakımından kanaatimizce özgü bir suçtur. Ayrıca suç tipindeki haksızlık ancak hukuk davasında *davacı veya davalı olan kişilerce* yerine getirilebileceğı ve hukuk davasında davacı veya davalı sıfatına sahip iken bu suçun bir başkasına işletilmesi mümkün olmayacağından, TCK m. 275'te yer alan suç, bizzat işlenebilen bir suç olarak da kabul etmekteyiz. Bu doğrultuda HMK m. 232/2 kapsamında (*yalan yere olarak edilen*) yemin, davacı veya davalı taraf adına; organ, yetkili temsilci ya da kanuni temsilci sıfatını haiz kişiler tarafından eda edilirse, bu kişiler TCK m. 275'te sözü edilen davacı veya davalı sıfatına sahip olmadıkları için, ortada TCK m. 275 anlamında bir suçun olmaması ve dolayısıyla bu kişilerin cezasız kalma ihtimalleri doğabilecektir. Bunun yanı sıra adlarına yemin edilen kişiler de bu yemini bizzat yerine getirmedikleri için kendilerinin de TCK m. 275 kapsamında fail olmalarından söz edilemeyecektir. Bu ihtimalin TCK m. 275 kaleme alınırken gözden kaçırıldığının düşünöldüğü ve ortaya çıkabilecek sorunların önüne geçilebilmesi için HMK m. 232/2 de göz önünde bulundurularak bir düzenleme yapılması gerektiğı sonraki başlıkta ifade edilmiştir.⁴⁰⁰

³⁹⁹ Aynı yönde bkz. Aytekin İnceoğlu, *Özel Ceza Hukuku Cilt X*, 166, 8 nolu dn.

⁴⁰⁰ Bu konudaki tespit ve çözüm önerimiz için bkz. "İkinci Bölüm, I, C, 1, a, 3)" başlığı altında yer alan açıklamalar.

TCK m. 275'te düzenlenen yalan yere yemin suçunun varlığının, HMK'da düzenlenmiş olan yemin delilinin kullanılmasına bağlı olması ve hukuk davalarında hem gerçek hem de tüzel kişilerin taraf ve dava ehliyetlerine sahip olması gerçeği karşısında yalan yere yemin suçunun failinin HMK 232'nci maddesinin her üç fıkrasına göre ayrı ayrı tespit edilmesi gerekir. Zira TCK m. 275'te her ne kadar “*Hukuk davalarında yalan yere yemin eden davacı veya davalıya⁴⁰¹...*” ifadesine yer verilmiş olsa da, hukuk yargılamasında yeminin teklif edildiği taraf ile bu taraf adına yemini eda edecek kişi farklı olabilir. Bu nedenle konunun üzerinde özellikle tüzel kişiler ile küçük ve kısıtlılar bağlamında durulması gerekir. Çünkü HMK m. 232'nin ikinci fıkrasında yemin teklif olunan taraf ile teklif olunan yemini yerine getirecek olan kişiler açısından bir ayrıma gidilmiştir. Bu kapsamda HMK m. 232'de yemini yerine getirecek olan kimseler olarak bahsi geçen “*taraf*”, “*yetkili kimse*” veya “*kanuni temsilci*” kavramları ile TCK m. 275 kapsamında failin kimler olabileceği ayrıca açıklanmalıdır. Aşağıdaki alt başlıklar bu minvalde oluşturulmuştur.

2) HMK m. 232/1-3 Hükümleri Kapsamında Fail

Yalan yere yemin suçunun TCK m. 275'teki lafzına bakıldığında “*Hukuk davalarında yalan yere yemin eden davacı veya davalıya...*” ifadesine yer verildiği görülmektedir. Madde metnindeki açık düzenlemeden bu suçun failinin ancak hukuk davalarında yalan yere yemin eden davacı veya davalı sıfatına sahip kimseler olabileceği sonucuna varılmaktadır. Daha önce de ifade edildiği üzere⁴⁰² “*hukuk davası*” ile kastedilen davalar, özel hukuktan kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümü için hukuk mahkemelerine intikal ettirilmiş olan davalardır.

HMK m. 232/1'deki “*(1) Yemin, tarafa teklif olunur ve tarafça eda yahut iade olunur.*” şeklindeki hükümle kural olarak kimlerin bir hukuk davasında yemin edeceği düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre yemin tarafa teklif olunabilecek ve tarafça ya

⁴⁰¹ Alman CK m. 154'te ise yalan yere yemin suçunun faili ile ilgili olarak kapsam daha geniş tutulmuş ve yemin etmeye ehil, ayırt etme gücüne sahip olan ve bir yargılamada tanık, bilirkişi, tercüman veya özel hukuk yargılamasının tarafı olan kişiler bu suçun faili olarak gösterilmiştir. Bunun yanı sıra Alman CK'daki düzenlemeye göre bu suç yalnızca mahkeme huzurunda yemin altında yalan söyleyenlerce işlenmeyecek, ayrıca yemin vermeye kanunen yetkili kılınmış merciler önünde de yemin altında yalan söyleyen kimse de bu suçun faili olabilecektir. Görüldüğü üzere Alman CK'da yalan yere yemin suçunun faili olabilecekler, TCK'ya göre daha kapsamlı bir şekilde belirlenmiştir. Ancak Alman hukukunda da sanık statüsündeki bir kimsenin bu suçun faili olması mümkün değildir. Bkz. Kindhäuser, *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*, 643.

⁴⁰² Bkz. “Birinci Bölüm, I, C, 2” başlığı altında yer alan açıklamalar.

yerine getirilecek ya da iade edilecektir. HMK’da şekli taraf sisteminin benimsenmesi dolayısıyla,⁴⁰³ hukuk davalarında taraf, dava dilekçesinde davacı veya davalı olarak gösterilen gerçek veya tüzel kişilerdir. Böylece HMK m. 232/1’de bahsi geçen *taraf* ifadesi ile TCK m. 275 madde metninde düzenlenmiş olan *hukuk davasında davacı ve davalı kavramları da* karşılanmış olmaktadır.

Hukuk davasında davacı ve davalı sıfatı, HMK kapsamında taraf ehliyetine sahip olan kimselere aittir. Taraf ehliyetine sahip olan ve mahkemeden hukuki koruma isteyen kişi *davacı*; davacının dava dilekçesinde, kendisine karşı hukuki koruma istenen olarak belirttiği, taraf ehliyetine sahip kimse de *davalı* sıfatını haiz olacak ve duruma göre yalan yere yemin suçunun faili olabileceklerdir.

HMK m. 232/1’de bahsi geçen tarafın medeni ehliyetine ilişkin olarak özel bir şarta vurgu yapılmadığından, burada, taraf açısından TMK’daki ehliyetle ilişkin genel kurallar geçerli olacaktır. Bu bağlamda her şeyden önce yemini yerine getirecek olan tarafın tam dava ehliyetine sahip olması, yani TMK m. 10 hükmü kapsamında fiil ehliyetinin tüm şartlarını sağlaması gerektiği söylenmelidir.⁴⁰⁴ Bununla birlikte, taraf sıfatını haiz olan ancak tam ehliyetsiz, sınırlı ehliyetli ya da sınırlı ehliyetsiz olan kişilerin de yalan yere yemin suçu bakımından “fail” olup olamayacağının ayrıca değerlendirilmesi gerekir.

Tam ehliyetsiz kişilerin, TCK m. 275 hükmü kapsamında yalan yere yemin suçunun faili olabilmesi mümkün değildir. Zira, bu kişilerin HMK kapsamında yemin usul işlemini bizzat yerine getirmeleri mümkün olmayıp, bunun kanuni sonucu olarak kendilerinin fail olmaları da söz konusu olamaz. Bununla birlikte bu kişiler adına kanuni temsilcileri aracılığıyla gerçekleştirilen yemin usul işleminin, fail açısından değerlendirilmesi ise bir sonraki başlıkta ele alınacaktır.

Sınırlı ehliyetli kişilerin, yalan yere yemin suçunun faili olabilmeleri, bu kimselere yasal danışman atanan hususlar dikkate alınmak suretiyle değerlendirilmelidir. Buna göre bir kimse hakkında TMK m. 429/1⁴⁰⁵ kapsamında sayılan hallerde bu kimseler yasal

⁴⁰³ Ayrıntılı bilgi için bkz. “Birinci Bölüm, I, D, 3” başlığı altında yapılan açıklamalar.

⁴⁰⁴ Bkz. “Birinci Bölüm, I, D, 3, a, 1)” başlığı altında yer alan açıklamalar.

⁴⁰⁵ **TMK m. 429/1:** “Kısıtlanması için yeterli sebep bulunmamakla beraber korunması bakımından fiil ehliyetinin sınırlandırılması gerekli görülen ergin bir kişiye aşağıdaki işlerde görüşü alınmak üzere bir yasal danışman atanır: 1. Dava açma ve sulh olma, 2. Taşınmazların alımı, satımı, rehnedilmesi ve bunlar üzerinde başka bir aynî hak kurulması, 3. Kıymetli evrakın alımı, satımı ve rehnedilmesi, 4.

danışmanın rızası ile hukuki işlem yapmak zorundadırlar. TMK m. 429/1’de dokuz bent halinde sayılan bu haller örnek kabilinden olmayıp kanun koyucu tarafından sınırlı sayıda olacak şekilde belirlenmiş ve sayılan bu hallere ilişkin yapılacak işlemler bakımından kendisine yasal danışman atanan kişi ehliyetsiz kabul edilecektir.⁴⁰⁶ Bu kapsamda TMK m. 429/1’in birinci bendinde düzenlenmiş olan dava açma ve sulh olma hususunda sınırlı ehliyetli kimse, yasal danışmanın rızasını almışsa, artık tek başına davanın tarafı halinde gelmiş olacaktır. Yasal danışmanın, sınırlı ehliyetli kimseye dava açma hususunda vermiş olduğu izin, aynı zamanda bu dava ile ilgili yapılacak olan diğer işlemleri de kapsayacağından, bu davaya ilişkin olarak yapılması gereken başka usul işlemleri için yasal danışmanından ayrıca bir izin almasına gerek olmayacaktır.⁴⁰⁷ Bu açıklamalar sonucunda dava açma hususunda yasal danışmanın iznini almış olan sınırlı ehliyetsiz kişi, tarafı olduğu bir hukuk davasında kendisine teklif olunan yemin usul işlemini bizzat kendisinin yerine getirme yetkisi var olduğundan, yemini yalan yere etmesi durumunda yalan yere yemin suçunun faili olacaktır.

Hukuk davasının tarafı, ayırt etme gücüne sahip olup da TMK m. 11⁴⁰⁸ ve m. 12⁴⁰⁹ gereğince ergin olmayanlar ile m. 405⁴¹⁰ ve m. 408⁴¹¹ gereğince kısıtlanmış olanlardan biri (sınırlı ehliyetsiz) ise; bu kişiler de, HMK m. 232/3’ün açık lafzı karşısında⁴¹² sınırlı dava ehliyetine⁴¹³ sahip oldukları istisnai hallerde,⁴¹⁴ bunlar adına kanuni temsilcileri

Olağan yönetim sınırları dışında kalan yapı işleri, 5. Ödünç verme ve alma, 6. Ana parayı alma, 7. Bağışlama, 8. Kambyo taahhüdü altına girme, 9. Kefil olma.”

⁴⁰⁶ Mustafa Dural, Tufan Ögüz, Mustafa Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku*, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2021), 478-479.

⁴⁰⁷ Tat, *Türk Medeni Kanunu’nda Yasal Danışmanlık*, 30.

⁴⁰⁸ **Erginlik Madde 11** – “Erginlik onsekiz yaşın doldurulmasıyla başlar. Evlenme kişiyi ergin kılar.”

⁴⁰⁹ **Ergin kılınma Madde 12** – “Onbeş yaşını dolduran küçük, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabilir.”

⁴¹⁰ **Kısıtlama I. Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı Madde 405-** “Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı sebebiyle işlerini göremeyen veya korunması ve bakımı için kendisine sürekli yardım gereken ya da başkalarının güvenliğini tehlikeye sokan her ergin kısıtlanır. Görevlerini yaparlarken vesayet altına alınmayı gerekli kılan bir durumun varlığını öğrenen idarî makamlar, noterler ve mahkemeler, bu durumu hemen yetkili vesayet makamına bildirmek zorundadırlar.”

⁴¹¹ **İstek üzerine Madde 408-** “Yaşlılığı, engelliliği, deneyimsizliği veya ağır hastalığı sebebiyle işlerini gerektiği gibi yönetemediğini ispat eden her ergin kısıtlanmasını isteyebilir.”

⁴¹² **HMK m. 232/3:** “Ergin olmayan veya kısıtlı kimselere bizzat dava hakkı tanınan hâllerde, ikinci fıkra hükmü uygulanmaz”.

⁴¹³ Bkz. “Birinci Bölüm, I, D, 3, b, 1)” başlığı altında yer alan açıklamalar.

⁴¹⁴ Örneğin; karşılıksız kazandırmaların kabulü, kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların kullanımı, TMK m. 359/1 ve m. 453 hükümleri uyarınca ana babanın ya da vesayet makamının çocuğa veya kısıtlı kimseye, bir meslek veya sanat ile uğraşması için, kendi malından verilen kısmın veya kendi kişisel kazancının yönetimi ve bunlardan yararlanma hakkı bu kapsamda değerlendirilecektir. Bkz. Erdoğan, Keskin, *Türk Medeni Hukuku*, 255-256; Atıcı, *Medeni Usul Hukukunda Dava Ehliyeti*, 199 vd.

değil, bizzat kendileri yemin edeceklerdir. Bu fıkra hükmünün TCK m. 275 bakımından anlamı ise bu kimselerin, bizzat gerçekleştirdikleri bu yeminin yalan yere olması durumunda, TCK m. 275 hükmüne göre *yalan yere yemin* suçunun faili olabilecekleridir. Diğer uyuşmazlıklarda ise yemin usul işlemini bizzat eda edemeyeceklerinden bu suçun faili de olamazlar.⁴¹⁵

HMK m. 232/1’de tarafın gerçek ya da tüzel kişi olduğuna dair bir ayrım yapılmaksızın genel bir ifade kullanılmak suretiyle yemin edecek kişiler hüküm altına alınmıştır. Çalışmamızın Birinci Bölümünde *Husumet (Taraf Sıfatı)*⁴¹⁶ başlığı altında da ifade edildiği üzere dava konusu sübjektif hak ile taraflar arasındaki ilişki esas itibari ile hukuk davasının taraflarının belirlenmesinde rol oynamaktadır. Tüzel kişi, her ne kadar TMK kapsamında “*kişi*” olarak kabul edilse ve HMK’da *taraf ehliyetine* sahip olsa da, ceza hukuku açısından, hareket kabiliyetine sahip olmadığından yukarıda da gerekçeli olarak açıklandığı üzere⁴¹⁷ tüzel kişilerin fail olabilmesi mümkün değildir. Ancak bu gerçeğe rağmen, HMK m. 232/1 ve TCK m. 275 hükümleri, lafızları dolayısıyla uygulamada sorun yaratabileceği kanaatindeyiz. Zira her ne kadar tüzel kişi, fail olmasa da, HMK m. 232/1’de bahsi geçen “*taraf*” ve TCK m. 275’de sözü edilen “*davacı veya davalı*” ifadesi dolayısıyla, söz konusu hükümler salt lafzen yorumlandığında, tüzel kişilerin de bizzat yemin edebileceği ve yalan yere yemin suçunun faili olabileceği gibi bir sonuca varılabilmektedir. Oysa tüzel kişi adına, tüzel kişinin iradesini ortaya koyan ve yemini eda eden kişi, tüzel kişinin organı olsa da, TCK anlamında fail bakımından bu kişinin değerlendirilmesi gerekir. Söz konusu konuya ilişkin değerlendirmeler, ergin olmayan ya da kısıtlı kimseler adına yemin edecek kişilerin durumu ile birlikte bir sonraki başlık altında yapılacaktır.

⁴¹⁵ Nitekim Alman hukukuna göre de yalan yere yemin suçunun faili olabilecek kişi, ilke olarak ifadenin, beyanın ya da yeminin özünü anlayabilen bir kimse olmalıdır. Dolayısıyla Alman Ceza Usul Kanunu (StPO- <https://www.gesetze-im-internet.de/stpo/stpo.pdf>) 60’ıncı maddesinin birinci fıkrasına göre sorgulama esnasında henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişiler veya yetersiz zihinsel olgunluk veya akıl hastalığı ya da zihinsel bir engel nedeniyle yeminin doğasını ve anlamını yeterince anlamayan kimselerin yemin etmesine izin verilmemektedir. Bu nedenle belirtilen bu kimselerin de yalan yere yemin suçunun faili olmaları mümkün değildir. Bkz. Kindhäuser, *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*, 643.

⁴¹⁶ Bkz. “Birinci Bölüm, I, D, 5” başlığı altında yer alan açıklamalar.

⁴¹⁷ Bkz. “İkinci Bölüm, I, C, 1, a, 1)” başlığı altında yapılan açıklamalar.

3) HMK m. 232/2 Hükümü Kapsamında Fail

HMK m. 232'nin ikinci fıkrası, maddenin birinci fıkrasına istisna getiren bir düzenleme niteliğindedir. Ancak her ne kadar HMK m. 232/2'de "*Taraflardan biri tüzel kişi yahut ergin olmayan veya kısıtlı bir kimse ise onlar adına yapılmış bir işleme ilişkin vakıanın ispatı için yemin, tüzel kişiyi temsile yetkili kişi veya organ yahut kanuni mümessil tarafından eda ya da iade olunabilir.*" şeklinde bir düzenlemeye yer verilmişse de; TCK m. 275'te yalan yere yemin suçunun, "*hukuk davasındaki davacı veya davalı*" tarafından işlenebilecek şekilde kaleme alınması nedeniyle, bu suçun kapsamına HMK m. 232/1'deki kişiler girdiği halde, HMK m. 232/2'de sayılan kişilerin dahil olup olmadığı duraksamaya neden olmaktadır. Bir diğer ifadeyle HMK m. 232/2'de, bir hukuk davasında taraflardan birinin tüzel kişi ya da ergin olmayan veya kısıtlı bir kimseden oluşması durumunda, davada taraf sıfatı olmayan bir kısım gerçek kişilere⁴¹⁸ yemin usul işlemini yerine getirme yetkisi/yükümlülüğü verildiği için, söz konusu düzenlemeyi bu haliyle ele aldığımızda, yalan yere yemin suçunun hareket unsurunun, hukuk davalarında davacı veya davalı olanların dışındaki bu kimseler tarafından da yerine getirilmesine olanak tanıyacak nitelikte olduğu ifade edilebilir. Ancak TCK m. 275'in lafzı ve suçun özgü suç niteliği⁴¹⁹ taşıması, bu kimselerin fail olarak nitelendirilmesine engel olmaktadır. Bir suçun failinin ancak gerçek kişi olabileceği de göz önünde bulundurulduğunda, HMK m. 232/2'de sayılan kişiler tarafından yalan yere yemin edildiği takdirde, ortada yalan yere edilmiş bir yemin olmasına rağmen cezai sorumluluğuna gidilecek bir fail bulunamayacaktır.

Bu doğrultuda tüzel kişi adına yemin edebilecek kişiler bakımından bir örnek üzerinden konuyu ele almakta fayda bulunmaktadır. Örneğin, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, hizmet sözleşmesinden kaynaklanan icra takibine yapılan itirazın iptali

⁴¹⁸ Bu ihtimallerde, yemin teklifi, davanın tarafına yöneltilmekte ve fakat yemini eda eden kişi, taraf sıfatını haiz tüzel kişiyi "*temsile yetkili kişi veya organ*" ya da ergin olmayan veya kısıtlı olan kişiyi temsil eden (tam ehliyetsizlerin, sınırlı ehliyetsizlerin ve yasal danışman aracılığıyla yapılacak işlemler bakımından sınırlı ehliyetlilerin) "*kanuni temsilcisi*"dir. Bununla birlikte, yemini eda eden bu kişilerin taraf sıfatının (dolayısıyla TCK m. 275'te söz edilen suç bakımından davacı veya davalı sıfatının) olmadığı aşikardır. Zira taraf sıfatı dava konusu sübjektif bir hakka ilişkin olup bu hakkın sahibi olan küçük ya da kısıtlı da davada taraf sıfatına sahip kimse olacaktır.

⁴¹⁹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. ileride "İkinci Bölüm, I, C, 1, a, 1)" başlığı altında yer alan açıklamalar.

kapsamında önüne gelen ve HMK m. 232/2'deki düzenlemeye konu olan bir kararında⁴²⁰ özetle, *uyuşmazlığın temelini teşkil eden hukuk yargılaması kapsamında davacı tarafından, merkezi yurt dışında bulunan ve davalı konumunda olan anonim şirkete teklif olunan yeminin, şirket adına, şirketin Türkiye'deki tam yetkili ticari temsilcisi tarafından eda olunmasının geçerli ve söz konusu ticari temsilcinin HMK m. 232/2'de sözü edilen tüzel kişi adına yemine yetkili temsilcilerden biri olduğu sonucuna varmış*⁴²¹; bu nedenle yerine getirilen yemin işleminin usulüne uygun olarak yapıldığını benimsemiştir.

Söz konusu karar doğrultusunda, yemini eda eden ticari temsilcinin, bu yemini yalan yere etmiş olduğu bir varsayımda; bu kişi, hukuk yargılaması bakımından, taraf sıfatını haiz tüzel kişi adına geçerli bir şekilde yemin edebilecek ve etmiş olduğu (ancak yalan nitelikteki) bu yeminle hukuk mahkemesi önünde tüzel kişi lehine kesin bir delil oluşmasını sağlayabilecek olmasına rağmen, TCK m. 275 kapsamında sözü geçen *davacı ya da davalı sıfatını haiz olmadığından "fail"* olarak da nitelendirilmeyecek ve ortada bir suç da bulunmayacaktır. Dolayısıyla Yüksek Mahkeme kararının yerinde olduğunun kabul edilmesi durumunda faili olmayan ancak bir şekilde gerçekleştirilmiş bir haksızlıkla karşı karşıya kalınacaktır.

Bu doğrultuda öğretilde yalan yere yemin suçunun ancak gerçek kişiler tarafından işlenebileceği, tüzel kişilerin ise hukuk davalarında taraf olabilmelerine karşın tüzel kişi

⁴²⁰ İlgili karar için bkz. Y. HGK, 14.10.2021, E. 2017/(19)11-3093, 2021/1226 K, <http://karamercanhukuk.com/yargitay-karari/ticari-mumessil-tuzel-kisiler-adina-yemin-eda-edebilir>, e.t. 7.3.2023.

⁴²¹ Ticari temsilcinin, tüzel kişi tacir adına yemin usul işlemini yerine getirip getiremeyeceği hususunda öğretilde farklı görüşler ileri sürülmüştür. *Ayhan/Çağlar*, ticari temsilcinin, işletmenin konusu kapsamındaki konularda yemin teklifinde bulunmaya, yemini reddetmeye ve de yemine muhatap olamaya yetkili olduğunu ifade etmek suretiyle teklif olunan yemin usul işlemini gerçekleştirebileceği görüşündedirler. Bkz. Rıza Ayhan, Hayrettin Çağlar, Mehmet Özdamar, *Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar* (Ankara: Yetkin Yayınevi, 2022), 496: *Şener'e* göre ticari temsilci oldukça geniş yetkilere sahip olmasına rağmen sadece bir temsilci olması hasebiyle yemin usul işlemlerini yapamayacaktır. Yazar, ticari temsilcinin iradi bir temsilci olmasını ve uyuşmazlığın tarafı olmamasını bu duruma gerekçe göstermektedir. HMK m. 232/2'de taraflardan birinin tüzel kişi olması durumunda ispat konusu vakıanın ispatına dair tüzel kişiyi temsile yetkili kişi veya organ kapsamında ticari temsilcinin yer alamadığı, kanun koyucunun bu düzenlemede daha çok organların ve bilhassa Murahhas Üye ve müdürlerin kastedildiği ayrıca yazar tarafından belirtilmiştir. Bkz. Oruç Hami Şener, *Ticari Temsilci ve Ticari Temsil Yetkisi* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2015), 197-198, dn. 393.

Kanaatimizce de, tacirin en geniş yetkili tacir yardımcısı konumunda olan ticari temsilcinin, temsilcisi olduğu tacir adına sulhe, davayı kabule, davadan feragate ya da ibraya yetkili olduğu bir konumda bu işlemlere benzer etkiye sahip yemin usul işlemini de yapabileceği düşünülebilir (Bu hususta ayrıca bkz. (TBK m. 548).

adına gerçekleştirilen gerçeğe aykırı yeminden yemin eden temsilcilerinin sorumlu olacağı ifade edilmiştir.⁴²²

Kanaatimizce bir suçun failinin ancak gerçek kişi olabileceğinin kabulü karşısında hukuk davasının ama davacı ama davalı şeklinde tarafı olan tüzel kişi adına teklif olunan yemin, mutlaka bir gerçek kişi tarafından yerine getirilecek olması nedeniyle gerçeğe aykırı şekilde yerine getirilen bu yeminden ötürü sorumluluğun isnat edileceği kişi de, bir gerçek kişi olacaktır. Bununla birlikte çalışma konumuzu oluşturan yalan yere yemin suçu bakımından yeminin, HMK m. 232/2'deki kişiler tarafından eda edebileceği olasılığı gözden kaçırılmış ve sorumluluğun isnat edileceği bu kimse TCK m. 275 hükmünde açıkça belirtilmemiştir.

Bu çerçevede söz konusu ihtimalin kanun koyucunun dikkatinden kaçtığı; ancak bu haliyle TCK m. 275'te bir boşluk söz konusu olduğu söylenebilir. Bu sorunun olan hukuk (*de lege lata*) açısından kıyasa varmayacak derecede genişletici yorum⁴²³ yoluyla çözümü mümkün olabileceği düşünülebilirse de bu durumun suçta ve cezada kanunilik ilkesine aykırı olacağı kanaatindeyiz. Öğretide kuralın konuluş amacının, lafza göre geniş olması söz konusu ise ve kuralda yer verilen kelimelerin genişletilmesi ile bu amaca ulaşılması halinde genişletici yorumun varlığının kabul edileceği; ancak kuralın konuluş amacına ulaşmak için kuralın lafzında yer verilen kelimelerin anlamlarının genişletilmesi yerine ilgili kelimelere başka anlam verilmesi söz konusu ise kıyasın varlığının kabul edileceği savunulmuştur.⁴²⁴ Kanun koyucunun amacı, hukuk davasının tarafınca yalan yere edilen yemini cezalandırmak olduğu düşünülüp bu suçtaki haksızlığı gerçekleştiren kişiyi fail olarak sorumlu tutmak olsa da ceza hukuku haricinde medeni yargılama hukuku alanına dahil birer kavram olan davacı ve davalı sadece bu suçun faili olabileceklerinden, bu kavramların mahiyeti ya da sınırı medeni yargılama hukukuna göre belirlenmelidir. Aksi hale kanuni veya yetkili temsilcinin hukuk davasında davacı veya davalı sıfatı

⁴²² Faruk Erem, *Adliye Aleyhinde Cürümler*, (Ankara: Güzel İstanbul Matbaası, 1955), 46.

⁴²³ Genişletici yorumu, kanun maddesinde yer verilen kavramın veya hükmün, kanun koyucunun iradesini de kapsayacak biçimde geniş olarak değerlendirilmesi şeklinde tanımlamak mümkündür. Bu yorum türünde esas olan metindeki ifadelerden hareketle kanun koyucunun gerçek amacının ortaya konulmasıdır. Bkz. Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, Cilt I*, 184-185; Hafizoğulları, Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 120; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 131; Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 144; Özbek vd, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 125-126; Koca, Üzülmüş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 68.

⁴²⁴ Abdullah Batuhan Baytaç, *Kanunilik İlkesi Bağlamında Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Yorum*, (İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, 2018), 339.

olmamasında rağmen genişletici yorum ile TCK m. 275 kapsamında fail olarak kabulü, medeni yargılama hukukunun kurumu olan davacı veya davalı kavramlarına yeni bir anlam verme olacaktır ki bu durum da kanaatimizce kıyas varan bir yorum olacaktır. TCK m. 275'te düzenlemiş olduğu suçun HMK m. 232 hükmü ile bağlantılı olması sebebiyle, her iki madde metninin birlikte değerlendirilmesi neticesinde yalan yere yemin suçunda, yemini icra eden tüzel kişinin yetkili organı veya temsilcisi ile küçük veya kısıtlı kimseler adına yemini eden kanuni temsilcinin de fail olarak kabulü bu anlamda davacı ve davalı olmayan kimselerin bu sığata sahip olmaları sonucunu doğuracaktır. Bu durum da ceza hukukunda kanunilik ve belirlilik ilkelerine aykırı bir durum olarak karışımıza çıkacaktır.

Olması gereken hukuk (*de lege feranda*) açısından TCK m. 275'in lafzında, HMK m. 232/2 düzenlemesi de dikkate alınarak, bir değışikliğe gidilmesi gerektiğı ve hükmün *“Hukuk davasında davacı veya davalının ya da bunlar adına kanunen yemin etme yetkisi bulunan temsilcilerinin yalan yere yemin etmesi durumunda bir yıldan beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.”* şeklinde yeniden kaleme alınmasında fayda bulunduğu kanaatindeyiz. Bu şekilde yapılacak bir değışiklik kanunilik ve onun bir alt ilkesi olan belirlilik ilkesine de uygun olacaktır.

b. Mağdur

Suç olarak nitelendirilen hareketi gerçekleştiren kimse, bu hareket ile koruma altındaki bir hukuki değeri ihlal etmiş olmaktadır. İşte ceza normları ile koruma altındaki hukuki değerin sahibi olan kişi de işlenen bu suçun mağduru olarak karşımıza çıkmaktadır. Her suçun nasıl ki bir faili varsa bir de mağduru vardır. Mağdur kavramının sınırları, net bir şekilde belirlenmiş olmayıp; öğretilerde kavramın sınırlarını genişleten ve daraltan görüşler ileri sürülmüş; ancak zamanla mağdur kavramının sınırları daraltılmak suretiyle *suçun hukuki değeri* ve bu bağlamda *suçun ihlal edici özelliğı dikkate alınarak* mağdur kavramının tanımlandığı görülmüştür.⁴²⁵ Zira her suçta korunan bir hukuki değerin varlığı aynı zamanda korunan bu hukuki değerin bir sahibinin varlığını da gerekli kılmaktadır.⁴²⁶

⁴²⁵ Eylem Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 657; Özbek vd., *Ceza Hukuku Genel hükümler*, 221;

⁴²⁶ Toroslu, *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu*, 200; Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 672. Öğretilerde suçun konusunun ait olduğu kişinin suçun mağduru olacağı şeklinde tanımlamalar da vardır. Bkz. Koca, *Üzölmez, Türk Ceza Hukuku Genel hükümler*, 116; Dölger, *Ceza Hukuku Genel hükümler*, 430.

Öğretide ceza normu ile korunan varlık veya menfaatlerin suçun konusunu oluşturduğu; suçun mağduru kavramının içeriğinin de suçla korunan bu hukuki değerden yola çıkılmak suretiyle belirleneceği ifade edilmiştir.⁴²⁷ Bu bağlamda bizim de katıldığımız öğretilerde savunulan ağırlıklı görüşe göre mağdur ancak bir gerçek kişi olabilir.⁴²⁸ Bununla birlikte tüzel kişilerin ve kurumların da mağdur olabileceğini savunan görüşler de mevcuttur.⁴²⁹ Bu son görüşü benimseyen yazarlara göre, *suçun mahiyetinin imkân verdiği ölçüde* örneğin malvarlığına karşı işlenen suçlarda tüzel kişiler de mağdur olarak kabul edilmelidir. Bu duruma gerekçe olarak ise bu kimselerin, kendisini oluşturan gerçek kişilerden bağımsız bir hukuki varlıkları olduğu; bu haliyle kendilerine özgü varlık veya menfaatlere sahip oldukları ve bu haklarının ihlali halinde de mağdur olarak nitelendirilebilecekleri gösterilmiştir.⁴³⁰ Tüzel kişilerin de mağdur olabileceği düşüncesi ayrıca şu gerekçe ile de desteklenmiştir: TCK'nın İkinci Kitabının İkinci Kısımında düzenlenmiş olan “*Kişilere Karşı Suçlar*” başlığında da belirtildiği üzere, TCK'da bir suçun mağdurunun ancak gerçek kişiler olabileceği, diğer bir ifadeyle tüzel kişilerin suçun mağduru olamayacağına ilişkin bir düzenleme yer almamaktadır. Aksinin kabulü halinde başlığın bu şekilde değil; “*bireylere, gerçek kişilere veya insanlara karşı suçlar*” şeklinde düzenlenmesi gerekirdi.⁴³¹

Tüzel kişilerin suçun mağduru olabileceği görüşü, suçla korunan hukuki değerlerin sahibinin ancak gerçek kişiler olabileceği; tüzel kişilerin ise sadece hukuki değer taşıyıcısı olacağı anlayışı dolayısıyla eleştirilmiştir.⁴³² Bizim de katıldığımız bu görüşe

⁴²⁷ Tuğrul Katoğlu, “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, *AÜHFD*, 61/2 (2012), 660-661. Yazar, mağdurun tanımının korunan hukuki değer üzerinden yapılması suretiyle mağdur kavramının sağlıklı şekilde sınırlandırılmış olunacağını ifade etmiştir. Detaylı bilgi için bkz. 659 vd.

⁴²⁸ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 117; Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 313; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 227, dn. 218; Dülger, *Ceza Hukuku Genel hükümler*, 428; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel hükümler*, 124.

⁴²⁹ Nevzat Toroslu, Haluk Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, (Ankara: Savaş Kitabevi, 2021), 116; Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, Cilt II*, 427; Katoğlu, “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, 672; Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 742. Ayrıca Yargıtay CGK, 09.03.2010 tarih ve 2010/109 E. ve 2010/48 K. Sayılı kararında şirketlerin dolandırıcılık suçunun mağduru olabileceğine hükmetmiştir.

⁴³⁰ Toroslu, Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, 116. Hatta yazarlar, tüzel kişiliği olmayan kolektif organizmaların da hukuken korunan varlık veya menfaatlerin sahibi olmaları ve de bu varlık veya menfaatin suç oluşturan fiil ile ihlali durumunda mağdur olarak kabul edilebileceğini savunmaktadırlar. Ayrıca bkz. s. 116-117; Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, Cilt II*, 428; Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 746-747.

⁴³¹ Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 742-743.

⁴³² Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 680; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 117; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 430.

göre tüzel kişiler, suçla korunan hukuki değerin sahibi değil taşıyıcısı olabilirler ve dolayısıyla suçun mağduru olmalarından değil, suçtan zarar gören olarak nitelendirilmelerinden söz edilebilir.⁴³³

Devletin, suçun mağduru olup olamayacağı ise öğretide tartışmalıdır. Devlet, tüm suçlar için pasif süje konumunda olup suç her daim devletin koyduğu kuralların ihlali olacağından devletin mağdur olarak kabul edileceği ileri sürülmüş olsa da bu görüşün eski anlayışın bir neticesi olduğu, çağdaş hukuk sistemlerinde hak süjelerinin ancak bireyler / gerçek kişiler olabileceği, aksi bir anlayışın modern devlet anlayışına, hukuk devletine, ceza hukukunun amacına ve de çağdaş hukuki değerlere aykırı düştüğü ileri sürülerek eleştirilmiştir.⁴³⁴ Aynı yönde olacak şekilde hukukun, belli hukuk alanları ile ilgili bazı hukuki neticelerin bağlanmasının asıl amacının bireyin hukuki konularının korunması ve hayata geçirilmesi olması nedeniyle tüzel kişilerin bir hukuki değerin sahibi olamayacakları, dolayısıyla da suçun mağduru olamayıp ancak suçtan zarar gören olabilecekleri belirtilmiştir.⁴³⁵

Yukarıda da belirttiğimiz üzere suçun mağdurunun tüzel kişiler olamayacağı görüşünü benimsiyoruz. Çünkü 5237 sayılı TCK'nın amacının düzenlendiği 1'inci maddesinde ilk olarak kişi hak ve özgürlüklerinin korunacağı ifade edilmiştir. Madde gerekçesinde de ceza kanunlarının, bireyin hak ve özgürlüklerine derin şekilde müdahalede bulunacak yaptırımlar ihtiva etmesi dolayısıyla insanların adaletsiz ve haksız biçimde cezai yaptırımlara maruz kalmaması için başta İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi olmak üzere birçok uluslararası

⁴³³ “Mağdur; Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğünde, “haksızlığa uğramış kişi” olarak tanımlanmaktadır. Ceza hukukunda ise mağdur kavramı, suçun konusunun ait olduğu kişi ya da kişilerdir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun hazırlanmasında esas alınan suç teorisinde suçun maddi unsurları arasında yer alan mağdur, ancak gerçek bir kişi olabilecek, tüzel kişilerin suçtan zarar görmeleri mümkün ise de, bunlar mağdur olamayacaklardır. Suçtan zarar gören ile mağdur kavramları da aynı şeyi ifade etmemektedir. Mağdur suçun işlenmesiyle her zaman zarar görmekte ise de, suçtan zarar gören kişi her zaman suçun mağduru olmayabilir. Bazı suçlarda mağdur belli bir kişi olmayıp; toplumu oluşturan herkes (geniş anlamda mağdur) olabilecektir.” Bkz. Y. CGK, 13.06.2017, E. 2017/157, K. 2017/325, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/ceza-genel-kurulu-e-2017-157-k-2017-325-t-13-6-2017>, e.t. 08.05.2024; Y. CGK, 06.06.2017, E. 2015/1065, K. 2017/319, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/ceza-genel-kurulu-e-2015-1065-k-2017-319-t-6-6-2017>, e.t. 08.05.2024. Ancak Yargıtay, bir başka kararında tüzel kişilerin, dolandırıcılık suçunda mağdur olduğu kabulüne göre hüküm vermiştir. Bkz. Y.CGK, 09.03.2010, E. 2009/109, K. 2010/48, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/ceza-genel-kurulu-e-2009-11-109-k-2010-48-t-9-3-2010>, e.t. 08.05.2024.

⁴³⁴ Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 314; Ünver, *TCK'da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar*, 34.

⁴³⁵ Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 742.

sözleşme ve belge ile bireyin, ceza kanunlarının keyfi uygulanmasına karşı korunması ve hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınması yoluna gidildiği belirtilmiştir. Burada sayılan hak ve özgürlükler, Anayasada düzenlenmiş olan bireyin sahip olduğu haklardır.⁴³⁶ Anayasada yer alan hak ve özgürlükler ile bunların sınırlanması rejimine ilişkin kurallar, kanun koyucuya ceza hukukuna dair bir düzenleme yapılırken tabi olacağı sınırları göstermesi açısından önemlidir.⁴³⁷ Diğer yandan anayasa hukuku öğretisinde, sayılmış olan bu hak ve özgürlüklerin süjelerinin insan, belli kategorideki insan, yabancı ve vatandaşlar olabileceği, temel hak ve özgürlüklerin kazanılmasının şartı olarak sırf insan olma şartının yanında bu hak ve özgürlüklerin gerçek kişiler için asıl, tüzel kişiler için istisnai nitelikte olduğu, dolayısıyla da tüzel kişilerin anayasal haklara sahip olabilmeleri için bunun açık bir düzenleme ile belirlenmesi gerekmektedir.⁴³⁸ Anayasanın mevcut halinde tüzel kişilerin de anayasal hakların sahibi olacağına dair bir düzenleme yer alamadığından kanaatimizce tüzel kişilerin suçun mağduru olarak kabulü söz konusu değildir.

Yukarıda yapılan açıklamalar ve suçla korunan hukuki değer altındaki yaklaşımımız neticesinde suçun mağduru ancak gerçek kişiler olabilecektir. Suçun konusunun belli bir kimseye ait olmadığı durumlarda da işlenen bir suçta toplumu oluşturan herkes mağdur olacaktır. Zira yalan yere yemin suçu ile korunan hukuki değer, bireyin adil yargılanma hakkı yanında devletin araştırma ve karar verme fonksiyonlarının yanıltılması suretiyle gerçeğin ortaya çıkarılmasındaki kamusal yarar, adliyenin yanıltılmak suretiyle muhakemenin doğru yürütülmesinin ve maddi gerçeğe ulaşılmasının engellenmesi olmak üzere birden fazla olarak kabul edildiği görüşünü benimsediğimizden yalan yere yemin suçunun mağdurunun, yalan yere yemin edilen hukuk davasında yemin teklifinde bulunan taraf ile birlikte toplumu oluşturan herkes olduğu kanaatindeyiz.

⁴³⁶ Ünver, *Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*, 34; Hafizoğulları, Güngör, “Türk Ceza Hukukunda Suçların Tasnifi”, 26; Baş, *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*, 741.

⁴³⁷ Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 99.

⁴³⁸ Tüzel kişilerin, suçun mağduru olup olamayacağına ilişkin değerlendirme için bkz. Kerim Kılıç, “Kişisel Verilerin Kaydedilmesi Suçu (TCK m. 135)”, *EBYÜHFD*, 25/1, (2021), 16 vd.

c. Suçun Konusu

1) Genel olarak

Suçun maddi unsurlarından biri de konudur. Suçun konusu, suç teşkil edecek hareketin yöneldiği ya da üzerinde icra edildiği durum, eşya, insan veya maddi şey olabilir.⁴³⁹ Suçun konusu, bazı suç tiplerinin yapısı gereğince cismani bir varlık şeklinde olmalıdır. Bu durum, suçun yapısından ileri gelmekte ve bu suç tiplerinde ancak maddi ve fiziki yapıya sahip varlıkların suçun konusu olabileceği kabul edilmektedir.⁴⁴⁰ Bununla birlikte varılan bu sonuç, her suç tipinde suçun konusunun mutlaka cismani bir varlık olması gerektiği şeklinde de yorumlanmamalıdır. Nitekim soyut nitelikteki varlıkların da suçun konusunu oluşturmasının mümkün olduğu öğretide de savunulmaktadır.⁴⁴¹ Bu görüşü savunan yazarlara göre “suçun maddi konusu” terimi, “suçun hukuki konusu” (*korunan hukuki değer*) kavramından ayrılan yönünü ve her iki kavram arasındaki farkı ortaya koymak için kullanılmaktadır.⁴⁴² Bu doğrultuda bir insanın maddi varlığı yanında manevi varlığı da suçun konusunu oluşturabilir; zira insan, maddi varlığının yanı sıra manevi varlığı ile var olan bir canlıdır ve bu kabul pozitif hukuk kuralları ile ortaya konulmuştur.⁴⁴³ Örneğin kasten yaralama suçunda, suçun maddi konusu, kişinin zarar verilen vücudu olabileceği gibi; yaralamaya maruz kalanın algılama yeteneğinin bozulması ihtimalinde, maddi olmayan bir durum da suçun maddi konusunu oluşturabilir.⁴⁴⁴ Dolayısıyla kanaatimizce de bazı suçların konusunu yalnızca maddi şeyler değil; aynı zamanda maddi olmayan konular da oluşturabilir.

Suçun maddi konusu bakımından ayrıca öğretide bazı yazarlarca konusu bulunmayan bir suçun varlığından bahsedilemeyeceği görüşü ileri sürüldüğü gibi,⁴⁴⁵

⁴³⁹ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 118; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 219; Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 214.

⁴⁴⁰ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 219; Toroslu, Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, 113; Uğur Orhan, *Suçun Maddi Konusu*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 64 vd.

⁴⁴¹ Öğretide bazı yazarlarca maddi fiilin konusu, kavramını kullanılmıştır. Bkz. Erem, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Cilt I Genel Hükümler*, 241; Karakehya, Hakan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler I*. Nisan Kitabevi, 2018, s. 79; Asuman İnce Tunçer, *Yalan Tanıklık Suçu*, (Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2020), s. 93.

⁴⁴² Faruk Erem, “Suçun Konusu ve Hümanist Doktrin”, *AÜHFD*, 1/25, (1968), 12,

⁴⁴³ Coşkun Koç, “Suçun Konusunun Yokluğu Durumunda Teşebbüse Elverişlilik Sorunu”, *TBB Dergisi*, Mart-Nisan 2020, 53.

⁴⁴⁴ Coşkun Koç, “Suçun Konusunun Yokluğu Durumunda Teşebbüse Elverişlilik Sorunu”, *TBB Dergisi*, Mart-Nisan 2020, 53.

⁴⁴⁵ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 118; Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 315; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 219.

konusu bulunmayan suçların da var olabileceğini benimseyen görüşler de yer almaktadır.⁴⁴⁶ Kanaatimizce konusu bulunmayan suç olamayacaktır. Zira hareketin gerçekleştirilmesi ile suç tipinin içerdiği haksızlığın (ister somut isterse de soyut varlık) üzerinde gerçekleşeceği bir konuya ihtiyaç bulunmaktadır.

2) Yalan Yere Yemin Suçunun Konusu

Öğretide TCK m. 275'te düzenlenmiş olan yalan yere yemin suçunun konusunun *maddi gerçeklik olduğu*, zira suçun hareket unsurunun bu maddi gerçeklik üzerinde gerçekleştirildiği;⁴⁴⁷ bu suçun konusunu, hukuk davasında taraflarca yerine getirilen yemine konu gerçek dışı beyanların dayandığı maddi olayın oluşturduğunu benimseyen yazar da bulunmaktadır.⁴⁴⁸

Kanaatimizce yalan yere yemin suçunun konusunu maddi bir görünüme sahip olmayan *yemin*⁴⁴⁹ oluşturmaktadır.⁴⁵⁰ Bununla birlikte hukukumuzda *yemin* kavramına ve yemin metnine farklı kanuni düzenlemelerde (Bkz. Anayasa m. 81, CMK m. 54, m. 55, HMK m. 220, m. 225, m. 256, m. 258 gibi) yer verildiğinden,⁴⁵¹ TCK m. 275'in konusunu oluşturan yeminin hangi kapsamda ve hangi davada edilen yemin olduğunun da ortaya konulması gerekir. TCK m. 275'in lafzına bakıldığında yalan yere yemin suçunun konusu olan yeminin, "*hukuk davalarında*" taraflarca edilen yemin olduğu görülmektedir. Ancak hukuk davasında yapılan yargılamadaki yeminin, mutlaka duruşma esnasında edilmesi gerekip gerekmediği meselesinin de açıklığa kavuşturulmasında fayda bulunmaktadır. Bu başlık altında üzerinde durulması gereken diğer hususlar da TCK m. 275'te yer alan "*hukuk davalarında*" ifadesinin "*tahkim davalarını*" da kapsayıp

⁴⁴⁶ Konusu bulunmayan suçların varlığı konusunda bkz. Toroslu, Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, 113. *Toroslu, Toroslu'ya göre aksi yönde görüş olmakla birlikte pek çok suçun konusu bulunmamaktadır. Yazarlar, kural olarak sonucu bulunmayan suçların yani neticesiz suçların konusunun da bulunmadığı görüşündedirler. Suçun konusunun yakın olduğu kavram suçun maddi unsurları olup daha da yakından ilgili olduğu unsur ise harekettir. Bkz. Erem, Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Cilt I Genel Hükümler*, 240. Gerçekten de hareketin yöneldiği bir konu olmaksızın suçun ifade ettiği haksızlığı belirlemenin ya da anlamının mümkün olamayacağını düşündüğümüz için bu görüşe katılmıyoruz.

⁴⁴⁷ Aytekin İncoğlu, *Özel Ceza Hukuku Cilt X*, 166.

⁴⁴⁸ Eryıldız, "Yalan Yere Yemin Suçu", 598.

⁴⁴⁹ **Yeminin şekli: HMK m. 233/4** - "*Bana sorulan sorular hakkında gerçeğe uygun cevap vereceğime ve hiçbir şey saklamayacağıma namusum, şerefim ve kutsal saydığım bütün inanç ve değerlerim üzerine yemin ediyorum.*" Yemin ile ilgili bkz. "Birinci Bölüm, I, A, 3" başlığı altındaki açıklamalar.

⁴⁵⁰ Aynı yönde bkz. Erem, *Adliye Aleyhinde Cürümler*, 46; Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 1185. Yazarlar suçun konusu için "*hukuk davalarında yalan yere yemin etmek*" şeklinde ifade kullanmışlardır. Bu ifadeden anlaşılması gereken hukuk davasındaki yeminin bu suçun konusu olduğudur.; Parlar, Hatipoğlu, 5237 sayılı *Türk Ceza Kanunu Yorumu*, 4287.

⁴⁵¹ Bkz. "GİRİŞ" başlığı altında yer alan açıklamalar.

kapsamadığı ile “*idari davanın kapsamında bu suçun işlenip işlenemeyeceğinin*” tespitidir. Bu nedenle “*suçun konusu*”na ilişkin meselenin aşağıdaki alt başlıklara ayrılarak ele alınması yerinde olacaktır.

(i) Hukuk Davasında Edilen Yeminin Yalan Yere Yemin Suçunun Konusunu Oluşturması

Hukuk davasında iddiasını ispat etmek isteyen taraf, bu iddiasını HMK’daki yemin dışındaki delillerle ve ispat kurallarına göre ispatlayamazsa son çare olarak yemine başvurabilir.⁴⁵² TCK m. 275’in lafzına göre yalan yere yemin suçunun konusunu, “*hukuk davalarında*” taraflarca edilen yemin oluşturmaktadır. Bununla birlikte HMK’nın “*Yalan yere yemin iddiası*” başlıklı 239’uncu maddesinde⁴⁵³ görülmekte olan *hukuk davası* bakımından, yalan yere yemin edildiği iddiası ile ceza yargılamasının başlatılmış olmasının, hukuk mahkemesi nezdinde bir bekletici mesele yapılamayacağı düzenlenme altına alınmıştır. HMK’daki bu düzenleme ve yalan yere yemin suçunun madde gerekçesinde yer verilen ifadeler birlikte değerlendirildiğinde TCK m. 275’te düzenlenmiş olan suçun konusunu oluşturan yeminin, HMK m. 225 vd. da hüküm altına alınan *yemin olduğu* sonucuna ulaşılmaktadır. Zira TCK m. 275’in gerekçesinde hukuk davalarında, kanuna uygun şekilde ve ispat aracı olarak taraflara yöneltilen yeminin yalan yere icra edilmesinin cezalandırılacağı açıkça ifade edilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki bu suçun oluşabilmesi için yemin teklifi ve koşulları, Kanun’a uygun ve yeminin içeriği ya da konusu kanunen imkânsız olmamalıdır; aksi halde edilen yemin, yalan yere yemin suçunun konusunu oluşturmayacaktır.⁴⁵⁴

Burada değinilecek bir diğer husus, icra edilecek yeminin *hukuk davası içerisinde* yerine getirilmesi gerektiğidir. Ancak suçun konusunu oluşturan bu yeminin, maddenin lafzından hukuk davalarında kesin delil niteliğindeki taraf yemini olduğu anlaşılmakla birlikte dava ifadesinden *yer itibari ile* neyin kastedildiğinin açık bir şekilde ortaya konulması elzemdir. Bir başka ifadeyle yeminin ifa edileceği yer olarak dava kavramı ile *uyuşmazlığın görüldüğü duruşma salonu mu anlaşılmalıdır? yoksa duruşma salonu dışında ama yine de yargılama faaliyeti kapsamında değerlendirilen yerlerde de yemin*

⁴⁵² Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 481.

⁴⁵³ **Yalan yere yemin iddiası Madde 239-** “(1) Yemin eda edildikten sonra, yalan yere yemin nedeniyle açılan ceza davası, esas dava bakımından bekletici sorun yapılamaz.”

⁴⁵⁴ Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 1174. Ayrıca bkz. TCK m. 275’in madde gerekçesinde yer alan açıklamalar.

edilmesi mümkün müdür? sorusu cevaplanmalıdır. Bu tespit için her şeyden önce “*yargı faaliyeti*” kavramı üzerinde durulmalıdır.

Türk hukuk sisteminde mahkemelerin ve görevli hâkimlerin yerine getirdikleri temel görev, yargıdır.⁴⁵⁵ Yargı ise, genel anlamda Devlet’in hukuk düzeninin devam etmesi ile bireylerin subjektif haklarının korunması amacıyla icra edilen bir faaliyet olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴⁵⁶ Bir başka tanımda yargı fonksiyonu, “*hukuki uyumsuzlukların ve hukuka aykırılık iddialarının Türk milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kesin olarak çözülmesi faaliyeti*” şeklinde ifade edilmiştir.⁴⁵⁷

Yargısal faaliyet de *organik (şekli) anlamda yargısal faaliyet* ve *maddi anlamda yargısal faaliyet* olmak üzere iki şekilde tasnif edilmektedir.⁴⁵⁸ *Organik (şekli) anlamda yargısal faaliyette* önemli olan, faaliyeti yürüten makam olup; bu makam mahkemedir ve mahkemenin yapmış olduğu tüm faaliyetler yargısal faaliyet olarak kabul edilmektedir.⁴⁵⁹ Yargısal faaliyeti geniş anlamda kabul eden bu görüş, faaliyetin içeriğine bakmaksızın yalnızca faaliyetin bir mahkeme tarafından yapılmasını dikkate alarak nitelendirmede bulunurken, mahkemelerin kuruluşu, hâkimlerin tayin ve terfileri ile özlük işlerini *şekli anlamda yargı faaliyeti* içerisinde kabul etmektedir.⁴⁶⁰ Ancak haklı olarak bu yaklaşımın yargısal faaliyeti açıklamak için yeterli olmadığı ileri sürülmüş; gerekçe olarak da mahkemelerin her türlü faaliyetlerinin yargısal nitelikte olmadığı aksine mahkemelerin yazı işlerinin yürütülmesi ve personelin yönetilmesi gibi idari nitelikte faaliyetlerinin de bulunduğu belirtilmiştir.⁴⁶¹ Maddi anlamda yargısal faaliyetin ise bir mahkemenin gerçekten yargısal faaliyette bulunup bulunmadığının anlaşılması için esas alınması

⁴⁵⁵ İsmail Aksel, *Türk Yargı Teşkilatı*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2010), 19; Özbay, Bölükbaşı, “Yargı Örgütüne Hakim Olan Temel Kavramlar ve İlkeler”, 1.

⁴⁵⁶ Akkan, *Pekcanitez Usul Cilt I*, 78; Özbay, Bölükbaşı, “Yargı Örgütüne Hakim Olan Temel Kavramlar ve İlkeler”, 1.

⁴⁵⁷ T.C. Anayasası m. 9; Gözler, *Hukuka Giriş*, 117.

⁴⁵⁸ Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 1; Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 64.

⁴⁵⁹ Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 1; Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 64; Akkan, *Pekcanitez Usul Cilt I*, s. 78; Gözler, *Hukuka Giriş*, 473.

⁴⁶⁰ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 64; Akkan, *Pekcanitez Usul Cilt I*, s. 78.

⁴⁶¹ Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 1; Gözler ise organik anlamda yargılama faaliyeti tanımının içerik olarak neye ilişkin olduğunun önemi olmaksızın, yargı faaliyetini, yasama ve yürütme faaliyetlerinden ayırt etmesi bakımından, yasama ve yürütme organlarının yaptığı bir işlemin, hiçbir zaman yargı faaliyeti olamayacağını ifade etmekle birlikte, yargı organlarının bazı işlemlerinin idari nitelikte olması dolayısıyla organik anlamda yargı faaliyeti tanımını, gereğinden fazla geniş olduğu için eleştirmiştir. Bkz. Gözler, *Hukuka Giriş*, 474.

gereken tarif olduğu belirtilerek;⁴⁶² bizim de katıldığımız görüş uyarınca maddi anlamda yargısal faaliyet, *bir hukuka aykırılık iddiasının veya uyuşmazlığın, yargısal usuller uygulanmak suretiyle kesin hüküm oluşturacak şekilde çözüme kavuşturulması* şeklinde tanımlanmıştır.⁴⁶³ Bu bağlamda yargısal faaliyet, dar ve teknik anlamda kabul edilmektedir.⁴⁶⁴ Bu tanımdan yola çıkılarak, bir hukuki uyuşmazlığın tüm yönleri ile esastan çözümlenerek karara bağlanması ve davanın tarafları açısından kesin hüküm taşıması, maddi anlamda yargısal faaliyet olarak görülmektedir.⁴⁶⁵

Yargı faaliyetinin, maddi anlamda yargı faaliyeti olduğu görüşünün benimsenmesi, yasama ve yürütme faaliyetlerinden farklarını ortaya koymak bakımından açıklayıcı olmaktadır. Bu bağlamda bağımsız mahkemelerin, yargı faaliyeti ile kanunları yorumlayarak uygulama ve uyuşmazlıkları giderme görevini yerine getirdiği söylenebilir. Zira maddi anlamda yargı faaliyeti hukukumuzda, özel hukuk alanında çekişmeli ve çekişmesiz olarak yürütülmekte; çekişmeli işlerde dava sonunda kural olarak bir tarafın lehine olacak şekilde hüküm kurularak uyuşmazlık çözülmektedir.⁴⁶⁶ TCK m. 275'te sözü edilen yalan yere yemin suçu, bu tasnif bağlamında çekişmeli yargı faaliyetlerinde işlenebilecek olan bir suç oluşturmuştur. Bir diğer ifade ile TCK m. 275 kapsamında bir suçtan söz edilebilmesi için her şeyden önce hukuk davasında çekişmeli yargı faaliyeti kapsamında görülen bir davaya ihtiyaç bulunmaktadır.

Öğretide, TCK m. 275'te düzenlenmiş olan yalan yere yemin suçunun işlenebilmesi noktasında dava ifadesinin geniş yorumlanması ve sadece duruşma ile sınırlı tutulmaması gerektiği belirtilerek; hukuken yemin verdirilmesi mümkün olan her yer ve zamanda ve de ihtilaf konusu dava ile ilgili bir hukuki işlemin yapılması esnasında teklif olunan yeminin, yalan yere edilmesi halinde bu suçun oluşacağı ifade edilmiştir.⁴⁶⁷

Kanaatimizce de dava kavramının sadece duruşma anı ile sınırlı tutulması, yalan yere yemin suçu ile korunan hukuki değere, olması gerektiği şekilde bir koruma sağlamayacaktır. Çünkü bu suç ile “*Korunun Hukuki Değer Başlığı*” altındaki açıklamalarımızda da belirttiğimiz üzere, adil yargılanma hakkı ön planda tutulmuştur.

⁴⁶² Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 2.

⁴⁶³ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 64; Gözler, *Hukuka Giriş*, 473-474.

⁴⁶⁴ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 64.

⁴⁶⁵ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 64.

⁴⁶⁶ Özbay, Bölükbaşı, “Yargı Örgütüne Hakim Olan Temel Kavramlar ve İlkeler”, 3-4.

⁴⁶⁷ Ünver, *TCK’da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar*, 242.

Özel hukuktan kaynaklanan hukuki uyuşmazlıkların çözümü noktasında görülen davalarda, bu uyuşmazlığın çözümüne dair yapılan tüm işlemler maddi anlamda yargılama faaliyeti olarak kabul edilmektedir. Buradan hareket ettiğimizde, görülmekte olan davaya ilişkin yapılan duruşmada ya da keşifte veyahut yargılama konusu ile ilgili olmak üzere yemin delilinin kullanılmasının mümkün olduğu diğer durumlarda, yeminin yalan yere icra edilmesinin, yalan yere yemin suçuna vücut vereceği kanaatindeyiz.

Her ne kadar yalan yere yemin suçunun düzenlendiği TCK m. 275'in madde metninde, örneğin yalan tanıklık suçunda olduğu gibi ” (1)... *tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde...*”, “(2) *Mahkeme huzurunda ya da yemin ettirerek tanık dinlemeye kanunen yetkili kişi veya kurul önünde...*” şeklinde yemin ettirmeye yetkili merci, kişi veya kurul gibi bir belirleme yapılmamışsa da, yeminin şeklinin düzenlendiği HMK m. 233/1'de yeminin, mahkeme huzurunda eda edileceği hükmüne yer verilmiştir. Bu nedenle taraflar arasındaki husumeti gidermeye dair yapılan yargılama faaliyeti kapsamında, *duruşmada* veya *duruşma salonu dışında* yeminin yalan yere icra edilmesi ihtimali söz konusu olabileceğinden, nasıl ki duruşma salonu içinde mahkeme huzurunda edilen yemin, yalan yere yemin suçunun konusunu oluşturacaksa, duruşma salonu dışında ancak mahkemece yürütülen yargılama faaliyeti içinde eda edilen yemin de yine bu suçun konusunu oluşturacaktır. Zira örneğin HMK m. 235'te hasta veya özürliülerin mahkeme dışında yemini düzenlenmiştir. Maddeye göre yemin edecek kimse, mahkemeye gelemeyecek kadar hasta veya özürliü ise hâkim, o kimseye bulunduğu yerde yemin ettirebilecektir. Dolayısıyla yemin edemeyecek kadar hasta veya engelli olan kimsenin hastanede, evinde veyahut bir rehabilitasyon merkezinde bulunduğu esnada da bu yemini eda edebilmesi HMK m. 235 hükmü kapsamında elbette ki mümkündür. Bu hükmün madde gerekçesinde de yapılan işlemin bir mahkeme işlemi olduğuna işaret edilmekte; mahkeme dışında bu işlerin yürütülmesinin mümkün olabilmesi dolayısıyla istinabe⁴⁶⁸ yoluyla ya da keşif esnasında mahkeme işlemi kapsamında olacak şekilde davanın taraflarının yemin etmesi halinde de TCK m. 275 hükmünün uygulama alanı

⁴⁶⁸ İstinabe, bir davada ilk derece veya istinaf mahkemelerinin, yargı çevresi dışında yapması gereken bir işlemin varlığı durumunda davanın görüldüğü mahkemenin, ilgili işlemin yapılması için başka bir mahkemeden yardım istemesi şeklinde tanımlanmıştır. Zira bir mahkeme ancak kendi yargı çevresi içinde yargılama faaliyetini yürütebilecektir. Bkz. Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 95; Pekcanitez. Atalay, Özekes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 93.

bulabileceğinin kabulü gerekir.⁴⁶⁹ Bu nedenle TCK m. 275’de ifadesini bulan “*Hukuk davalarında*” ifadesindeki “*dava*” kavramının geniş yorumlanması; duruşma salonunda ya da dışında yapılan tüm maddi anlamdaki yargısal faaliyetleri kapsaması gerektiği kanaatindeyiz.

(ii) Tahkim Davasında Edilen Yeminin Yalan Yere Yemin Suçunun Konusunu Oluşturup Oluşturmayacağı Meselesi

Özel hukuktan kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümünde yargılama yapılmak suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi yollarından biri olan tahkim davası kapsamında da yalan yere yemin suçunun işlenip işlenemeyeceği, cevaplandırılması gereken bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kişiler arasında özel hukuktan kaynaklanan uyuşmazlıkların dava ile çözümü, mahkeme önünde veya tahkim ile mümkün olabilmektedir. Öğretide tahkim yargılamasının yeri itibari ile alternatif uyuşmazlık çözümleri içerisinde olup olmadığı hususunda fikir birliği yoktur. Bir kısım yazarlar tahkimin alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına dâhil olduğunu savunmaktadır.⁴⁷⁰ Bu yazarlardan *Özbek*, görüşüne gerekçe olarak, tahkim yolunun işleyiş olarak ve sonucu itibari ile yargısal bir usul olduğunu belirterek tahkim yolunda, uyuşmazlığın esasına ilişkin kararın mahkemelerce değil; fakat taraflarca veya tarafların hakem tayini hususunda iradelerinin olmadığı durumlarda mahkemelerce tespit edilecek hakemler tarafından verilmesinin söz konusu olmasını göstermektedir.⁴⁷¹ Buna karşılık bazı yazarlar da arabuluculuk, uzlaştırma, müzakere, kısa duruşma, vakıaların tespiti gibi durumların alternatif (dostane) uyuşmazlık çözüm yolları içerisinde olduğunu belirtirken tahkim yargılamasını bu kısma dâhil etmemişlerdir.⁴⁷²

Özbay tahkim yargılamasının alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olup olmadığı hususunda alternatif uyuşmazlık çözüm yolları ile tahkim arasındaki farkları dikkate

⁴⁶⁹ HMK m. 236 hükmüne göre kendisine yemin teklif olunan taraf, mahkemenin yargı çevresi dışında ikamet ediyor ve de bulunduğu yerde aynı anda ses ve görüntü nakli suretiyle yemini yerine getirmesi mümkün olmazsa taraf, bulunduğu yer mahkemesinde istinabe yolu ile yemin edebilir.

⁴⁷⁰ Hatice Özdemir Kocasakal, *Elektronik Sözleşmelerden Doğan Uyuşmazlıkların Çözümünde Uygulanacak Hukukun ve Yetkili Mahkemenin Tespiti*, (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2003), 204, dn. 558; *Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Cilt I*, 213.

⁴⁷¹ *Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Cilt I*, 213.

⁴⁷² Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 52; İbrahim Özbay, “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri”, *EÜHFD*, 10/3-4, (2006), 464 vd; Pekcanıtez, Atalay, Özkes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 668 vd.

alarak tahkimin, alternatif uyuşmazlık çözüm yolları kapsamında olmadığı sonucuna varmakta; özellikle tahkimde hakem yargılamasına devlet mahkemelerinin müdahalesi, hakem kararlarının niteliği itibarı ile kesin hüküm oluşturması hususları açısından tahkimin alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından ayrıldığını ifade etmektedir.⁴⁷³ Yazar, yine tahkim ile alternatif uyuşmazlık çözüm yolları arasındaki bir diğer fark olarak alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri ile varılan neticenin tarafları bağlayıcı etkiye sahip olmadığını, buna karşın tahkim yargılaması neticesinde verilen kararın tarafları bağlayıcı etkiye sahip olmasını belirtmiştir.⁴⁷⁴

Pekcanitez, Atalay, Özkes de Özbay ile benzer şekilde olmak üzere bugün itibarı ile uyuşmazlıkların çözümünde başvurulacak yolların yargılama yapılarak uyuşmazlığın çözümü ve yargılama yapılmadan uyuşmazlığın çözümü olmak üzere sınıflandırılabilirliğini; yargılama yapılarak uyuşmazlığın çözümünün de kendi içerisinde devlet yargılaması veya tahkim yargılaması olacak şekilde gerçekleştirileceği görüşünü ortaya koymuşlardır.⁴⁷⁵ Yazarlar, her iki uyuşmazlık çözümünde mercilerin oluşum şekil ve yetkilerinin kaynaklarının farklı olmasına rağmen her ikisinde de yargılama yapılması ve yargılamanın devamında tarafların rolünün ve etkinliğinin azalması, ayrıca uyuşmazlığın çözümünde söz hakkının yargılama makamına geçmesi dolayısıyla tahkimin alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından olmadığını ifade etmişlerdir.⁴⁷⁶ Zira *Pekcanitez, Yeşilirmak*, yargı görevinin esas itibarı ile devlete ait olduğunu belirterek, özel hukuka ilişkin uyuşmazlıkların çözümünde, mahkemeler yerine tahkim yolu ile bu uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulmasına izin verildiği, tahkimin bu anlamda devletin yargı görevine bir müdahale oluşturmadığı, kaldı ki özel hukukta yer alan irade serbestisi ilkesinin, bir diğer ifadeyle taraf iradesinin üstünlüğünün kabul edilmesi neticesinde tarafların aralarındaki uyuşmazlıkları özel olarak seçtikleri kişiler eliyle çözüme kavuşturabileceklerini ifade ederek tahkimin istisnai bir uyuşmazlık çözüm yolu olmadığını belirtmişlerdir.⁴⁷⁷

⁴⁷³ Özbay, “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri”, 472-473.

⁴⁷⁴ Özbay, “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri”, 473.

⁴⁷⁵ Pekcanitez. Atalay, Özkes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 668.

⁴⁷⁶ Pekcanitez. Atalay, Özkes, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 668.

⁴⁷⁷ Hakan Pekcanitez, Ali Yeşilirmak, *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku Cilt III*, (İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, 2017), 2594.

Yine *Tanrıver* de tahkimi, hukuki niteliği itibari ile alternatif uyuşmazlık çözüm yolu değil; istisnai bir yargısal yol olarak kabul etmiş ve bu görüşüne gerekçe olarak da hakemlerin görev itibari ile taraflar arasındaki maddi hukuktan kaynaklanan uyuşmazlığı, Devlet mahkemesi hâkimi gibi yargılama yaparak çözüme kavuşturmasını göstermektedir.⁴⁷⁸

Yalan yere yemin suçunun düzenlendiği ACK'nın 154'üncü madde metninde "...*vor Gericht...*" ifadesi kullanılmak suretiyle bu suçun, mahkeme önünde veya "...*vor einer anderen zur Abnahme von Eiden zuständigen Stelle...*" ifadesi ile yemin ettirmeye yetkili kılınmış başka mercilerden birinin önünde işlenebileceği düzenlenmiştir. Buna dayalı olarak Alman öğretisinde tahkim mahkemesi önünde bu suçun işlenemeyeceği, diğer bir ifade ile Kanun'da düzenlenmiş olan mahkeme kapsamına tahkim mahkemesinin dahil olmadığı görüşü ileri sürülmüştür.⁴⁷⁹ 5237 sayılı TCK m. 275'in lafzında suçun, bir mahkeme önünde işleneceğine dair düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu nedenle madde metninde *hukuk davalarında* ifadesinin kullanılmış olması kanaatimizce tahkim yargılamasının da bu kapsamda değerlendirilmesine engel teşkil etmeyecektir. Zira yapılan açıklamalar doğrultusunda tahkimin alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olup olmadığı tartışması, konu itibari ile çalışmamızın kapsamı dışında kalmaktadır. Bununla birlikte özel hukuktan kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümünde tahkime başvurulması ve bu yolla da yargılama yapılmak suretiyle uyuşmazlıkların giderilmesi, dava, davacı ve davalı taraf kavramlarının tahkim yargılamasında da kullanılıyor olması, ayrıca tahkim yargılamasında tarafların uyuşmazlığın çözümünde HMK m. 424 hükmü gereğince yargılama usulünü, Kanun'un emredici hükümlerine aykırı olmamak suretiyle belirleme yetkisine sahip olmaları, belirlememiş olmaları durumunda ise hakem veya hakem kurulu tarafından tahkim yargılamasının, Kanun'un bu kısım hükümleri gözetilmek suretiyle yürütüleceği ifade edilmiştir. Vurgulanan tüm bu hususlar, tahkim yargılamasında görülen uyuşmazlıkların da, hukuk davası kapsamındaki uyuşmazlıklar olarak kabulü gerektiğini ortaya koymaktadır.

HMK m. 432'de tahkim yargılamasında delillerin toplanması düzenlenmiştir. Hükümde yemin delilinin, tahkim yargılamasında kullanılıp kullanılamayacağına dair bir

⁴⁷⁸ Süha Tanrıver, "Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk", *TBB Dergisi*, Sayı 64, 2006, s. 171.

⁴⁷⁹ Hans Kudlich, "Neunter Abschnitt. Falsche uneidliche Aussage und Meineid", içinde *Strafgesetzbuch Kommentar*, ed. Bernd von Heinschel-Heinegg, (München: Verlag C. H. Beck, 2010), 1072, Rn. 16.

düzenlemeye yer verilmemiştir. Şayet kanun koyucunun olumsuz yönde bir iradesi olsaydı, bunu VUK m. 3'te "*Vergiye doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyeti yemin hariç her türlü delille ispatlanabilir.*" hükmünde olduğu gibi açık bir şekilde ortaya koyabilirdi. Dolayısıyla tahkim yargılamasında, yargılama usulü kapsamında yemin delilinin yokluğuna veyahut kullanılamayacağına dair kanun koyucunun açık düzenlemesi veya iradesi olmadığı takdirde tarafların iddialarını ispat noktasında son çare olarak yemini kullanmalarına da bir engel olmadığını kabul etmek gerekir. Kaldı ki HMK m. 424 kapsamında tahkim yargılamasında taraflara uygulanacak yargılama usulü kurallarını belirleme serbestisinin tanınması; böyle bir belirleme yapılmadığında ise HMK hükümlerinin uyuşmazlığın çözümünde uygulanabilmesi imkanının verilmiş olması gerçeği karşısında, kanaatimizce tarafların HMK hükümlerinin uygulanmasını kararlaştırdığı ya da böyle bir kararlaştırma yapılmadığından kanun gereğince HMK hükümlerinin uygulandığı durumlarda, yemin delilinin de bu kapsamda bir ispat vasıtası olarak kullanılması mümkündür. Tahkim yargılamasında tercihen ya da kanun gereğince HMK hükümlerinin uygulandığı hallerde, bu uyuşmazlığın bir hukuk davası olarak nitelendirilmesi ve kesin delil olan yeminin yalan yere eda edilmesinde de TCK m. 275'e göre yalan yere yemin suçunun sabit olacağı sonucuna varılması gerektiği görüşündeyiz.

ACK m. 154'te yalan yere yemin suçunun madde metninden hareketle Alman öğretisinde benimsenen tahkim yargılaması kapsamında bu suçun işlenemeyeceği görüşünün aksine, TCK m. 275'in lafzında *suçun bir mahkemede ya da yemin ettirmeye yetkili kılınmış bir mercii huzurunda işlenebileceğine dair* bir ibareye yer verilmemiş olduğundan, HMK hükümlerinin yargılama esnasında uygulanacağını belirlendiği ya da kanun gereğince uygulandığı hallerde tahkim davasının da TCK m. 275'te bahsi geçen bir "*hukuk davası*" olarak nitelendirilmesi gerekir. Kaldı ki TCK m. 275'te *hukuk davası* kavramı yerine *mahkeme* kavramı kullanılmış olsaydı; düzenlemenin salt lafzından hareketle bir sınırlandırma yapılarak, ancak Türk yargı teşkilatı içerisinde yer alan mahkemelerde bu suçun işlenebileceği sonucuna varılabilirdi. Oysa madde metninde mahkeme huzurunda kavramı değil, hukuk davasında şeklinde bir tercihe gidilmiştir.

Her ne kadar öğretilde Özbek, HMK'nın, hakem önünde yemin edilmesine imkân vermediğini, dinlenecek bir "*tanığa*" hakemlerce yemin ettirilemeyeceğini; ancak hakemlerin isterlerse yeminsiz olarak tanık dinlemelerine bir engelin olmadığını, böylece

de hakem önünde “*yalan yemin suçu*”nun işlenemeyeceğini; zira TCK m. 286’da tanık ya da bilirkişilerin yalan yeminden ötürü ceza alabilmeleri için tanık veya bilirkişi dinlemeye yetkili olan bir makam (yani mahkeme) huzurunda yemin ederek yalan beyanda bulunmaları gerektiğini ifade etmişse de⁴⁸⁰ yazarın ileri sürdüğü bu görüşe, hem tahkim yargılamasında yemin edilemeyeceği düşüncesi bakımından hem de tanıkların yalan yere yemin ederek ifade vermeleri halinde ortaya çıkacak suç bakımından katılmıyoruz. *Özbek*, eserinde, tahkim yargılamasında tanık tarafından yemin edilemeyeceği için işlenemeyeceğini ifade ettiği suçun TCK m. 286’da düzenlendiğini belirtmiştir. Oysa 5237 sayılı TCK’nın 286’ncı maddesi “*Ses veya görüntülerin kayda alınması*”nı düzenlemektedir. Yazarın belirttiği kanun maddesi 765 sayılı mülga TCK’nın 286 ve devamında düzenlenmiş olan *Yalan şahitliği ve yalan yere yemin* başlıklı fasıl olup esasında 286’ncı maddede yalan tanıklık suçu, 287’nci maddesinde ise yalan yere yemin suçu düzenlenmiştir. İkinci bölümde “*Yalan yere yemin suçunun benzer suçlarla karşılaştırılması*” başlığı altında da inceleneceği üzere⁴⁸¹ yalan tanıklık ile yalan yere yemin suçları, suçun maddi unsurları açısından farklılık arz etmektedirler. Ancak bu kısımda, tanıkların yalan yere yemin etmeleri durumunda, yazarın belirttiğinin aksine, “*yalan yere yemin suçu*”nun oluşmayacağı; bu ihtimalde işlenen suçun, yalan tanıklık suçunun nitelikli halini oluşturabileceğini ayrıca vurgulamakta fayda bulunmaktadır.

(iii) İdari Davada Yalan Yere Yemin Suçunun İşlenip İşlenemeyeceği Meselesi

Öğretide, TCK m. 275’te düzenlenmiş olan *yalan yere yemin* suçunun, idari davalarda da işlenebileceğini savunan görüşler yer almaktadır.⁴⁸² Kanaatimizce yalan yere yemin suçunun, bir idari dava kapsamında işlenebilmesi mümkün değildir. Vardığımız bu sonucu farklı açılardan desteklemek mümkündür.

Her şeyden önce TCK m. 275’in lafzında da açıkça ifade edildiği üzere bu suç ancak “*hukuk davalarında*” davacı veya davalı sıfatını haiz kimselerce işlenebilecektir. “*Dava Kavramı*” başlığı altında da⁴⁸³ belirttiğimiz üzere davaların sınıflandırılması, dava konusu uyuşmazlığın esasının tabi olduğu hukuk dalına bakılmak suretiyle yapılmaktadır

⁴⁸⁰ *Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Cilt I, 217.*

⁴⁸¹ Bkz. “İkinci Bölüm, I, F, 2” başlığı altında yer alan açıklamalar.

⁴⁸² Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 765; *Özbek, Doğan ve Bacaksız, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 1185.

⁴⁸³ Bkz. “Birinci Bölüm, I, C” başlığı altında yer alan açıklamalar.

ve buna göre özel hukuktan kaynaklanan uyuşmazlıkların, hukuk davalarında; ceza hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıkların, ceza davalarında; nihayet idare hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıkların da idari davalarda çözüme kavuşturulması esastır. Dolayısıyla kanun koyucunun TCK m. 275'te *hukuk davası* olarak açıkça sınırını çizdiği düzenleme de dikkate alındığında, idari davaların bu kapsamın dışında tutulması gerektiği sonucuna varılmaktadır.

İkinci olarak, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda⁴⁸⁴ (İYUK) yemine ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır.⁴⁸⁵ Kanun'un 31'inci maddesinde de idari davalarda, hangi hallerde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun⁴⁸⁶ uygulanacağına dair atıfta bulunulmuştur. İYUK m. 31/1'de *Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile Vergi Usul Kanununun uygulanacağı haller*: “1. Bu Kanunda hüküm bulunmayan hususlarda; hâkimin davaya bakmaktan memnuiyeti ve reddi, ehliyet, üçüncü şahısların davaya katılması, davanın ihbarı, tarafların vekilleri, dosyanın taraflar ve ilgililerce incelenmesi, feragat ve kabul, teminat, mukabil dava, bilirkişi, keşif, delillerin tespiti, yargılama giderleri, adli yardım hallerinde ve duruşma sırasında tarafların mahkemenin sükununu ve inzibatını bozacak hareketlerine karşı yapılacak işlemler, elektronik işlemler ile ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla duruşma icrasında Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır. Ancak, davanın ihbarı Danıştay, mahkeme veya hâkim tarafından re'sen yapılır. Bilirkişiler, bilirkişilik bölge kurulları tarafından hazırlanan listelerden seçilir ve bilirkişiler hakkında Bilirkişilik Kanunu ve 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun ilgili hükümleri uygulanır.” şeklinde kanun koyucu tarafından tek tek sayılmak suretiyle hüküm altına alınmıştır. İYUK m. 31'in atfıyla HMK hükümlerinin uygulanacağı haller içerisinde yemin deliline ilişkin bir ifade yer almamakla birlikte, bilirkişi ve keşfe dair HMK hükümlerinin uygulanacağı açık şekilde belirtilmiştir. Tüm bu açıklamalar çerçevesinde İYUK m. 31'de açıkça yemin deliline ilişkin bir atfın olmaması, bizi kanun koyucu tarafından bu tercihin bilinçli bir tercih olduğu sonucuna götürmekte ve dolayısıyla tarafların, idari yargılamada yemin kesin deliline başvuramayacağı düşünülmektedir.

⁴⁸⁴ RG. 6.1.1982 / 17580

⁴⁸⁵ Mustafa Yusuf Alpertonga, “İdari Yargılama Usulünde Deliller”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010), 145.

⁴⁸⁶ İYUK m. 31'de Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu olarak ifade edilen kanun, yürürlükte bulunan mevzuatımız itibariyle Hukuk Muhakemeleri Kanunu olarak anlaşılmalıdır.

İdari yargılamada yemin delilinin kullanılamayacak ve dolayısıyla da TCK m. 275 anlamında idari yargılamada görülen davalar bakımından yalan yere yemin suçundan söz edilemeyecek olması esasında, yemin delilinin, idari yargılama hukuku ile bağdaşmayan bir delil türü olmasından kaynaklanmaktadır. Zira öğretilde haklı olarak, yemin delilinin, idari yargılamaya hâkim olan re'sen araştırma ve yazıllık ilkelerine uygun olmadığı; re'sen araştırma ilkesinin bir gereği olarak mahkemenin, uyuşmazlık konusu olayı aydınlatana kadar araştırma ve incelemeye devam edeceği; bu nedenle de yemin deliline hem gerek olmadığı hem de yemin delilinin yargılamanın amacına uygun düşmediği ifade edilmiştir.⁴⁸⁷

İdari yargılama hukukunun bir diğer parçası olan (Bkz. İYUK m. 1) vergi usul hukukunda ise yemin delilinin, açıkça ispat aracı olarak kullanılmasının önüne geçerek şekilde Vergi Usul Kanunu⁴⁸⁸'na (VUK) hüküm konulmuştur. VUK'un "*Vergi Kanunlarının uygulanması ve ispat*" başlığını taşıyan 3'üncü maddesinin B bendinde, ispata ilişkin olmak üzere "*Vergiye doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyetinin yemin hariç her türlü delille ispatlanabilir...*" olduğu hükmü ile yemin, açıkça ispat aracı olmaktan çıkarılmıştır. İYUK m. 31/2'de⁴⁸⁹ yer alan vergi uyuşmazlıklarının çözümünde Vergi Usul Kanunu'nun ilgili hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmesinden hareketle idari yargının vergi uyuşmazlıkları kısmında yemin delilinin uygulanamayacağını söylemek mümkündür.

Yukarıda bahsedilen durumlar neticesinde idari davalarda (ister idari uyuşmazlıktan ister vergi uyuşmazlığından kaynaklanmış olsun) yalan yere yemin suçunun işlenemeyeceği kanaatine varmış bulunmaktayız.

3) Zarar Suçu – Tehlike Suçu Ayırımı Bakımından Yalan Yere Yemin Suçu

Suçlar, zarar ve tehlike suçları olmak üzere ikiye ayrılmakta; öğretilde zarar ve tehlike suçu ayırımı *neticeye göre, suçun konusuna göre ve suçta korunan hukuki değere göre* yapılmaktadır.⁴⁹⁰

⁴⁸⁷ Alpertonga, "İdari Yargılama Usulünde Deliller", 146.

⁴⁸⁸ RG. 4.1.1961 / 10703-4-5

⁴⁸⁹ İYUK m. 31/2 - "*Bu Kanun ve yukarıdaki fıkra uyarınca Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa atıfta bulunulan haller saklı kalmak üzere, vergi uyuşmazlıklarının çözümünde Vergi Usul Kanununun ilgili hükümleri uygulanır.*"

⁴⁹⁰ Osman Gazi Ünal, *Türk Hukukunda Tehlike Suçları*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 134 vd.; Soner Demirtaş, *Tehlike Suçları*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2023), 146.

Neticeye göre zarar suçu – tehlike suçu ayrımında, suçun hareket unsuruyla suçta korunan hukuki değerin bir zarar görmesi veya tehlikeye uğramasının suçun netice unsuru olarak tanımlanması söz konusudur. Bu ayrım esasında her suçta bir neticenin var olduğu, diğer bir ifade ile neticesiz suç olmaz görüşünün benimsendiği klasik suç teorisinin ayrıımıdır.⁴⁹¹ 5237 sayılı TCK döneminde netice ancak kanuni tipte yer alırsa bir unsur olarak suç tahlilinde aranacağı için yeni TCK döneminde hâkim görüş olma eğilimindeki modern teoride, neticeye göre zarar suçu – tehlike suçu ayrımı her suç bakımından yapılamayacaktır.

Suçun konusuna göre yapılan zarar suçu-tehlike suçu ayrımında ise suç teşkil eden fiilin işlenmesi ile suçun konusu ya tehlikeye maruz bırakılır ya da zarara uğratılır.⁴⁹² Bu anlamda suçun konusuna göre suçlar zarar ve tehlike suçları şeklinde tasnif edilmekte; tehlike suçları da kendi içerisinde soyut ve somut tehlike suçları olarak iki alt başlıkta incelenmektedir.⁴⁹³ Failin, tipteki hareketi gerçekleştirmesi ile suçun konusunun somut bir zarara uğratıldığı suçlar *zarar suçu* olarak tanımlanmış olup; bu suçlar kural olarak neticeli suçlardır; ancak bazı hallerde neticeli suçlar da *somut tehlike suçu* olarak gerçekleşebilmektedir.⁴⁹⁴ Tipteki fiilin gerçekleştirilmesi ile suçun konusunun objektif olarak bir zarara uğrama tehlikesi doğuyorsa *tehlike suçlarından* söz edilir. Bu suç tiplerinde esasında, suç oluşturacak hareketin yapılmasıyla meydana gelebilecek olan zararın önlenmesi amacıyla suçun konusunun tehlikeye sokulması cezalandırılmaktadır.⁴⁹⁵ Tehlike suçunun bir türü olan somut tehlike suçundan bahsedebilmek için fiilin, kanuni tipte belirtilen konu üzerinde gerçek bir zarar tehlikesi yaratmış olması gerekir.⁴⁹⁶ Soyut tehlike suçları ise tipik hareketin, suçun konusu üzerinde bir tehlike doğurup doğurmadığına bakılmaksızın hareketin yapılması ile tehlikenin de gerçekleştiği ön kabulüne dayanan suçlardır.⁴⁹⁷

Toplumda sosyal düzenin devamlılığı için somut varlığı olmayan bazı menfaatlerin hukuki değer olarak tanımlanmasının ve bu değerlerin korunmasının gerekli

⁴⁹¹ Ünal, *Türk Hukukunda Tehlike Suçları*, 135-136.

⁴⁹² Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 318.

⁴⁹³ Uğur Ersoy, “Ceza Hukukunun Gri Alanı: Tehlike Suçları”, *TAAD*, Yıl: 11, Sayı: 41 (Ocak 2020), ss. 27-64, s. 31; Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 318.

⁴⁹⁴ Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 318.

⁴⁹⁵ Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 318.

⁴⁹⁶ Ersoy, “Ceza Hukukunun Gri Alanı: Tehlike Suçları”, 34.

⁴⁹⁷ Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 320; Ersoy, “Ceza Hukukunun Gri Alanı: Tehlike Suçları”, 44.

olması ile birlikte ceza hukuku ile korunan menfaatlerin hukuki değer olması ve bu değerlerin korunmasının ceza hukukunun bir ödevi olarak kabul görmesi neticesinde *zarar suçu - tehlike suçu ayrımı korunan hukuki değere göre* de yapılmaktadır.⁴⁹⁸ Bu değerlerin suç tiplerinin belirlenmesinde önemli oldukları kabul edildiğinden;⁴⁹⁹ öğretide zarar suçu – tehlike suçu ayrımının da korunan hukuki değer üzerinden yapılması gerektiği ifade edilmiştir.⁵⁰⁰

Kanaatimizce de hangi hareketlerin haksızlık olarak kanunda düzenlenmesi gerektiği açısından ve suçların tasnifi bakımından önemli bir kavram olan hukuki değere göre zarar suçu – tehlike suçu ayrımı yapılması yerinde olacaktır. Zira suç oluşturan hareketin zarara uğratacağı veya tehlikeye düşüreceği şeyin, o suç ile korunan hukuki değer olması işin doğası gereğidir. Kaldı ki netice ölçütünde zararın korunan hukuki değer üzerinden gerçekleşmesine göre bir ayrım yapılması söz konusudur.⁵⁰¹ Bu kapsamda suçun hareket unsuru, korunan hukuki değer yok olmasına veya azaltılmasına sebebiyet veriyorsa *zarar suçu*; buna karşılık hareket korunan hukuki değeri tehdit ediyorsa *tehlike suçu* söz konusu olacaktır.⁵⁰²

TCK m. 275'te düzenlenen yalan yere yemin suçu, *korunan hukuki değere göre zarar suçu-tehlike suçu ayrımı* bakımından ele alındığında, tehlike suçu olarak kabul edileceği görüşünü taşımaktayız. Tehlike suçuna dair yapılan alt başlıklandırma açısından ise yalan yere yemin suçunun, soyut tehlike suçu olarak nitelendirilmesi gerekir. Zira, fail, medeni yargılama hukuku bünyesinde kesin delil niteliğini haiz bir kurum olan yemini hukuk davasında yalan yere etmek suretiyle maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını engelleyerek mağdurun adil yargılanma hakkını ve adliyenin işleyişini tehlikeye düşürmekte, diğer bir ifadeyle failin yalan yere yemin etmesi ile *mahkemenin, ayrıca, gerçeğe aykırı olarak eda edilen bu yemin üzerine bir karar vermesine gerek dahi olmadan* suç tamamlanmış olmaktadır. Bu nedenle söz konusu suçta korunan hukuki

⁴⁹⁸ Ünal, *Türk Ceza Hukukunda Tehlike Suçları*, 142-143.

⁴⁹⁹ Ünal, *Türk Ceza Hukukunda Tehlike Suçları*, 144.

⁵⁰⁰ Orhan, *Suçun Maddi Konusu*, 115. Yazara göre her suçun maddi konusu olmadığı için zarar suçu – tehlike suçu ayrımının bu ölçüt üzerinden yapılması yerinde değildir. Örneğin Yazar, TCK m. 292, m. 294'te düzenlenen suçların herhangi bir maddi konularının olmadığını belirterek suçun konusuna göre böyle bir ayrım yapılamayacağı görüşünü ileri sürmüştür. Bkz. 114-115.

⁵⁰¹ Gazi Ünal, *Türk Ceza Hukukunda Tehlike Suçları*, 146.

⁵⁰² Gazi Ünal, *Türk Ceza Hukukunda Tehlike Suçları*, 146.

değer olarak adliyenin otoritesi, güvenilirliği ve adil yargılanma hakkı yok sayılmamakla birlikte tehlikeye düşürülmektedir.

d. Hareket

1) Hareket Unsuru ve Suçun Tamamlanma Anı

TCK m. 275'te düzenlenen suçun fiil unsurunu yalan yere yemin etmek oluşturmaktadır. Hukuk davasında gerçekleştirilen yeminin yalan yere olması bu anlamda gerekli ve suçun oluşması için yeterli olacaktır.⁵⁰³ Kanaatimizce kanun koyucu bu suçta haksızlığın, hukuk davasının taraflarından birinin, kural olarak sözlü şekilde yemin etmek suretiyle gerçeği inkâr ettiği anda tamamlanmasını kabul etmiştir. Buradan hareketle hukuk davasının tarafı olan failin HMK m. 233/4 hükmünde belirtilen metne uygun olarak gerçeğe aykırı iradesini ortaya koyması ile suç tamam olacaktır. Diğer yandan yalan yere yemin suçunun gerçekleşmesinin ön koşulu, hukuk davalarında davanın taraflarından birinin karşı tarafa, HMK m. 225 vd. hükümlerine uygun şekilde yemin teklifi yapmış olmasıdır. Zira her ne kadar bu şart, suçun düzenlendiği TCK'nın 275'inci madde metninde açıkça yer almasa da; hükmün madde gerekçesinde suçun oluşabilmesi, yemin teklifinin kanuni şekil ve şartlara uygun olarak yapılması ve HMK m. 226'da⁵⁰⁴ sayılan yemine konu olamayacak vakıalara ilişkin olmaması şartlarına bağlanmıştır. Nitekim ilk derece mahkemesince verilen yalan yere yemin suçundan mahkûmiyet kararının sanık müdafî tarafından temyizi üzerine yapılan bir incelemede Yargıtay, *sanığın Bolu 2. Asliye Hukuk Mahkemesinde mahkûmiyetine konu yapmış olduğu yeminin kanuni şekil ve şartlara uygun olmadığı gerekçesiyle sanığa isnat edilen suçun unsurları itibari ile oluşup oluşmadığı incelenmeden mahkûmiyet kararı verilmesini kanuna aykırı bularak bu duruma açıkça vurgu yapmıştır.*⁵⁰⁵

Bununla birlikte öğretide taraf yemininin eda ediliş şekli de dikkate alınarak yalan yere yemin suçunun tamamlanma anına ilişkin farklı bir görüş ileri sürülmüştür. Bu görüşe göre suçun tamam olması için yemin edecek kişiye öncelikle yemin konusunda,

⁵⁰³ Ünver, *TCK'da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar*, 240.

⁵⁰⁴ “**Yemine konu olamayacak vakıalar MADDE 226-** (1) Aşağıdaki hususlar yemine konu olamaz: a) Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyeceği vakıalar. b) Bir işlemin geçerliliği için, kanunen iki tarafın irade açıklamalarının yeterli görülmediği hâller. c) Yemin edecek kimsenin namus ve onurunu etkileyecek veya onu ceza soruşturması ya da kovuşturması ile karşı karşıya bırakacak vakıalar.”

⁵⁰⁵ Y. 9. CD, 26.03.2014, E. 2014/143, K. 2014/3525, <https://legalbank.net/arama/mahkeme-kararlari>, e.t. 22.05.2023. Benzer yönde karar için bkz. Y. 4. CD, 10.10.2012, E. 2011/1064, K. 2012/20250, UYAP Bilişim Sistemi, e.t. 16.02.2023.

yeminin anlam ve önemi hakkında bilgi verilerek, yalan yere yemin etmesi durumunda cezalandırılacağı bildirilmesi; devamında Kanun'daki biçime uygun ifadelerle yemin edip etmeyeceğinin sorulması suretiyle yeminin yerine getirilmesi; bunun üzerine taraf yemin ederse yemin tutanağının düzenlenip hakim tarafından tutanağın okunarak yemin eden tarafın yemininde ısrar edip etmediğinin sorulması üzerine şayet taraf yemininde ısrar ederse yalan yere yemin suçu tamam olacaktır.⁵⁰⁶

Yukarıda da ifade edildiği üzere TCK m. 275'in madde gerekçesinde yalan yere yemin suçunun oluşması için gerekli olan şey, yeminin şekil ve şartlarının HMK'ya uygunluğudur. Dolayısıyla yeminin şekil ve şartları dışında, yemin tutanağının düzenlenmiş olması ve sonrasında hâkimin yalan yere yemin eden tarafa yemininde ısrar edip etmediğini sorarak bir teyit alması, suçun sübutu açısından kanaatimizce önemli değildir. Zira kanun koyucunun suç tipi ile öngördüğü haksızlık, şifahi olarak davanın tarafı olan kişinin yemin beyanında bulunması anında gerçekleşeceği için; suçun tamamlanması da bu anda olacaktır. Kaldı ki usul hukukunda da yeminin, hâkimin HMK m. 233/4'ün birinci cümlesinde düzenlenmiş olan metni okumak suretiyle tarafın yemin edip etmeyeceğini sorması üzerine, tarafın da yine m. 233/4'ün ikinci cümlesinde yer verilen metninde yazılanları beyan etmesi ile eda edilmiş sayılacağı hükümde ifade edilmiştir.

HMK m. 233/4, c.2'de yer alan açık lafızdan hareketle öğretide de yeminin bu anda eda edilmiş olduğunu savunan yazarlar bulunmaktadır.⁵⁰⁷ Aksi yönde bir görüşe göre ise yemini eda eden tarafın yemininde ısrar ettiğini bildirmesi üzerine yemin tutanağının kendisine imzalatılması suretiyle yemin işlemi tamamlanmış olacaktır. Bu son görüşte, tutanağı imzalamadan önce şayet yemin eden taraf yemininde ısrar etmediğini bildirirse, gerçeğe aykırı açıklama yapmış olmakla birlikte yalan yere yemin suçunun burada oluşmayacağı; bu suretle esasında yeminin manevi etkisinin ortaya çıkarılarak yemin eden kimseye bir kez daha düşünme olanağının tanındığı, diğer bir anlatımla yemin eden kimsenin yalan yere yemin edip etmediği konusunda son bir kez uyarılmasının söz konusu olduğu belirtilmiştir.⁵⁰⁸

⁵⁰⁶ Kesim, "Yalan Tanıklık ve Yalan Yere Yemin", 50-51.

⁵⁰⁷ Kuru, *İstinâf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 295; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku Cilt I*, 958; Görgün, Börü, Kodakoğlu, *Medeni Usul Hukuku*, 513.

⁵⁰⁸ Erdönmez, *Pekcanıtez Usul Cilt II*, 1884; Yılmaz, *Yemin*, 212; Pekcanıtez, Atalay, Özekes, *Medeni Usul Hukuku*, 414.

İleri sürülen bu son görüşe katılmadığımızı belirtmek gerekir. Zira *her ne kadar HMK’da böyle bir şarta yer verilmemiş olsa da*, ileri sürülen bu görüşte yemin usul işleminin tamamlanma anı, yemin eden tarafın yemininde ısrar ettiğine dair beyanı üzerine düzenlenen yemin tutanağının bu kişi tarafından imzalanması anı olarak gösterilmiştir. Ancak düşüncemize göre bu durum HMK m. 233/4, c. 2 hükmü ile açıkça çelişmektedir. Çünkü madde metninde, yeminin eda edilmiş sayılacağı an, *tarafın maddedeki yemin metnini bizzat okuduğu veya hâkim tarafından kendisine yönelik olarak okunan metni tekrar edip bitirdiği an* olarak düzenlenmiştir. Savunulan görüşte yeminin tamamlanma anı olarak yemin tutanağının yemin eden tarafından imzalanması anı kabul edildiğinden tarafın, yemininde ısrar etmeme durumunun söz konusu olması halinde yalan yere yemin suçunun oluşmayacağı belirtilmiştir. Halbuki HMK’da m. 238 hükmüne yer verilmiş olmakla birlikte, tarafın yemininde ısrar edip etmemesinin sonucuna ya da yemin etmesi halinde düzenlenen tutanağın altının kendisince imzalanmasına dair bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Dolayısıyla bu görüşün, HMK m. 233/4’ün lafzı ile çelişkili bir sonuca ulaştığı düşüncesini taşımaktayız.

Kanaatimizce yemin usul işlemi, HMK m. 233/4, c. 2 hükmü gereğince yemin metninin okunması veya tekrar edilmesi ile tamam olacaktır. Eda edilen yeminin tutanağa geçirilmesi ise HMK m. 174’te isticvap, m. 261/5’te tanık, m. 279/3’te bilirkişi ve m. 290/2’de keşifte şifahi beyanların tutanağa geçirilmesinde olduğu gibi yazılı olarak dosyada bulundurulmasına yönelik bir usul işlemi olup; ileride kanun yolu denetimi açısından kolaylık sağlaması bakımından önem arz eden bir durumdur.⁵⁰⁹ Yeminin eda edilmesi üzerine tutanağın düzenlenmesi ve tarafa yemininde ısrar edip etmediğinin sorulması üzerine taraf şayet ısrar etmediğini bildirirse, bu durumda HMK hükümleri arasında tutarlı bir sonuca ulaşmak adına kanaatimizce sübut bulmuş bir yalan yere yemin suçunda, TCK m. 275/2 hükmünde düzenlenmiş olan etkin pişmanlık halinin uygulanması gerekmektedir.

Kaldı ki yukarıda bahsi geçen son görüşte yemin tutanağının düzenlenmesi üzerine yemini eda eden tarafa yemininde ısrar edip etmediğinin sorulmasının nedeninin kişinin yalan yere yemin edip etmediği noktasında tekrar düşünmeye sevk edilmesi olduğu belirtilmişti. Yemin edecek tarafın zaten HMK m. 233/2 hükmü gereğince

⁵⁰⁹ Erdönmez, *Pekcan tez Usul Cilt II*, 1884. Ayrıca HMK m. 154-156 hükümlerinde tutanağın düzenlenmesi, tutanağa geçirilecek hususlar ve tutanağın ispat gücü düzenlenmiştir.

yeminin icrasından önce bu hususta hâkim tarafından dikkati çekilmektedir. Bu nedenle biz şifahi olarak HMK m. 233/4, c. 2 hükmüne uygun olarak yemin metnini okuyan ya da tekrar eden tarafça gerçeğe aykırı olarak yeminin eda edilmesi halinde suç işleme kastının ortaya konulduğunu ve TCK m. 275'te düzenlenen haksızlığın da bu anda meydana geldiğini düşünmekteyiz. Ayrıca medeni yargılama hukuku kapsamında, tarafın eda ettiği yeminde ısrar etmemiş olması HMK kapsamında bu delile dayanılarak bir karar verilmemesine neden olsa da tarafın yemininde ısrar etmemiş olması TCK kapsamında yalan yere yemin suçunun oluşmadığı anlamına gelmeyecektir. Zira TCK m. 275'te suçun oluşması için *yalan yere eda edilen bir yemin dayanak gösterilerek mahkemede karar verilmesi gibi bir netice aranmamaktadır*. Tam aksine *TCK m. 275'te suçun sübutu bakımından, hukuk davalarında yalan yere yemin eden taraf* ifadesine yer verildiğinden ve HMK m. 233/4, c. 2'ye göre yeminin eda edildiği anda yemin gerçekleşmiş sayılacağından, gerçeğe aykırı olarak HMK m. 234/4, c. 2'ye uygun bir biçimde yeminin edilmesi ile TCK m. 275'te öngörülen haksızlık da gerçekleşmiş olacaktır.

Yemin teklifinde bir aksaklık olmadığı ve hukuk davalarında usulüne uygun bir yemin teklifi yapıldığı halde, yemin teklif olunan tarafa, uyuşmazlık yaşanan konulara dair esasa ilişkin sorulan sorularda bir eksikliğin bulunması ya da yargılamanın usule aykırı olarak yapılması durumunda örneğin yetkisiz mahkemede yapılan yargılamada yetki itirazının ileri sürülmemesi üzerine yetkisiz mahkeme huzurunda teklif olunan ve yalan yere edilen yemin de yalan yere yemin suçuna vücut verecektir.⁵¹⁰ Ancak yargılamanın yapıldığı mahkemenin hukuken yokluğu veyahut huzurunda yemin edilen organın yemin ettirme hususunda kesin yetkisiz olması halinde edilen yemin, yalan yere de olsa bu suça vücut vermeyecektir.⁵¹¹

2) Hareketin Niteliğine Göre Yalan Yere Yemin Suçu

Öğretide fiilin niteliğine göre suçlar; hareketin sayısına (*tek hareketli, birden fazla hareketli, seçimlik hareketli, itiyadi suçlar*), şekline (*icrai-ihmali, ihmal suretiyle icrai suçlar*), önemine (*serbest hareketli-bağlı hareketli suçlar*) ve icrasının devamlılık arz

⁵¹⁰ HMK m. 19'a göre bir mahkeme kesin yetkili ise, yetki itirazı yargılamanın her aşamasında taraflarca ileri sürülebilir. Kesin yetki dışındaki yetkiler ise ilk itiraz olarak cevap dilekçesinde ileri sürülmesi gerekir. Mahkemenin yetkisinin kesin olmaması söz konusu ise ve süresi içerisinde yetki itirazı da ileri sürülmez ise HMK m. 19/4 hükmü gereğince davanın açıldığı mahkeme artık yetkili mahkeme olarak yargılamaya devam edecektir.

⁵¹¹ Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 765; Ünver, *TCK'da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar*, 242.

etmesine göre (*ani-mütemadi suç*) çeşitli ayrımlara tabi tutulmuştur.⁵¹² Bazı yazarlar ise suçları *hareketin türlerine ve sayısına* göre icrai-ihmali, birden çok hareketli-seçimlik hareketli-itiyadi, serbest hareketli-bağlı hareketli suçlar⁵¹³ ya da *hareket ve hareketin tipte düzenleniş şekline göre* tek hareketli, çok hareketli, serbest hareketli, bağlı hareketli, seçimlik hareketli, kesintisiz suçlar şeklinde tasnif etmiştir.⁵¹⁴ Çalışmamızda yalan yere yemin suçunu yukarıda belirttiğimiz ilk sınıflandırmaya göre inceleyeceğiz.

(i) Hareketin Sayısı Bakımından Yalan Yere Yemin Suçu

Hareketin sayısı bakımından suçlar, *tek hareketli, birden çok hareketli, seçimlik hareketli, itiyadi suçlar* olmak üzere ayrıma tabi tutulabilir. TCK m. 275'te düzenlenmiş olan yalan yere yemin suçunun, madde metnindeki "... *yalan yere yemin eden...*" ifadesi dikkate alındığında suç, failin yalan yere olmak şartıyla yemin ettiği anda tamamlanmış olacağından bu suçun tek hareketli bir suç olduğu anlaşılmaktadır. Zira kanun koyucu bu suçun oluşması için başka bir harekete yer vermeyerek, yemin etme eyleminin gerçekleşmesini yeterli görmüştür. Burada hareketin tekliğinden anlaşılması gereken doğal anlamda teklik olmayıp; hukuki anlamda hareketin tekliğidir.⁵¹⁵

TCK m. 275'te düzenlenmiş olan yalan yere yemin suçunun sübutu, HMK hükümlerine uygun şekilde bir yeminin yerine getirilmiş olmasına bağlıdır. Bu anlamda HMK m. 233/4'te yeminin şekli düzenlenmiş olup failin yemin etmiş sayılması için maddede yer verilmiş olan "*Bana sorulan sorular hakkında gerçeğe uygun cevap vereceğime ve hiçbir şey saklamayacağıma namusum, şerefim ve kutsal saydığım bütün inanç ve değerlerim üzerine yemin ediyorum.*" ifadesini aynen söylemesi gerekmektedir. Failin, yalan yere kastı ile yemin etmiş sayılması için Kanun'daki bu ifadelerin her birini tek tek söylemesi hukuki anlamda tek hareket olarak nitelendirilecektir.

Öğretide yalan yere yemin suçunun oluşması için failin, HMK hükümlerine göre yemin usul işleminin gerçekleştirilmesi akabinde gerçeğe aykırı beyanda bulunması ile suçun oluşacağı; bu nedenle de yalan yere yemin suçunun çok hareketli bir suç olduğu

⁵¹² Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, Cilt I*, 372 vd; Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 255; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 235 vd.

⁵¹³ İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 252 vd.

⁵¹⁴ Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 122 vd; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 186 vd.

⁵¹⁵ Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 255; Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 122; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 186.

belirtilmiştir.⁵¹⁶ Kanaatimizce yalan yere yemin suçunun oluşması için yemini eda edecek olan tarafın yemin beyanı akabinde yemine konu vakıa hakkında gerçeğe aykırı beyanda bulunması gerekli değildir. Yemin teklif olunan kimse, yemin etmeden önce, yemin teklifinde bulunan tarafın yargılama konusu vakıaya ilişkin iddialarını kabul etmediğini dava dilekçesinde zaten bildirmiştir. Yemin teklifinde bulunan taraf, diğer delillerle iddiasını ispat edemediği için son çare olarak yemine başvurmaktadır. Dolayısıyla yemin edecek taraf esasında gerçeğe aykırı beyanda bulunma eylemini zaten gerçekleştirmiştir. Yemin edecek olan taraftan beklenen HMK m. 233/4'te düzenlenmiş olan yemin metninin okunmasından sonra bu gerçeğe aykırılığı bir kez daha tekrar etmek suretiyle yemin konusu vakıanın kesin olarak ispatlanmasıdır. Bu nedenle kanun koyucu tarafından bu suç ile kesin delil niteliğinde olan yeminin bilerek gerçeğe aykırı şekilde yerine getirilmesi cezalandırılmak istenmiştir. Bu nedenle de HMK m. 233/4'te yer verilen metnin okunması veya tekrar edilmesi tek hareket olarak değerlendirilecektir ve suçun oluşması için yeterlidir. Bir diğer ifadeyle kanun koyucunun cezalandırmak istediği hareket gerçeğe aykırı beyanda bulunmak değil, yalan yere yemin etmektir. Yemin usul işlemine de *yalan* niteliğini veren durum ise, yemin teklifinde bulunan tarafın, yalan yere yemin edildiği iddiası ile olayı ceza yargılamasına taşınması ve ceza yargılaması neticesinde iddiasını ispat etmesidir. Bu halde yemin eden taraf, maddi gerçeği inkâr iradesini yemin ile ortaya koymuş olduğu anlaşılmış olacaktır. İşte kanun koyucunun da kanaatimizce cezalandırmak istediği burada ortaya çıkan gerçeğe aykırı yemindir. Kaldı ki yemine davet ile yemin edecek tarafa hangi konuya ilişkin yemin teklifinde bulunulduğu da bildirilmektedir. Bu bildirime rağmen yemin teklifinin kabulü, esasında yeminin gerçeğe aykırı icra edileceğini de ortaya koymaktadır.

(ii) Hareketin Şekli Bakımından Yalan Yere Yemin Suçu

Hukuk kuralları ya bir davranışın yapılması ya da yapılmaması şeklinde emir veya yasaklar içerir.⁵¹⁷ Yasak şeklinde ortaya çıkan davranışların yapılmamasının emredildiği normlara aykırılık, *icrai suçları* oluştururken; yapılması emredilen davranışların yapılmaması da *ihmali suçlar* olarak karşımıza çıkmaktadır.⁵¹⁸ Yalan yere yemin suçu da esasında, bir hukuk davasında yemin etmek suretiyle iddiasını ispat edecek olan tarafın,

⁵¹⁶ Eryıldız, “Yalan Yere Yemin Suçu (TCK m. 275)”, 598.

⁵¹⁷ Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 258.

⁵¹⁸ Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 258; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 235.

bu yemini eda ederken, dayanmış olduğu yemin deliline ilişkin hakkını kötüye kullanmaması gerektiğinin bir sonucu olarak kanun koyucu tarafından bir suç şeklinde düzenlenmiştir. Dolayısıyla yalan yere yemin suçu, yeminin icra edilmesi ile işlenebileceğinden *icrai bir suç* olup; ihmal suretiyle işlenmesi mümkün olmadığı gibi, bu suçun ihmal suretiyle icrai şekilde işlenmesi de mümkün değildir. Zira *ihmal suretiyle icra suçlarında* esasında, icrai bir hareketle meydana getirilebilecek neticenin, ihmali bir hareketle gerçekleştirilmesi söz konusudur.⁵¹⁹ Oysa yalan yere yemin suçunda, suçun sübutu için, yeminin (yalan yere) HMK’da öngörülen usulde icra edilmiş olması şarttır.

HMK m. 229’da yemin etmemenin sonuçları düzenlenmiştir. Buna göre yemin için davet edilen kimse, geçerli bir özrü olmaksızın bizzat hazır bulunmaz veya hazır bulunmakla birlikte yemini iade etmez ya da yemini eda etmekten kaçınırsa *yemin konusu vakıaları ikrar etmiş sayılacağından*, diğer bir ifadeyle yemin etmemek suretiyle gerçekleştireceği ihmali davranışla hukuk davasını kendi lehine sonuçlandıramayacağından yalan yere yemin suçundaki haksızlığı da gerçekleştirmiş olamayacaktır. Burada ifade edilmek istenen, suçun oluşması bakımından yemin eden tarafın davayı kendi lehine ispat etmiş olması neticesinin ortaya çıkmasının aranmadığı; tüm bu ihtimallerde ortada zaten bir yemin olmadığı için TCK m. 275 anlamında yalan yere yemin suçundan da söz edilemeyeceğidir.

(iii) Hareketin Önemi Bakımından Yalan Yere Yemin Suçu

Hareketin önemi bakımından suç tipleri *serbest hareketli* ve *bağlı hareketli suçlar* şeklinde ikiye ayrılmaktadır.⁵²⁰ Serbest hareketli suçlarda kanun koyucu, harekete ayrıca bir önem vermediği için kanunda, suçun oluşması bakımından aranan neticenin veya sırf hareket suçlarında haksızlığın herhangi bir şekilde meydana gelmesi mümkün olabilecekken; bağlı hareketli suçta ise suçun sübutu için aranan neticenin veya sırf hareket suçlarında haksızlığın hangi hareketle gerçekleşeceği ya da haksızlığın nasıl gerçekleştirileceği tarif edilmiştir.⁵²¹

⁵¹⁹ Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, Cilt I*, 377.

⁵²⁰ Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 267; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 237-238.

⁵²¹ Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, Cilt I*, 372-373; Koca, Üzülmüş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 123-124; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 328; Özgenç, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 187-188.

Yalan yere yemin suçunda failin, hukuk davasında HMK hükümlerine göre gerekli prosedüre uygun şekilde yemin etmesi gerektiğini ifade etmiştik. Bu bağlamda failin yalnızca *yemin ederim, ant içerim, vallahi* gibi ifadeleri tek başına kullanmak suretiyle yalan yere olsa da yemin etmesinin bu suça vücut vermeyeceği kanaatindeyiz. Zira HMK m. 233/4'te düzenlenmiş şekle uygun olarak “*Bana sorulan sorular hakkında gerçeğe uygun cevap vereceğime ve hiçbir şey saklamayacağıma namusum, şerefim ve kutsal saydığım bütün inanç ve değerlerim üzerine yemin ediyorum.*” ifadelerinin fail tarafından beyan edilmek suretiyle yeminin gerçekleştirilmesi gerektiğinden, başka bir ifade ile *yemin ederim, ant içerim, vallahi billahi* gibi ifadeler HMK anlamında yemin olarak kabul edilmeyeceğinden; yalan yere yemin suçunu, *bağlı hareketli suç* olarak kabul etmek gerekir.

(iv) İcrasının Süreklilik Arz Edip Etmemesine Göre Yalan Yere Yemin Suçu

Suçun icra hareketinin devam edip etmemesine göre bir suç *ya ani suçtur ya da kesintisiz (mütemadi) suçtur*. Ani suçlarda suç, sırf hareket suçlarında hareketin yapılması; neticeli suçlarda ise neticenin gerçekleşmesi ile tamamlanır ve sona erer.⁵²² Kesintisiz suçlar ise öğretide suçun tanımı üzerinde birlik bulunmamakla birlikte bu suçlar, suçun kanuni tipinde belirtilen hareketin yapılması ile tamamlanan ve bu hareketin icrası ile devam eden suçlar olarak tanımlanmaktadır.⁵²³ Kesintisiz suçlar için önem arz eden durum, hareketin yapılması ile suçun tamamlanmış ancak henüz bitmemiş olmasıdır. Zira fail iradi olarak failin icrasını devam ettirme noktasında iradeye sahip pozisyonundadır.⁵²⁴ Kesintisiz suçların bu özelliği, durum suçları ile aralarındaki farkı da ortaya koymaktadır. Şöyle ki; durum suçlarında hareketin sebep olduğu zarar bir süre varlığını sürdürse de suç neticenin gerçekleştiği ilk anda tamamlanmış ve bitmiş olup; kesintisiz suçta olduğu gibi failin, hareketin yapılması ile ortaya çıkan haksızlığa örneğin yüzde sabit iz bırakma hareketinde olduğu gibi son verme iradesi/iktidarı yoktur.⁵²⁵

⁵²² Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 268; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 192.

⁵²³ Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 268; Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 125. Öğretide bazı yazarlar, ani suç-kesintisiz suç ayrımında devam etmesi gerekenin, hareketin değil neticenin olduğu görüşündedirler. Bkz. Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, Cilt I*, 385; Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler, Cilt II*, 78; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 229.

⁵²⁴ Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 269; Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 127; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 229.

⁵²⁵ Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 269; Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 127.

Yalan yere yemin suçunun, HMK m. 233/4'teki şekle uygun olarak yapılması, suçun sübutu için şart olup; maddede düzenlenmiş olan metnin fail tarafından aynen okunması gerektiğinden, doğal olarak bu hareket süreci bir süre daha devam edecektir. Bununla birlikte bir önceki paragrafta da belirtildiği üzere, failin hareketi gerçekleştirmesi ile ortaya çıkan haksız duruma son verme iktidarı olmadığından yeminin, Kanun'daki metnin okunması suretiyle yerine getirilmesi, yalan yere yemin suçunu, kesintisiz suç sınıfı içerisinde ele almaya yetmeyecektir. Diğer bir anlatımla hareketin fail tarafından gerçekleştirilmesi ile yani yemin metninin okunması ile suç tamamlanmış ve sona ermiş yalan yere yemin suçu, ani bir suç olarak nitelendirilecektir.

e. Netice

Suçun maddi unsurlarından biri olan netice, hareketin dış dünyada meydana getirdiği değişiklik olarak tanımlanmıştır.⁵²⁶ Neticenin, bir suçun unsuru olarak dikkate alınması, bir diğer ifadeyle ceza hukuku bakımından önem arz etmesi, onun kanun koyucu tarafından suç tipinde düzenlenmiş olmasına bağlıdır.⁵²⁷ Bu anlamda 5237 sayılı TCK ile 765 sayılı TCK'da benimsenmiş olan her suçun bir neticesi vardır anlayışı terk edilmiş bulunmaktadır.⁵²⁸

Neticeye göre suçlar, *sırf hareket suçları*⁵²⁹ ve *neticeli suçlar* şeklinde tasnif edilmektedir. Sırf hareket suçlarında, hareketin yapılmasıyla suç tipi ihlal edilmiş ve suç tamamlanmıştır. Kanun koyucu bu tip suçlarda suçun tamamlanması için ayrıca bir neticenin gerçekleşmesini aramamıştır.⁵³⁰ Neticeli suç ise suçun tamamlanabilmesi için

⁵²⁶ Dönmezer, Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt I, 381; Artuk vd, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 271; Koca, Üzülmmez, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 129; Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 193; Özbek ve diğerleri, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 238; Hakeri, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 157.

⁵²⁷ Artuk vd, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 272; Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 193; Koca, Üzülmmez, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 129.

⁵²⁸ Artuk vd, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 272; Koca, Üzülmmez, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 129; Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 193. Ancak 5237 sayılı TCK döneminde her suçun bir neticesi olduğu görüşünü benimseyen yazarlar da vardır. Bkz. Dönmezer, Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt I, 381; Özbek ve diğerleri, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 238; Hakeri, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 158.

⁵²⁹ Öğretide sırf hareket suçları yerine şekli suç ya da neticesiz suç ifadesi de kullanılmaktadır. Kanunda neticenin gösterilemediği, icrai ya da ihmali hareketin yapılması ile suçun tamamlandığı suçlar şekli suç olarak tanımlanmıştır. Bkz. Özbek ve diğerleri Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 238; Hakeri, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 158.

⁵³⁰ Artuk vd, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 273; Koca, Üzülmmez, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 129-130; Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 194; Özbek ve diğerleri Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 470; Demirbaş, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 264-265.

hareketin yanında, hareketin konusu üzerinde, hareketten yer ve zamansal olarak ayrı bir etkiyi gerektiren neticenin de gerçekleşmesinin arandığı suçlardır.⁵³¹

Yalan yere yemin suçunun tamam olabilmesi için hukuk davasında davacı veya davalı olan failin yalan yere yemin etmesi, tipik haksızlığın gerçekleşmesi bakımından gerekli ve yeterli görülmüş; ayrıca failin yalan yere yemin etmesi neticesinde hukuk mahkemesince bu yemin üzerine bir karar verilmesi ya da hukuk davasının, yemin teklifinde bulunan tarafın aleyhine sonuçlandırılmış olması durumu aranmamıştır. Bu bakımdan yalan yere yemin suçu *sırf hareket suçu* niteliğindedir. Bir hukuk davasında iddiasını başka türlü ispatlama olanağı kalmamış tarafın, karşı tarafa yemin teklifinde bulunması ve yeminin yerine getirilmesi neticesinde, yemin teklif eden tarafın iddia ettiği vakıaların mevcut olmadığı ispatlanmış olacak; yemin teklif eden taraf, yeminin yalan yere edildiği iddiasında olsa da bunu hukuk mahkemesinde ileri süremeyecek, yargılamayı yürüten mahkeme, yeminin yalan yere olduğunu kabul etmek suretiyle yemin eden taraftan başka bir delil göstermesini isteyemeyecektir.⁵³² HMK m. 239’da yemin yerine getirildikten sonra, yalan yere yemin iddiası ile açılan ceza davasının, esas dava bakımından bekletici mesele yapılamayacağı düzenlenmiştir. Maddedeki düzenlemeden yalan yere yemin üzerine hukuk davası sonuçlandırılmadan da ceza davasının başlatılabileceği anlaşılmaktadır.

Hukuk davasında yalan yere yemin edilmesi üzerine, görülmekte olan hukuk davasının karara bağlanmasının, suçun sabit olması için bir önemi olmasa da TCK m. 275/2’de “*Dava hakkında (hukuk davasında) hüküm verilmeden önce gerçeğin söylenmesi halinde, cezaya hükmolunmaz.*” düzenlemesi bir cezasızlık nedeni olarak hüküm altına alınmıştır. Bu konu etkin pişmanlık başlığı⁵³³ altında incelenecektir.

2. Suçun Manevi Unsuru

a. Yalan Yere Yemin Suçunun “Kasten” İşlenebilen Bir Suç Olması

Failin işlediği bir suçtan ötürü sorumlu tutulabilmesi için eyleminin norma uygun ya da tipik olması (*tipikliğin maddi unsurlarını bünyesinde barındırması*) ve bu fiil ile

⁵³¹ Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt I*, 384; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 130; Özbek ve diğerleri *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 239; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 194.

⁵³² Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 293.

⁵³³ Bkz. “İkinci Bölüm, I, D, 2” başlığı altındaki açıklamalar.

fail arasında *manevi bir bağın* bulunması (*tipikliğin manevi unsuruna sahip olması*) gerekir.⁵³⁴ TCK m. 21/1 hükmüne göre bir suçun oluşması için kastın varlığı aranmaktadır. Dolayısıyla, suçlar, kural olarak kasten işlenebilir. Failin suçun taksirli halinden sorumlu tutulabilmesi için ise kanunda ayrıca suçun taksirli halinin de düzenlenmiş olması şarttır.

Yalan yere yemin etme suçu kasten işlenebilir. Hukuk davasında (yetkili makam huzurunda) yargılama aşamasında taraf olan kişinin kendisine HMK'da öngörülen prosedüre uygun şekilde teklif edilen yemine ilişkin konuyla ilgili olarak, yemin teklifi aşamasında bilerek ve isteyerek dava vakıaları ile ilgili gerçeğe aykırı şekilde yemin eden (yalan söyleyen, gerçeği inkâr eden kimse) yalan yere yemin etme suçunu işlemiş olur. Bu doğrultuda fail, taraf olarak beyanda bulunduğu ve bu beyanların gerçeği yansıtmadığını bilecek ve bu şekilde davranmayı isteyecektir. Bir diğer ifadeyle failin kastı, kendisinin hukuk davasının tarafı olması münasebetiyle dava konusu ihtilafa ilişkin gerçek durumu kapsayacağı için fail, bilerek ve gerçeğe aykırı olacak şekilde davanın ispatını sağlamak üzere HMK hükümlerine uygun şekilde yemini eda etmesi halinde yalan yere yemin suçunu kasten işlemiş olacaktır.⁵³⁵

Kanun koyucu, suçun manevi unsuruna ilişkin olarak bazı suç tiplerinde kastın dışında başkaca subjektif unsurlara da yer verebilmektedir. Aranan bu başkaca unsurlar *özel bir amaç, bilme veya saik* olabilir.⁵³⁶ TCK 275'inci madde metninde bu suçun işlenmesi için failde aranması gereken bir saik veya suç ile ulaşılmak istenen bir amaca, *örneğin davayı kendi lehine ispatlamak amacıyla gibi bir amaca yer verilmediğinden*, yalan yere yemin suçu, özel kast ile işlenebilecek bir suç değildir. Suçun işlenebilmesi için genel kast ile hareket edilmiş olması yeterlidir.

Alman hukukunda da yalan yere yemin suçunun oluşabilmesi için yalan tanıklık, gerçeğe aykırı bilirkişilik veya gerçeğe aykırı tercümanlık suçlarında olduğu gibi failin, gerçeğe aykırı biçimde ve kasten yemin etmesi gerekir.⁵³⁷ Ancak Alman öğretisinde

⁵³⁴ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 234; Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 324; Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 146-147; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 439; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 202.

⁵³⁵ Ceza Kanunu Şerhi Türk ve İtalyan Ceza Kanunları Cilt: 2, (Ankara: Sevinç Matbaası, 1978), 268.

⁵³⁶ Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 147; Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 352; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 218; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 456; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 276.

⁵³⁷ Ünver, *TCK'da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar*, 244.

ayrıca yalan yere yemin suçunun oluşabilmesi için olası kastın varlığı yeterli görülmele birlikte failin, beyanlarının gerçeğe aykırı olduğunu en azından olası kast düzeyinde bilerek yemin etmesi ve önünde yemin edilen merciin, yemin ettirmeye yetkili olması şartları da aranmaktadır.⁵³⁸

Türk hukuku bakımından yalan yere yemin suçunun “*olası kast*” veya “*taksirle*” işlenip işlenemeyeceği meselesi üzerinde de ayrıca durmakta fayda bulunmaktadır. Aşağıdaki alt başlıklar bu amaçla oluşturulmuştur.

b. Yalan Yere Yemin Suçunun “Olası Kast” İle İşlenip İşlenemeyeceği Meselesi

TCK m. 21/2’de “*Kişinin, suçun kanuni tanımındaki unsurların gerçekleşebileceğini öngörmesine rağmen, fiili işlemesi halinde, olası kast vardır.*” şeklinde bir tanım yapılmıştır. Madde gerekçesinde de ifade edildiği üzere olası kast durumunda fail, suçun kanuni tanımında yer alan unsurlardan birinin somut olayda gerçekleşebileceğini öngörmesine rağmen fiili işlemekte, bir diğer ifadeyle fail suçun unsurlarının meydana gelmesini kabullenmektedir.⁵³⁹

Öğretide de suçun kanuni tarifinde yer verilen maddi unsurların gerçekleşebileceğinin öngörülmesine rağmen harekete devam edilmesi ve fiilin olası sonuçlarının kabullenilmesi halinde olası kastın varlığından bahsedileceği belirtilmiştir.⁵⁴⁰ Bununla birlikte söz konusu yazarların, yapmış oldukları bu tanımların devamında yer alan açıklamalarından olası kast bakımından daha ziyade suçun netice unsuruna ağırlık verdikleri görülmektedir. Zira bu yazarlar tarafından yapılan “*hareketin belirli bir neticeyi meydana getirebileceğinin öngörülmesi*”⁵⁴¹, “*belirli bir neticenin gerçekleşmesine yönelik olarak işlenen fiilin diğer bazı neticelerin oluşumuna*

⁵³⁸ Wolfgang Joecks, *Strafgesetzbuch Studienkommentar*, (München: Verlag C. H. Beck, 2012), 288; Kindhäuser, *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*, 644; Theodor Lencker, Nikolaus Bosch, “Falsche uneidliche Aussage und Meineid” içinde *Schönke/Schröder Strafgesetzbuch Kommentar*, ed. Albin Eser, (München, Verlag C.H. Beck oHG, 2014), 1660.

⁵³⁹ Bkz. TCK m. 21 madde gerekçesi.

⁵⁴⁰ Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 340; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 246; Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 172; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 462; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 280; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 219.

⁵⁴¹ Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 340.

muhtemelen sebebiyet vereceğinin öngörülmesi”⁵⁴² gibi vurgulamalar yazarlara göre olası kastın varlığı için gerekli unsurun netice olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Öğretideki bir başka görüşte ise “*olası kastta failin suçun maddi unsurlarına ilişkin bilgisinin derecesi doğrudan kasta göre daha düşüktür. Muhtemel addedilen unsurlar, suçun kanuni tanımındaki netice olabileceği gibi, suçun diğer maddi unsurları da olabilir... olası kastta öngörülmesine rağmen, failin işlenmesi suretiyle kabullenilen tipiklik unsuru genellikle netice olarak karşımıza çıkmaktadır.*”⁵⁴³ şeklinde yapılan açıklamadan, netice dışındaki bir unsurun gerçekleşme ihtimalinin de olası kastın varlığı için mümkün olabileceği sonucu benimsenmiştir. Bununla birlikte ilerleyen açıklamalarında bu yazarlar da, tıpkı yukarıda bahsi geçen yazarlarda olduğu gibi, net bir şekilde *olası kastın netice ile belirleneceği* kuralını benimsemişler ve olası kastın varlığı noktasında gerekli unsuru *netice* olarak belirtmişlerdir. Diğer yandan tüm bu eserlerde, sırf hareket suçlarının olası kast ile işlenip işlenemeyeceğine yönelik bir değerlendirmeye ise yer verilmediği görülmektedir.

Yalan yere yemin suçu bakımından konuya yaklaşmak gerekirse, bu suçun olası kast ile işlenip işlenemeyeceği noktasında, söz konusu soruya, Alman hukukundaki kanuni düzenleme ve görüşleri de gerekçe göstererek olumlu cevap veren yazarlar olduğu gibi;⁵⁴⁴ suçun yalnızca doğrudan kast ile işlenebileceğini, olası kastla işlenemeyeceğini savunan yazarlar da bulunmaktadır.⁵⁴⁵ Örneğin yalan yere yemin suçunun olası kast ile işlenemeyeceğini savunan *Meran*’a göre suçun oluşabilmesi için failde gerçeği inkâr etme konusunda genel ve doğrudan kastın bulunması gerekmekte, failin bilgisizliği, unutması, üzerine yemin edilecek konuyu tam olarak anlamamış olması gibi nedenlerle yeminin icra edilmesi durumunda manevi unsur gerçekleşmeyecek ve suç oluşmayacaktır.⁵⁴⁶

Kanaatimizce yalan yere yemin suçunun olası kast ile işlenmesi mümkündür. Olası kast, TCK m. 21/2’de tarif edildiği haliyle *kişinin, suçun kanuni tanımındaki*

⁵⁴² Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 247.

⁵⁴³ Koca, *Üzülmez, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 173.

⁵⁴⁴ Ünver, *TCK’da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar*, 244, Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 1189.

⁵⁴⁵ Meran, *Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Kamu Görevlisine ve Adliye İlişkin Suçlar*, 295; Parlar, Hatipoğlu, *5237 sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu*, 4288.

⁵⁴⁶ Meran, *Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Kamu Görevlisine ve Adliye İlişkin Suçlar*, 295. Aynı gerekçelerle aynı yönde bkz. Parlar, Hatipoğlu, *5237 sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu*, 4288; Aytekin İncoğlu, *Özel Ceza Hukuku Cilt X*, 174.

unsurların gerçekleşebileceğini öngörmesine rağmen, fiili işlemesidir. Dolayısıyla yalan yere yemin suçunda failin, her ne sebeple olursa olsun gerçeği tam olarak bilmemesine rağmen yine de ispatı gereken vakıanın varlığına ya da yokluğuna dair edeceği yeminin gerçeğe aykırı, diğer ifadeyle yalan yere olabileceği ihtimali karşısında yine de yemin etmesi, bu ihtimali öngörmesine rağmen olursa olsun düşüncesi ile hareketine devam etmesi ve suçun ortaya çıkabileceği ihtimalini kabullenmesi olarak değerlendirilebilecek ve olası kast ile bu suçun işlenmesi sonucunu doğurabilecektir.

Yargıtay bir kararında⁵⁴⁷ *“Protokol başlıklı belgenin tanzim tarihi ile sanığın yalan yere yemin ettiği kabul edilen duruşması arasında yaklaşık 20 yıllık bir sürenin geçmiş olması, sanığın anılan belgeyi hatırlamadığını savunması ve Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin anılan belgeye rağmen Asliye Hukuk Mahkemesinin kararını onaması karşısında sanığın yalan yere yemin etme kastıyla hareket ettiğine dair mahkûmiyetine yeterli her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil bulunmadığı gözetilmeden beraat yerine yazılı şekilde mahkûmiyetine karar verilmesi yasaya uygun görülmemiştir.”* şeklinde hüküm kurmuştur.

Yargıtay’ın bu kararı kanaatimizce yerinde değildir. Zira burada Yüksek Mahkeme, *failin suç işleme kastı olmadan hareket ettiği kabulü üzerine* bir değerlendirme yapmıştır. Oysa somut olayda fail, anılan belgeyi, üzerinden yaklaşık yirmi yıl geçtiği için hatırlamadığını beyan ettiği halde yine bu belge içerisindeki bilgiler üzerine kesin delil oluşturacak bir usul işlemi olan yemini eda etmiştir. Böyle bir ihtimalde kendisinin net olarak hatırlayamadığı bir vakıaya ilişkin, karşı tarafça kendisine bir yemin teklifi edildiğinde, vakıanın teklifi veren tarafın iddiasına uygun olabileceği ihtimali de dikkate alınmalıydı. Ayrıca ifade etmek gerekir ki HMK m. 228/2’ye göre yemin davetiyesinde de belirtildiği üzere faile, *“mazeretsiz olarak belirtilen gün ve saatte mahkemede hazır olmaması veya mahkemeye gelmesine rağmen yemini iade etmemesi ya da yemini eda etmekten kaçınması durumunda”* yemin konusu vakıayı kabul etmiş sayılacağı ihtar edilir. Yine HMK m. 233/2 hükmüne göre hâkimin, yemin edecek kişiye yemin etmeden önce, yeminin anlam ve önemine dair açıklama yapması ve yeminin yalan yere icra edilmesinin suç olduğu hususunda bir bildirimde bulunması olay bakımından da söz konusudur. Tüm bu ihtar ve bilgilendirmelere rağmen failin yine de yemin etmesi, bu

⁵⁴⁷ Y. 9. CD, 20.05.2013, E. 2013/602, K. 2013/7821, www.legalbank.net, e.t. 18.05.2022.

hareketin yalan yere yemin suçuna vücut verebileceği bilinci ile yemin edildiği ve yemini gerçekleştirmenin bu durumun, yani maddi gerçeğin, yemin teklifinde bulunan tarafın iddiası ile örtüşebileceğini kabullenerek failin hareketine devam etmesi anlamı taşıyacağı kanaatindeyiz. Çünkü HMK m. 228/2 ve m. 233/2 hükümlerinin kişinin bilinçsizce hareket etmesine engel olacak nitelikte düzenlemeler olduğu açıktır. Bir diğer anlatımla failin net olarak hatırlayamayacağı bir vakıya ilişkin olarak kendisine teklif olunan yemini iade etmek yerine, gerçekleştirmesi durumunda, bu yeminin gerçeğe aykırı ve yalan yere yemin edilmiş olabileceğini öngörebilmesi gerekir. Bu gibi durumlarda, failin haksızlığın oluşmasındaki bu olasılığa rağmen yemini ettiği; bir nevi bu durumu göze alarak ya da kabullenerek hareketi gerçekleştirdiği ve dolayısıyla da olası kast ile yalan yere yemin suçunu işlediği sonucuna ulaşılması gerektiği görüşündeyiz.

c. Yalan Yere Yemin Suçunun “Taksir” İle İşlenebilir İşlenemeyeceği Meselesi

Bir suç kural olarak kasten işlenebilir (TCK m. 21/1). Suçun, taksirle işlenebilmesi ise istisnai olup, bu ancak kanun koyucunun suçun taksirli halini kanunda açıkça düzenlemiş olması durumunda mümkün olacaktır (TCK m. 22/1).

TCK’da yalan yere yemin suçunun taksirli haline yer verilmediğinden, olan hukuk (*de lege lata*) bakımından, bu suçun Türk hukukunda taksirle işlenmesi mümkün değildir. Ancak yalan yere yemin suçunun, taksirle işlenip işlenemeyeceği meselesinin özellikle olması gereken hukuk (*de lege feranda*) açısından değerlendirilerek, konuya ilişkin bir tespitte bulunulmasında fayda vardır.

Yalan yere yemin suçunun sırf hareket suçu olduğunu yukarıda ifade etmiştik.⁵⁴⁸ Bu doğrultuda suç, yalan yere yemin edilmesi ile tamam olacaktır. Her ne kadar kanun koyucu, yalan yere yemin suçunun oluşabilmesi için, HMK bünyesinde düzenlenmiş olan ve kesin delil niteliğindeki yemin kurumunun medeni yargılama bakımından bu yeminin bir hükme esas olması koşulunu aramamış olsa da; esasında gerçekleştirilen yalan yere yemin, medeni yargılama ile ulaşılmak istenen maddi gerçeğin ortaya çıkmasına engel teşkil edecek; tarafların adil yargılanma haklarının ihlaline sebebiyet verecektir. Bu sorunlardan ötürü suçun taksirli halinin kanuni bir hüküm ile düzenleme altına alınması, taraflar bakımından adil yargılanmanın sağlanması ve yargılamada hâkimin maddi

⁵⁴⁸ Bkz. “İkinci Bölüm, I, C, 1, e” başlığı altında yer alan açıklamalar.

gerçeğe ulaşması noktasında kişileri daha dikkatli davranmaya sevk edebilecek; bu niyet ile hareket etme ihtimali olan taraflar bakımından bir nevi caydırıcı bir etki doğurabilecektir.

Netice itibariyle her ne kadar yürürlükteki mevzuatımız bakımından yalan yere yemin suçunun taksirle işlenebilmesi mümkün olmasa da, hükmün öngörülüş amacı ve medeni yargılamada kesin delil niteliği taşıyan yeminin daha dikkatli bir biçimde eda edilebilmesi adına olması gereken hukuk bakımından suçun taksirli haline de kanunda yer verilmesinde fayda bulunduğu kanaatindeyiz.⁵⁴⁹

3) Hukuka Aykırılık Unsuru

Bir hareketin suç olarak nitelendirilebilmesi için, bu hareketin aynı zamanda hukuka aykırı da olması gerekir. Bu anlamda suçun bir unsuru olan hukuka aykırılık, işlenen fiilin hukuk düzenince korunmaması, fiilin hukuk düzeni ile çatışma halinde olmasıdır.⁵⁵⁰ Bir hukuki değeri korumak üzere düzenlenmiş bulunan suçun hareket unsurunun gerçekleştirilmesi, bu hukuksal değer ihlali sonucunu doğuracaktır. Bu anlamda suç oluşturan hareketin, hukukun izin verdiği sınırlar dışında olması gerekmektedir. Diğer bir anlatımla hareketi hukuka uygun hale getiren bir nedenin varlığı durumunda tipik hareket hukuka aykırı olmayacaktır.⁵⁵¹ Bir hareketin tipik olması, esasında o hareketin hukuka aykırı olması bakımından bir karine oluşturmaktadır.⁵⁵² Bu bakımdan suçun işlenip işlenmediği araştırmasında davranışı hukuka uygun hale getiren bir neden tespit edilemediğinde suçun işlendiği kabul edilecektir.⁵⁵³

Yalan yere yemin suçunun, suçun maddi unsurları da dikkate alındığında bir hukuka uygunluk nedeni⁵⁵⁴ ile münasebetinin kurulması pek mümkün görülmemektedir.⁵⁵⁵ Zira, maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına yönelik olarak yapılan medeni hukuk yargılamasında gerçeğin ortaya çıkmasını kasten ya da en azından olası

⁵⁴⁹ Suçun taksirli halinin de kanuni hüküm altına alındığı Alman hukuku ile yapılan kıyaslama ve olması gereken hukuk bakımından TCK m. 275'e ilişkin önerilerimiz hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. "Üçüncü Bölüm, I, B, 2, a" başlığı altında yer alan açıklamalar.

⁵⁵⁰ Koca, *Üzülmez, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 265; Tunçer, *Yalan Tanıklık Suçu*, 148.

⁵⁵¹ İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 279-280.

⁵⁵² İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 280; Koca, *Üzülmez, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 266.

⁵⁵³ Koca, *Üzülmez, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 266; Tunçer, *Yalan Tanıklık Suçu*, 148.

⁵⁵⁴ Bkz. *görevin ifası (TCK m. 24), meşru müdafaa (TCK m. 25/1), hakkın kullanılması (TCK m. 26/1), ilgilinin rızası (TCK m. 26/2)*.

⁵⁵⁵ Aytekin İnceoğlu, *Özel Ceza Hukuku Cilt X*, 175; Eryıldız, "Yalan Yere Yemin Suçu (TCK m. 275)", 616.

kastla engelleyecek olan bir kişinin, bu hareketini hukuka uygun hale getirecek bir neden, hukuk mantığı ile örtüşmeyecektir.

D. Cezaya Etki Eden Haller

1. Nemo Tenetur İlkesinin Cezaya Etkisi

Nemo tenetur, kişinin kendi suçsuzluğunu ispat etmek zorunda olmaması, suçun ispatı hususunda yargılama makamlarına yardım etmeye zorlanamaması ve yargılama esnasındaki pasif tutumlarının kişinin aleyhine yorumlanamaması durumlarını kapsayan bir ilkedir.⁵⁵⁶ Bu kapsamda ilke sanığa, susma ve kendisini suçlayıcı sorulara cevap vermeme imkânı tanımaktadır. Dolayısıyla bu ilkenin varlığı sanığa temel olarak bir susma hakkı sağlamaktadır.⁵⁵⁷

1982 Anayasası'nın 38'inci maddesinin beşinci fıkrasında “Hiç kimse kendisini veya kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.” hükmü ile *nemo tenetur* anayasal bir ilke olarak düzenleme altına alınmıştır. Benzer bir düzenleme de CMK m. 48'de tanık açısından düzenlenmiştir. Maddeye göre tanığın, kendisini veya m. 45/1'de gösterilen kişileri ceza kovuşturmasına uğratabilecek nitelikte olan sorulara cevap vermekten çekinebileceği hükmüne yer verilmiştir (Ayrıca bkz. CMK m. 75).⁵⁵⁸

ACK'da yalan yere yemin suçunun (ACK m. 154⁵⁵⁹), yalan tanıklık suçunun (ACK m. 153) nitelikli bir halini oluşturduğu kabul edilmekte⁵⁶⁰ ve ayrıca *nemo tenetur* ilkesine ilişkin olarak özel düzenlemeye yer verildiği görülmektedir. ACK m. 154'e de uygulanacak olan ACK m. 157/1 hükmüne göre,⁵⁶¹ failin bir aile mensubunu veya

⁵⁵⁶ Rezzan İtişgen, “Kişinin Kendini Suçlamaya Zorlanamaması İlkesi (Nemo Tenetur İlkesi)”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012), 3.

⁵⁵⁷ Bahri Öztürk, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019), 156; İtişgen, “Kişinin Kendini Suçlamaya Zorlanamaması İlkesi (Nemo Tenetur İlkesi)” 3-4.

⁵⁵⁸ Bu hususta bkz. Ali Tanju Sarıgül, “Şüpheli ve Sanığın Ceza Muhakemesi İşlemlerine Katlanma Yükümlülüğüne Getirilen Sınır-Nemo Tenetur Scipsum Accusare İlkesi”, *TBB Dergisi*, S. 153 (2021), 57 vd.

⁵⁵⁹ **ACK m. 154: Yalan yere yemin** - “(1) Her kim, mahkeme huzurunda veya yemin ettirmeye kanunen yetkili kalmış olan bir merci önünde yemin altında yalan söylerse, bir yıldan az olmamak üzere hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Hafif hallerde, hapis cezası altı aydan beş yıla kadardır.” Yenisey, Plagemann, *Alman Ceza Kanunu Strafgesetzbuch (StGB)*, 230.

⁵⁶⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. “Üçüncü Bölüm, I, D, 2” başlığı altında yer alan açıklamalar.

⁵⁶¹ **ACK m. 157: Tanıklıkta zaruret hali** - “(1) Bir tanık veya bilirkişinin yalan yere yemin etme veya gerçek dışı beyanda bulunma suçunu işlediği hallerde, fail bir aile mensubunu veya kendisini cezalandırılma veya özgürlüğü kısıtlayan bir iyileştirme ve güvenlik tedbirine tabi olma tehlikesinden kurtarmak için gerçekdışı beyanda bulunmuş ise, mahkeme cezayı takdiren indirebilir (m. 49 fıkra 2)

kendisini, cezalandırılma veya özgürlüğü kısıtlayan bir iyileştirme ve güvenlik tedbirine tabi olma tehlikesinden kurtarmak için gerçek dışı beyanda bulunarak yalan yere yemin suçunu işlemiş olması durumunda mahkemenin cezada indirim yapma yetkisine sahip olduğu düzenleme altına alınmıştır.⁵⁶²

Bununla birlikte TCK m. 275'te yalan yere yemin suçunun faili bakımından cezayı etkileyen ve bir indirim sebebi olarak uygulanabilen açık bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Söz konusu bu farklılığın sebebi, karşılaştırmalı hukuk bağlamında yararlanılabilen Alman hukukundaki düzenlemede, Türk hukukundakinin aksine, yalan yere yemin suçunun yalnızca hukuk yargılamasında değil, ceza davasında ve idari davalarda da işlenebilen bir suç olmasıdır. Hal böyle olmakla birlikte, “*Suç ve Cezalara İlişkin Esaslar*” kenar başlığı altında Anayasa m. 38/5'te öngörülen ilkenin, TCK m. 275 kapsamındaki yalan yere yemin suçu bakımından *edilen yemin bağlamında* anayasal bir ilke olup olmadığının ayrıca üzerinde durulması gerekir.

Nemo tenetur ilkesinin, Türk hukukunda yalan yere yemin suçu açısından önem arz edeceği an kanaatimizce, bu suçun işlendiği iddiası üzerine başlayacak olan ceza mahkemesindeki yargılama anı değil; bir hukuk davasında kendisine yemin teklif edilecek olan tarafın bu yemini kendi lehine sonuç doğuracağını bilerek yine de yalan yere eda etmiş olduğu andır. Dolayısıyla *nemo tenetur* ilkesinin ceza yargılaması dışında hukuk yargılamasında da geçerli olup olmadığını belirlenmesi önem arz etmektedir.

Bu konuda iki görüş ileri sürülmüş olup ilk görüşe göre kişi, hukuk yargılamasında ileride ceza yargılamasında aleyhine kullanılma ihtimali bulunan bir açıklamayı yapmaya veya delil göstermeye zorlanabilecektir. Amerikan yargısında ceza muhakemesi dışındaki yargılamalarda yanlış mahkûmiyet olasılığı olmadığı için susma hakkının ve dolayısıyla *nemo tenetur ilkesinin* uygulanmaması benimsenmiş; ayrıca susma hakkının ceza davaları ile sınırlı olduğu, ceza davaları ile sınırlı olmasına gerekçe olarak da ceza davalarında diğer muhakemelerdekine göre kesinliğin daha belirgin şekilde aranması gerektiği gösterilmiştir.⁵⁶³ Nitekim AİHM de *Saunders v. Birleşik Krallık* kararının *Mahkemenin değerlendirilmesi* başlıklı 67. Paragrafında da yer verdiği

ve yemin altında olmadan beyanda bulunmuşsa, ceza vermekten tamamen vazgeçebilir.” Yenisey, Plagemann, *Alman Ceza Kanunu Strafgesetzbuch (StGB)*, 231.

⁵⁶² Ayrıntılı bilgi için bkz. “Üçüncü Bölüm, I, D, 7” başlığı altında yer alan açıklamalar.

⁵⁶³ İtişgen, “Kişinin Kendini Suçlamaya Zorlanamaması İlkesi (Nemo Tenetur İlkesi)”, 133.

üzere, susma hakkının ve dolayısıyla da *nemo tenetur* ilkesinin yalnızca ceza davalarında geçerli olduğunu kabul etmiştir.⁵⁶⁴

Konuya ilişkin ikinci görüş ise kişinin hiçbir yargılama esnasında aleyhinde kullanılma ihtimali bulunan açıklamalarda bulunmaya veya delil gösterilmeye zorlanamaması yönündedir. Amerikan Yüksek Mahkemesi, susma hakkının ceza davalarının yanı sıra özel hukuk yargılamalarında yapılan açıklamaların kişi aleyhine bir ceza davası açılmasına neden olabilecek tüm durumlar için de geçerli olduğunu belirtmiştir.⁵⁶⁵

Susma hakkının kullanılması için kişinin mutlaka şüpheli veya sanık olması gerekmemektedir. Zira Anayasamızın *Suç ve cezalara ilişkin esaslar* kenar başlıklı 38'inci maddesinin beşinci fıkrasında da düzenlendiği üzere hiç kimsenin, kendisi veya kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya ya da bu yolda delil göstermeye zorlanamayacağı hüküm altına alınmış; ancak bu kişinin şüpheli ya da sanık olması gerekliliğine vurgu yapılmamıştır. Bununla birlikte söz konusu bu ifadede yola çıkılarak, *nemo tenetur* ilkesinin, hukuk yargılamasındaki taraflar bakımından da uygulanabilir bir ilke olduğu sonucuna varılmamalıdır. Tıpkı yalan yere yemin suçunun konusunu oluşturan ve hukuk yargılaması esnasında eda edilen yemine olduğu gibi, esasında hukuk yargılamasının tarafı bu yemini yalan yere ederse cezalandırılacağı farkındadır. Ancak tarafın doğruyu söyleme yükümlülüğü ve maddi gerçeğin ortaya çıkmasını engelleyecek şekilde yargılamayı etkileyerek hukuka aykırı şekilde kendi lehine kesin delil oluşturma çabasının neticesinde ortaya çıkan yeminin, bu ilkenin arkasına sığınarak cezasız bırakılması kanaatimizce mümkün değildir.

Şayet ceza muhakemesi haricinde yapılan diğer yargılamalarda, özellikle yalan yere yemin suçunun sübut yeri olarak özel hukuk yargılamasında da *nemo tenetur* ilkesinin uygulanma kabiliyeti olduğu kabul edilirse, bu suçun işlenmesi hiçbir durumda mümkün olmayacaktır. Zira hukuk davasında, sadece davasını yemin delili ile ispatlamak ve davayı kaybetmemek için yalan yere yemin eden taraf, aleyhine beyanda bulunmaya zorlanamayacağı için bu suçu da işlememiş olacaktır. Ayrıca Anayasamızın ilgili madde

⁵⁶⁴ “*Case of Saunders v. The United Kingdom*”, (Başvuru No: 19187/91), Karar tarihi 17 Aralık 1996.

⁵⁶⁵ Detaylı bilgi ve ilgili görüşler için bkz. İtişgen, “Kişinin Kendini Suçlamaya Zorlanamaması İlkesi (Nemo Tenetur İlkesi)”, 135 vd.

yan başlığı ile madde metninde yer verilen *suçlayan* ifadesinin varlığı da bizi ilkenin sadece ceza muhakemesi kapsamında uygulanacağı sonucuna ulaştırmaktadır.

Her ne kadar *nemo tenetur* ilkesinin bir yansıması olarak İsviçre Ceza Kanunu (Schweizerisches Strafgesetzbuch,⁵⁶⁶ İCK) m. 308/2’de,⁵⁶⁷ Alman CK m. 157’dekine benzer bir düzenlemeye yer verilmişse de esasında İsviçre hukukunda da, Alman hukukundan farklı ancak Türk hukukuna benzer olacak şekilde, yalan yere yemin suçu *hukuk yargılamasında tarafça edilen yemin* kapsamında ortaya çıkan bir suçtur.⁵⁶⁸ Hal böyle olunca, İsviçre hukukunda, *nemo tenetur* ilkesi çerçevesinde bir indirim sebebine yer verilmişken; yine bir hukuk yargılaması kapsamında Türk hukukunda edilen bir yemin ile ilgili olarak, *nemo tenetur* ilkesi kapsamında bir cezasızlık ya da indirim sebebi olup olmayacağı sorusu ile karşılaşılabılır. Kanaatimizce kanunilik ilkesi çerçevesinde bu soruya olumsuz yanıt vermek gerekir. Zira TCK m. 275’te konu bu açıdan düzenlenmemiş ve bu ihtimale yer verilmemiştir. Kaldı ki yukarıda da açıkladığımız üzere, *nemo tenetur* ilkesi ceza muhakemesi esnasında uygulanan bir ilke olmakla birlikte; hukuk yargılaması esnasında edilen yalan yere yemin *nemo tenetur* ilkesine sığınarak, cezasız bırakılamaz.

2. Etkin Pişmanlık

Gönüllü vazgeçmede olduğu gibi etkin pişmanlıkta da bir geri dönüş söz konusu olup her iki kurum arasındaki fark ise etkin pişmanlıktaki geri dönüşün, tamamlanmış suçlarda söz konusu olmasıdır.⁵⁶⁹ Yalan yere yemin suçu, hukuk davasında yeminin, teklif olunan tarafça eda edildiği anda tamamlanmış olacaktır. TCK’nın yalan yere yemin suçunu düzenleyen 275’inci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarında zamansal koşulları ve hukuki sonuçları farklı olan iki etkin pişmanlık durumu düzenlenmiştir. 765 sayılı TCK’nın 287’nci maddesinde ise tek bir etkin pişmanlık haline yer verilmişti. Bu maddenin ikinci cümlesine göre failin, yemin ettiği dava hakkında bir karar verilmesinden önce yemininden dönmesi durumunda hakkında hükmedilecek hapis cezası bir aydan altı

⁵⁶⁶ İlgili Kanun için bkz. https://www.fedlex.admin.ch/filestore/fedlex.data.admin.ch/eli/cc/54/757_781_799/20220601/de/pdf-a/fedlex-data-admin-ch-eli-cc-54-757_781_799-20220601-de-pdf-a-1.pdf.

⁵⁶⁷ İCK m. 308/2: “*Fail, doğru beyanda bulunmasının kendisini veya yakınlarını cezai kovuşturma riskine maruz bırakacağı için yalan bir beyanda bulunmuşsa (Madde 306 ve 307), hâkim cezada indirim yapabilir.*”

⁵⁶⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. “Üçüncü Bölüm, I, C” başlığı altında yer alan açıklamalar.

⁵⁶⁹ Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 446.

aya kadar olacak şekilde belirlenecekti. Anlaşıldığı üzere eski Kanun döneminde etkin pişmanlık olarak cezada bir indirim öngörülmüş idi.

5237 sayılı TCK m. 275/2’de “(2) *Dava hakkında hüküm verilmeden önce gerçeğin söylenmesi halinde, cezaya hükmolunmaz.*” şeklindeki düzenleme ile 765 sayılı TCK’daki eski düzenlemeye, (*dava hakkında hüküm verilmeden önce gerçeğin söylenmesi*) benzer bir hükme yer verilmiş; ancak etkin pişmanlığın neticesinde hükmolunacak cezalar bakımından farklılığa gidilmiştir. Hükme göre ilk derece hukuk mahkemesinde görülmekte olan dava hakkında hüküm verilmeden önce gerçeğin söylenmesi halinde cezaya hükmolunmayacaktır. Etkin pişmanlık hali olarak eski düzenleme ile benzer olan fıkra hükmünün cezaya olan etkisi bakımından farklılık getirilmiştir ve bu halde cezaya hükmolunmayacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla burada bu halin gerçekleşmesi neticesinde mahkemenin takdiren kullanacağı bir yetkisi olmayıp; faile ceza verilememesi zorunluluk arz etmektedir.

Maddenin üçüncü fıkrasında ise 765 sayılı TCK m. 287’de yer verilmemiş olan yeni bir etkin pişmanlık hali düzenlenmiştir. Buna göre hükmün icraya konulmasından veya kesinleşmesinden önce gerçeğin söylenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında indirilerek uygulanacaktır. Burada da ikinci fıkrada olduğu gibi etkin pişmanlığın gerçekleşmesi durumunda mahkemenin takdir yetkisini kullanması söz konusu olmayıp, cezanın yarı oranında indirilmesi bir zorunluluk arz etmektedir. Bu fıkrada etkin pişmanlığın görünümü olarak iki farklı durum aynı hukuki sonucu doğuracak şekilde kanun koyucu tarafından eşdeğer kabul edilmiştir.⁵⁷⁰

Failin, maddenin üçüncü fıkrasında düzenlenmiş olan etkin pişmanlıktan yararlanabilmesi için, icraya konulmasından veya kesinleşmesinden önce gerçeğin söylenmesi gereken *hüküm* ile hukuk davasında verilecek hükmün mü yoksa yalan yere yemin edildiği iddiası ile başlamış olan ceza davasında verilecek olan hükmün mü kastedildiğine dair madde metninde bir netlik yoktur. Bir hükmün icraya konulması ile hukuken ifade edilmek istenenin bu anlamda tespiti, bu fıkra hükmünün uygulanması bakımından belirleyici olacaktır.

Hukuk yargılamasında hüküm, davayı esastan çözümleyen, taraflar arasındaki uyuşmazlığı sona erdiren esasa ilişkin nihai bir karar olmakla birlikte; mahkemenin

⁵⁷⁰ Ünver, *TCK’da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar*, 246.

verdiği her karar da hüküm değildir.⁵⁷¹ Dolayısıyla yargılamaya son veren ve hâkimin davadan elini çekmesi sonucunu doğuran esasa ilişkin kararlar *hüküm* niteliğindeki nihai kararlardır.⁵⁷² Bu bağlamda HMK m. 227'ye göre teklif olunan yemin üzerine, *-yalan yere edilip edilmediğinden bağımsız olarak-* yemin eden taraf iddiasını kendi lehine ispatlamış olacaktır ve bunun üzerine verilen karar hüküm niteliğindedir. Bu aşamada verilen hüküm, HMK m. 341/1⁵⁷³ hükmü gereğince istinafa tabi olsa da artık TCK m. 275/2 hükmünde düzenlenmiş olan etkin pişmanlık hükümleri uygulama alanı bulamayacaktır. Medeni yargılama hukukunda hükmün kesinleşmesi ise HMK m. 303'te düzenlenmiştir. Maddede şekli anlamda ve maddi anlamda kesin hüküm ele alınmıştır. Bir hükmün kesin hüküm olabilmesi, diğer bir ifadeyle hükmün kesinleşmesi, öncelikle şekli anlamda kesinleşme ile olur.⁵⁷⁴

TCK m. 275'in üçüncü fıkrasında etkin pişmanlıktan faydalanılacak aşamalar olarak hükmün icrası veya kesinleşmesine ayrı ayrı yer verildiği görülmektedir. Yalan yere yemin suçunun, bir hukuk davasında işlenebilecek olması ve bu kapsamda da verilecek olan hukuk davası hükmünün niteliğine göre kanun koyucu bir etkin pişmanlık düzenlemesine gitmiştir. Buna göre hukuk davasında bir hüküm verildiği andan itibaren kural olarak icrailik kazanmakta, bir diğer ifadeyle bu hükmün icra edilebilmesi için şekli anlamda kesinleşmesi kural olarak gerekli değildir; ancak bu durum her hüküm için geçerli olmayıp bazı hükümlerin icra edilebilmesi kesinleşmiş olmalarına bağlıdır.⁵⁷⁵

Yalan yere yemin suçunda m. 275/3'te düzenlenen etkin pişmanlığın sanık hakkında uygulanabilmesi için icraya konulması gereken hükmün, hukuk

⁵⁷¹ Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 334.

⁵⁷² Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 335.

⁵⁷³ **İstinaf yoluna başvurulabilen kararlar MADDE 341-** "(1) İlk derece mahkemelerinin aşağıdaki kararlarına karşı istinaf yoluna başvurulabilir: a) Nihai kararlar. b) İhtiyati tedbir ve ihtiyati haciz taleplerinin reddi kararları, karşı tarafın yüzüne karşı verilen ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz kararları, karşı tarafın yokluğunda verilen ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz kararlarına karşı yapılan itiraz üzerine verilen kararlar."

⁵⁷⁴ Şekli anlamda hükmün kesinleşme ihtimalleri şekli anlamda kesinliğin meydana gelmesi de farklı şekillerde olabilir. Verildiği anda kesin olan nihai kararlar (HMK m. 341/2), diğer ifadeyle istinaf edilemeyen kararlar, istinaf edilebilen ancak süresi içerisinde (HMK m. 345) istinaf yoluna başvurulmamış nihai kararlar, temyiz edilemeyen istinaf kararları (HMK m. 353/a, 362), istinaf yoluna başvurudan feragat edilmesi (HMK m. 349) ile istinaf mahkemesinin nihai kararlarına karşı süresi içerisinde (HMK m. 361) temyiz yoluna başvurulmaması, istinaf mahkemesinin nihai kararı hakkında temyiz yoluna başvurmadan feragat edilmesi (HMK m. 366), istinaf mahkemesinin nihai kararının temyiz edilmesi ile birlikte Yargıtay'ın istinaf mahkemesi kararını onaması ile kesinleşir. Bkz. Kuru, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 351 vd.

⁵⁷⁵ Arslan vd., *Medeni Usul Hukuku*, 736. Ayrıca HMK m. 350 ve m. 367'de istinaf ve temyiz başvurularının, kararın icrasını durdurmayaacağı hüküm altına alınmıştır.

mahkemesindeki davada verilen nihai karar olduğu öğretide yerinde ve haklı olarak ifade edilmiştir.⁵⁷⁶ Zira icra edilebilir bir mahkeme hükmü ile ceza davasında verilen bir nihai karar anlaşılmalıdır. Aynı şekilde yalan yere yemin suçunda etkin pişmanlığın diğerkalının uygulanabilmesi için kesinleşmesi gereken hüküm, hukuk davasında verilecek olan hükümdür. Zira suç, hukuk davasında görülen yargılama esnasında işlenmiştir ve fail, hükmün kesinleşmesi ile hukuk alanında haksız bir durum elde etmiş olacaktır.

Kanaatimizce bu durumun önüne geçmek için bu yönde bir düzenleme yapıldığı düşünülebilirse de, ceza davasının kesinleşmesinin öncesinde failin kendi hür iradesi ile gerçeğı söylemesi durumunda da etkin pişmanlık hükümlerinin Kanunda öngörölmesi gerekip gerekmediğı sorusuna bir yanıt verilebilir. Böyle bir düzenlemeye yer verilmemiş olması yerinde bir tercihtir ve olması gereken hukuk açısından da böyle bir hükme gerek bulunmamaktadır. Zira aksinin kabulü, hukuk yargılamasında yalan yere yemin ederek kendisine haksız yere bir menfaat elde eden, verilen hüküm kesinleşerek icra edilinceye kadar sessiz kalan failin, kendi lehine verilen hükmün kesinleşmesi ya da icrasından sonraki bir safhada, devam eden ceza yargılamasında alacağı cezanın indirilmesi maksadıyla etkin pişmanlık yoluna başvurması, etkinlik pişmanlık hükümlerinin öngörölme mantığı ile örtüşmemektedir.

3. TMK m. 184/1-2'nci Fıkralarındaki Düzenlemelerin Ceza Hukuku Açısından Değerlendirilmesi

TMK m. 184, boşanma davalarında uygulanacak yargılama usulüne ilişkin kanun koyucunun özel olarak getirmiş olduğı bir düzenlemedir. İlgili düzenlemeye göre boşanma davalarında, medeni yargılama hukukunda geçerli olan ilkelere, *re'sen araştırma, vicdani kanaate göre hüküm verme, yemin ve ikrar kesin delillerinin uygulanamaması ve delillerin serbestçe değerlendirilmesi ilkeleri* dolayısıyla bazı istisnalar getirilmiştir.

Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenmiş olan boşanma sebeplerinin varlığı durumunda eşler hakkında görölcek olan boşanma davaları, özel hukuktan kaynaklanan bir uyuşmazlık olması dolayısıyla esasında TCK m. 275 lafzı kapsamında bir hukuk davasıdır.

⁵⁷⁶ Ünver, *TCK'da Düzenlenen Adliyyeye Karşı Suçlar*, 246.

Yalan yere yemin suçu açısından TMK'nın 184'üncü maddesinin ikinci bendinde hâkimin, boşanma davası ile ilgili olgulara dair taraflardan birinin istemi üzerine yemin teklifinde bulunması halinde karşı tarafa yemin öneremeyeceği hüküm altına alınmıştır.⁵⁷⁷ Bununla birlikte taraflardan birinin, bir şekilde yemin deliline başvurusu durumunda, yemin eden kişinin eyleminin TCK m. 275 kapsamında bir suç olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği üzerinde ayrıca durulması gerekir.

Örneğin boşanma davasının taraflarından bayan A'nın, boşanma sebebinin dayanağı olan ve boşanmak istediği davalı eşi B'ye ait bir vakıayı ispatlayamaması nedeniyle A tarafından B'ye o vakıaya dair bir yemin teklif edilmiştir. B de, yargılama esnasında mahkeme huzurunda, esasında boşanma davasının konusu olan bu duruma gerçekte kendisi sebep olduğu halde eşinden boşanmak istemediği için bu olayı gerçekleştirmediğine dair bir yemin etmiştir. Bu durumda B'nin hareketine yalan yere yemin suçu açısından bakıldığında, hareketin tipik görüldüğü; zira boşanma davasının bir hukuk davası olması, davada davalı taraf olan B'nin yalan yere yemin ettiği de dikkate alındığında hareketin tipik olduğu düşünülebilir. Kaldı ki TCK m. 275'te düzenlenmiş olan suç, netice bakımından sırf hareket suçu olup bu suçun oluşması için hâkimin, yemin delilinin kullanılarak yemin eden tarafın iddiasını ispat etmesi üzerine bir karar vermesi de gerekmemektedir.⁵⁷⁸

Yargıtay kararına⁵⁷⁹ konu bir olayda yüksek mahkeme, 743 sayılı mülga Medeni Kanun'un 4721 sayılı Medeni Kanun'un 184'üncü maddesine denk gelen 150'nci maddesine göre boşanma davalarında karşı tarafa yemin teklifinde bulunulamayacağı ve bu hükmün emredici nitelikte olduğu, buna rağmen davacı tarafın davalıya yemin teklifine hakkı bulunduğu şeklinde bir hatırlatma yapılması; ancak davacının kabul etmemiş olmasının davanın reddi sebebi yapılmasını usul ve kanuna aykırı bulmuştur.

Yukarıda verilen örnek ile ya da Yargıtay kararındaki gibi bir durum ile karşılaşıldığında olay, *suçun konusu* bağlamında ele alınarak değerlendirilebilir. Suçun konusu başlığı⁵⁸⁰ altında da ifade edildiği üzere yalan yere yemin suçunun oluşabilmesi

⁵⁷⁷ Madde metninde hâkimin, re'sen yemin teklifinde da bulunamayacağı düzenlenmiş olsa da 6100 sayılı HMK 'da hâkimin re'sen teklif edeceği yemin düzenlenmediği için, TMK m. 184/2-b'deki bu hüküm konusuz kalmıştır. Bkz. Ferhat Çelik, *Boşanma Davalarında İspat ve Deliller*, Ankara 2021, s. 131.

⁵⁷⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. "İkinci Bölüm, I, C, 1, e" başlığı altında yer alan açıklamalar.

⁵⁷⁹ Y. 2. HD, 1974/8006 E, 1974/516 K, 31.01.1974 T. UYAP Bilişim Sistemi, e.t. 18.05.2022.

⁵⁸⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. "İkinci Bölüm, I, C, 1, c, b), (i)" başlığı altında yer alan açıklamalar.

için HMK hükümlerine göre şekli, şartları ve yemin edilecek konu itibarı ile içeriği yönünden Kanun'a uygun bir yemin usul işleminin varlığı gereklidir. Örnekte gerçekleştirilen eylem, her ne kadar bir hukuk davasında taraf sıfatına sahip bir kişi tarafından, gerçeğe aykırı şekilde gerçekleştiriliyor olsa da TMK m. 184 hükmünde, bu madde ile düzenlenenler saklı kalmak üzere HMK hükümlerinin boşanma davalarında uygulanacağı belirtilmiş; bu maddede düzenlenmiş olan yemin delilinin önerilemeyeceği de amir hükümle düzenleme altına alınmıştır. Bu nedenle boşanma davasında bir şekilde de olsa teklif edilen ve yerine getirilen yemin, yalan yere yemin suçunun konusunu oluşturan bir yemin olmayacağı için eylem, konu unsuru yönünden eksik olacaktır. Dolayısıyla da burada işlenemez suçun söz konusu olduğu söylenebilir. Hakeza verilen Yargıtay kararı bakımından da aynı sonuca varmak gerekir. Kaldı ki Yargıtay kararında da haklı olarak belirtildiği üzere, yemin delilinin kullanılamayacağı bu tarz bir uyumsuzlukta, yeminden kaçınıldığı gerekçesiyle ilk derece mahkemesince davanın reddinin de usul ve yasaya aykırılık teşkil edeceği ayrıca belirtilmelidir.

Suçun konusunun olup olmaması bağlamında, öğretide üzerinde tartışma bulunan hususlardan biri de suçun konusunun olmaması ihtimalinde teşebbüs hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı meselesidir.⁵⁸¹ Suçun konusunun bulunmama ihtimalinde suça teşebbüs hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı konusu çalışmamızın “Teşebbüs” başlığı altında değerlendirileceğinden, tekrara düşülmemesi amacıyla burada ayrıca yer verilmemiştir.⁵⁸²

4. Kusurluluğu Etkileyen Hallerin İncelenmesi

TCK'nın Birinci Kitabının İkinci Kısımının İkinci Bölümü altında m. 24 ila 34 arasındaki düzenlemeler ile 5271 sayılı CMK m. 223/3'teki hüküm birlikte ele alındığında kusurluluğu etkileyen halleri; *hukuka aykırı ve fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi, zorunluluk hali, meşru savunmada sınırın aşılması, cebir ve tehdit dolayısıyla irade yeteneğinin etkilenmesi, haksız tahrik, kusurluluğu etkileyen hata halleri, yaş küçüklüğü, sağır ve dilsizlik, akıl hastalığı ve geçici nedenler, alkol ve uyuşturucu madde etkisinde olma* şeklinde sıralamak mümkündür. Failin kusuruna etki edecek bu hallerin yalan yere yemin suçu bağlamında değerlendirilmesi faydalı olacaktır. Bu kapsamda

⁵⁸¹ Suçun konusunun bulunmama ihtimalinde suça teşebbüs hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı konusu *Teşebbüs* başlığı altında değerlendirilecektir.

⁵⁸² Ayrıntılı bilgi için bkz. “İkinci Bölüm, I, E, 1, a” başlığı altında yer alan açıklamalar.

kusurluluğu etkileyen her halin yalan yere yemin suç tipinde görünüp görünemeyeceğine ayrı ayrı değinilecektir.

a. Hukuka Aykırı Fakat Bağlayıcı Emir Altında Edilen Yalan Yere Yemin Bakımından

TCK m. 24'ün ikinci fıkrasında “*hukuka aykırı fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi*” düzenlenmiştir. Buna göre yetkili bir merciden verilen ve yerine getirilmesi zorunlu olan bir görevi uygulayan kimse, bu hareketinden dolayı sorumlu olmayacaktır. Kusurluluğu etkileyen bu hale, idare içerisinde hiyerarşi denetimi kapsamında rastlanılabilir. Zira hiyerarşi yetkisi kapsamında üst, asta emir verme yetkisine sahiptir.⁵⁸³ Verilen emir, hukuka uygun ise emri yerine getirenin eylemi TCK m. 24/1⁵⁸⁴ kapsamında hukuka uygun olacaktır; ancak emir hukuka aykırı ise Anayasa m. 137/1’ de⁵⁸⁵ ifade edildiği üzere ast, amirinden aldığı hukuka aykırı emri yerine getirmez ve bu durumu emri veren amirine bildirir. Amir, hukuka aykırı olmasına rağmen bu emrinde ısrar eder ve emrini yazı ile asta bildirirse emir, ast tarafından yerine getirilir. Ne var ki konusu suç teşkil eden bir emir, Anayasa m. 137/2⁵⁸⁶ ve TCK m. 24/3⁵⁸⁷ hükümleri gereğince hiçbir surette yerine getirilemez; emrin yerine getirilmesi durumunda emri veren ile yerine getiren sorumlu olacaklardır.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere kusurluluğu etkileyen bu hal idare hukuku içerisinde gerçekleşecek bir durumdur. İdari teşkilat içerisinde idareyi adli veya idari yargı organları huzurunda temsil etmeye yetkili olacak kişilerin,⁵⁸⁸ bu kapsamda amirlerinden alacakları emir doğrultusunda hareket etmeleri düşünüldüğünde, idarenin özel hukuktan kaynaklanan bir uyumsuzluk kapsamında davacı veya davalı

⁵⁸³ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 411.

⁵⁸⁴ **TCK m. 24/1** - “*Kanunun hükmünü yerine getiren kimseye ceza verilmez.*”

⁵⁸⁵ **Anayasa m. 137/1** - “*Kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfat ve suretle çalışmakta olan kimse, üstünden aldığı emri, yönetmelik, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi, kanun veya Anayasa hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Ancak, üstü emrinde ısrar eder ve bu emrini yazı ile yenilerse, emir yerine getirilir; bu halde, emri yerine getiren sorumlu olmaz.*”

⁵⁸⁶ **Anayasa m. 137/2** - “*Konusu suç teşkil eden emir, hiçbir suretle yerine getirilmez; yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz.*”

⁵⁸⁷ **TCK m. 24/3** - “*Konusu suç teşkil eden emir hiçbir surette yerine getirilemez. Aksi takdirde yerine getiren ile emri veren sorumlu olur.*”

⁵⁸⁸ İdareyi, yargı mercilerinde temsile yetkili kişiler avukatlar, hukuk birimi amirleri, hukuk müşavirleri, muhakemat müdürleri, üst yöneticiler tarafından temsil yetkisi verilen merkez ve taşra birim amirleridir. Bu kimseler mensubu ya da temsilcileri oldukları idari birimleri, yargı mercileri önünde ayrıca bir yetkilendirmeye gerek olmaksızın temsil yetkisine sahiptirler. Detaylı bilgi için bkz. Mehmet Karaarslan, “İdare’nin Yargısal Mercilerde Temsili ve Temsilcilerin Sorumluluğu”, *Ankara Barosu Dergisi*, 2016/3, 425 vd.

olduğu hukuk yargılamasında, idareyi temsile yetkili kişinin teklif olunan veya teklif olunması olası bir yemin üzerine amirin emri doğrultusunda *bu yemini gerçeğe aykırı olarak yerine getirmesinin kendisinden istenilmesi* düşünülebilir. Ancak yargılama sürecinde idareyi temsile yetkili temsilcinin, ister memur olarak isterse vekil olarak idarenin hiyerarşi yetkisi altında olsa da yargılama faaliyeti kapsamında bağımsız olduğu, bu doğrultuda olmak üzere uzmanlığı gerektiren hususlarda hiyerarşik denetim uygulanamayacağı için yargılama sırasında idareyi temsile yetkili kişiye emir ve talimat verilemeyecektir.⁵⁸⁹ Kaldı ki uygulamada gerçeğe aykırı olarak yemin etme konusunda idareyi temsile yetkili kişiye amirleri tarafından bir emir ya da talimat verilse dahi, *konusu suç teşkil edecek olan (Bkz. TCK m. 275)* böyle bir emrin ya da talimatın temsile yetkili kişi tarafından gereğinin yerine getirilmesi Anayasa m. 137/2 ve TCK m. 24/3 gereğince, mümkün değildir. Yapılan tüm bu açıklamalar kapsamında yalan yere yemin suçunda hukuka aykırı ve fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi suretiyle failin kusur yeteneğinin etkilenmesi halinin söz konusu olmayacağı kanaatindeyiz.

b. Cebir, Şiddet, Korkutma veya Tehdit Altında Edilen Yalan Yere Yemin Bakımından

TCK m. 28’de⁵⁹⁰ kusurluluğu kaldıran bir hal olarak cebir ve şiddet, korkutma veya tehdit düzenlenmiştir.⁵⁹¹ Maddede zikredilen cebre, şiddete, tehdide veya korkutmaya maruz kalan bir kimsenin bunların etkisi altında bir suç işlemesi halinde, bu kimsenin, *özgür iradesi aksi yönde davranması beklenemeyecek derecede baskılandığı için kusur yeteneği ortadan kalktığından*, hareketi yapan sorumlu olmayacak; ancak suç işlemen kişi dolaylı fail olarak sorumlu tutulacaktır.⁵⁹² Suç oluşturan hareketi yapan kişinin, kusursuz sayılabilmesi için maruz kaldığı cebir veya tehdidin belirli bir ağırlıkta

⁵⁸⁹ Karaarslan, “İdare’nin Yargısal Mercilerde Temsili ve Temsilcilerin Sorumluluğu”, 449.

⁵⁹⁰ “**Cebir ve şiddet, korkutma ve tehdit**” kenar başlıklı TCK m. 28 hükmü şu şekildedir: “*Karşı koyamayacağı veya kurtulamayacağı cebir ve şiddet veya muhakkak ve ağır bir korkutma veya tehdit sonucu suç işleyen kimseye ceza verilmez. Bu gibi hallerde cebir ve şiddet, korkutma ve tehdidi kullanan kişi suçun faili sayılır.*”

⁵⁹¹ Öğretide bu madde kapsamında cebir ve tehdit kavramlarının kullanılmasının yeterli olacağı, şiddet ve cebir kavramlarının eş anlamlı olduğu, diğer yandan da korkutma ibaresinin, tehdidin bir sonucu olması dolayısıyla ayrıca bu ibareye yer verilmesinin doğru olmadığı savunulmuştur. Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 402.

⁵⁹² Can Canpolat, *Kusur İlkesi Işığında Mazeret Nedeni Olarak Zorlayıcı Cebir* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2016), 252.

olması gerekmektedir. Kanuni ifadesiyle cebrin karşı konulamayacak veya kurtulunamayacak derecede, tehdidin ise muhakkak ve ağır olması gerekmektedir.

Yalan yere yemin suçunu işleyecek bir kimsenin, suçun icra hareketlerini cebir altında gerçekleştirmesi, bu suçun kural olarak mahkemede hâkim huzurunda gerçekleştirileceği dikkate alındığında söz konusu olamayacaktır. Zira mahkemede bir kimsenin cebir altında yemin beyanında bulunması hukuken kabul edilebilecek bir durum değildir. Ancak mahkeme öncesinde davanın tarafı olan kişinin tehdit edilmesi suretiyle irade yeteneği üzerinde hâkimiyet kurulması söz konusu olabileceğinden, şayet bu tehdit muhakkak ve ağır nitelikte ise, yemin usul işlemini gerçeğe aykırı olarak gerçekleştiren taraf, bu eyleminden ötürü kusur yeteneği ortadan kalktığı için sorumlu olmayacaktır. Bununla birlikte ortada yalan yere söylenilerek edilmiş bir yemin ve bunun karşılığında haksızlığa uğramış bir taraf söz konusu olacağından böyle bir ihtimalde, *muhakkak ve ağır bir korkutma veya tehdit* altında bu suçun işlenmesine sebebiyet kişi, “dolaylı fail” sıfatıyla yalan yere yemin suçunun faili olacaktır (Bkz. TCK m. 28/1, c. 2).

c. Haksız Tahrik Altında Edilen Yalan Yere Yemin Bakımından

Ceza sorumluluğunda kusurluluğu azaltan bir neden olarak TCK m. 29’da haksız tahrik düzenlenmiştir. Kişinin haksız bir fiilden kaynaklanan hiddet veya şiddetli bir elemin etkisi altında suç işlemesi hali *haksız tahrik* durumu olup; bu halde kişinin kusurluluğu tamamen ortadan kalkmamakta; fakat normal bir kimseye göre hareketlerini hukukun sınırları dâhilinde yönlendirme yetisi de etkilenmiş olmaktadır.⁵⁹³ Haksız tahrik hükümlerinin fail hakkında uygulanabilmesi için, *haksız bir fiilin bulunması, bu haksız fiilin, fail üzerinde hiddet veya şiddetli eleme neden olması, failin bu hiddet veya şiddetli elem etkisi altında suç işlemesi ve suçun, tahrike neden olan haksız fiili gerçekleştiren kişiye karşı işlenmesi* gerekir.⁵⁹⁴

Haksız tahrike ilişkin hükümler, bütün suçlar bakımından uygulanabilir niteliktedir.⁵⁹⁵ Zira haksız tahrik kurumu, Kanun’un genel hükümler kısmında düzenlenmiş olduğundan herhangi bir ayırım yapılmaksızın bütün suçlar açısından

⁵⁹³ Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 360.

⁵⁹⁴ Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 361 vd.; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 433-434; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 411 vd.

⁵⁹⁵ Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 361; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 409; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 522.

uygulama alanı bulur.⁵⁹⁶ Burada önem arz eden husus ilgili suçun, haksız tahrik kurumunun niteliklerine uygunluğu; bir diğer ifadeyle suçun haksız tahrikin uygulanmasına elverişli olup olmadığıdır.⁵⁹⁷

Örneğin görülmekte olan bir hukuk davası kapsamında karşı tarafa yemin teklif edecek olan tarafın, mahkeme dışında karşı taraf ile karşılaştıkları kalabalık bir ortamda “*senin ne şerefli bir adam olduğun önümüzdeki duruşmada anlaşılacak, şerefli varsa yemin etmezsin*” şeklinde sözler sarf etmesi neticesinde yemini eda edecek olan tarafın herkesin önünde rencide olması ve bu sözler nedeniyle duyacağı elemnin etkisi ile yemini yalan yere etmesi halinde haksız tahrik hükümlerinin uygulanabilmesi mümkün olabilir. Bununla birlikte, söz konusu haksız tahrik eylemleri üzerinden belirli bir zaman geçtikten ve haksız tahrike sebebiyet veren durumların etkisi ortadan kalktıktan sonra yapılan bir yargılama esnasında failin yalan yere etmiş olduğu yemin bakımından, haksız tahrik hükümlerinin uygulanamayacağı da söylenebilir.

d. Yaş Küçüklüğü ve Akıl Hastalığı Bakımından Yalan Yere Yemin Suçunun Değerlendirilmesi

Kusur yeteneği üzerinde etkili olan bir diğer durum da TCK m. 31’de hüküm altına alınan *yaş küçüklüğüdür*. Kusurlu hareket edebilme; haksızlığı, yanlışlığı, kötülüğü anlayabilme ve bu anlayışa göre davranabilme şeklinde ifade edilmektedir. Ancak yaş küçük kimselerin, tam ve olgun bir birey gibi davranabilme yetisi yeterince gelişmediğinden belirli yaş aralığında bulunma hali, kişinin kusuru ile doğrudan bağlantılı olarak kabul edilmektedir.⁵⁹⁸

TCK’da yaş grupları bakımından kişiler, 31’inci maddenin birinci fıkrasında üç grup halinde düzenlenmiştir. Birinci fıkrada birinci yaş grubu şeklinde, on iki yaşına kadar olanlar; ikinci fıkrada ikinci yaş grubu olarak on iki yaşını doldurmuş ancak on beş yaşını doldurmamış olanlar ve üçüncü fıkrada üçüncü yaş grubu olarak on beş yaşını

⁵⁹⁶ Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 409.

⁵⁹⁷ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 361; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 409. Örneğin Y. 1. CD. 01.12.2008, 2008/5346 E, 2008/7646 K. sayılı kararında “*Ancak; oluş ve kabule göre; taksirli suçlarda tahrik hükümlerinin uygulanmasının mümkün olmadığı düşünülmeden, tahrik nedeniyle cezada indirim yapılması suretiyle eksik ceza tayini, Bozmayı gerektirmiştir.*” şeklindeki kararında vurguladığı üzere taksirli suçlar niteliği itibarı ile haksız tahrik altında işlenmesi söz konusu değildir. Y. 1. CD. nin benzer kararı için bkz. 16.05.2007, 2007/2703 E. 2007/3776 K. sayılı kararı. UYAP Bilişim Sistemi e.t. 01.06.2022.

⁵⁹⁸ Artuk vd., *Genel Hükümler*, 556; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 320.

doldurmuş ancak on sekiz yaşını doldurmamış olanlar hüküm altına alınmıştır. Birinci yaş grubunda yer alan çocukların ceza sorumluluğunun olmadığı karine olarak kabul edilmiştir. İkinci yaş grubunda yer alanlar için işledikleri fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamama veya hareketlerini yönlendirme yeteneği her bir olay için ayrı ayrı olmak üzere değerlendirilmek suretiyle fiilin hukuki anlam ve sonuçları ile hareketlerini yönlendirme yeteneklerinin gelişip gelişmediğine göre bir değerlendirme yapılacağı düzenleme altına alınmıştır. Dolayısıyla bu yaş grubunda yer alan kişinin kusur yeteneği olabileceği gibi böyle bir yeteneğinin olmama ihtimali de mümkündür. Üçüncü yaş grubunda yer alan kişilerin ise kusur yeteneğine sahip oldukları; ancak yaşları itibarıyla işledikleri suçlarda irade yeteneklerinin zayıf olduğu kabul edilmiştir.

Yalan yere yemin suçunun faili incelenirken bu suçun failinin *Yemini yerine getirecek kimseler* başlıklı HMK m. 232/1'deki düzenlemeye göre bir hukuk davasının tarafı sıfatına sahip kimseler olabileceğini belirtmiştik. Maddenin ikinci fıkrasında istisnai nitelikteki düzenlemeden ergin olan kimselerin yemin edebileceği anlaşıldığından kanunen belirli bir yaşı tamamlayanların ancak bu suçun faili olabileceği sonucuna ulaşılmaktadır. Ergin olma kişinin yaşı ile ilgili bir durum olup TMK m. 11/1'e göre erginlik, on sekiz yaşının tamamlanması ile başlayan bir hukuki statüdür. Ancak maddenin ikinci fıkrasında evlenmenin de kişiyi ergin kılacağı belirtildiğinden, TMK m. 124/1'e göre olağan evlenme yaşı olan on yedi, ikinci fıkrada belirtilen olağanüstü evlenme yaşı olan on altı yaşlarının tamamlanması ile yapılacak evlenmeler de kişiyi ergin kılmış olacaktır. Ayrıca TMK m. 12'de on beş yaşını tamamlamış olan kişilerin de mahkeme kararı ile ergin kılınmalarına imkân tanınmıştır. Dolayısıyla bu kimselerin, davanın tarafı olarak kendilerine yöneltilen yemin teklifini gerçeğe aykırı olarak yerine getirmeleri halinde, söz konusu kişiler de bu suçun faili olacaklardır. Yine HMK m. 232/3 hükmüne göre ergin olmayan veya kısıtlı olan kimselere bizzat dava hakkı tanındığı durumlarda⁵⁹⁹ bu kimseler de yine yalan yere yemin suçunun faili olabileceklerdir.

Yapılan açıklamalar ışığında, kural olarak yeminin, olağan yolla ergin olan yani on sekiz yaşını tamamlamış olan hukuk davasının tarafınca yerine getirilecek bir usul işlemi olduğu söylenebilecektir. Dolayısıyla kusurluluğu etkileyen bir hal olarak yaş

⁵⁹⁹ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. "İkinci Bölüm, I, C, 1, a, 2)" başlığı altında yer alan açıklamalar.

küçüklüğü, yalan yere yemin suçuna konu olan hukuk yargılamasındaki yemin usul işlemi bakımından kural olarak zaten uygulama alanı bulamayacaktır.

Bununla birlikte yukarıda da belirtildiği üzere TMK m. 11/2 ve m. 12 hükümlerine göre ergin kılınan veya HMK m. 232/3'e göre ergin olmadığı halde kendisine dava hakkı tanınan bir kimsenin, yemin usul işlemini bizzat kendisinin yapabildiği hallerde, bu kişilerce gerçeğe aykırı şekilde bir yemin eda edilirse, bu kişiler TCK m. 275 anlamında suçun faili olacaktır. Ancak bu kişilerin, yalan yere yemin suçunun faili olması, ceza yargılamasında haklarında yaş küçüklüğü nedeniyle indirim yapılmasına engel teşkil etmeyecektir. Zira TMK m. 11/2 ve m. 12 hükümlerine göre ergin kılınma hali, ilgisine etki itibarı ile kanunen belirli işlemlerde aranan yaş şartlarının da sağlanması sonucunu beraberinde getirmeyecektir.⁶⁰⁰ Bu nedenle söz konusu kişiler, her ne kadar ergin kılınsa da bu ergin kılınma hali, kendiliğinden kişinin on sekiz yaşını doldurduğu anlamına gelmeyeceğinden;⁶⁰¹ yargılama esnasında eda edilen yeminin TCK m. 275 kapsamında bir suç teşkil ettiği hallerde, TCK m. 31 hükmü çerçevesinde haklarında indirim uygulanması yoluna gidilecektir. Aynı sonucun HMK m. 232/3 kapsamında ergin olmadıkları ve TMK m. 11/2 ya da m. 12'ye göre ergin kılınmadıkları halde, kendilerine dava hakkı tanınan konularda yemin eden kişiler bakımından da geçerli olması gerekir. Bu nedenle HMK m. 232/3 kapsamında kendisine tanınan alanlarda bizzat yemin eda eden kişinin, yalan yere yemin suçunu işlemesi durumunda, TCK m. 31 hükmü kapsamında indirimden yararlanması mümkün olacaktır.

Bu kapsamda TCK'da kabul edilen yaş gruplarına göre bir değerlendirme yapıldığında ikinci yaş grubunda yer alan (oniki yaşını doldurmuş fakat onbeş yaşını doldurmamış olan) küçükler açısından, bu kimselerin dava ehliyetlerinin var olduğu⁶⁰² ve taraf ehliyeti kapsamında hukuk davasında davalı sıfatına sahip olduğu hallerde, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayabilme ve davranışlarını yönlendirme yetenekleri yeterince gelişmişse bu kimseler hakkında, bu yaş grubuna ilişkin TCK m. 31/2 gereğince hükmedilecek hapis cezasının yarısının indirilmesine hükmedilecektir.

⁶⁰⁰ Baygın, Nar, *Medeni Hukuk Dersleri – I, Başlangıç Hükümleri ve Kişiler Hukuku*, 350.

⁶⁰¹ Şöyle ki; TCK m. 6/1-b hükmüne göre çocuk, on sekiz yaşını tamamlamamış olan kimse şeklinde tanımlanmıştır. Benzer bir düzenlemeye 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun (RG. 15.7.2005 / 25876) *Tanımlar* başlıklı üçüncü maddesinde yer verilmiştir. Maddenin birinci fıkrasının (a) bendin hükmünde on sekiz yaşının doldurulmasından önce ergin kılınmış olsa bile kişinin çocuk kabul edildiği açık şekilde hükme bağlanmıştır.

⁶⁰² Bkz. “Birinci Bölüm, I, D, 3, a, 1) ve Birinci Bölüm, I, D, 3, b, 1)” başlığı altındaki açıklamalar.

Üçüncü yaş grubunda yer alan (onbeş yaşını doldurmuş fakat onsekiz yaşını doldurmamış olan) küçükler bakımından ise bu kimseler medeni ehliyet bakımından sınırlı ehliyetsizler sınıfında⁶⁰³ yer almaları münasebetiyle tek başlarına hukuk davasında yemin usul işlemini gerçeğe aykırı olarak gerçekleştirmeleri durumunda haklarında TCK m. 31/3 hükmü gereğince haklarında, hapis cezasının üçte birinin indirilmesine hükmedilecektir.

Yaş küçüklüğüne ilişkin birinci grup yaş aralığında yer alan kimseler, her ne kadar taraf ehliyetine sahip olsalar da bu kimselerin tek başlarına yemin usul işlemini yerine getirmeleri HMK hükümlerince mümkün olmadığı için; bu kişiler fail olarak zaten nitelendirilemeyecek ve dolayısıyla cezalandırmada yaş küçüklüğü nedeniyle indirim hükümlerinden TCK m. 31/1 de uygulama alanı bulmayacaktır.

Akıl hastalığı, kusurluluğu ortadan kaldıran bir diğer neden olarak TCK m. 32’de düzenlenmiştir. Buna göre gerçekleştirdiği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını, akıl hastalığı nedeni ile algılayamayan veya bu suç ile ilgili hareketlerini yönlendirme yeteneği önemli ölçüde azalmış olan kişiye ceza verilmeyecektir. Çünkü bu kimse akli melekeleri itibari ile sağlıklı olmadığı için davranışlarının hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamamakta ve aynı zamanda davranışlarını hukukun gereklerine göre yönlendirememektedir. Bu halde bulunan bir kimsenin gerçekleştirdiği hareket suç vasfını taşısa da bu kişinin kusur yeteneği olmadığı kabul edildiğinden hakkında cezai yaptırım uygulanmayacaktır.⁶⁰⁴ HMK m. 232/2 hükmüne göre kısıtlı bir kimse adına kanuni temsilcisi tarafından yemin eda olunacak veya iade edileceğinden akıl hastası olan bir kimsenin yalan yere yemin suçunun faili olması mümkün olmayacaktır. TMK’da vesayeti gerektiren haller düzenlemiş, m. 405/1’de akıl hastalığı veya akıl zayıflığı nedeni ile kısıtlamaya ilişkin hükme yer verilmiştir. Maddeye göre akıl hastalığı veya akıl zayıflığı dolayısıyla kendi işlerini göremeyen, korunma ve bakım için sürekli olarak yardıma muhtaç olan veyahut başkalarını tehlikeye sokan her ergin kısıtlanacaktır. Dolayısıyla akıl hastası bir kimse taraf ehliyetine sahip olduğundan bir hukuk davasının tarafı olabilecek ise de fiil ehliyeti olmadığı için yemin usul işlemi onun adına HMK m. 232/2 gereğince kanuni temsilci tarafından eda veya iade edilecektir.

⁶⁰³ Bkz. “Birinci Bölüm, I, D, 3, b, 1)” başlığı altındaki açıklamalar.

⁶⁰⁴ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 326-327.

e. Sağır ve Dilsizler Bakımından Yalan Yere Yemin Suçunun Değerlendirilmesi

TCK m. 33'te düzenlenen sağır ve dilsizlik, kusurluluğu etkileyen bir diğer durumdur. Madde gerekçesinde doğuştan yoksun olunması veya küçük yaşlarda işitme yeteneğinin kaybedilmesi halinde bireyin algılama yeteneğinin yeterince gelişmeyeceği ifade edilerek aslında sağır ve dilsizliğin, kusurluluğu etkileyen hal olmasının sebebi ortaya konulmuştur. Bu halde bulunan kimselerin işledikleri suçlardan ötürü ceza sorumlulukları, fiili işledikleri andaki yaşları ölçü alınmak suretiyle belirlenmekte; böylece yaşı küçüklerin sorumluluklarının tespitine benzer bir düzenleme getirilmiştir.⁶⁰⁵ Maddeye göre on beş yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizlerin kusur yeteneğinin olmadığı kabul edilmiştir. On beş yaşını tamamlamış olup on sekiz yaşını tamamlamamış olan sağır ve dilsizlerin ise her somut olaya göre işledikleri suçta kusur yeteneğinin olup olmadığı araştırılmak suretiyle kusurluluk tespiti yapılması benimsenmiş, on sekiz yaşını tamamlayıp yirmi bir yaşını tamamlamayan sağır ve dilsizlerin ise kusur yeteneklerinin tam olduğu kabulüyle birlikte işledikleri suçlarda verilecek cezanın indirilerek uygulanması kabul edilmiştir.

HMK m. 234 hükmünde açıkça *sağır ve dilsizlerin yemini* düzenleme altına alınmıştır. Söz konusu hükmün birinci fıkrasında okuma ve yazma bilen sağır ve dilsizlerin, yemin hakkındaki beyanlarını yazıp imzalayarak, hükmün ikinci fıkrasında ise okuma ve yazma bilmeyenlerin işaretlerinden anlayan bir bilirkişi aracılığı ile yemin edecekleri düzenlenmiştir. Bu hükümlere göre sağır ve dilsizler kendileri yemin edebileceklerinden bu kimseler Kanun gereğince yalan yere yemin suçunun faili de olabilirler. Ancak TCK m. 33'teki düzenlemeye göre on beş yaşına kadar olan bir sağır ve dilsizin kusur yeteneği olmadığı için yemin usul işlemi HMK m. 232/2 gereğince onun adına kanuni temsilcisi tarafından yerine getirilecektir. Diğer yaş gruplarına dâhil olan sağır ve dilsizlerin taraf oldukları hukuk davasında kendilerine yöneltilen yeminin gerçeğe aykırı şekilde gerçekleştirilmesi durumunda, sağır ve dilsiz kimsenin dâhil olduğu yaş grubuna göre Kanun'da belirlenen oranda indirim yapılmak suretiyle ceza uygulanacaktır. Yirmi bir yaşını tamamlamış olan sağır ve dilsizler açısından ise yaşın

⁶⁰⁵ Bkz. TCK m. 33 madde gerekçesi.

ceza sorumluluğu üzerinde, diğer bir ifadeyle kusurlulukları üzerinde bir etkisi olmadığı kabul edilmiştir.⁶⁰⁶

f. Hata Bakımından Yalan Yere Yemin Suçunun Değerlendirilmesi

TCK'da kusurluluğu etkileyen bir diğer durum olarak m. 30/4'te düzenlenmiş olan yasak hatasına yer verilmiştir. İlgili fıkra göre kişi, gerçekleştirdiği hareketin hukuk düzenine aykırı olduğu, diğer bir ifadeyle yasaklanmış bir hareket olduğunu bilmemektedir.⁶⁰⁷ Burada dikkat edilmesi gereken durum kişinin, yapmış olduğu hareketin bir haksızlık oluşturduğu hususunda bilgisinin olmasına rağmen bu hareketinin hukuk düzeninde yasak olmadığına dair inancının olması ve bunun kişinin hatası olarak karşımıza çıkmasıdır.⁶⁰⁸ Kişinin, bu hatasından yararlanması, yani kusurluluğunun etkilenmesi suretiyle hakkında cezaya hükmedilmemesi için madde metninde de belirtildiği üzere onun bu hatasının kaçınılmaz olması gerekmektedir. Hatanın kaçınılmaz olup olmadığının da kişinin bilgi düzeyi, eğitimi, içinde bulunduğu sosyal ve kültürel çevre şartları dikkate alınmak suretiyle belirleneceği madde gerekçesinde ifade edilmiştir.

Yemin usul işleminin şeklinin düzenlendiği HMK'nin 233'üncü maddesinin ikinci fıkrasında hâkimin, yemin edecek tarafı, hangi konuda yemin edeceği, yeminin anlam ve önemi hususlarında bilgilendireceği, ayrıca yemin edecek tarafın yemin işlemini yalan yere gerçekleştirmesi halinde cezalandırılacağı hususunda dikkatini çekeceği düzenlenmiştir. HMK'deki bu düzenleme, yalan yere yemin etme iradesine sahip kişinin hataya düştüğü yönündeki bir iddiasını ortadan kaldıracak niteliktedir. Örneğin yemin usul işlemini gerçeğe aykırı şekilde yerine getirme düşüncesine sahip olan taraftaki kişinin, yalan yere yemin etmek suretiyle gerçekleştireceği hareketin bir haksızlık olduğunu; ancak bireyin kendi lehine hareket etmesinin doğal bir durum olacağından bahisle kendisinin gerçeğe aykırı şekilde yemin etme hareketinin hukuk kuralları ile yasaklanmadığı düşüncesinde bulunması düşünülebilirse de HMK m. 233/2 hükmü karşısında yalan yere yemin etme düşüncesindeki bu kişinin kusurluluğunun tam olacağı, dolayısıyla kişi hakkında haksızlık hatasına ilişkin hükümlerin uygulanamayacağı kanaatindeyiz.

⁶⁰⁶ Bkz. TCK m. 33 madde gerekçesi.

⁶⁰⁷ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 369.

⁶⁰⁸ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 370.

E. Suçun Özel Görünüş Halleri

1. Teşebbüs

a. Genel Olarak

Arapça kökenli bir kelime olan teşebbüs sözlükte “*girişim, girişme*” şeklinde tanımlanmıştır.⁶⁰⁹ Ceza hukukunda ise teşebbüs, “*suç tanımında belirlenmiş olan fiilin icrasına elverişli hareketlerle başlanılmış olmakla birlikte bu fiile ilişkin icra hareketlerinin tamamlanamaması veya icra hareketleri tamamlanmış olmakla birlikte, suç tipinde ayrı bir unsur olarak belirlenmiş olan hallerde neticenin gerçekleşmemiş bulunması*” olarak tarif edilebilir.⁶¹⁰ 5237 sayılı TCK’da ise teşebbüse ilişkin düzenlemeye m. 35’te yer verilmiş olup maddede teşebbüs “*Kişi, işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlanamaması*” şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanıma göre teşebbüste, manevi unsur açısından tamam olan bir suçun maddi unsurları itibari ile eksik kalması söz konusudur.⁶¹¹ Suçun maddi unsuru itibari ile eksik kalan husus sırf hareket suçlarında icra hareketlerinin tamamlanamaması iken, neticenin ayrıca bir unsur olarak arandığı neticeli suçlarda ise ya icra hareketlerinin tamamlanamaması ya da icra hareketlerinin tamamlanmasına rağmen neticenin meydana gelmemesidir.⁶¹²

⁶⁰⁹ <https://sozluk.gov.tr/>.

⁶¹⁰ Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 616-617.

⁶¹¹ Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 416; Devrim Aydın, “Suça Teşebbüs”, *AÜHFD*, 55/1 (2006), 87.

⁶¹² Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 416.

Teşebbüs aşamasında kalmış bir suçtan ötürü cezalandırmaya gidilmesini açıklamaya yönelik objektif⁶¹³, sübjektif⁶¹⁴ ve karma teoriler⁶¹⁵ ileri sürülmüştür.⁶¹⁶ 5237 sayılı TCK'nın da teşebbüs için kişinin kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlamış olmasının aranması, doğrudan icraya başlanıldığının kabulü için de suçun kanuni tarifi ile belirli bir yakınlık ve bağlantı içerisinde bulunan hareketlerin yapılması gerektiğini kabul etmiş olması⁶¹⁷ dolayısıyla da objektif teorinin benimsendiği anlaşılmaktadır.⁶¹⁸

Türk ceza hukukunda teşebbüs aşamasında kalmış suçların cezalandırılması hususunda bahsedilen teorilerin tek başlarına yeterli olmayacağı ve fakat her iki teorinin de etkili olduğu ifade edilmiş, teşebbüsün hem failin tehlikeliliği hem de korunan hukuki değer üzerinde meydana getirdiği tehlike dolayısıyla cezalandırılması gerektiği görüşü ileri sürülmüştür.⁶¹⁹ Bir diğer görüşte ise teşebbüsün cezalandırılmasının sebebinin, teşebbüsün hukuki niteliği ile birlikte çözülmesi gerektiği, teşebbüsün tamamlanmış suça ait hükmü genişleten ve bu nedenle onu tamamlayan bir hüküm olması dolayısıyla da tamamlanmış suçtan tamamıyla ayrı bir hukuki varlığı olmadığı, böylece teşebbüsün neden cezalandırıldığını anlamak için tamamlanmış suçun hangi sebepten ötürü

⁶¹³ Bir diğer ismi ile hukuki değer üzerinde meydana getirilen tehlike teorisine göre teşebbüs halinde kalan suç, korunan hukuki değeri tehlikeye soktuğu için cezalandırılmak istenmektedir. Bu teoride teşebbüste kalan suçun cezalandırılma sebebi, failin iradesinde değil, hareketin suç tipine uygun neticeyi meydana getirmek bakımından göstermiş olduğu tehlikede yer almaktadır. Neticeyi meydana getirmeye elverişli olmayan hazırlık hareketleri bu nedenle cezalandırılmayacaktır. Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 622; Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 417; Aydın, “Suça Teşebbüs”, 90.

⁶¹⁴ Failin tehlikeliliği olarak da isimlendirilen bu teoride teşebbüs, failin tehlikeli halini gösteren bir belirti olarak görülmektedir. Failin, hareketi ile tehlike arz eden bir kişiliği olduğu, hukuk düzeni açısından da tehlikeli bir karakter yapısı taşıdığı için cezalandırılması gerektiği anlayışı benimsenmiştir. Neticede de bu teoriye göre teşebbüs, failin suç işleme kastını ortaya koyan bir olgu olup teşebbüste cezalandırılan da bu kاستtır. Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 621; Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 417-418; Aydın, “Suça Teşebbüs”, 89.

⁶¹⁵ Karma teori, esasında sübjektif görüşü benimsemekle birlikte teşebbüs aşamasında kalmış bir suçun cezalandırılması yolunda ek unsur getirmekte; icra hareketlerinin gerçekleştirilmesi ile birlikte kamuoyundaki hukuki güvenlik hissinin de sarsılmış ve hukuki barışın zedelenmiş olmasını aramaktadır (etki teorisi).

Karma nitelikteki bir diğer teoriye göre teşebbüste, suçun konusu bakımından bir tehlike durumu olmasa da suç işleme iradesinin ortaya konulması ile suçla korunan hukuki değer açısından bir tehlike gerçekleştirildiği kabul edilmektedir. Dolayısıyla esasında yine sübjektif teoriyi kabul etmekle birlikte teşebbüsün cezalandırılabilirliği açısından failin tehlikeliliğini de dikkate almıştır (fail teorisi). Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 418; Aydın, “Suça Teşebbüs”, 90-91.

⁶¹⁶ Aydın, “Suça Teşebbüs”, 89; Adem Sözüer, *Suça Teşebbüs*, (İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları, 1994), 48 vd.

⁶¹⁷ Bkz. 35. madde gerekçesi.

⁶¹⁸ Aynı yönde bakınız Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 419.

⁶¹⁹ Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 622; Aydın, “Suça Teşebbüs”, 91.

cezalandırıldığının tespitinin yeterli olacağı ifade edilerek, Devlet'in tamamlanmış bir suçu, sosyal düzen bakımından zararlı kabul edilip cezalandırması gibi aynı fiillere teşebbüs edilmesine de aynı sebeple ilgisiz kalmayarak cezalandırdığı için teşebbüsün cezalandırılması bakımından ayrı bir temel aramaya gerek olmadığı belirtilmiştir.⁶²⁰ Başka bir görüşte de irade bakımından teşebbüs ile tamamlanmış suç arasında fark olmadığı, zira bir suç işleme kararının hem tamamlanmış hem de teşebbüs aşamasında kalmış suçlarda var olduğu, dolayısıyla da sübjektif unsur açısından teşebbüsün tamamlanmış olduğu belirtilmiştir; fakat objektif unsur açısından tamam olmadığı, zira kanun kuralı ile belirlenen suç hipotezinin ancak kısmen tezahür ettiği ifade edilerek kanunun, teşebbüsü de tamamlanmış suçu cezalandırmadaki aynı sebeple cezalandırdığı, çünkü her ikisinde de Devletin müsamaha edemeyeceği, anti sosyal nitelikte dışa vurmuş bir fiilin var olduğu, teşebbüste tamamlanmış suça göre daha az yoğun bir iradenin bu anlamda olduğunun da iddia edilemeyeceği, netice itibari ile de teşebbüsün suçlu iradenin ürünü, dışa yansması olması dolayısıyla cezalandırmanın, yani sübjektif teoriyi benimsemenin daha yerinde olacağı savunulmuştur.⁶²¹

Türk Ceza Kanunu kapsamında teşebbüsten dolayı failin cezalandırılabilmesi için m. 35'teki düzenlemeden hareketle teşebbüsün şartlarının gerçekleşmiş olması gerekmektedir.⁶²² Çalışmamızda *İştirak* başlığı altında inceleneceği üzere yalan yere yemin suçunun müşterek fail olarak birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesinin mümkün olduğu kanaatindeyiz. Bu çerçevede teşebbüsün şartlarından biri olan icra hareketi niteliğindeki fiillerin gerçekleştirilmesi durumunun, yalan yere yemin suçunun müstakil faillik ve müşterek faillik şeklinde işlenmesi durumlarında farklılık arz edeceği kanaatinde olduğumuzdan yalan yere yemin suçunun hazırlık hareketleri- icra hareketleri ayrımı noktasında ayrıca değerlendirilmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Zira genel bir ifadeyle teşebbüsten dolayı sorumlu olunabilmesi için diğer unsurların yanı sıra failin, suçun icrasına, bir diğer ifadeyle suçun icra hareketlerine başlamış olması gerekmektedir.

⁶²⁰ Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, Cilt I*, 372.

⁶²¹ Erem, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Cilt I Genel Hükümler*, 316.

⁶²² Teşebbüsün şartları için bkz. Sözüer, *Suçta Teşebbüs*, 157 vd; Önder Tozman, *Suçta Teşebbüs*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2015), 48 vd; Koca, *Üzülmez, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 419 vd; Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 623 vd.

b. Yalan Yere Yemin Suçunun Teşebbüse Elverişliliği

Yalan yere yemin suçu, bir soyut tehlike suçu olup ani şekilde işlenebilir. Bu suç, sırf hareket suçu olması dolayısıyla hareketin icrası ile bir neticenin meydana gelmesi kanun koyucu tarafından aranmamış, kanuni tipte belirlenen şartlara uygun şekilde davalı veya davacı tarafından yeminin eda edildiği anda suç da tamamlanacaktır.⁶²³ Öğretide yalan yere yemin suçunun ani hareketli bir suç olması dolayısıyla teşebbüs hükümlerinin bu suçta uygulanmasının söz konusu olmadığı görüşü⁶²⁴ savunulduğu gibi yalan yere yemin suçunun, bir soyut tehlike suçu olmasına rağmen teşebbüse elverişli olduğu görüşü⁶²⁵ de ileri sürülmüştür. Yalan yere yemin suçuna teşebbüsün mümkün olduğu görüşünü savunanlara göre bir suçun sadece ani hareketle işlenebilen bir suç olması, o suçun teşebbüse elverişli olmadığı anlamına gelmeyecektir. Kaldı ki hakaret, iftira gibi ani suç olmasına rağmen teşebbüse elverişli suçların varlığı da bunu göstermektedir. Bu görüşe göre ani hareketli suçlar açısından belirleyici olacak husus, suçun icra hareketlerinin belirli bir zaman aralığında yapılıp yapılmayacağı, bölünebilir olup olmayacağıdır.⁶²⁶ Kanaatimizce de bu görüş isabetli olup yalan yere yemin suçunda teşebbüs hükümlerinin uygulanması mümkündür. Kendisine yemin teklif edilen taraf, ancak HMK m. 233/4'te düzenlenmiş olan “... Bana sorulan sorular hakkında gerçeğe uygun cevap vereceğime ve hiçbir şey saklamayacağıma namusum, şerefim ve kutsal saydığım bütün inanç ve değerlerim üzerine yemin ediyorum.” şeklindeki ifadeyi söylemek suretiyle yemin işlemini gerçekleştirebilecektir. Bu ifade bir anda sarf edilip bitirilecek kısalıkta olmayıp bir süre devam etmesi gerekeceğinden, kanundaki bu ifadeyi söylemek suretiyle yemin usul işleminin icrasına başlayan tarafın, işte tam da bu esnada elinde olmayan sebeple yemini oluşturan ifadelerin tekrarlanmasını tamamlayamaması durumunda suçun teşebbüs aşamasında kaldığını kabul etmek gerekir. Örneğin bir hukuk davasında davacı A'nın, iddiasını ispat edememesi üzerine davalı B'ye yemin teklif etmesi üzerine B, yemin edeceğini beyan eder. HMK m. 233/4'te düzenlenmiş olan metni okuyan veya tekrar eden B, yemini yalan yere gerçekleştireceği için heyecanlanarak kalp

⁶²³ Ünver, *TCK'da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar*, 247; Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 1189.

⁶²⁴ Parlar, Hatipoğlu, *5237 sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu*, 4289.

⁶²⁵ Ünver, *TCK'da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar*, 248; Yaşar, Gökcan ve Artuç, *Yorumlu – Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, 8232.

⁶²⁶ Ünver, *TCK'da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar*, 248; Yaşar, Gökcan ve Artuç, *Yorumlu – Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, 8232.

krizi geçirmesi neticesinde ya da tam o esnada şiddetli bir depremin meydana gelmesi ile yemini elinde olmayan nedenle tamamlayamaz. Bu durumda B'nin, yemin metnini okuması veya tekrar etmesi, yalan yere yemin suçunun icra hareketlerinin başlangıcı olarak kabul edilecektir. İcrasına başladığı suçun hareketlerini de elinde olmayan nedenlerle tamamlayamadığı için suç teşebbüs aşamasında kalmış olacaktır.

Yapılan açıklamalar altında teşebbüs aşamasında kalmış olan yalan yere yemin suçunda, gerçeğe aykırılığının nasıl tespit edileceği sorusu sorulabilir. Yukarıda belirtildiği üzere yemin teklif olunan tarafın, bu usul işlemini gerçeğe aykırı şekilde yerine getirdiği iddiası, hukuk mahkemesi açısından araştırılacak bir durum olmayıp, bu iddia üzerine açılacak olan ceza davası HMK m. 239 hükmü gereğince bekletici mesele de yapılamayacaktır. Bu durumda yemin teklifinde bulunan taraf, yemin usul işlemine istinaden uyuşmazlık hakkında bir karar verilmeyeceği için yalan yere yemin suçunun teşebbüs aşamasında kaldığına dair bir ihbarda bulunmaması düşünülebilirse de (yalan yere yemin usul işleminin, teşebbüs aşamasında kalan kişi tarafından tekrarlamasının mümkün olabileceği düşünüldüğünde ilk hareketinin teşebbüs aşamasında kaldığından bahisle ihbar veya şikâyetle bulunabilir. Bu durumda yeminin gerçeğe aykırılığının tespiti de suçun tamamlanmış şeklideki usulde yani 1941 tarihli Yargıtay içtihadı birleştirme kararında hükmedildiği üzere HMK hükümlerine göre yapılacaktır.

Yalan yere yemin suçunda teşebbüs hükümleri açısından değinilmesi gereken diğer bir husus ise bu suçun müşterek fail olarak işlenmesi durumunda da suçun teşebbüse elverişli olup olmayacağı hususudur. Zira “İştirak” başlığı altında da belirtileceği üzere, kanaatimizce yalan yere yemin suçunun müşterek fail olarak işlenmesi mümkündür. “*Davadaki Özel Bir Durum Olarak Dava Arkadaşlığı*” başlığı⁶²⁷ altında değinilen durumlardan zorunlu dava arkadaşlığı, bu suçun müşterek fail olarak işlenebilmesine imkân veren bir durum olarak değerlendirilmiştir.⁶²⁸ Zorunlu dava arkadaşlığında dava arkadaşlarının birlikte hareket etme zorunluluklarına istinaden Yargıtay bir kararında⁶²⁹ “*Davada, iştirak halinde mülkiyete konu taşınmazın haricen satımı nedeniyle ödenen bedelin iadesi istenilmektedir. Bu taşınmaza iştirak halinde malik olan kişiler arasında maddi anlamda mecburi dava arkadaşlığı olduğu için bu taşınmazın satışının ispatına*

⁶²⁷ Bkz. “Birinci Bölüm, I, D, 6” başlığı altında yapılan açıklamalar.

⁶²⁸ Bkz. “İkinci Bölüm, I, E, 2, b, 3)” başlığı altında yapılan açıklamalar.

⁶²⁹ Yarg. 3. HD. 2013/7675 E, 2013/9040 K, 03.06.2013 T. UYAP Bilişim Sistemi, E.T. 18.05.2022.

ilişkin teklif edilen yeminin hepsine birden yöneltilmesi gerekir. Teklif edilen yemin hepsi tarafından eda edilir. Birinin veya birkaçının ettiği yemin ile yemin eda edilmiş sayılmaz.” şeklinde hüküm vermiştir. Yargıtay’ın verdiği karardan da anlaşılacağı üzere zorunlu dava arkadaşlarının tamamı, yemini eda etmedikleri sürece yemin usul işlemi gerçekleşmemiş kabul edilecektir. Ayrıca kararda, zorunlu dava arkadaşlarının uygulamada ne şekilde yemin edileceğine dair bir usul de belirtilmemiştir. Örneğin zorunlu dava arkadaşı olan A, B ve C’ye teklif olunan yeminin tek tek hâkim huzuruna alınarak mı, yoksa yemini, hepsinin birlikte mi eda edileceği ya da A ve B’nin hazır olduğu bir duruşmada C’nin geçerli bir mazeret sunması durumunda, C açısından bir sonraki duruşmada yemini yerine getirmesi halinde de geçerli bir yemin usul işleminin olup olmayacağı, diğer bir ihtimal olarak da C’nin mazeretsiz olarak duruşmaya gelmemiş olması durumuna dair bir belirlemeye yer verilmemiştir. Kanaatimizce burada şayet C, mazeretsiz şekilde ya da geçerli bir özrü olmaksızın duruşmaya katılmazsa HMK m. 229/1 hükmü gereğince yemin konusu vakıaları kabul etmiş sayılacağı da dikkate alındığında tüm dava arkadaşları tarafından yemin usul işlemi yerine getirilmediğinden Yargıtay’ın görüşü doğrultusunda ortada yemin işlemi olmayacağı için suç konusuz kalacaktır. Bir diğer ihtimalde A ve B’nin yemin işlemini gerçeğe aykırı şekilde yerine getirdiği; ancak C’nin geçerli bir mazeret sunmak suretiyle yargılamaya katılmaması halinde zorunlu dava arkadaşı olan A, B ve C’nin ceza hukuku açısından faillik ve/veya şeriklik durumlarının belirlenmesi gerekir. Kanaatimizce A ve B’nin yemin etmiş olmaları ile suçun icra hareketlerinin başladığı; ancak C’nin henüz yemin etmemesi ve geçerli mazeret sunması üzerine A ve B açısından suçun icra hareketlerinin ellerinde olmayan bir nedenle tamamlanmadığından yalan yere yemin suçu teşebbüs aşamasında kalmıştır. C açısından ise diğer failler ile aralarındaki yalan yere yemin suçunu işlemeye dair fikir ve eylem birliği çerçevesinde geçerli bir mazereti olması dolayısıyla bir sonraki duruşmada yemini gerçeğe aykırı şekilde yerine getireceğinden Yargıtay’ın da görüşü doğrultusunda dava arkadaşlarından birinin bile yemin etmeme durumu söz konusu olamayacağı için C’nin yemin usul işlemini henüz yerine getirmemesi suçu konusuz bırakmayacaktır. Bu durumda C, her ne kadar suçun icra hareketlerine başlamamış olsa da A ve B, C’nin yalan yere yemin etme noktasında iradesinin varlığı dolayısıyla gerçeğe aykırı şekilde yemini yerine getirdikleri için C’nin, bir anlamda A ve B’ye manevi

yardımda bulunduğu kabul edilmek suretiyle şerik olarak sorumluluğuna gidileceği düşünülebilir.

Burada dikkat edilmesi gereken bir durum da HMK m. 60'taki düzenlemedir. Maddede zorunlu dava arkadaşlarının birlikte hareket etmeleri gerektiği vurgulanmış; ancak duruşmaya gelmiş olan dava arkadaşları tarafından yapılan usul işlemlerinin, usulüne uygun olarak davet edilip de duruşmaya gelmeyen dava arkadaşları açısından da hüküm ifade edeceği belirtilmiştir. Yemin usul işleminin medeni yargılama hukukundaki niteliği dikkate alındığında, yani bir kesin delil olması karşısında HMK m. 60/1- son cümledeki hükümden bağışık tutulmuş ve Yargıtay kararlarında belirtildiği üzere tüm dava arkadaşlarının yemin usul işlemini gerçekleştirmesi gerektiği ifade edilmiştir.⁶³⁰ Bu durum, ceza hukuku açısından değerlendirildiğinde zorunlu dava arkadaşlığının var olduğu bir hukuk davasında, dava arkadaşlarının yemin için usulüne uygun şekilde davet edilip de yemin edilmeye başlanması durumunda suçun icra hareketlerinin başladığının, her bir dava arkadaşının da yemin işlemini yerine getirdiği sürece suçun icra hareketlerinin devam ettiğinin kabulünün, Yargıtay'ın vermiş olduğu karar doğrultusunda yerinde olacağı; usulüne uygun şekilde davet edilmesine rağmen duruşmaya katılmamış olan dava arkadaşının yemin işlemini yerine getirmesi durumunda da icra hareketlerinin tamamlanmış olacağı kanaatindeyiz. Davet edilmesine rağmen yemin işleminin her ne sebeple olursa olsun yerine getirilmemesi ve de yerine getirilmeyeceğinin anlaşılması durumlarında da yemin usul işleminin eda edilmemiş sayılacağıın kabulü karşısında durum, yalan yere yemin suçunun konu unsuru yönünden eksik olacağı sonucuna varılacaktır.

Bu bağlamda yukarıda da belirtildiği üzere işlenemez suç durumunun varlığında teşebbüs hükümlerinin uygulanabilip uygulanamayacağı hususuna da değinmek yerinde olacaktır. Suçun konusunun yokluğu nedeni ile işlenemez suça teşebbüsün mümkün olup olmayacağı öğretide tartışmalı bir konu olup ceza mevzuatımızda işlenemez suça dair bir düzenlemenin olmaması nedeniyle suçun konusunun yokluğu hallerinde failin

⁶³⁰ Yılmaz, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi* 3. Cilt, 3999; Yazar, yemin usul işleminde HMK m. 60 hükmünün davaya gelmemiş dava arkadaşı hakkında uygulanmamasına gerekçe olarak, yeminin yerine getirilmesinin netice itibarı ile maddi hukuk açısından sonuç doğurucu nitelikte olmasını göstermiştir. Taner Emre Yardımcı, *Hukuk Davalarında Mecburi Dava Arkadaşlığı* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2021), 272.

sorumluluğunun belirlenmesinde nasıl bir yol izleneceği de açık değildir.⁶³¹ Suçun konusunun yokluğu dolayısıyla ortaya çıkan işlenemez suçtan ötürü fail hakkında ceza sorumluluğuna gidilip gidilemeyeceği, teşebbüsün unsurlarının varlığına, bir diğer ifadeyle teşebbüsün unsurlarının gerçekleşip gerçekleşmemesine göre belirlenebilecektir.⁶³²

5237 sayılı TCK m. 35'in madde gerekçesinden hareketle objektif teorisin benimsendiğini belirtmiştik. Bu teoriye göre ikili bir ayırım yapılmakta ve suçun konusunun mutlak ve nispi yokluğunun tespitine göre işlenemez suçta teşebbüsün mümkün olup olamayacağı belirlenmektedir. Buna göre suçun konusun mutlak yokluğu halinde işlenemez suçun var olduğu ve teşebbüsten dolayı sorumluluğun da olmayacağı; nispi yoklukta ise konunun var olduğu, ancak suç oluşturan hareketin yapıldığı esnada suçun konusunun, hareketin icra edildiği yerden başka bir yerde olması yahut da konunun tesadüfen olay yerinde bulunmaması gibi hallerde ise failin suçta teşebbüsten cezalandırılması gerektiği ifade edilmiştir.⁶³³

Öğretide işlenemez suçun varlığı halinde, işlenmesi kastedilen suçun hareketleri her ne kadar gerçekleştirilmiş ve bu suretle failin sübjektif anlamda tehlikeli kişiliği belirmişse de suçun maddi konu unsuru eksik olduğu için ortada işlenemez suçun var olacağı; dolayısıyla da işlenmek istenen suçta teşebbüsten de sorumluluk doğmayacağı görüşü savunulmuştur.⁶³⁴ Zira bu görüşe göre suçun konusunun nispi ve mutlak yokluğu gibi bir ayırımının yapılabilmesi söz konusu olmayıp somut olayın gerçekleştiği şartlar dikkate alınmak suretiyle suçun maddi konusunun var olup olmadığının tespiti gereklidir. Bu anlamda işlenmek istenen suçta suçun konusu ya vardır ya da yoktur.⁶³⁵ Ancak Yargıtay'ın suçun konusunun mutlak ve nispi yokluğu ayırımı yapmak suretiyle teşebbüs hükümlerinin uygulanabileceğine dair kararları da vardır.⁶³⁶

⁶³¹ Koç, "Suçun Konusunun Yokluğu Durumunda Teşebbüse Elverişlilik Sorunu", 58.

⁶³² Koç, "Suçun Konusunun Yokluğu Durumunda Teşebbüse Elverişlilik Sorunu", 61.

⁶³³ Uğur Alacakaptan, *İşlenemez Suç*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1968), 115.

⁶³⁴ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 502.

⁶³⁵ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 501. Aynı yönde bkz. Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 432; Koç, "Suçun Konusunun Yokluğu Durumunda Teşebbüse Elverişlilik Sorunu", 70;

⁶³⁶ Y. 6. CD. 14.06.1983, E. 1983/4019, K. 1983/5620. UYAP Bilişim sistemi. e.t. 04.10.2023; Y. 10. CD. 25.01.2005, 2004/25426 E. 2005/340 K. UYAP Bilişim sistemi. e.t. 04.10.2023.

Kanaatimizce bir hukuk davasında, dava arkadaşlarından birinin, diğer dava arkadaşlarının yemini gerçeğe aykırı olarak gerçekleştirmeleri üzerine yemin etmemesi durumunda Yargıtay'ın benimsediği görüş doğrultusunda yemin usul işlemi hiç oluşmamış kabul edildiğinden, yalan yere yemin suçu konusuz kalacağı için yemin eden dava arkadaşları açısından suçun icra hareketleri her ne kadar başlamış gibi görünse de ortada suçun maddi konusunun yokluğu nedeni ile işlenemez suç var olup bu kimseler hakkında teşebbüs hükümlerinin uygulanması da söz konusu olmayacaktır.

Teşebbüs hükümlerinin uygulanabilirliği konusunda yalan yere yemin suçu açısından belirtilmesi gereken diğer bir durum ise HMK m. 234 hükmüne göre sağır ve dilsiz bir kimsenin yemin usul işlemini gerçekleştirmesinde karşımıza çıkmaktadır. Maddeye göre sağır ve dilsiz olup okuma ve yazma bilen bu kimseler, yemin hakkındaki iradelerini imzalı metin şeklinde gerçekleştireceklerdir. Dolayısıyla yalan yere yemin, kural olarak sözlü şekilde bir eylem ile gerçekleştirilecek olan ani hareketli bir suç iken, sağır ve dilsiz bir fail bu suçu, HMK hükümlerine göre yazılı şekilde işlemesi mümkün olabileceğinden bu kimselerin gerçeğe aykırı şekilde yemin hareketlerinin kısımlara bölünmesi söz konusu olup teşebbüse elverişli olacağı kanaatindeyiz. Zira öğretide sırf hareket suçlarında, hareketin kısımlara ayrılabilirlik işlenmesi durumlarında bu suçlara teşebbüsün mümkün olduğu kabul edilmektedir.⁶³⁷

c. Yalan Yere Yemin Suçunda Gönüllü Vazgeçme

Suçta teşebbüs ile bağlantılı konu olarak yalan yere yemin suçunda gönüllü vazgeçme hükümlerinin değerlendirilmesi de yerinde olacaktır. Gönüllü vazgeçme TCK'da teşebbüsün düzenlendiği 35'inci maddenin hemen akabinde 36'ncı maddede düzenlenmiştir. Maddeye göre suçun icra hareketlerinden gönüllü olarak vazgeçen veya suçun tamamlanmasına kendi çabasıyla engel olan ya da neticenin gerçekleşmesini önleyen faile teşebbüsten ötürü ceza verilmeyecektir. Diğer bir ifadeyle failin kendi iradesi ile suç yolunda ilerlemekten vazgeçmesi veya neticenin meydana gelmesini engellemesi, gönüllü vazgeçme olarak tanımlanmaktadır.⁶³⁸ Gönüllü vazgeçme ile teşebbüs, failin suçun icrasına elverişli hareketlerle doğrudan doğruya başlama

⁶³⁷ Örneğin yalan tanıklık suçu, sırf hareket suçu olup ancak icra hareketleri bölünebiliyorsa teşebbüse elverişlidir. Bkz. Tezcan, Erdem ve Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 1396.

⁶³⁸ Hamide Zafer, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2015), 426.

noktasında aynı görünüme sahiptir. Aralarındaki fark ise suç yolundaki ilerlemenin failin elinde olan nedenlerle tamamlanıp tamamlanmadığıdır.

Sırf hareket suçlarında, suç hareketin yapılması ile tamamlanacağı için gönüllü vazgeçme, suçun icra hareketlerinin bitmesi anına kadar mümkün olabilecektir. Diğer bir ifadeyle hareketin kısımlara ayrılması durumunda nasıl ki sırf hareket suçlarına teşebbüs mümkün olabilecek ise gönüllü vazgeçme hükümleri de uygulama alanı bulacaktır. Yalan yere yemin suçunu oluşturacak hareket yani yemin metninin tekrar edilmesi veya okunması, hareketin icrası bakımından bir müddet devam etmesi söz konusu olduğundan TCK m. 36 kapsamında gönüllü vazgeçmeye ilişkin hükümler de bu suç bakımından uygulama alanı bulacaktır.⁶³⁹ Ancak gönüllü vazgeçme sadece failin, icra hareketlerinden gönüllü vazgeçmesi durumunda uygulanacak, kendi çabalarıyla suçun tamamlanmasını veya neticenin gerçekleşmesini önlemesi dolayısıyla gönüllü vazgeçme uygulama alanı bulmayacaktır. Zira yukarıda ifade edildiği üzere yalan yere yemin suçunun neticeli bir suç olmaması, gönüllü vazgeçmenin diğer hallerinin uygulanmasına yani icra hareketlerinin tamamlanmasından sonra suçun tamamlanmasının veya neticenin gerçekleşmesinin önlenmesi suretiyle gönüllü vazgeçmeye imkân vermemektedir. Dolayısıyla yemin metnini okumaya ya da tekrar etmeye başlayan davacı veya davalı, kendi iradesi ile yeminine devam etmemesi durumunda yalan yere yemin suçuna teşebbüsten ötürü cezalandırılmayacaktır.

Öğretide gönüllü vazgeçme hükümlerinin uygulanabilmesi için, icra hareketlerinin teşebbüs aşamasına ulaşmış olması gerektiği ifade edilmiştir.⁶⁴⁰ Buradan hareketle gönüllü vazgeçme hükümlerinin uygulanabilmesi için teşebbüsün iki şartının da gerçekleşmiş olması, yani failin suçun icrasına elverişli hareketlerle doğrudan doğruya başlamış olması; fakat icra hareketlerini tamamlayamamış veya neticeyi elde edememiş olması gerekir. TCK m. 35'te teşebbüsün varlığı için negatif nitelikte kurucu unsur olarak icra hareketlerinin veya neticenin failin elinde olmayan nedenlerle tamamlanamamış olması veya gerçekleşmemiş olmasının arandığı belirtilmek suretiyle hem teşebbüsten doğan cezalandırılabilirlik alanının hem de teşebbüse özgülenmiş bir kurum olarak gönüllü vazgeçmenin uygulama alanının daraltılmış olacağı savunularak Yargıtay

⁶³⁹ Aynı yönde bkz. Ünver, *TCK'da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar*, 248.

⁶⁴⁰ Ercan Yaşar, Hasan İba, "Teşebbüs Derecesine Ulaşmamış İcrai Davranışlarda Gönüllü Vazgeçme", *CHD* – Nisan 2021, Y. 16, S. 45, s. 104.

kararları⁶⁴¹ ve öğretide verilen örneklerle⁶⁴² bakıldığında suça teşebbüsün negatif koşulunun failin elinde olmayan nedenlerle gerçekleşmediği hallerde de gönüllü vazgeçme hükümlerinin uygulandığı ifade edilmiştir.⁶⁴³ Savunulan bu görüşe göre yalan yere yemin suçunda gönüllü vazgeçme hükümlerinin uygulanabilmesi için failin, suçun icra hareketlerine yani yemin metnini okumaya veya tekrar etmeye başlamış ancak kendi istediği dışında yemin etme seremonisinin kesilmiş olması ya da tamamlanamamış olması gerekir. Bu kesintiden sonra failin yemin usul işlemine devam etme imkânı olmasına rağmen kendi isteği ile devam etmemesi durumunda fail hakkında gönüllü vazgeçme hükümleri uygulanacaktır.

Alman hukukunda, bu suç kural olarak yemin ettirmenin yerine getirtilmesi ile tamamlanır. Şayet yemin beyandan önce yapılırsa, suça ilişkin beyanın alınması ile yani sorgunun bitmesi ile tamam olacaktır. Alman ceza kanununda yalan yere yemin suçu, yalan tanıklık suçunun yeminli hali olduğundan bu suça teşebbüs eyleminin yalan tanıklık niteliğindeki sözlere başlanması ile değil, yemin hareketlerine başlanması olduğu Alman öğretisinde kabul edilmektedir.⁶⁴⁴

2. İştirak

a. Genel Olarak

Suçlar, kanuni tarifte düzenlenişine göre tek faili ve çok faili suçlar olmak üzere ayrıma tabi tutulmuştur. Kanuni düzenlemede suçun oluşması için failin sayısı belirtilmemiş ise bir diğer ifadeyle tariftaki suç tek kişi tarafından işlenebilecek bir suç ise ortada tek faili suç vardır.⁶⁴⁵ Tek faili suçların yanı sıra, suçun işlenebilmesi için

⁶⁴¹ “Suç tarihinde sanığın, müştekinin evine hırsızlık amacıyla geceleyin saat 22:00 sıralarında girdiği ancak herhangi bir eşya almadan dışarı çıkıp gitmesi şeklinde gerçekleşen olayda... sanık hakkında hırsızlığa teşebbüs suçundan gönüllü vazgeçme nedeni ile kovuşturmayaya yer olmadığına karar verildiğinden...” Y. 2. CD, 20.02.2012, E. 2010/6876, K. 2012/3557. UYAP Bilişim sistemi, E.T. 08.02.2022.

⁶⁴² “Örneğin, (B)’yi öldürmek isteyen (A), ruhsatsız tabancasını ona çevirdikten sonra, yalvarmalarına dayanamayarak hareketinden vazgeçse, icra hareketlerine kendi isteğiyle son verdiğinden, adam öldürmeye teşebbüsten cezalandırılmayacaktır.” Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 622; “Hırsızlık amacıyla konuta girdikten sonra, gönüllü olarak hırsızlık suçunun işlenmesinden vazgeçilmiş olabilir.” Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 510.

⁶⁴³ Yaşar, İba, “Teşebbüs Derecesine Ulaşmamış İcrai Davranışlarda Gönüllü Vazgeçme”, 103.

⁶⁴⁴ Ünver, *TCK’da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar*, 248.

⁶⁴⁵ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, s 447; Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 662.

zorunlu olarak birden fazla kişinin katılımı gerekli ise çok failli suçlardan bahsedilir.⁶⁴⁶ Çok failli suçlar da kendi arasında yakınsama ve karşılaşma suçları olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır.⁶⁴⁷

5237 sayılı TCK'nın 37 ila 41'inci maddelerinde düzenlenmiş olan iştirake ilişkin hükümler, birden fazla kişinin suç teşkil eden bir fiilin icrasına katılmaları durumunda, suça katılan bu kimselerin sorumluluklarının belirlenmesine ilişkin düzenlemeleri içermesi dolayısıyla önemlidir. Bu doğrultuda, kanunen ve niteliği gereği tek kişi tarafından işlenebilecek bir suçun, birden fazla kişilerin farklı şekillerdeki katkı ve/veya katılımları ile işlenebilmesi ya da bir kişinin, çok failli bir suçun icrasına, fail sayılmayacak nitelikteki hareketlerle katılması iştirak olarak tanımlanmıştır.⁶⁴⁸ Tanımdaki ifadede de görüleceği üzere iştirak, faillik ve şeriklik olmak üzere ikiye ayrılmakta; failliği ve şerikliği kapsayan üst kavramı ifade etmektedir. Zira 5237 sayılı TCK iştirak konusunda ikilik sistemini kabul etmiştir. Buna göre faillik ve şeriklik olmak üzere bir suça iştirakin iki ana türü belirtilmiş, faillik altında müstakil, müsterek ve dolaylı faillik; şeriklik başlığı altında da azmettirme ve yardım etme düzenlenmiştir.⁶⁴⁹

Kanuni tanımda belirlenmiş haksızlığı gerçekleştiren kişi fail; suçun icrasına iştirak etmekle birlikte, suçun tarifindeki haksızlığı gerçekleştirmeden icraya katkı sağlayan kişi de şerik olarak adlandırılmaktadır.⁶⁵⁰ Suça katkıda bulunanların, kanuni tipteki haksızlığı gerçekleştirmemeleri dolayısıyla şerik olarak sorumlu tutulabilmeleri için TCK m. 40'ta bağlılık kuralı düzenlenmiştir. Türk ceza öğretisinde bir görüş, 5237 sayılı TCK'nın, suça iştirakte kabul ettiği sistemin, iştirak edenlerin suçtaki önemlerine,

⁶⁴⁶ Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 447; Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 662; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 517.

⁶⁴⁷ Yakınsama suçları, birden fazla kimsenin suçun işlenişine katılarak aynı amacı gerçekleştirmek üzere hareket ettikleri suç (örneğin suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu m. 220); karşılaşma suçları ise, bir suçun işlenişine zorunlu olarak katılanların yine aynı amacı gerçekleştirmek için fakat farklı yönlerden hareket ettikleri suç (örneğin rüşvet suçu m. 252) olarak tanımlanmıştır. Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 447-448; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 595-596.

⁶⁴⁸ Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 448; Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 662.

⁶⁴⁹ Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 664; Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 509; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 509.

⁶⁵⁰ Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 663; Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 450-451 vd.; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 520; Özbek vd, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* 535; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 509.

rollerine ve hâkimiyetlerine göre failler, azmettirenler ve yardım edenler olmak üzere üçlü bir sistem kabul ettiği belirtilmiştir.⁶⁵¹

b. Faillik

1) Genel Olarak

Faillik, TCK m. 37’de “(1) Suçun kanuni tanımında yer alan fiili birlikte gerçekleştiren kişilerden her biri, fail olarak sorumlu olur. (2) Suçun işlenmesinde bir başkasını araç olarak kullanan kişi de fail olarak sorumlu tutulur. Kusur yeteneği olmayanları suçun işlenmesinde araç olarak kullanan kişinin cezası, üçte birden yarısına kadar artırılır.” şeklindeki düzenleme ile hüküm altına alınmıştır. Madde gerekçesinde, birinci fıkradaki düzenlemeden bir kimsenin fail olabilmesi için kanuni tarifte yer alan fiilin o kimse tarafından gerçekleştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu durum faillik ve şerikliğin ayrımı açısından da önemli bir düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır.⁶⁵² Faillik ve şerikliğin ayrımında yine madde gerekçesinde *iştirak şekillerinin* belirlenmesinde alınacak ölçütün⁶⁵³ fiilin işlenişi üzerinde kurulan hâkimiyet olduğu açıkça belirtilmiştir. Fiili hâkimiyet teorisi olarak nitelendirilen teoriye göre faillik – şeriklik ayrımı, suç tipindeki fiil üzerinde kurulacak hâkimiyeti esas almaktadır. Bu hâkimiyet failin olayların seyrine hükmedebilmesi olarak anlaşılmakta; fiile hâkim olan, suçun oluşum sürecini yönlendiren kişi fail olarak, fiile hâkim olmadan yardımcı olarak suçun işlenmesine katkıda bulunan ise şerik olarak adlandırılmaktadır.⁶⁵⁴ Fiili hâkimiyet teorisinin de “harekete hâkimiyet”, “iradeye hâkimiyet” ve “fonksiyonel hâkimiyet” olmak üzere üç görünüm şekli vardır. Bu görünüm şekillerine göre faillik de harekete hâkimiyet durumunda *müstakil (doğrudan)*, fiil üzerinde fonksiyonel hâkimiyetin bulunması durumunda *müşterek* ve de suç teşkil eden fiili gerçekleştiren kişinin iradesi üzerinde hâkimiyet durumunda *dolaylı* olmak üzere üç şekilde karşımıza çıkmaktadır.⁶⁵⁵ Bu faillik türlerine ilave olarak Alman öğretisinden kaynaklanan yan yana failliği de eklemek mümkündür.⁶⁵⁶

⁶⁵¹ Bkz. Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 481.

⁶⁵² Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 451-452.

⁶⁵³ Faillik – şeriklik ayrımında ileri sürülen diğer teoriler hakkında detaylı bilgi için bkz. Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 451 vd.

⁶⁵⁴ Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 452.

⁶⁵⁵ Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 670; Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 453.

⁶⁵⁶ Elvan Keçecioglu, “Alman Ceza Hukukunda Faillik”, *TBB Dergisi*, Sayı 65, Yıl 2006, 75.

2) Müstakil (Doğrudan) Faillik

Kanuni tarifte düzenlenmiş olan haksızlığı gerçekleştiren diğer bir ifadeyle suçun oluşması için icra hareketlerini tek başına gerçekleştiren kişi *müstakil (doğrudan) fail*dir.⁶⁵⁷ Dolayısıyla birden fazla kişinin birlikte suç işleme kararı olmaksızın suçun konusu aynı olan suçu işlemeleri mümkün olup suç teşkil eden hareketleri yapan her bir kişi yine müstakil fail olarak sorumlu olacaktır.

Yalan yere yemin suçunun, faile göre suç tasnifinde hem özgü suç olduğu hem de bu suçun özgü suçlar altında gerçek özgü suçların özel bir şekli olarak bizzat işlenebilen suç olduğu yukarıda belirtilmişti.⁶⁵⁸ Bu doğrultuda bir hukuk davasında davalı veya davacı tarafın bir kişiden oluşması durumunda yalan yere yemin suçunun müstakil fail olarak işlenmesinin bu suçun yapısı gereği olduğu söylenebilir. Yani bu suç tipindeki haksızlığın ancak ilgili fail tarafından işlenebilecek olması, bu suçun failini müstakil fail olarak karşımıza çıkarmaktadır.

3) Müşterek Faillik

TCK m. 37/1’de “*Suçun kanuni tanımında yer alan fiili birlikte gerçekleştiren kişilerden her biri, fail olarak sorumlu olur.*” şeklindeki düzenlemede faillik müessesesi ile birlikte müşterek faillik de düzenleme altına alınmıştır. Kural olarak tek kişi tarafından işlenebilecek olan bir suçun, birden fazla kimse tarafından, birlikte suç işleme kararı ve işlemeyi kastettikleri suçun icra hareketleri üzerinde birlikte hâkimiyet kurmak suretiyle kanuni tarife uygun şekilde hareket ederek işlenmesi halinde karşımıza çıkan iştirak şekli müşterek failliktir.⁶⁵⁹ Diğer bir ifadeyle faillerin bilinçli ve iradi bir birliktelik içerisinde suçun icra hareketlerini gerçekleştirmeleridir.⁶⁶⁰

⁶⁵⁷ Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 670; Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 453; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 597; Özbek vd, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 535; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 534.

⁶⁵⁸ Bkz. “İkinci Bölüm, I, C, 1, a, 1)” başlığı altındaki açıklamalar.

⁶⁵⁹ Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 670; Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 454; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 600; Özbek vd, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 537; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 534.

⁶⁶⁰ Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 670; Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 454; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 600, 613; Özbek vd, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 539-540.

Müşterek faillikten bahsedebilmek için Yargıtay kararlarında “*fikir ve eylem birliği*”⁶⁶¹ şeklinde ifade edilen birlikte suç işleme kararı ve fiilin birlikte icra edilmesi olmak üzere iki unsurun bulunması gerekmektedir.⁶⁶² Öğretide yalan yere yemin suçunun fail bakımından özgü suçun özel bir görünüş şekli olan bizzat işlenebilen suç olduğu ve bu tür suçlarda ancak icra hareketlerini gerçekleştiren kişinin fail olabileceği ve bu suç tiplerinde müşterek failliğin mümkün olmayacağı ifade edilmiştir.⁶⁶³ Bu ifade bizzat işlenebilen suçlarda müşterek failliğin hiçbir durumda mümkün olmayacağı şeklinde anlaşılmaya müsait görünmekle birlikte buradan esasında aynı özgü duruma sahip kimselerin müşterek fail olarak suçu işlemelerinin mümkün olduğu, suç tipinde öngörülen fiili gerçekleştirmeyen kişilerin sadece şerik olarak sorumlu tutulabilecekleri şeklinde anlaşılması gerektiği kanaatindeyiz. Zira kural olarak müşterek failliğin şartlarından biri olarak fiilin icrasında müşterek hâkimiyetin kurulması için suç ortağının, fiilin işlenişine doğrudan katılması veya suçun işlendiği yerde bizzat bulunması gerekmemekte, suç işleme kararına dayalı olarak suç ortakları, aralarında yaptıkları iş bölümü kapsamında kanuni tarifteki hareketlerden bir kısmını gerçekleştirmek suretiyle de fiil üzerinde hâkimiyetin kurulmasını sağlamış olacaklardır.⁶⁶⁴ Buna karşılık bizzat işlenebilen suçlara has bir durum olarak suç tipi ile düzenlenmiş olan haksızlığın gerçekleştirilmesi ancak fail konumundaki kişilerin icra hareketlerini bizzat gerçekleştirmelerine bağlı olduğundan

⁶⁶¹ “Daire Başkanı H. E; ‘Sanık K.. G..’in Kur’an sattığına dair kendi beyanından başka delil bulunmadığı, diğer sanıkla beraber mağdurun evinin önüne geldiğini 26.04.2007 tarihli hazırlık beyanında açıkça anlattığı, böylece aynı bütünlük içerisinde diğer sanıkla birlikte **fikir ve eylem birliği** içinde beraber olan sanık K.. G.. hakkında verilen mahkumiyet kararının da onanması gerektiği’ görüşüyle karşı oy kullanmıştır.” Y. CGK., E. 2013/391, K. 2015/81, T. 31.3.2015. e.t. 8.11.2022 <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/ceza-genel-kurulu-e-2013-391-k-2015-81-t-31-3-2015>, “Sanıklar ... ve...’ün diğer sanıklar ... ve... ile **fikir ve irade birliği** içinde hareket etmelerine bağlı olarak TCK’nın 37/1. maddesi delaletiyle kasten öldürme suçundan ayrı ayrı cezalandırılmaları gerektiği nazara alınmadan yanlışlı değerlendirme sonucu oluşa ve dosya kapsamına uygun düşmeyen gerekçelerle beraat hükümleri verilmesi,” isabetsizliğinden bozulmasına karar verilmiştir.” Y. CGK., E. 2018/145, K. 2020/116, T. 20.2.2020, e.t. 8.11.2022 <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/ceza-genel-kurulu-e-2018-145-k-2020-116-t-20-2-2020>, “Sanık ...’in diğer sanıklarla **fikir ve eylem birliği** içerisinde fiili gerçekleştirdiği sabit olmasına rağmen, 5237 sayılı TCK’nın 37. maddesinde düzenlenen “müşterek faillik” hükümleri yerine, aynı Kanun’un 39. maddesi uyarınca “yardım etme”den hüküm kurulması aleyhe temyiz olmadığından bozma nedeni yapılmamış,...” Y. 13. CD., E. 2016/272, K. 2017/8413, T. 12.7.2017 e.t. 8.11.2022 <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/13-ceza-dairesi-e-2016-272-k-2017-8413-t-12-7-2017>.

⁶⁶² Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 673; Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 455; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 600, 613; Özbek vd, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 539.

⁶⁶³ Bkz. Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 116, 461.

⁶⁶⁴ Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 677; Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 458; Özbek vd, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 539-540; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 540; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 755.

icra hareketlerini gerçekleştirmemek suretiyle suça katkı sağlayanlar müşterek fail değil ama şerik olarak suça iştirak etmiş olabileceklerdir. Öğretide özgü suçlar, *sırf yükümlülük suçları* ve *hakimiyet ve yükümlülük suçları* şeklinde alt başlıklara ayrılmak süetiyle incelenmiş; sırf yükümlülük suçlarında da fail olabilmek, ceza hukuku dışında bir hukuk dalından ileri gelen bir yükümlülüğe bağlanmışsa, suçun işlenmesine iştirak eden ve özel faillik niteliğini taşıyan bütün suç ortaklarının, müşterek fail olarak sorumlu tutulacakları ifade edilmiştir.⁶⁶⁵ Yazarın bu görüşüne göre yalan yere yemin suçunda faile özgü suç niteliğini veren medeni usul hukuku kapsamında bir hukuk davasında davacı veya davalı olmaktadır. Bu tarafları oluşturan birden fazla kimsenin varlığı bir diğer ifadeyle taraflarda zorunlu dava arkadaşlığının söz konusu olduğu hallerde bu suçun müşterek fail olarak işlenmesi mümkün olacaktır.

Yalan yere yemin suçunun failinin, hukuk davasında davacı veya davalı sıfatına sahip kimse olması, bu suçu özgü suç olarak nitelendirme nedenidir. Hukuk davasında tarafların oluşması bakımından iki taraf sistemi olmakla birlikte davacı veya davalı tarafta birden fazla kişinin bulunması da mümkündür. *Davada Özel Bir Durum Olarak Dava Arkadaşlığı* altında *İhtiyari Dava Arkadaşlığı* ve *Mecburi Dava Arkadaşlığı* başlıkları kapsamında izah edilmeye çalışılan bu durumlarda davacı ve davalı tarafta birden fazla kimsenin varlığı söz konusu olacaktır.

İhtiyari dava arkadaşlığında, tarafı oluşturan dava arkadaşlarının birlikte hareket etme zorunlulukları bulunmamaktadır. Bununla birlikte kendilerine yöneltilen taraf yeminini yalan yere olarak eda etme konusunda önceden bir fikir birliği içerisinde davada yemin teklif edilmesi halinde her birinin aralarındaki anlaşma çerçevesinde yemin etmeleri mümkün olabilir. Ancak her bir dava arkadaşının davası birbirinden ayrı olduğu ve her bir dava için mahkemece ayrı bir karara hükmedileceği göz önüne alındığında dava arkadaşlarının hareketleri birbirinden bağımsız nitelikte olması münasebetiyle bu tür dava arkadaşlığında müşterek faillik söz konusu olmayacaktır. Fakat zorunlu dava arkadaşlığında, dava arkadaşlarının kendilerine yemin teklifinde bulunulması ihtimalinde yemini yalan yere gerçekleştirmek üzere fikir birliğine varmaları ve yemin teklifinin edilmesi üzerine bütün dava arkadaşlarının aralarındaki anlaşma kapsamında yemini gerçekleştirmeleri durumunda müşterek failliğin iki unsuru olan fikir ve eylem birliği

⁶⁶⁵ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 623-624.

gerçekleşmiş olacağından davacı veya davalı tarafta yer alan dava arkadaşlarından her biri müşterek fail olarak sorumlu olacaklardır. Zira ortada tek davanın var olması ve her bir zorunlu dava arkadaşının yemini yerine getirmesi, yemin usul işleminin varlığı açısından gereklilik arz etmektedir. Örneğin bir hukuk davasında davacı/davalı taraftaki A, iddiasını HMK’da yer alan diğer delillerle ispat edememiştir ve son çare olarak karşı tarafta yer alan zorunlu dava arkadaşları B, C ve D’ye yemin teklif etmiştir. A’nın iddiasını ispat edemeyeceğini anlayan B, C ve D kendilerine yemin teklif edilebileceği ihtimali üzerine yemini gerçekleştirecekleri duruşmadan önce fikir birliği içerisinde, kendilerine yemin teklif edilmesi durumunda bu yemini yalan yere gerçekleştirmek üzere anlaşırlar. A’nın yemin teklifi üzerine de B, C ve D yemini yalan yere eda ederler. B, C ve D’nin yemini eda etmeden önce fikir birliği içerisinde usul işlemini gerçekleştirmeleri durumunda her biri müşterek fail olarak yalan yere yemin suçundan sorumlu olacaklardır. Zira suçun oluşabilmesi için HMK hükümlerine göre usulüne uygun şekilde ve geçerli bir yemin usul işleminin bulunması gerekmektedir. Bu bağlamda zorunlu dava arkadaşlarının müştereken bu suçu işleyebilmeleri Yargıtay kararlarında⁶⁶⁶ da belirtildiği üzere her bir zorunlu dava arkadaşı tarafından yeminin eda edilmiş olmasına bağlıdır. Zorunlu dava arkadaşlarından biri veya birkaçı tarafından yemin edilmesi durumunda, bir diğer ifadeyle zorunlu dava arkadaşlarının tamamının yemin etmemesi halinde ortada tamamlanmış bir yemin olmayacaktır.

4) Dolaylı Faillik

TCK m. 37/2’de bir suçun işlenmesinde başkasını araç olarak kullanan kişinin de fail olarak sorumlu tutulacağı hüküm altına alınmıştır. Faillik – şeriklik ayrımında kabul edilen fiili hâkimiyet teorisinin üç görünümünden biri olan iradeye hâkimiyet durumunda ortaya çıkan faillik türü dolaylı faillik olup iradeye hâkimiyette suç teşkil eden fiil başkası aracılığı ile gerçekleştirilmekte, arka planda yer alan kimse (dolaylı fail) doğrudan hareket edeni, yani ön planda olanı üstün irade ile yönlendirmektedir.⁶⁶⁷ Diğer bir ifadeyle failin, bazı nedenlerle işlemek istediği suçu, doğrudan doğruya kendisinin değil de kusur yeteneği olmayan bir kimseyi⁶⁶⁸ veyahut kendisinde cezasızlık nedeni bulunan, hataya

⁶⁶⁶ Bu konudaki ilgili Yargıtay kararları ve açıklamalar için bkz. “İkinci Bölüm, III, A, 3), b), (2)” başlığı.

⁶⁶⁷ İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 494; Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 683; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 453.

⁶⁶⁸ İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 493.

düşürülmüş, cebir, tehdit ya da hile uygulanan bir kimseyi aracı olarak kullanmak suretiyle işleyebilmesi durumu dolaylı faillik olarak karşımıza çıkmaktadır.⁶⁶⁹

TCK m. 40/2’de özgü suça fail olarak iştirakin, ancak özel faillik şartlarını gerçekleştirmiş olan kişi açısından mümkün olacağı; bu nitelikleri taşımayan kişilerin özgü suça iştirakleri ise sadece azmettiren veya yardım eden şeklinde mümkün olabilecek ve iştirak şekillerinden sorumlu tutulabilecekleri hüküm altına alınmıştır. Maddenin gerekçesinde özel faillik niteliğine sahip olmayan bir kimsenin bu tür suçlara fail olarak iştirakinin mümkün olmayacağı belirtilmiştir.

Öğretide TCK m. 40/2 hükmünün bu haliyle uygulanabileceği, özel faillik niteliği taşımayanların suça dolaylı fail olarak iştiraklerinin söz konusu olmayacağı belirtilmiştir.⁶⁷⁰ Yazarlar, özel faillik niteliğine sahip olmayan arka plandaki kişinin sorumluluğunun suçun hareket unsurunu gerçekleştirecek olan kişinin kasten hareket edip etmemesine göre belirleneceğini; şayet ön plandaki kişinin kasten hareket etmemesinin söz konu olması halinde suçun manevi unsurunun gerçekleşmediğinde tipikliğin oluşmadığını; bu nedenle de bağlılık kuralının burada uygulama alanı bulmayacağını ifade ederek arka plandaki kişinin şerik olarak sorumlu tutulmasının söz konusu olamayacağını belirtmiştir. Eğer ön plandaki kişi kasten hareket etmek suretiyle özgü suçu işlemişse arka plandaki kişinin, işlenen bu suçtan ötürü şerik olarak sorumlu tutulmasının mümkün olabileceği belirtilmiştir. Yazarların bu değerlendirmesinin yalan yere yemin suçunun taksirli halinin kanunda düzenlenmemiş olması dolayısıyla özgü fail niteliği taşımayan kimse yalan yere yemin suçuna azmettiren veya yardım eden olarak iştirak edebilecektir. Ancak bir kısım yazarlar ise TCK m. 40/2 hükmünün aksine arka plandaki kişinin, özel faillik niteliğine sahip kişinin iradesi üzerinde hakimiyet kurmak suretiyle suçu işletmesi durumunda, kendisinde özel faillik niteliği olmasa da dolaylı fail olarak sorumlu tutulması görüşünü benimsemişlerdir.⁶⁷¹ Bu görüşte, TCK m. 28 hükmü dikkate alındığında özel faillik sıfatına sahip olmayan birinin, bu niteliğe sahip bir

⁶⁶⁹ İlhan Üzülmüş, “Dolaylı Faillik”, *EÜHFD*, 1/2 (2006), 84; Meral Ekici Şahin, “Dolaylı Faillığe İlişkin Bazı Sorunlar”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8/109-110 (2013), 7-8; Özbek vd, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 543; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 465; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 769 vd.

⁶⁷⁰ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 475 vd; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 422.

⁶⁷¹ İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 494; Hasan Sınar, “Türk Ceza Hukukunda Dolaylı Faillik”, *CHD*, Yıl: 6, Sayı: 15, Nisan 2011, 77-78.

başkasına cebir şiddet, korkutma veya tehdit ile suçu işletmesi halinde m. 40/2’de yer alan genel kuralın uygulanmayacağı sonucuna ulaşılması, arka planda yer alan kişinin, bir başkasının fiiline iştirak etmesi durumunun olmaması, kaldı ki dolaylı faillik kurumunda tabiatı gereği iştirak kurallarının uygulanmasının imkansız olması da belirtilerek⁶⁷² bu kişi hakkında bağlılık kuralının uygulanmasının söz konusu olamayacağı, özgü niteliğe sahip kişiye suçu işlettiren arka plandaki kişinin esasında kendisinin fail olma iradesi ile hareket etmesi dolayısıyla azmettiren olarak suçu işletenin ötesine geçeceği belirtilerek arka plandaki kişinin dolaylı fail olarak sorumlu tutulması gerektiği ifade edilmiştir.⁶⁷³ Öğretide benzer yönde bir başka görüşte ise hem bizzat işlenebilen suçlarda hem de özgü suçlarda suçun başkası vasıtasıyla işlenmesi açısından kanun koyucunun bir sınır koyması durumunun söz konusu olmadığı; Kanun’un fail olabilmek bakımından belli nitelikleri aradığı suçlarda, bu niteliklere sahip olmayan kişilerin bu suçlarda araç olarak kullanılmaları halinde dolaylı failliğin mümkün olabileceği savunulmuştur.⁶⁷⁴

Yalan yere yemin suçu da yukarıda ifade edildiği üzere faile göre özgü suçlar içerisinde yer almakta; hatta suç tipinde öngörülen haksızlığın sadece fail tarafından gerçekleştirilebilecek olması suretiyle özgü suçun bir alt türü olan bizzat işlenebilen suç olduğunu da belirtmiştik. Öğretide yalan yere yemin suçunun bizzat işlenebilen suç olması sebebiyle bu suça dolaylı fail olarak iştirakin mümkün olmayacağı görüşü savunulmuştur.⁶⁷⁵ Bir başka görüşte de bu suçun hukuk davasında davacı veya davalı sıfatına sahip kimselerce işlenebilecek bir suç olarak düzenlenmesinin aslında bu suça iştirakin mümkün olmayacağı şekilde anlaşılmaması gerektiği belirtilerek İtalyan temyiz mahkemesinin, müvekkilini yalan yere yemin etmeye sevk eden avukatı yalan yere yemin suçuna iştiraktan cezalandırdığı belirtilmiştir.⁶⁷⁶ İleri sürülen bu görüşte arka planda yer alan avukatın, müvekkilini gerçeğe aykırı yemin etmeye sevk etmesi dolayısıyla hangi

⁶⁷² Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, Cilt II*, 504.

⁶⁷³ Ekici Şahin, “Dolaylı Faillığe İlişkin Bazı Sorunlar”, 12-13.

⁶⁷⁴ Zahit Yılmaz, “Türk Ceza Hukukunda İştirakin Bir Türü Olarak Dolaylı Faillik” (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2018), 270.

⁶⁷⁵ Demirel, *Suçta İştirakte Bağlılık Kuralı*, 154. Yazar verdiği bir örnekte A’nın, B’yi yalan yere yemin etmeye zorlaması durumunda her ne kadar A, B’nin iradesi üzerinde hakimiyet kurmuş olsa da A’nın yemin etme yükümlülüğü olmaması nedeni ile A, dolaylı fail olarak sorumlu tutulmayacak; ancak A’nın azmettiren veya yardım eden olarak sorumluluğuna gidilebileceği belirtilmiştir.; Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 301-302; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 116;

⁶⁷⁶ Erem, *Adliye Aleyhinde Cürümler*, 46.

tür iştirakten ötürü sorumlu tuttuğuna dair bir ifadeye yer verilmemiştir. Burada öncelikle değerlendirilmesi gereken aşağıda da ifade edileceği üzere arka plandaki kişinin, ön plandaki kişinin iradesi üzerinde bir hakimiyetinin olup olmadığı, diğer bir ifadeyle suça azmettirmeden daha nitelikli şekilde bir suça yönlendirmenin var olup olmadığıdır. Zira yalan yere yemin suçuna azmettirmeden dolayı sorumlu tutulma hususunda bir engel söz konusu değildir. Şayet arka plandaki avukat, azmettirme iradesinden daha nitelikli şekilde müvekkili üzerinde hakimiyete sahip olursa avukatın dolaylı fail olarak sorumlu tutulması şeklinde bir sonuca ulaşılabilir.

Yalan yere yemin suçu açısından değerlendirilmesi gereken husus, bu suçun bizzat işlenebilen nitelikte özgü suç olması durumunda, hukuk davasının tarafı olmayan bir kimsenin, davanın tarafının iradesi üzerinde bir şekilde hâkimiyeti kurmak suretiyle bu kimseye yalan yere yemin ettirmesi durumunda dolaylı fail olarak mı yoksa azmettiren olarak mı sorumlu tutulacağı ya da bu kimsenin suça iştirakten sorumlu tutulup tutulamayacağıdır. Öğretideki çoğunluk görüşe göre dolaylı faillik, ön planda yer alan kişinin ya kusur yeteneğinin bulunmamasından ya da iradesinin cebir, şiddet, korkutma veya tehdit ya da hile ile fesada uğratılması nedeniyle gerçekleştirdiği fiilden ötürü ceza almaması karşısında ona suçu işleten arka plandaki kişinin cezasız kalmaması amacıyla kabul edilmiş bir kurumdur.⁶⁷⁷ Bizzat işlenebilen suçlarda her ne kadar haksızlık oluşturan hareket bizzat arka plandaki kişi tarafından gerçekleştirilmese de onun etkisinin olmadığı bir ortamda, haksızlığın da fail pozisyonunda görünen kişi tarafından gerçekleştirilmeyeceğine de dikkat etmek gerekir. TCK m. 28'in düzenlenmiş olması da kanun koyucu tarafından bu durumun dikkate alındığının bir göstergesi olduğu düşüncesindeyiz. Diğer yandan kanun koyucu her ne kadar mülga 765 sayılı TCK m. 291'deki⁶⁷⁸ gibi bir hükme 5237 sayılı TCK'da yer vermemiş olsa da Kanun'un *Genel Hükümler* başlıklı Birinci Kitabında düzenlenmiş olan m. 28'in, İkinci Kitapta

⁶⁷⁷ Sınar, "Türk Ceza Hukukunda Dolaylı Faillik", 60; Dönmezer, Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, Cilt II, 504.

⁶⁷⁸ **765 sayılı TCK m. 291:** "Bir kimse 286'ncı maddede yazılı olan cürmü işletmek için para vermek veya sair menfaat göstermek veya vait teşvik veya tehdit veya hile ve desise ile veya nüfuz kullanmak suretiyle şahit veya ehli hibre yahut tercüman tedarik ederek yalan şahadet işletmiş ve hilafı vaki rey beyan ve tercümanlık ifa etmiş ise 286'nci maddenin birinci fıkrasında muayyen olan hallerde bir aydan bir seneye kadar, ikinci fıkrasındaki hallerde üç seneden beş seneye kadar hapis, üçüncü fıkrasında yazılı hususta on seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasıyla cezalandırılır..." bu hüküm ile yalan tanıklık suçunu işlemesi için arka planda yer alan kimsenin (dolaylı failin) cezalandırılacağı açıkça düzenlenmiş olmaktadır.

düzenlenmiş olan suç tiplerine uygulanabilecek bir hüküm olduğu kanaatindeyiz. Çünkü Kanun'un genel hükümler kısmında yer verilmiş olan düzenlemeler, genel bir karaktere sahip hükümler olmaları sebebiyle özel kısımda yer alan suç hükümlerinin uygulanma kabiliyetlerini etkileyen tamamlayıcı normlardır.⁶⁷⁹ Bu kapsamda bir hukuk davasının tarafının iradesi üzerinde hakimiyet kurulması suretiyle, kendisine teklif olunan yemini gerçeğe aykırı olarak gerçekleştirmesi durumunda, arka planda yer alan kişinin yalan yere yemin suçundan dolayı fail olarak sorumlu tutulacağı kanaatindeyiz.

Yalan yere yemin suçunda dolayı faillik kurumu, bu tür failliğin yukarıda ifade edildiği şekliyle karşımıza çıkma türleri itibari ile incelendiğinde kusur yeteneği olmayan bir kimsenin iradesi üzerinde hâkimiyet kurulması suretiyle yalan yere yemin suçunun dolayı fail olarak işlenmesi mümkün olmayacaktır. Zira HMK m. 232 hükmü gereğince bu nitelikteki bir kimsenin mahkemede yemin usul işlemini kendisinin eda etmesi söz konusu olamayacak; onun adına HMK m. 232/2 gereğince yemin usul işlemini kanuni temsilcisi yerine getirecektir. Bir diğer durum olarak zorlama yoluyla iradeye hâkimiyetin sağlanması suretiyle dolayı failliğin gerçekleştirilmesidir. Bu durumda arka plandaki kişinin, cebir veya tehdit suretiyle bir başkasının iradesi üzerinde hâkimiyet kurarak suçun işlenmesini sağlamasıdır. Yalan yere yemin suçunda, hukuk davasının tarafı olan bir kimsenin, karşı tarafın yemin teklifini yalan yere yerine getirmesi hususunda tehdit edilmesi veya kendisine karşı cebir kullanılması münasebetiyle davanın tarafının, teklif olunan yemini gerçeğe aykırı olarak yerine getirmesi durumunda dolayı faillik söz konusu olacaktır. Burada yer verilmesi gereken husus arka plandaki kişinin etki derecesinin ne kadar olması gerektiği, diğer bir ifadeyle dolayı faillik ile azmettirme arasındaki farkın belirlenmesidir. Şayet yemini eda edecek kişi, cebire, şiddete, korkutmaya veya tehdide başvuran kişinin etkisinden kurtulamayıp başka türlü davranamıyorsa, burada azmettirmenin ötesinde bir etkileme vardır.

Bizzat işlenebilen suçlarda dolayı failin de ön plandaki kişi ile aynı niteliklere sahip olması gerektiği kabul edilse de yalan yere yemin suçunda dolayı failliğin ve bu suçta müşterek failliğin zorunlu dava arkadaşlığı durumunda mümkün olabileceğini belirtmiştik. Yargıtay'ın kararı doğrultusunda zorunlu dava arkadaşlarının her birinin yemin usul işlemini yerine getirmesi durumunda suçun konusunun var olacağı dikkate

⁶⁷⁹ Toroslu, *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu*, 30.

alındığında, şayet dava arkadaşları arasında yemini gerçeğe aykırı şekilde yerine getirme hususunda fikir ve eylem birliği yoksa ve dava arkadaşlarından birinin diğer dava arkadaşının iradesi üzerinde hakimiyet kurmak suretiyle zorunlu dava arkadaşının, yemini gerçeğe aykırı olarak gerçekleştirmesini sağlaması ihtimalinde, ön planda yer alan kişi ile özgü fail niteliğine sahip arka plandaki dava arkadaşı da dolaylı fail olarak sorumlu olacaktır. Aynı durum ihtiyari dava arkadaşlığında da gerçekleşmesi mümkündür. Zira ihtiyari dava arkadaşlığında davaların temelini oluşturan vakıaların aynı veya benzer olması durumunda, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için son çare olarak yemine başvurulduğunda her ne kadar her bir dava arkadaşı için ayrı ayrı karar verilecek olsa da dava arkadaşlarından birinin diğeri / diğerleri üzerinde gerçeğe aykırı yemin ettirmek üzere hakimiyet kurması mümkündür. Bu ihtimalde de özgü fail niteliğine sahip olan arka plandaki ihtiyari dava arkadaşı da dolaylı fail olarak sorumlu tutulacaktır.

5) Yan Yana Faillik

Alman ceza hukukunda faillik, Türk ceza hukukundaki düzenlemelere paralel şekilde tek başına faillik, müşterek faillik ve dolaylı faillik olmak üzere üç başlık altında toplanmıştır. Alman Ceza Kanunu'nun 25'inci maddesinin birinci fıkrasında müstakil faillik ile dolaylı faillik, suçu bizzat veya başkası aracılığı ile işleyen kişinin fail olarak cezalandırılacağı belirtilmek suretiyle; ikinci fıkrasında ise müşterek faillik, suçu birlikte işleyenlerden her birinin fail olarak cezalandırılacağı şeklinde düzenlenmiştir. Alman öğretisinde bunlara ek olarak somut olayların çözümünde kullanılmak üzere geliştirilmiş olan yan yana faillik de ilave edilmiştir.⁶⁸⁰ Bu faillik türünde bir suç tipinin, birden fazla failin aralarında dolaylı faillik, müşterek faillik veya şeriklik ilişkisi olmadan gerçekleştirilmesi söz konusudur.⁶⁸¹ Yan yana faillik birbirinden bağımsız olarak hareket edilen durumlarda ve taksirli suçlarda mümkün olabilmektedir. Türk ceza hukukunda yan yana faillige, TCK m. 22'nin beşinci fıkrasında taksirli bir suçun, birden fazla kimse tarafından gerçekleştirilmesi durumunda herkesin kendi kusurundan dolayı sorumlu tutulacağının belirtildiği hükümde yer verilmiştir.⁶⁸² Örneğin yaralamalı veya ölümlü

⁶⁸⁰ Keçecioğlu, "Alman Ceza Hukukunda Faillik", 75.

⁶⁸¹ Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 481; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 773.

⁶⁸² Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 481; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 773-774.

trafik kazalarında, kazaya sebebiyet veren her iki aracın şoförü yan yana fail kabul edilecek ve kusurları oranında sorumlulukları tayin edilecektir.

Çalışma konumuz suç açısından, bir hukuk davasında davacı veya davalı tarafta birden fazla mecburi dava arkadaşının bulunduğu bir durumda mecburi dava arkadaşlarının birlikte hareket etme zorunlulukları bulunduğu ve her biri açısından aynı hüküm verilmesi söz konusu olacağından,⁶⁸³ dava arkadaşlarının **önceden aralarında bir fikir ve eylem birliği olmaksızın** yemini yalan yere etmek suretiyle davayı kendileri lehine sonuçlandırmaları olayında her bir dava arkadaşının yalan yere yemin suçunun yan yana faili olacağı kanaatindeyiz. Önemli olan yukarıda da belirtildiği üzere müşterek faillik, dolaylı faillik veya şeriklik hallerinden birinin şartlarının var olmadan birden fazla failin suçun tipik hareketlerini gerçekleştirmeleridir ki; mecburi dava arkadaşlarının fikir ve eylem birliği olmaksızın kendilerine yöneltilen bir yemin teklifi üzerine birbirlerinden bağımsız olarak bu yemini yalan yere gerçekleştirmeleri durumunda da her biri yan yana fail olarak değerlendirilebilecektir. Dolayısıyla da kasten işlenebilen suçlar açısından da yan yana failliğin pratikte görünümü mümkün olabilmektedir. Benzer bir nitelendirmeyi ihtiyari dava arkadaşları bakımından söylemek pek mümkün olmamaktadır. Zira ihtiyari dava arkadaşlığında, her bir dava arkadaşının birlikte hareket etmesi gerekmediğinden kendilerine teklif olunan yemin usul işleminin yerine getirilmesi, birbirinden bağımsız ayrı davranış teşkil edeceğinden her bir ihtiyari dava arkadaşı müstakil fail sıfatına sahip olacağı düşüncesindeyiz.

Yan yana failliğin ceza hukuku dogmatığı açısından bir anlamı olmadığı; ancak pratikte önem arz eden bir faillik türü olduğu belirtilmiş; bu bağlamda ACK'nın 24'üncü maddesinin 2'nci fıkrasına göre iştirak halinde işlenen bir suçun teşebbüs aşamasında gönüllü vazgeçen kişi, diğer failer ile olan fikir ve eylem birliğini kendi iradesi ile sona erdirerek müşterek fail olmaktan çıkıp faillik statüsü olarak yan faillğe dönüştüğü için o ana kadar gerçekleştirdiği hareketlerin bir suça vücut vermesi durumunda yan fail olarak cezalandırılacağı ve teşebbüs aşamasında kalmış olan suçtan ötürü cezalandırılmayacağı ifade edilmek suretiyle pratikteki önemi ortaya konulmuştur.⁶⁸⁴ Yan yana failliğin pratikteki bu sonucunun yalan yere yemin suçu açısından uygulanabilir gözükmemektedir. Zira zorunlu dava arkadaşı olarak bir hukuk davasında taraflardan

⁶⁸³ İhtiyari dava arkadaşlığı için bkz. "Birinci Bölüm, I, D, 6, b" başlığı altındaki açıklamalar.

⁶⁸⁴ Keçecioglu, "Alman Ceza Hukukunda Faillik", 86-87.

birinin birden fazla kimseden oluşması halinde, fikir ve eylem birliği içerisinde yemin usul işleminin gerçeğe aykırı olarak gerçekleştirilmesi sırasında dava arkadaşlarından birinin gerek mazeretli gerekse mazeretsiz olarak duruşmaya katılmamak suretiyle yemin etmemesi durumunda Yargıtay'ın yerleşik kararlarında da belirtildiği üzere yemin usul işlemi yerine getirilmiş olmayacağından suç konusuz kalacağından haksızlık gerçekleşmemiş olacaktır. Alman hukukundaki durum ile Türk hukukundaki durumun farklılık arz etmesinin nedeni olarak, her iki ülke ceza kanunlarında düzenlenmiş olan yalan yere yemin suçunun konusunu oluşturan yeminin farklı nitelikte olması söylenebilir. Zira ACK m.154'te düzenlenen suçtaki yemin, yalan tanıklıkta beyanın güvenilirliğini temin niteliğinde iken TCK m. 275'te medeni yargılama hukukunda kesin delil olan yemin söz konusudur. Dolayısıyla Türk medeni yargılama hukukunda bir usul işlemi olan yeminin tamamlanması ve icra ettiği fonksiyondan ötürü bu farklılık ortaya çıktığı söylenebilir.

c. Şeriklik

1) Genel Olarak

Kanundaki suç tipinde yer alan haksızlığın meydana gelmesine, fiil üzerinde hâkimiyet kurmaksızın katılım sağlayan kişi şerik olarak tanımlanmıştır.⁶⁸⁵ Suçun hareket unsurunu gerçekleştirmemiş olmasına rağmen bağlılık kuralı gereğince kişi sorumlu tutulacağından şeriklik, ceza sorumluluğunu genişleten bir kavramdır. 5237 sayılı TCK'da şeriklik m. 38'de azmettirme ve m. 39'da yardım etme olmak üzere iki farklı şekilde düzenlenmiştir.

Yalan yere yemin suçu, fail başlığı altında açıklandığı üzere bizzat işlenebilen bir özgü suçtur. Bu suçun bizzat işlenebilen özgü suç olması dolayısıyla öğretide yalan yere yemin suçuna iştirakin mümkün olamayacağı, bu suça iştirakin kural olarak ancak özgü sıfatı haiz kimseler için mümkün olabileceği görüşleri ileri sürülmüş olsa da kanaatimizce bu suça müşterek fail ve dolaylı fail olarak iştirakin mümkün olduğunu açıklamıştık. Dolayısıyla TCK m. 40/2 hükmünde belirtildiği şekilde bu suça iştirak, sadece azmettiren

⁶⁸⁵ Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 685; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 482; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 774; Özbek vd. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 544; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 629.

veya yardım eden şeklinde karşımıza çıkmadığı; fakat şeriklik olarak iştirakin de doğal olarak mümkün olduğu kanaatindeyiz.

2) Azmettirme

TCK'nın 38'inci maddesinde düzenlenen azmettirme, madde gerekçesinde “*belli bir suçu işleme hususunda henüz bir fikri olmayan bir kişinin başkası tarafından bu suçu işlemeye karar verdirilmesi*” olarak tanımlanmıştır.⁶⁸⁶ Bir hukuk davasında davacı veya davalıyı, karşı tarafın iddiasını ispat edememesi üzerine yemin teklif edilebileceği ihtimalinde yalan yere yemini gerçekleştirmesi için azmettiren kimse, yalan yere yemin suçuna azmettiren olarak iştirak etmiş olacaktır. Burada azmettiren olarak suça iştirak edecek kimse, görülmekte olan hukuk davası ile alakası bulunmayan bir kimse olabileceği gibi dava arkadaşlığının varlığı halinde bir dava arkadaşının yalan yere yemin suçuna azmettirmede bulunması da söz konusu olabilecektir.

Hukuk davasında davacı veya davalı tarafta birden fazla kişinin bulunduğu bir durumda, dava arkadaşlarından biri, karşı tarafın iddiasını ispatlayamaması üzerine kendilerine yemin teklifinde bulunabileceğini öngörmesi ihtimalinde diğer dava arkadaşlarını, kendilerinde yalan yere yemin etme iradeleri olmaması durumunda yalan yere yemin suçunu işlemeye azmettirebilir. Bu durumda yalan yere yemin suçunu işlemeye azmettiren dava arkadaşının ve diğer dava arkadaşlarının sorumluluğunu dava arkadaşlığının türüne göre değerlendirmek gerekir. Davacı veya davalı tarafta bulunun birden fazla kişi zorunlu dava arkadaşı olarak bir arada tarafı oluşturuyor iseler, ki zorunlu dava arkadaşları için tek bir davanın varlığı ve bunların birlikte hareket etme zorunluluklarının olduğu ve ayrıca *Müşterek Faillik*⁶⁸⁷ başlığı altında yapılan açıklamalar da dikkate alındığında, suçun konusu başlığı altında bahsedildiği üzere yalan yere yemin suçunun oluşması için usulüne uygun yeminin var olması gerektiğinden Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere zorunlu dava arkadaşlarından her birinin yemin etmesi gerekmekte; aksi halde birinin dahi yemin etmemesi durumunda suçun konusunun yokluğu söz konusu olacaktır. Azmettirme neticesinde yemin gerçeğe aykırı şekilde edilmesi durumunda diğer zorunlu dava arkadaşlarını suçu işleyeme azmettiren kişi,

⁶⁸⁶ Bu tanım öğretide de benimsenmiştir. Bkz. Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 630; Özbek vd, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 545-546; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 494; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 547; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 776.

⁶⁸⁷ Bkz. “İkinci Bölüm, I, E, 2, b, 3)” başlığı altındaki açıklamalar.

esasinda fail başlığı altında açıklandığı üzere müşterek faillerden birisi olacağından failliğin şerikliğe önceliği ilkesi gereğince fail olarak işlenen suçtan sorumlu olacaktır. Şayet tarafı oluşturan kişiler arasında ihtiyari dava arkadaşlığı söz konusu ise bu kimselerin her biri için ayrı davalar söz konusu olup davalarının bağımsız olması, yine her birinin birlikte hareket etme zorunluluklarının bulunmaması ve her biri için görülmekte olan dava için ayrı ayrı karar verileceği dikkate alındığında, ihtiyari dava arkadaşlarından birinin diğerlerini davanın ispatlanması için teklif olunan yeminin yalan yere edilmesi hususunda azmettirmesi ihtimalinde kendisi de dâhil yalan yere yemin suçunun işlenmesinde, kendisi için görülmekte olan dava için yalan yere yemin suçunun müstakil faili olarak, ihtiyari dava arkadaşları için ise onları da yalan yere yemin suçuna azmettirmeden sorumlu olacaktır.

Ayrıca, dava arkadaşlığının olmadığı bir durumda da hukuk davasının tarafını, yalan yere yemin etmeye yönlendiren kimse de suça azmettiren olarak sorumlu olacaktır. Örneğin tarafı olduğu hukuk davası hakkında bir yakını ya da arkadaşı ile konuşan kişinin, dava konusu vakıanın ispatı için kendisine yemin teklifinde bulunulduğunu söylemesi üzerine, yalan yere yemin etme niyeti olmayan bu kimsenin, konuştuğu kişi tarafından yeminin gerçeğe aykırı şekilde edip davayı bitirmesi, bunun davanın kazanılması için iyi bir fırsat olduğunun söylenmesi gibi yönlendirme yapılması ve bunun akabinde de yemin teklif olunan tarafın yemini yalan yere eda etmesi ihtimalinde, yönlendirmede bulunan arka plandaki kişi, yalan yere yemin suçuna azmettiren olarak sorumlu olacaktır.

3) Yardım Etme

Yardım etme, şerikliğin bir diğer türü olarak TCK m. 39'da düzenlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında kişinin, belirtilen durumlarda yardım eden olarak sorumlu tutulacağı belirtilmiştir.⁶⁸⁸ Buna göre madde metninde sayılan durumlardan birinin gerçekleştirilmesi suretiyle yalan yere yemin suçuna yardım eden sıfatı ile iştirak etmek mümkündür. Bir diğer ifade ile başka bir kimsenin kasten işlemeye başlayacağı veya

⁶⁸⁸ **Yardım etme Madde 39-** “(2) Aşağıdaki hallerde kişi işlenen suçtan dolayı yardım eden sıfatıyla sorumlu olur: a) Suç işlemeye teşvik etmek veya suç işleme kararını kuvvetlendirmek veya fiilin işlenmesinden sonra yardımda bulunacağını vaat etmek. b) Suçun nasıl işleneceği hususunda yol göstermek veya fiilin işlenmesinde kullanılan araçları sağlamak. c) Suçun işlenmesinden önce veya işlenmesi sırasında yardımda bulunarak icrasını kolaylaştırmak.”

başladığı bir suçun TCK m. 39/2’de sayılanlar kapsamında kasten desteklenmesi durumunda yardım etmek suretiyle suça iştirak söz konusu olacaktır.⁶⁸⁹

Yardım etmek suretiyle suça iştirak maddi yardım ve manevi yardım olarak öğretide ikiye ayrılmak suretiyle değerlendirilmektedir. Maddi yardım şeklindeki iştirak m. 39/2’nin (b) ve (c) bentlerinde ifade edildiği üzere suçun işlenmesinde kullanılan araçların sağlanması ve suçun işlenmesinden önce veya işlenmesinden sonra yardımda bulunarak icrasının kolaylaştırılması şeklinde olabilir. Yalan yere yardım suçuna, kanaatimizce maddi anlamda yardım etmek suretiyle iştirak yemin edecek kimseye örneğin sakinleştirici bir ilaç verip heyecanlanmasının önlenmesi suretiyle bu suçu işlemesinin kolaylaştırılması ya da yemin ederken karşı tarafın gözlerine bakarak beyanda bulunmasının inandırıcılığını ortaya koyması bakımından etkili olabileceğini söylemek suretiyle suçu nasıl işleyeceği konusunda yol göstermek suretiyle yardımda bulunabilir.

Manevi anlamda yardım suretiyle iştirak ise yine m. 39/2’nin (a) ve (b) bentlerinde düzenlenmiştir. Suç işlemeye teşvik etmek suretiyle yardımda bulunmak manevi yardımın ilk şeklidir. Azmettirmeden farklı olarak suça teşvikte, teşvik edilenin suç işleme yönünde bir fikri veya düşüncesi bulunmakta ancak suçu işleyip işlememe noktasında kararsızlık söz konusudur. Bu minvalde hukuk davasında karşı tarafın iddiasını ispat edememesi durumunda yemin teklif edilen tarafın, suç işleme konusunda yaşadığı kararsızlık üzerine suçu işlemeye yönlendiren kişi yardım eden olarak sorumlu olacaktır.

Azmettirme başlığı altında da değinildiği üzere şayet davanın tarafları birden fazla kişiden oluşuyorsa aralarındaki dava arkadaşlığı türüne göre değerlendirme yapılmalıdır. Zorunlu dava arkadaşlarından biri, kendilerine yemin teklif edilmesi durumunda birlikte hareket edip yemini yalan yere gerçekleştirme hususunda tereddüt yaşayan dava arkadaşını teşvik edebilir. Bu durumda yemin usul işleminin tamamlanması açısından Yargıtay’ın da kararlarında belirttiği üzere bütün zorunlu dava arkadaşlarının yemin etmesi durumunda usul işlemi tamam olacak ve dolayısıyla suç konusuz kalmayacağı için yalan yere yemin etmede tereddüt yaşayan dava arkadaşını teşvik eden kişi, bu suçun hem müşterek faili hem de manevi yardım suretiyle şeriki olacaktır. Ancak failliğin şerikliğe

⁶⁸⁹ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 636; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 790; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 555; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 506.

önceliği ilkesi gereği kişi yardım eden sıfatıyla şerik olarak cezalandırılmayacaktır. Şayet dava arkadaşlığı ihtiyari nitelikte ise her bir dava arkadaşı için ayrı ayrı karar verileceği ve de dava arkadaşları için birlikte hareket etme zorunluluğu olmadığından manevi yardım suretiyle suça teşvik eden dava arkadaşı, şerik olarak ayrıca cezalandırılacak, kendi davası için de müstakil fail olarak sorumlu olacaktır.

Manevi yardım suretiyle suça şerik olarak iştirak etmenin diğer şekilleri suç işleme kararının kuvvetlendirilmesi, suçun işlenmesinden sonra yardımda bulunmayı vaat etmek ve suçun nasıl işleneceği konusunda yol göstermek şekillerinde Kanun'un 39'uncu maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenmiştir. Bu şekillerden biri ile bir suçun işlenmesine iştirake ilişkin hususlar, suç işlemeye teşvik etme suretiyle iştirak ile aynı nitelikte olduğu için ayrıca değinilmemiştir.

3. İçtima

a. Genel Olarak

Suçların içtimaı denildiğinde anlaşılması gereken, suçların ortak bir nedenden ötürü örneğin bir failin tek hareketle birden fazla suç işlemesi, diğer bir ifade ile birden fazla suçun tek failde birleşmesinde olduğu gibi toplanmasıdır.⁶⁹⁰ Bu gibi bir durumda fail birden fazla suç işlemiş olmasına rağmen tek suçtan dolayı cezalandırıldığı için burada içtimadan bahsedilmektedir. Bu hususta ceza hukukunda “*kaç tane fiil varsa o kadar suç, kaç tane suç varsa o kadar ceza vardır.*” ilkesi kabul edilmiştir.⁶⁹¹ 5237 sayılı TCK'da *Suçların İçtimaı* bölüm başlığı altında m. 42 ila 44 arasında bileşik suç, zincirleme suç ve fikri içtima düzenlenmiştir. Fikri içtima da aynı neviden ve farklı neviden olmak üzere iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Aynı neviden fikri içtima esasında TCK m. 43/2'de düzenlenmiştir. Öğretide aynı neviden fikri içtimanın, her ne kadar zincirleme suç hükümlerinin düzenlendiği m. 43'ün ikinci fıkrasında düzenlenmiş olsa da birinci fıkra zincirleme suç için öngörölmüş olan hükümlerin, ikinci fıkradaki aynı neviden fikri içtima için uygulanabilir olmadığı; zira zincirleme suçta fiilin birden fazla olması, her bir fiilin de aynı suçu değişik zamanlarda oluşturması gerektiği, aynı neviden fikri içtimada ise mağdurların farklı kişiler ve hareketin tek olması dolayısıyla

⁶⁹⁰ Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 723; Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 519; Dölger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 803; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 572.

⁶⁹¹ Mahmut Koca, “Fikri İçtima”, *CHD*, 2/4, (2007), 197; Neslihan Göktürk, “Türk Hukuku'nda Suçların İçtimaı”, *CHKD*, 2/1-2, (2014), 31; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 669.

bu iki kavram arasında yapısal bir benzerliğin olmadığı belirtilmiştir.⁶⁹² Öğretide ileri sürülen bu gerekçe bizce de yerinde bir gerekçe olup bu doğrultuda çalışmamızda aynı neviden fikri içtima zincirleme suç altında değil, fikri içtima altında yer verilecektir.

Yalan yere yemin suçunda bileşik suç hükümlerinin uygulanma sahası olmadığı için zincirleme suç ve fikri içtima hükümlerinin yalan yere yemin suçuna uygulanabilirliği üzerinde durulacaktır.

b. Zincirleme Suç

TCK'nın 43'üncü maddesinin birinci fıkrasında zincirleme suç düzenlenmiştir. Maddede zincirleme suç, aynı suçun, farklı zamanlarda, aynı kişiye karşı birden fazla kez gerçekleştirilmesi hali olarak ifade edilmiştir. Aynı kişiye karşı işlenen bu suçlar arasında sübjektif bağlantı olması dolayısıyla faile, bu suçların her birinden ayrı ayrı olmayıp, cezanın miktarı arttırılmak suretiyle tek bir ceza verilmektedir.⁶⁹³

Yalan yere yemin suçu, adliyeye karşı suçlar içerisinde yer almakta olup, mağdur başlığı altında da belirttiğimiz üzere suçun mağduru ancak gerçek kişi olabileceğinden, inceleme konumuz suçun mağdurunun da yalan yere yemin edilmek suretiyle dava aleyhine sonuçlanan kişi ve toplumu oluşturan herkes olduğu görüşündeyiz. Dolayısıyla TCK m. 43/1 kapsamında zincirleme suç hükümlerinin, yalan yere yemin suçu bakımından uygulanabilirliği bu yöndeki kabule göre değerlendirilmiştir.⁶⁹⁴

Yalan yere yemin suçu, hukuk davasında taraf sıfatına sahip olan fail tarafından, davanın karşı tarafını oluşturan kişiye karşı işlenebilen bir suçtur. Bu suçun TCK m. 43/1 kapsamında zincirleme şekilde işlenebilmesi, yalan yere yemin suçunun failinin aynı kişiye karşı birden fazla hukuk davasında, iddiasını ispatlayamaması durumunda söz konusu olabilecektir. Örneğin tarafları aynı fakat dava konusu vakıaları farklı olan birden fazla hukuk davasında da zincirleme suç hükümleri uygulama alanı bulabilir. Örneğin A,

⁶⁹² Koca, "Fikri İçtima", 208; Göktürk, "Türk Hukuku'nda Suçların İçtimaı", 54-55.

⁶⁹³ Bkz. TCK m. 43 madde gerekçesi.

⁶⁹⁴ TCK m. 43/1'in birinci fıkranın son cümlesinde mağdurunun belli bir kişi olmadığı suçlarda da zincirleme suç hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmiştir. 29.06.2005 tarihinde 5377 sayılı Kanun ile yapılan bu eklemenin gerekçesinde rüşvet ve çevrenin kirletilmesi gibi toplumu oluşturan herkesin mağdur olduğu suçlarda, belli bir kişi mağdur olmadığı için zincirleme suç hükümlerinin öncelikle uygulanması gerektiğinin eklendiği belirtilmiştir. Adliyeeye karşı işlenen bazı suçların mağduru belli kimseler değildir. Örneğin TCK m. 271'de düzenlenmiş olan suç uydurma suçunda olduğu gibi. Bu suç tipinde fail birden fazla kez suç uydurma suçu işlemesi durumunda 43'üncü maddenin son cümlesi uygulama alanı bulacaktır.

B'den 100.000 TL borç ister ve aralarındaki samimiyetten ötürü B, A'dan senet almaz. Kısa bir süre sonra A, B'den tekrar borç olarak 50.000 TL ister ve taraflar bu borç ilişkisi için de senet düzenlemezler. A'nın ödeme yapmaması durumunda her bir borç için ayrı ayrı alacak davası açar. B, alacağını senet olmadığı için ispat edemez ve A'ya yemin teklifinde bulunur. A, her iki alacak davasında da B'ye borcunun olmadığına yemin ederek davayı kendi lehine ispatlamış olur. Olayda A, B'ye karşı yalan yere yemin suçunu farklı zamanlarda ve aynı suçu işleme kastı kapsamında gerçekleştirdiği için zincirleme suç hükümleri uygulama alanı bulacaktır.⁶⁹⁵

Bir diğer ihtimal ilk derece mahkemesinde görülmekte olan bir hukuk davasının, yemin edilmesi üzerine karar verilmesi suretiyle sona erdirilmesi durumunda, dava aleyhine sonuçlanan tarafın istinaf kanun yoluna başvurması durumunda karşımıza çıkabilir. HMK m. 353 kapsamında bölge adliye mahkemesinin (BAM), uyuşmazlığın çözümünde etkisi olabilecek ölçüde önemli delillerin toplanamayıp veya değerlendirilmemiş olması ya da talebin önemli bir kısmı hakkında karar verilmemiş olması gerekçesiyle davanın yeniden görülmesi için dosyayı karar veren veya kendi yargı çevresinde uygun göreceği bir başka yer mahkemesine göndermesi mümkündür. Bu bağlamda örneğin ilk derece mahkemesinin, kararı verirken birden fazla vakıa olmasına rağmen hepsi hakkında yemin edilmeksizin karar vermesi halinde BAM'ın yeniden yargılama için dosyayı geri göndermesi, ilk derece mahkemesinde yemin eden tarafın, istinaf üzerine yeniden yapılan duruşmada aynı kişiye karşı aynı suçu işlemesinde zincirleme suç hükümleri uygulanabilir.

c. Fikri İçtima

Failin, bir fiille birden fazla suçun oluşmasına neden olması ya da aynı suçu tek hareketle birden fazla kimseye karşı işlemesi durumlarında fikri içtima hükümleri söz konusu olmaktadır.⁶⁹⁶ TCK m. 43/2'ye göre fail aynı suçu, tek hareketle birden fazla kişiye karşı gerçekleştirdiği için maddenin ikinci fıkrası aynı neviden fikri içtimanın kanuni düzenlemesidir.⁶⁹⁷ TCK m. 44'te ise failin gerçekleştirdiği bir hareket ile birden

⁶⁹⁵ Aynı yönde bkz. Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 1179.

⁶⁹⁶ Koca, "Fikri İçtima", 199; Artuk vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 744; Özbek vd, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 583; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 602; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 812.

⁶⁹⁷ Öğretide aynı neviden fikri içtimanın, zincirleme suç hükümlerinin düzenlendiği 43'üncü madde yerine fikri içtimanın düzenlendiği 44'üncü madde altında düzenlenmesinin daha isabetli olacağı belirtilmiştir. Bkz. Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 551.

fazla farklı suçun oluşmasına sebep olması hali düzenlenmiştir. Madde başlığı her ne kadar fikri içtima ise de madde gerekçesinde, madde metninde farklı neviden fikri içtimanın düzenlendiği ifade edilmiştir.

Öğretide yalan yere yemin suçunun oluşması açısından davanın karşı tarafını oluşturan kişi sayısının bir öneminin olmadığı, zira aleyhine yemin edilen karşı taraftaki kişi sayısına bakılmaksızın edilen yeminin bir vakıya ilişkin olması dolayısıyla tek yalan yere yemin suçunun oluştuğunun kabulü gerektiği savunulmuştur.⁶⁹⁸ Kanaatimizce hukuk davasında, aralarında ihtiyari dava arkadaşlığı bulunan tarafın, iddialarını ispat edememesi durumunda karşı tarafa yapılan yemin teklifi üzerine eda edilen yeminin yalan yere gerçekleştirilmesi halinde, yemin eden failin hareketi, birden fazla kişiye karşı aynı suçun tek hareketle işlenmesi olacağından aynı neviden fikri içtima hükümleri uygulama alanı bulacaktır. Diğer bir anlatımla tarafı oluşturan kişilerin sayısı, bu kişilerin sayısının niteliğine göre farklılık arz edebileceğinden, tarafı oluşturan bu kişi sayısının önemli olduğunun kabulü gerekir. Zira ihtiyari dava arkadaşlığında dava arkadaşı sayısı kadar dava vardır ve bu kişilerin birlikte hareket etme zorunluluğu olmayıp her birinin davası bağımsızlığını korumaktadır. Ancak mecburi dava arkadaşlığının bulunduğu bir hukuk davasında her bir dava arkadaşının birlikte hareket etme zorunluluklarının bulunması ve ortada tek bir davanın ve yemine konu tek bir vakıanın var olduğu göz önünde bulundurulduğunda mecburi dava arkadaşlarına karşı edilen yalan yeminin tek suç olacağı düşüncesindeyiz.

Yalan yere yemin suçunun hareket unsuru, hukuk davasının tarafı olan kişinin, diğer tarafın teklif ettiği yemini gerçeğe aykırı şekilde yerine getirmesi eylemidir. Bu eylemin gerçekleştirilmesi aynı zamanda başka bir suça da vücut verecek ise farklı neviden fikri içtimanın var olduğu kabul edilecektir. Bu bağlamda yalan yere yemin suçunun benzer suçlarla karşılaştırmasının yapıldığı başlık altında gerekçeleri de ortaya konulmaya çalışıldığı üzere, TCK m. 275'te suç olarak düzenlenen hareketin gerçekleştirilmesi aynı zamanda TCK m. 206'da düzenlenmiş olan resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçuna da vücut vereceği kanaatindeyiz. Kendisine yemin teklifinde bulunulan davanın tarafı, yalan beyanda bulunma suçunda olduğu gibi gerçeğe aykırı olacak şekilde uyuşmazlık konusu vakıayı kendi lehine ispatlamak için beyanda

⁶⁹⁸ Özbeke, Doğan ve Bacaksız, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 1179.

bulunmaktadır. Tarafın gerçeğe aykırı şekilde yerine getirdiği yemin ile davaya konu vakıa ispatlanmış olacağından hâkim / mahkeme başka bir inceleme yapmaksızın hüküm kurmak durumundadır. Bu noktada gerçeğe aykırı yemin beyanı üzerine hâkim / mahkeme resmî belge hükmündeki ilamı düzenleyecektir. Bu bakımdan TCK m. 275'te düzenlenmiş olan yalan yere yemin suçu ile m. 206'da düzenlenmiş olan resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçları arasında farklı neviden fikri içtima hükümlerinin uygulanması mümkün gözükmemektedir.⁶⁹⁹

Yine yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı etkilemeye teşebbüs suçu ile yalan yere yemin suçu arasında farklı neviden fikri içtima hükümleri söz konusu olabilir. TCK m. 277'de düzenlenmiş olan suç görülmekte olan bir dava kapsamında işlenebilecek olması, m. 275'te düzenlenen hukuk davasını da kapsar niteliktedir. Diğer yandan hukuk davasında davacı veya davalı sıfatına sahip kişinin, kendisine teklif olunan kesin delil niteliğindeki yemini yalan yere gerçekleştirmesi, onun maddi gerçeğin ortaya çıkmasına engel olma amacıyla hareket ettiğinin göstergesi, diğer bir ifadeyle bu amaçla hareket ettiğinin işaretidir. Hukuk davasının tarafı, taraf olarak kendi lehine karar verilmesi için bir usul işlemi gerçekleştirmek suretiyle yemini yerine getirmek suretiyle yargı görevi yapan hâkimi etki altına almakta, hâkimin belli yönde karar vermesini sağlamaktadır. Bu kapsamda yalan yere yemin suçunu işlemek için gerçekleştirilen hareketler aynı zamanda yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı etkileme suçuna da vücut verdiği söylenebilir.⁷⁰⁰ Fail bakımından TCK m. 275'te düzenlenen suç özgü suç olup m. 277 fail bakımından genel suç olsa da adliye aleyhine işlenen suçlarda haksızlık adliye dışından gerçekleştirilebileceği gibi adliye içerisinden de gerçekleştirilmesi mümkündür.

Yalan yere yemin suçu ile farklı neviden fikri içtima ilişkisi olabilecek bir diğer suç da kanaatimizce TCK m. 288'de düzenlenmiş olan adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs suçudur. Zira bir hukuk davasında taraf olan failin, dava konusu uyuşmazlığı kendi lehine ispatlamak için gerçeğe aykırı yemin etmesi eylemi ile TCK m. 288'de failin etkilemek istediği kimseler arasında sayılan yargı görevi yapan hâkimi etkileme amacını da gerçekleştirdiği; bu sayede gerçeğe aykırı yemin eden tarafın yargı görevi yapan hakim de hukuka aykırı bir karar vermesine neden olduğu anlaşıldığından TCK m. 275

⁶⁹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. "İkinci Bölüm, I, F, 1" Başlığı altında yapılan açıklamalar.

⁷⁰⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. "İkinci Bölüm, I, F, 4" Başlığı altında yapılan açıklamalar.

ile m. 288 arasında farklı neviden fikri içtima hükümlerinin uygulanabilmesi mümkün olabilecektir.⁷⁰¹

F. Yalan Yere Yemin Suçunun Benzer Suçlarla Karşılaştırması

1. Resmî Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyan Suçu (TCK m. 206)

TCK m. 206’da Resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçu “(1) *Bir resmi belgeyi düzenlemek yetkisine sahip olan kamu görevlisine yalan beyanda bulunan kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır.*” şeklinde düzenlenmiştir. Bu suç, yalan yere yemin suçundan farklı olarak *Adliye Karşı Suçlar* altında değil, *Kamu Güvenine Karşı Suçlar* bölümünde hüküm altına alınmıştır. Her iki suç tipinin farklı bölümler altında düzenlenmiş olması neticesinde bu suçlarla korunan hukuki değer farklılık göstermektedir. Buna göre TCK m. 206’da korunan hukuki değer, bu suç neticesinde oluşturulacak resmi belgede gerçek durumun gösterilmesinde kamunun menfaati olduğu göz önünde bulundurulması suretiyle resmi belgenin doğruluğu ve gerçekliğine karşı toplumun güveni olduğu,⁷⁰² diğer bir görüşte ise resmi belgede sahtecilik suçlarında korunan hukuki değer, kamu güveni olduğu belirtilmiş; bu güveni korumaya yönelik olarak da bazı hukuki sonuçlar doğurabilecek yazıların sahtecilik eylemlerine karşı korunmasının, bu belgelerin geçerliliğine ve doğruluğuna yönelik her türlü hareketin de suç olarak düzenlendiği ifade edilmiştir.⁷⁰³

Yalan beyan suçunun failine ilişkin Kanun’da herhangi bir özellik aranmadığı için herkes bu suçun faili olabilir; ancak kamu görevlisinin, görevi gereği düzenlemeye yetkili olduğu bir belgenin düzenlenmesi sırasında bu suçu işlemesi halinde TCK m. 204/2’ de düzenlenmiş olan resmi belgede sahtecilik suçu oluşacağı belirtilmiştir.⁷⁰⁴ Ayrıca yalan beyanda bulunan kişinin *tanık* sıfatını haiz kimse olması durumunda, diğer şartların da varlığı halinde TCK m. 272’de düzenlenmiş olan *yalan tanıklık* suçunun da oluşacağı ve failin bu suçtan sorumlu olacağı; aynı şekilde bilirkişi ve tercüman sıfatına sahip kimselerin gerçeğe aykırı şekilde görüş bildirmesi veya tercümanlık yapması durumunda

⁷⁰¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. “İkinci Bölüm, I, F, 5” Başlığı altında yapılan açıklamalar.

⁷⁰² Handan Yokuş Sevik, “Resmî Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyan Suçu”, *D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan, 21/Özel (2019): 142; Tezcan, Erdem ve Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 1067.

⁷⁰³ Özbek, Doğan, Bacaksız, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 835,854.

⁷⁰⁴ Sevik, “Resmî Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyan Suçu”, 142; Tezcan, Erdem ve Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 1067; Özbek, Doğan, Bacaksız, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 854.

da TCK m. 276'daki *Gerçeğe aykırı bilirkişilik veya tercümanlık* suçunun oluşacağı belirtilmiştir.⁷⁰⁵

Yalan beyan suçunun oluşması için belgede sahtecilik suçunun unsurlarının gerçekleşmeksizin kamu görevlisine yalan beyanda bulunulması,⁷⁰⁶ diğer bir ifadeyle resmî belgenin düzenlendiği esnada yalan beyanda bulunulması suretiyle bu suç işlenebilecektir.⁷⁰⁷ Maddenin gerekçesinde, suçun oluşabilmesi için yapılan açıklamalara binaen düzenlenecek olan resmî belgenin bu beyanın doğruluğunu ispat edici güce sahip olması gerektiği belirtilmiştir. Dolayısıyla beyanın doğruluğu, beyan üzerine düzenlenen belge ile ispat edilecekse suç oluşacak, şayet resmî belgeyi düzenleyecek olan memur, beyanın doğruluğunu inceleyip doğru olduğuna kanaat getirdikten sonra resmî belgeyi düzenlemek durumunda ise resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçu oluşmayacaktır.⁷⁰⁸

Yalan beyanda bulunma suçu hareketin önemi bakımından, maddenin lafzında yer verilen “...*yalan beyanda bulunan*...” ifadesinden anlaşılabileceği üzere serbest hareketli suçtur. Fail tarafından hangi konuya ilişkin nasıl bir beyanda bulunulacağına dair bir belirleme Kanunda öngörülmemiş olup bu beyanın suçun manevi unsuru açısından da yalan, diğer ifadesiyle gerçeğe aykırı olması gerekecektir. Ayrıca manevi unsur bağlamında suçun oluşması için ayrı bir saik veya amaca yer verilmemiştir.

Yalan yere yemin suçunda da kendisine yemin teklifinde bulunulan hukuk davasının tarafı, aslında yalan beyanda bulunma suçundaki gibi gerçeğe aykırı olacak şekilde dava konusu vakıanın kendisi lehine olmak üzere ispatlanması için bir beyanda bulunmaktadır. Yemin eden taraf, bu yemini ile yeminin konusu olan vakıanın varlığı ya da yokluğuna dair bir irade açıklaması yapmaktadır. Tarafın yalan yere yemin beyanı ile TCK m. 275'te düzenlenen suç tamam olmakla birlikte, bu yemin üzerine hâkim başka bir araştırma yapmadan dava konusu vakıa ispatlanmış sayılacağından hüküm kurmak durumundadır. İşte bu noktada hukuk davasının yemin eden tarafının yalan beyanı

⁷⁰⁵ Tezcan, Erdem ve Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 1067; Artuk vd., *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 847.

⁷⁰⁶ Artuk vd., *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 842.

⁷⁰⁷ Sevik, “Resmî Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyan Suçu”, 143; Tezcan, Erdem ve Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 1067; Özbek, Doğan, Bacaksız, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 854.

⁷⁰⁸ Bkz. TCK m. 206 madde gerekçesi.

üzerine mahkeme veya hâkim resmi belge⁷⁰⁹ hükmündeki ilamı düzenleyecektir. Zira mahkemeler yargılama konusu hakkında bir hüküm vermek suretiyle dava dosyasını sonlandırabilecekleri için mutlaka bir resmi belge niteliğinde tutanak düzenlemeleri gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında yalan yere yemin suçu ile resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçu arasında farklı neviden fikri içtima ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Öğretide TCK m. 206'da düzenlenmiş olan resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçunun, iftira ve yalan tanıklık suçlarına göre genel suç olduğu, failin fiilinin iftira veya yalan tanıklık suçlarına vücut vermesi durumunda o suç tiplerinden mahkûmiyet hükmü tesis edilmesi gerekeceği ifade edilmiştir.⁷¹⁰ Yargıtay da verdiği bir kararında aynı duruma işaret ederek yalan beyan suçunun genel norm niteliğinde olduğunu, eylemin ayrıca yalan tanıklık, iftira gibi başka suçları da oluşturmakta ise resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçundan değil, oluşan diğer suçlardan mahkûmiyet tesis edilmesi gerektiği yönünde karar vermiştir.⁷¹¹ Normlar arasında genel-özel norm ilişkisi, genel normun tüm unsurlarının özel normda da var olması yanında, özel normda, genel norma yeni bir unsur ilave edilerek başka bir nitelik kazandırılması olarak açıklanabilir.⁷¹² İki norm arasında özel norm-genel norm ilişkisinin olabilmesi için öncelikle her iki normunda aynı hukuki değeri korumaları gerekmekte; ikinci olarak ise genel normun özellikleri yanında özel normun başka özellikleri bünyesinde barındırması

⁷⁰⁹ Belge kavramı, öğretide ana hatları ile benzer şekillerde tanımlanmıştır. Artuk ve diğerlerine göre hukuk terminolojisinde belge “olayları nakleden, içerdiği irade beyanları hukukî değer taşıyan ve muayyen bir kimse tarafından oluşturulan ve sağlam zemine yazılı her türlü yazı”yı, bkz. Artuk ve diğerleri (özel hükümler), 750; Tezcan, Erdem, Önok’a göre belge “hukuksal açıdan önem taşıyan ve onu meydana getiren kişinin delil amacıyla belirli bir beyanını içeren yazı parçası”nı, bkz. Tezcan, Erdem, Önok (özel hükümler), 1041; Koray Doğan, “Ceza Hukukunda Belge Kavramı”, CHD, 5/14 (2010); Yargıtay da 1968 tarihli bir kararında belgeyi “Hukuki bir sonuç doğurmaya veyahut bir durumu belli veya ispat etmeye yarayan yazılara denir” şeklinde tanımlamıştır. Bkz. Y. CGK, 21.6.1968, E. 1968/97, K. 1968/324. Yapılan tanımlarda da görüldüğü üzere belgenin 1. Yazılılık, 2. Belirli bir içeriğinin olması, 3. Düzenleyenin belli olması olmak üzere üç tane unsuru vardır. Resmî belge ise TCK m. 204’ün gerekçesinde tanımlanmıştır. Buna göre bir kamu görevlisi tarafından görevi gereği düzenlenen yazı resmî belge niteliğindedir. Mahkeme ilamının resmî belge niteliği için bkz. Artuk ve diğerleri, Özel Hükümler, 806.

⁷¹⁰ Özbek, Doğan, Bacaksız, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 860; Sevük, “Resmî Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyan Suçu”, 152; Tezcan, Erdem ve Önok, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 1074.

⁷¹¹ Y. CGK, 22.05.2018, E. 2015/45, K. 2018/224, UYAP bilişim sistemi, e.t. 16.02.2023.

⁷¹² Kayıhan İçel, “Görünüşte Birleşme (İçtima) İlkeleri ve Yeni Türk Ceza Kanunu”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7/14 (2008): 37; Önder, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Cilt II, 525.

gerekmektedir.⁷¹³ Yalan yere yemin suçu ile TCK m. 206’da düzenlenmiş yalan beyan suçunun karşılaştırılmasında bu suçların TCK sistematığı içerisinde farklı kısımlarda düzenlenmiş olmaları nedeniyle ilk farklılık olarak her iki suç ile korunan hukuki değerlerde kendini göstermektedir. Dolayısıyla farklı hukuki değerleri koruyan bu suç tipleri arasında özel norm-genel norm ilişkisinden ziyade tek hareketle birden fazla farklı suçun meydana gelmesi söz konusu olacağından TCK m. 44 gereğince fikri içtima hükümlerinin uygulanmasının daha yerinde olacağı kanaatindeyiz.

2. Yalan Tanıklık Suçu (TCK m. 272)

TCK m. 272’de “(1) *Hukuka aykırı bir fiil nedeniyle başlatılan bir soruşturma kapsamında tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı olarak tanıklık yapan kimseye, dört aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.* “hükmü ile yalan tanıklık suçunun temel şekli ilk fıkra düzenlenmiştir. Maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarında suçun nitelikli hallerine, devam eden diğer fıkralarında ise suçun neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış hallerine yer verilmiştir.⁷¹⁴

Yalan tanıklık suçu da yalan yere yemin suçu ile birlikte, *Adliye Karşı Suçlar* başlıklı ikinci bölümde düzenlenmiş olması dolayısıyla her iki suçta korunan hukuki değer bireyin adil yargılanma hakkıdır. *Korunan Hukuki Değer* başlığı altında da ifade edildiği üzere adliye karşı suçlarda suçla korunan hukuki değer bireye ait olup devlet ancak bu hukuki değer taşıyıcısı olabileceğinden kanaatimizce her iki suçun mağduru aynı zamanda bu suçlarla korunan hukuki değer de sahibi olacaklarından yalan tanıklık suçu ile yalan yere yemin suçları bu anlamda benzerlik taşımaktadır.

Yalan tanıklık suçunun faili, TCK’nın 272’nci maddesinin birinci fıkrasına göre tanık dinlemeye yetkili olan kişi veya kurul önünde, ikinci fıkrasına göre de mahkeme huzurunda ya da yemin ettirmek suretiyle tanık dinlemeye kanunen yetkili kişi veya kurul önünde gerçeğe aykırı beyanda bulunan tanıktır. Bu suçta tanık sıfatı, failin belirlenmesi için önemli olup, tanık haricindeki bir kimsenin gerçeğe aykırı beyanda bulunması halinde hareket bu suç için tipik olmayacaktır.⁷¹⁵ Yalan yere yemin suçunun faili ise

⁷¹³ İçel, “Görünüşte Birleşme (İçtima)”, 40-41; Mahmut Kaplan, “Ceza Hukukunda Özel Norm Genel Norm İlişkisinin Tespiti”, *CHD*, 18/53 (2023), 495.

⁷¹⁴ Göktürk, “Yalan Tanıklık”, 377; Tunçer, *Yalan Tanıklık Suçu*, 155 vd.; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 1070.

⁷¹⁵ Göktürk, “Yalan Tanıklık”, 372; Tezcan, Erdem ve Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 1386.

ancak bir hukuk davasının tarafı olabileceğinden her iki suç tipi de özgü suç niteliğindedir. Ancak öğretide tanık sıfatıyla dinlenilmek kaydıyla suçtan zarar gören veya mağdurun da yalan tanıklık suçunun faili olabileceğini savunan olduğu gibi⁷¹⁶ bu durumun teknik bir kurum olan tanıklığın yapısına aykırı olacağından kabul edilemeyeceğini de savunanlar vardır.⁷¹⁷

Suçun mağduru açısından yalan tanıklık suçunun mağduru, kural olarak toplumu oluşturan herkes olarak kabul edilmekte; zira adli faaliyetler esnasında gerçek durumun ortaya çıkarılmasında tüm toplum bireylerinin menfaati bulunmaktadır.⁷¹⁸ Ayrıca yalan tanıklık suçunda TCK m. 272'nin dördüncü ve devamı fıkralarında düzenlendiği üzere aleyhine tanıklık yapılan kimse hakkında ortaya çıkan neticelere göre neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış durumlar düzenlenmiş olması sebebiyle, aleyhine tanıklık yapılmak suretiyle hak kaybına uğrayan bu kimse de mağdur olarak kabul edilmektedir.⁷¹⁹ Yalan yere yemin ile yalan tanıklık suçlarının her ikisinin de adliye karşı suçlar bölümü altında düzenlenmiş olması hasebiyle benzer hukuki konuya sahip olmaları dolayısıyla toplumu oluşturan herkes yanında yemin teklifinde bulunan hukuk davasının tarafı da yalan yere yemin suçunda mağdur olacaktır.

Suçun konusu itibari ile her iki suç farklı konulara sahiptirler. Yalan tanıklık suçunda konu, tanık olarak bilgi vermesi istenilen bir kimsenin beş duyu organı vasıtası ile tanıklığa konu olay iken⁷²⁰ yalan yere yemin suçunun konusu HMK kapsamında kesin delil niteliğindeki yemindir. Her iki suçta da esasında yeminin cezalandırılması söz konusudur. TCK m. 272/2'de “... ya da yemin ettirerek tanık dinlemeye kanunen yetkili kişi...” hükmüne yer verilmek suretiyle, tanıklığın yemin altında gerçeğe aykırı olarak yapılması durumu, suçun nitelikli hali olarak düzenlenmiştir. Ancak buradaki yemin bir ifadenin doğruluğunu veya güvenilirliğini sağlamak üzere verdirilen yemin olup yalan yere yemin suçunun konusunu oluşturan yeminden nitelik itibari ile farklılık arz etmektedir. Ne var ki her iki suç yönünden ortak olan bir durum hem tanıklığın hem de ispat aracı olan yeminin yalan şekilde yani gerçeğe aykırı olarak gerçekleştirilmesidir.

⁷¹⁶ Ünver, *TCK'da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar*, 184.

⁷¹⁷ Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 1072.

⁷¹⁸ Tunçer, Yalan Tanıklık Suçu, 93; Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 1073.

⁷¹⁹ Tunçer, Yalan Tanıklık Suçu, 93; Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 1073.

⁷²⁰ Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 1073. Öğretide yalan tanıklık suçunun konusunun gerçeğe aykırı beyandan etkilenen maddi gerçek olduğu görüşü de savunulmuştur. Bkz. Göktürk, “Yalan Tanıklık”, 354.

Yalan tanıklık suçu hareketin şekli bakımından, tanıklığın konusunu oluşturan ve gerçeğin tespit edilmesi açısından önemli bir durumun saklanması suretiyle de, diğer bir anlatımla ihmalî hareketle de işlenmesi mümkün iken, yalan yere yemin suçu usulüne uygun şekilde teklif olunan yeminin icra edilmesi suretiyle yani icrai hareketle işlenebilen bir suçtur. Aksi halde yemin etmekten kaçınılması durumunun hukuki sonucu olarak yeminden kaçınan taraf HMK m. 229 hükmüne göre belirlenen gün ve saatte geçerli bir mazereti olmaksızın mahkemede hazır bulunmaz ya da hazır bulunmakla birlikte yemini yerine getirmekten kaçınırsa, yemin konusu vakıayı ikrar etmiş sayılacaktır. Yine yalan tanıklık suçunun oluşabilmesi, yapılacak tanıklığın, tanık dinlemeye yetkili kişi veya kurul huzurunda yapılmasına bağlıdır. Zira merciin bu şekilde yetkili olması, suç tipi için yapısal bir unsur olarak kabul edilmiştir.⁷²¹ Bu kapsamda yalan tanıklık suçu ceza soruşturması ve/veya kavuşturması, medeni yargılama, idari soruşturma ve disiplin soruşturması esnasında gerçekleştirilen tanık dinlemelerinde işlenebilecektir.⁷²² Yalan yere yemin suçu ise yalan tanıklık suçuna göre bu anlamda dar kapsamlı olup Kanun lafzında da ifade edildiği üzere ancak bir hukuk davasında işlenebilecek bir suç tipidir.

Manevi unsur yönünden iki suç benzerlik göstermektedir. Hem yalan tanıklık hem de yalan yere yemin suçlarının taksirli hali Kanun'da düzenlenmediğinden ancak kasten işlenebilecek suçlardır. Bu kapsamda her iki suçun yalan olarak, diğer bir ifadeyle gerçeğe aykırı şekilde işlenecek olması da kasten işlenebilecek olduğunu göstermektedir. Zira yalan kavramı bünyesinde ancak bilerek ve isteyerek gerçekleştirilecek bir durumu kapsamaktadır. Kimse bilmeden yalan söyleyemez; şayet yalan kastı yoksa bu durumda ifadenin kavramsal olarak yanlış beyan şeklinde belirtilmesi gerekirdi.

765 sayılı TCK'da *Yalan Şahitliği ve Yalan Yere Yemin* başlıklı bölüm altında 286'ncı maddede yalan tanıklık, 287'nci maddede yalan yere yemin suçları ile 288'inci maddede her iki suçta cezadan tam veya kısmi muafiyet hususları peş peşe düzenlenmişlerdi. Sistematiği açısından yakın haksızlık tipleri olarak anlaşılan bu suçların uygulamada birbiri yerine olacak şekilde hükme konu edildiği görülmüştür. Yargıtay'ın "*Sanığın talimatla alınan Ağır Ceza Mahkemesine ait yeminli tanık ifadesinde doğruyu söylediği, ancak satılan otomobil nedeniyle kendisi aleyhine de hukuk mahkemesinde alacak davası açılması üzerine bu mahkemede 05/06/2003 tarihinde vermiş olduğu*

⁷²¹ Göktürk, Yalan Tanıklık, 362.

⁷²² Detaylı bilgi için bkz. Göktürk, "Yalan Tanıklık", 354 vd.; Tunçer, Yalan Tanıklık Suçu, s. 99 vd.

yeminli ifadesinde yalan söylediği Ali D. ve Vahit Z.nin ifadelerinden anlaşıldığı, bu nedenle sanığın eyleminin yalan yere yemin suçunu (TCY m. 287) oluşturabileceği anlaşıldığından, yalan tanıklık suçunun unsurlarının oluşmaması nedeniyle sanığın beraati yerine mahkumiyetine hükmedilmesi, kanuna aykırıdır.” şeklinde verdiği bir kararında⁷²³ her iki suç arasındaki bu durum görülmektedir. Kararda dikkat çeken nokta sanığın, otomobil satışı nedeniyle kendisine karşı açılan alacak davasında, karşı tarafın teklifi üzerine yemin ettiği; ancak yeminli ifadesinin tanık ifadeleri ile karşılaştırıldığında gerçeğe aykırı olduğunun anlaşılması üzerine ilk derece mahkemesi alacak davasının görüldüğü hukuk mahkemesinde taraf sıfatına sahip olan sanık hakkında, sanığın beyanlarının gerçeğe aykırı olması gerekçesi ile aslında unsurları gerçekleşmemiş olan yalan tanıklık suçundan hüküm kurmuş olmasıdır. Yargıtay kararında, haklı olarak sanığın eyleminin yalan yere yemin suçunu oluşturabileceğini belirtmiştir; ancak burada da dikkat edilmesi gereken husus, sanığın yeminli ifadesinin gerçeğe aykırılığının tespitinin tanık beyanlarına dayanılarak ortaya konulmasının 1941 tarihli Yargıtay İBK kararına aykırı olduğudur. Zira kararda gerçeğe aykırılığın ceza muhakemesine göre değil, hukuk muhakemesi kurallarına göre tespitinin yapılması gerektiğine hükmedilmişti. Dolayısıyla otomobil satışından kaynaklı bir alacak davasında tarafın beyanlarının gerçeğe aykırılığının tanık ifadeleri ile tespiti usule aykırı olacaktır. Yine benzer bir duruma Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı’nın 27.11.2014 tarih ve 2014/45031 E. sayılı iddianamesi ile açılan kamu davasında rastlanılmıştır. İddianameye konu olayda Ankara 4. Asliye Ticaret Mahkemesi’nin 2010/273 E. sayılı dosyası kapsamında davanın taraflarına yemin teklif edildiği ve taraf yeminin yalan yere eda edildiği iddiası ile TCK’nın 272/2 maddeleri gereğince cezalandırılmaları istemiyle yargılanmaları talep edilmiştir. Malum olduğu üzere TCK m. 272/2, yalan tanıklık suçunun yemin altında işlenmesinin düzenlendiği hüküm fıkrası olup, ilgili iddianamede suç oluşturan hareketin yanlış nitelendirilmesi söz konusudur.⁷²⁴

Yapılan açıklamalar altında yalan tanıklık ve yalan yere yemin suçları, 765 sayılı TCK döneminde *Yalan şahitliği ve yalan yere yemin* başlıklı Dördüncü Babın Dördüncü Fasıllı altında düzenlendiği için mahkeme kararlarında da görüldüğü üzere birbiri ile yakın

⁷²³ Yarg. 4. CD. 29.11.2011 T, 2010/21065 E, 2011/22870 K. Karar için bkz. Yaşar, Gökcan ve Artuç, *Yorumlu – Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, 8235.

⁷²⁴ Bkz. Ankara 9. Asliye Ceza Mahkemesi, 09.02.2016, 2014/857 E. 2016/100 K.

suç tipleri olarak algılanmakta; ancak 5237 sayılı TCK'da suçun maddi unsurları bakımından farklı suçlar olarak düzenlenmiştir.

3. Gerçeğe Aykırı Bilirkişilik veya Tercümanlık (TCK m. 276)

Gerçeğe aykırı bilirkişilik veya tercümanlık suçu TCK'nın 276'ncı maddesinde iki fıkra halinde hüküm altına alınmıştır. Maddenin birinci fıkrası kapsamında görevlendirilen bilirkişinin gerçeğe aykırı olacak şekilde görevini yerine getirmesi durumunda gerçeğe aykırı bilirkişilik;⁷²⁵ maddenin ikinci fıkrasında ise birinci fıkrada belirtilen kişi veya kurullar tarafından görevlendirilen tercümanın ifade ya da belgeleri gerçeğe aykırı şekilde tercüme etmesi durumunda birinci fıkra hükmüne gönderme yapmak suretiyle gerçeğe aykırı tercümanlık suçları düzenlenmiştir.⁷²⁶

Bilirkişilik, uyuşmazlığın çözümünde uzmanlık bilgisi, teknik bilgi ya da özel bilgiyi gerektiren hallerde inceleme yapıp görüş bildiren kişidir.⁷²⁷ Bu suçun faili bu anlamda ancak bilirkişilik niteliğine hukuken sahip kişi olabileceğinden bu suç özgü suçtur.⁷²⁸ Bilirkişi sıfatına sahip olanlar birtakım yükümlülöklere tabidirler. Bunlardan birisi de bilirkişinin yemin etme yükümlölöğüdür. Bu yükümlölölük bilirkişilerin tarafsız olarak, ilim ve tekniğe uygun şekilde rapor hazırlamaları veya mütalaa vermeleri için getirilmiş olup bilirkişi listelerine kaydolan bilirkişiler CMK m. 64/5'e göre yemin ederler ve bu yemini bir kez olmak üzere il adli yargı adalet komisyonu huzurunda gerçekleştirirler.⁷²⁹ Bilirkişinin hazırladığı rapor hâkimi bağlayıcı nitelikte olmayıp bir delil değerlendirmesi şeklinde olduğundan bilirkişiler raporlarında veya mütalaalarında kanaat açıklamasında bulunurlar.⁷³⁰ Bilirkişi tarafından edilen yeminin, yalan yere gerçekleştirilmiş olması durumunun, TCK m. 275 kapsamında tipik hareket olup olmayacağının değerlendirilmesi yapıldığında, her iki suç tipinde de failin gerçeğe aykırılık kastı ile hareket ettiğı anlaşılmaktadır. TCK m. 275'te kanun koyucu bu kastı *yalan* kavramı ile ifade etmişken m. 276'da *gerçeğe aykırı* ifadesini kullanmıştır.⁷³¹

⁷²⁵ Ünver, *TCK'da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar*, 253 vd.

⁷²⁶ Ünver, *TCK'da Düzenlenen Adliyeye Karşı Suçlar*, 264 vd.

⁷²⁷ Feridun Yenisey, Ayşe Nuhoglu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), 231; Veli Özer Özbek, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara 2021, 616.

⁷²⁸ Ünver, *TCK'da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar*, 253.

⁷²⁹ Yenisey, Nuhoglu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 239.

⁷³⁰ Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 625; Yenisey, Nuhoglu. *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 245.

⁷³¹ Yalan ve gerçek kavramları arasındaki ilişki için bkz. “Birinci Bölüm, I, B, 1” başlığı altındaki açıklamalar.

Ancak yalan yere yemin suçunda tarafın yemini ile bilirkişinin CMK m. 64/5 kapsamında gerçekleştirdiği yemin arasında nitelik itibari ile farklılık bulunduğu için her iki suç, konu bakımından farklılık arz edecek olup suçun hareket unsurları da bu anlamda aynı olamayacaktır.

Gerçeğe aykırı tercümanlık suçu, yargı mercileri veya suçtan dolayı soruşturma yapmak ya da yeminli olarak tanık dinleme yetkisine sahip kişi veya kurul önünde işlenebilir. Yargı mercileri ile yargılama yapan tüm mahkemeler anlaşılacağı için, bu suç yalan yere yemin suçuna göre geniş kapsamlıdır. Zira yalan yere yemin suçunun ancak hukuk davalarında işlenmesi mümkündür.

Yalan yere yemin suçu ile gereceğe aykırı bilirkişilik suçunun benzer olduğu durum, her iki suç tipinin *Adliye Karşı Suçlar* bölümü altında düzenlenmiş olması nedeniyle korunan hukuki değerlerin ortak olmasıdır. Bu durumun devamı olarak da toplumu oluşturan herkes her iki suçta da mağdur olarak kabul edilecektir. Ayrıca aleyhine bilirkişilik yapılan kişi de gerçeğe aykırı bilirkişilik suçunun mağduru olacaktır.

TCK m. 276'nın ikinci fıkrasında, birinci fıkra da belirtilen kişi veya kurullar tarafından görevlendirilen tercümanın, çevirisini istedikleri belge veya ifadeleri gerçeğe aykırı olarak tercüme etmesi durumunda bu suç oluşacaktır. Birinci fıkra da düzenlenen suç ile ikinci fıkra da düzenlenen suç arasında sadece failin sıfatına dair bir fark olup suçun diğer unsurlarına dair birinci fıkra da düzenlenmiş olan suça ilişkin yapılan açıklamalar ikinci fıkradaki gerçeğe aykırı tercümanlık suçu için de geçerlidir.

4. Yargı Görevi Yapanı, Bilirkişiyi veya Tanığı Etkilemeye Teşebbüs Suçu (TCK m. 277)

5237 sayılı TCK m. 277'de yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı etkilemeye teşebbüs suçu “(1) Görülmekte olan bir davada gerçeğin ortaya çıkmasını engellemek veya bir haksızlık oluşturmak amacıyla, davanın taraflarından birinin, sanığın, katılanın veya mağdurun lehine veya aleyhine sonuç doğuracak bir karar vermesi veya bir işlem tesis etmesi ya da beyanda bulunması için, yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı hukuka aykırı olarak etkilemeye teşebbüs eden kişi, iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Teşebbüs iltimas derecesini geçmediği takdirde verilecek ceza altı aydan iki yıla kadardır. (2) Birinci fıkradaki suçu oluşturan fiilin başka bir suçu da

oluşturması halinde, fikri içtima hükümlerine göre verilecek ceza yarısına kadar artırılır.” şeklinde düzenlenmiştir.

Yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı etkilemeye teşebbüs suçunun TCK’nın *Adliye Karşı Suçlar* başlıklı ikinci bölümü altında düzenlenmiş olması dolayısıyla suçla korunan hukuki değer konusunda, bu bölümdeki suçlarla ortak hukuki değere sahip olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla korunan hukuki değer adalete olan güvenin devamının sağlanması kapsamında gerek hukuk gerekse ceza yargılamasında adil yargılamanın yapılmasının sağlanması çerçevesinde adliyenin saygınlığı ve güvenilirliği olduğu ifade edilmiştir.⁷³² Ancak öğretilerde bu suç ile korunan başlıca hukuki değer maddenin gerekçesinde de belirtildiği üzere bireyin adil yargılanma hakkı olduğu, suçla korunduğu ileri sürülen diğer durumların ise adil yargılanma hakkının ayrılmaz bir parçası veya sonucu olduğu beyan edilmiştir.⁷³³ Dolayısıyla bu suç ile yalan yere yemin suçu benzerlik göstermektedir.

TCK m. 277’de düzenlenmiş olan suçun faili, hukuka aykırı olarak etkileme eylemine teşebbüste bulunan herhangi bir kimse olabilecektir. Bu nedenle herkesin bu suçun faili olması mümkün olabileceğinden yalan yere yemin suçundan farklı olarak bu suç özgü suç özelliği taşımamaktadır.

Mağdur, suçun işlenmesi ile hak ve menfaati ihlal edilen kişi veya kişiler olarak tanımlanmıştır.⁷³⁴ Yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı etkilemeye teşebbüs suçu ile korunan hukuki değer olan adil yargılanma hakkının toplumu oluşturan herkesi ilgilendiren bir hak olması dolayısıyla bu suçun mağdurunun da belli bir kişi olmayıp bütün toplum olduğu belirtilmiştir.⁷³⁵ Ancak öğretilerde yargı görevi yapan kimsenin, davanın taraflarından birinin veya birkaçının ya da sanıkların veya davaya katılanların leh veya aleyhlerinde karar verilmesi durumunun söz konusu olması halinde aleyhine karar verilen kişinin de suçun mağduru olduğu belirtilmiştir.⁷³⁶ Bir başka görüşte ise bu suçun mağdurunun öncelikle yargı organı olduğu; ancak tüzel kişilerin suçun mağduru

⁷³² Meran, *Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Kamu Görevlisine ve Adliye İlişkin Suçlar*, 303; Parlar, Hatipoğlu, *5237 sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu*, 3920.

⁷³³ Cem Şenol, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’na Göre Yargı Görevi Yapanı, Bilirkişiyi veya Tanığı Etkilemeye Teşebbüs Suçu (TCK m. 277)”, *İÜHF*, 71/1 (2013): 1123.

⁷³⁴ Bkz. “İkinci Bölüm, I, C, 1, b” başlığı altındaki açıklamalar.

⁷³⁵ Şenol, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’na Göre Yargı Görevi Yapanı, Bilirkişiyi veya Tanığı Etkilemeye Teşebbüs Suçu (TCK m. 277)”, 1126-1127.

⁷³⁶ Meran, *Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Kamu Görevlisine ve Adliye İlişkin Suçlar*, 303.

olamayacaklarından hareketle suçun mağdurunun fiil nedeniyle haksızlığa uğrayan davanın karşı tarafında yer alan kişi olduğu ileri sürülmüş; bunun yanı sıra yargı görevi yapan, bilirkişi veya tanıklar da etkilenmek suretiyle görevlerini kanuna aykırı yapmaları söz konusu olduğundan bu kimselerin de mağdur olarak kabulü gerektiği belirtilmiştir.⁷³⁷ Ancak bir önceki görüşün aksine yargı görevi yapanların bu suçun mağduru olmadığı, adil yargılanma hakkı ihlal edilen ve toplumu oluşturan bireylerin mağdur olduğu görüşü ileri sürülmüştür.⁷³⁸ Yalan yere yemin suçu gibi yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı etkilemeye teşebbüs suçu da bir davada taraflardan biri aleyhine işlenebilmesi mümkün olan suçlar olduğundan ve ayrıca yargı faaliyetinin işleyişini olumsuz etkilemek suretiyle adil yargılamayı da ortadan kaldırması söz konusu olacağından her iki suç mağdur bakımından benzerlik göstermektedir.

Yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı etkilemeye teşebbüs suçu, hareket unsuru bakımından 6352 sayılı Kanun⁷³⁹ ile yapılan değişiklikten önce seçimlik hareketli bir suç olarak düzenlenmişti;⁷⁴⁰ ancak anılan Kanun ile yapılan değişiklikle seçimlik hareketler metinden çıkarılmış ve suçun fiil unsuru sadece hukuka aykırı olarak yargı görevi yapanları etkilemeye teşebbüs olarak belirtilmiştir ve suç, serbest hareketli olarak işlenebilen hale dönüşmüştür.⁷⁴¹ Bu noktada yalan yere yemin suçu ile yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı etkilemeye teşebbüs suçu farklılık göstermektedir. Ancak yalan yere yemin suçunda, yemin etmek suretiyle diğer kişileri olmasa da yargı görevi yapan kavramı altında hâkimi hukuka aykırı bir karar vermesi için etki altına almanın mümkün olabileceği düşünülebilir.

TCK m. 277’de düzenlenen suçun manevi unsuru ise yine 6352 sayılı Kanundan önceki ve sonraki düzenlemelerde farklılık göstermektedir. Değişiklikten önce suç genel kast ile işlenebilecekken değişiklikten sonra özel kast ile işlenebilen bir suçta dönüşmüştür. Buna göre fail ancak yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı, görülmekte

⁷³⁷ Gerçeker, Yorumlu – Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, 5309.

⁷³⁸ Ünver, *TCK’da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar*, 271.

⁷³⁹ RG. 5.7.2012 / 28344.

⁷⁴⁰ **Yargı görevi yapanı etkileme m. 277** – “(1) Bir davanın taraflarından birinin veya birkaçının veya sanıkların veya davaya katılanların, mağdurların leh veya aleyhinde, yargı görevi yapanlara emir veren veya baskı yapan veya nüfuz icra eden veya her ne suretle olursa olsun adı geçenleri hukuka aykırı olarak etkilemeye teşebbüs eden kimseye iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilir. Teşebbüs iltimas derecesini geçmediği takdirde verilecek ceza altı aydan iki yıla kadardır.”

⁷⁴¹ Şenol, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’na Göre Yargı Görevi Yapanı, Bilirkişiyi veya Tanığı Etkilemeye Teşebbüs Suçu (TCK m. 277)”, 1132.

olan bir davada gereceğin ortaya çıkmasını engellemek veya bir haksızlık oluşturmak amacıyla ve ayrıca maddede belirtilen kişilerden birinin lehine veya aleyhine sonuç doğuracak bir karar verilmesi ya da bir işlemin yapılması veya beyanda bulunulması için etkileme hareketinde bulunmalıdır.⁷⁴² Yalan yere yemin suçunun manevi unsuru genel kast olup kanun koyucu suçun oluşması için herhangi bir saik ya da amaç aramamıştır; ancak bir hukuk davasında yemin usul işleminin gerçeğe aykırı olarak yerine getirilmesinde yemin eden tarafın, yargılamada maddi gerçeğin ortaya çıkmaması amacıyla harekette bulunduğu, diğer yandan ise davanın tarafı olarak kendi lehine sonuç doğuracak bir karar verilmesi için gerçeğe aykırı olarak yemin ettiği aşıkardır.

Yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı etkilemeye teşebbüs suçu, görülmekte olan bir dava kapsamında işlenebilecek bir suçtur. Bu suç, yalan yere yemin suçuna göre daha geniş bir alanda işlenebilmekte, bir diğer ifadeyle yalan yere yemin suçu sadece hukuk davasında işlenebilecekken, TCK m. 277’de düzenlenen suçun görülmekte olan bir davada işlenebileceği belirtilmiş; görülmekte olan dava ifadesinin kapsamında da 6352 sayılı Kanunla TCK m. 277’de yapılan değişikliğin gerekçesinde ifade edildiği üzere özel hukuk hükümlerine göre açılmış ya da idare veya vergi mahkemelerinde olabileceği gibi ceza yargılamasına dair bir dava da olabileceği belirtilmiştir.⁷⁴³

Yalan yere yemin suçu ile yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı etkilemeye teşebbüs suçu arasında hareket unsuru bakımından bir örtüşme olabileceği düşünülebilir. Yukarıda da belirtildiği üzere yemin etmek suretiyle taraflardan biri, yargılamada gerçeğin ortaya çıkmasına engel olmak için ve kendi lehine olacak şekilde yemin usul işlemini gerçekleştirmektedir. Bu suretle de TCK m. 277’de sayılanlardan yargı görevi yapan hâkimi etkilemesi mümkün olabilir. Yalan yere yemin suçunun hareket unsurunun gerçekleştirilmesi ile aynı zamanda yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı etkilemeye teşebbüs suçunun da işlenmiş olması için manevi unsur noktasında her iki suç arasında her ne kadar farklılık olsa da yalan yere yemin suçunda failin kendi lehine sonuç doğuracak bir karar verilmesi ve gerçeğin ortaya çıkmaması amacıyla hareket ettiği anlaşıldığından her iki suç arasında farklı neviden fikri içtima hükümlerinin uygulanabileceği düşünülebilir. Kanaatimizce TCK m. 277/2’de yer verilen birinci fıkra

⁷⁴² Şenol, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’na Göre Yargı Görevi Yapanı, Bilirkişiyi veya Tanığı Etkilemeye Teşebbüs Suçu (TCK m. 277)”, 1136-1137.

⁷⁴³ Bkz. 6352 sayılı Kanun ile TCK m. 277’de yapılan değişiklik gerekçesi.

kapsamındaki hareketlerin gerçekleştirilmesi ile bir başka suç da işlenmiş olması durumunda fikri içtima hükümlerine göre verilecek cezanın yarısına kadar arttırılarak uygulanacağına dair düzenleme de buna imkân tanımaktadır.

5. Adil Yargılamayı Etkilemeye Teşebbüs Suçu (TCK m. 288)

TCK m. 288’de “(1) Görülmekte olan bir davada veya yapılmakta olan bir soruşturmada, hukuka aykırı bir karar vermesi veya bir işlem tesis etmesi ya da gerçeğe aykırı beyanda bulunması için, yargı görevi yaparı, bilirkişiyi veya tanığı hukuka aykırı olarak etkilemek amacıyla alenen sözlü veya yazılı beyanda bulunan kişi, elli günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır.” şeklindeki hükümde adliye karşı suçlar bölümü altında düzenlenen suçlarla korunmak istenen hukuki değerlerden biri olan adil yargılanma hakkını en net şekilde ifade eden suç tipi olarak adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs suçu düzenlenmiştir. Adil yargılanma hakkı, adil yargılamayı etkileme suçu özelinde bireyin tarafsız ve bağımsız bir mahkeme önünde yargılanmasını içermektedir.⁷⁴⁴ Ayrıca yargı görevinin adil şekilde faaliyet göstermesine yönelik toplumsal yararın da bu suç ile koruma altına alındığı ifade edilmiştir.⁷⁴⁵ Adliye karşı suçlar bölümü altında düzenlenen bu suç ile korunan hukuki değerin adil yargılanma hakkı olmayıp adliyenin idaresine ilişkin devlete ait olan menfaat olduğu yönünde de görüş vardır.⁷⁴⁶ Yalan yere yemin suçunda korunan hukuki değer ile adil yargılamayı

⁷⁴⁴ Adil yargılanma hakkı için bkz. AİHS m. 6. Adil yargılanma hakkı - “1. Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyumsuzluklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar alenî olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliğı gerektirdiğinde veyahut, aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceğı kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiğı ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir. 2. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğı yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır. 3. Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir: a) Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliğı ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek; b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak; c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddi olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek; d) İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek; e) Mahkemede kullanılan dili anlamadığı veya konuşamadığı takdirde bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak yararlanmak.”

⁷⁴⁵ Yaşar, Gökcan ve Artuç, Yorumlu – Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, 8442;

⁷⁴⁶ İlgili görüş ve adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs suçu ile korunan hukuki değere ilişkin detaylı bilgi için bkz. Melemez, *Adil Yargılamayı Etkilemeye Teşebbüs Suçu*, 93 vd; ayrıca bkz. Mehmet Kurt, “Adil Yargılamayı Etkilemeye Teşebbüs Suçu” (Yayınlanmamış doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015), 47 vd.

etkilemeye teşebbüs suçunda korunan hukuki değer birden fazla olup bireyin adil yargılanması hakkı ile adli faaliyetlerin güvenilir ve düzgün işleyişinde toplumun ortak menfaati olup her iki suç benzerlik arz etmektedir.

TCK m. 288’de düzenlenmiş olan suçun konusu, görülmekte olan bir dava veya yapılmakta olan bir soruşturmanın sebebi olan uyuşmazlıktır. Suçun oluşması açısından, failin görülmekte olan bir davada veya yürütülen bir soruşturmada, hukuka aykırı karar verilmesi veya bir işlem kurulması ya da gerçeğe aykırı beyanda bulunulması için maddede sayılan kişileri etkilemek maksadıyla beyanda bulunulması yeterli olacak; suçun konusu olan uyuşmazlığın ise bu hareket dolayısıyla bir neticeye vardırılması gerekmemektedir. Bir diğer ifadeyle madde metninde belirtildiği şekliyle yargı görevi yapanı, bilirkişiyi ya da tanığı hukuka aykırı olacak şekilde etkilemeye yönelik yazılı veya sözlü beyanda bulunulması ile suç tamamlanmış olacağından, ayrıca somut bir tehlikenin veya zararın doğması aranmayacağından adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs soyut tehlike suçudur.⁷⁴⁷ Suç, bu yönü itibari ile de yalan yere yemin suçu ile benzerlik göstermektedir.

TCK m. 288’de yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı etkileme eylemini gerçekleştiren herkes fail olabileceği için, diğer bir ifadeyle maddenin lafzında failin belirli bir sığata sahip olmasına ya da görevi yerine getirmesine ilişkin bir düzenleme olmadığından bu suç, yalan yere yemin suçundan farklı olarak fail açısından özgü suç niteliğı taşımamaktadır.⁷⁴⁸

Suçun hareket unsuru ise görülmekte olan bir dava veya soruşturmada yargı görevi yapan kişinin, bilirkişi veya tanıkların etki altına alınması amacıyla alenen sözlü veya yazılı beyanda bulunmaktır.⁷⁴⁹ Madde metninde belirtilen kişilerin etki altına alınması, alenen sözlü veya yazılı olarak işlenebilecek olması dolayısıyla suç, seçimlik hareketlidir.⁷⁵⁰ Yalan yere yemin suçu ise davada tarafın HMK hükümlerine uygun şekilde yemin etmesi ile gerçekleşebileceğinden bağılı hareketli bir suç tipidir.

⁷⁴⁷ Yaşar, Gökcan ve Artuğ, *Yorumlu – Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, 8442; Kurt, “Adil Yargılamayı Etkileme Suçu”, 102.

⁷⁴⁸ Yaşar, Gökcan ve Artuğ, *Yorumlu – Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, 8442; Kurt, “Adil Yargılamayı Etkileme Suçu”, 193; Melemez, *Adil Yargılamayı Etkilemeye Teşebbüs Suçu*, 80; Ünver, *TCK’da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar*, 471.

⁷⁴⁹ Ünver, *TCK’da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar*, 471.

⁷⁵⁰ Ünver, *TCK’da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar*, 471.

Manevi unsur açısından bakıldığında TCK m. 288’de düzenlenen suçun genel kast ile işlenemeyecek, madde metninde yer verilen “...yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanıdığı hukuka aykırı olarak etkilemek amacıyla...” ifadesi gereğince bu suçun ancak özel kast ile işlenmesi mümkün olacaktır. Dolayısıyla bu suç olası kast ile işlenemeyecektir. TCK 275’te ise kanun koyucu manevi unsur açısından failin amaç ya da saikine dair bir hükme yer vermediğinden doğrudan kast ile işlenebileceği gibi yukarıda açıklanan gerekçeler uyarınca olası kast ile de işlenmesi mümkündür.⁷⁵¹

Her iki suç tipinde korunan hukuki değer adil yargılanma hakkı olması dolayısıyla yalan yere yemin suçunda, tarafın teklif olunan yemini yalan yere eda etmesinin, aynı zamanda adil yargılamayı etkileme suçuna vücut verip vermeyeceğine de değinmek yerinde olacaktır. Yalan yere yemin suçunun faili olan tarafın, görülmekte olan davada uyuşmazlığı kendi lehine ispatlamak amacıyla gerçeğe aykırı olarak yemin etmesi halinde yargı görevi yapanı etki altına alabileceği düşünülebilir. Ancak yalan yere yemin suçunun konusu olan yemin, hâkimin takdirinde olan bir usul işlemi olmayıp aksine hâkimi bağlayıcı nitelikte olduğundan gerçeğe aykırı yemin ile hâkimin, maddi gerçeğe aykırı olarak karar vermesi noktasında etkide bulunulması söz konusu olabilir.

Burada hukuk davasının tarafı, HMK m. 29 hükmüne göre gerçeği söyleme yükümlülüğü altında hareket etmesi gerektiği için yemin usul işlemini yalan yere gerçekleştirmesi hukuka aykırı olacaktır. Ne var ki hukuk davasının tarafı, adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs suçunu ancak yargı görevi yapan kavramı kapsamında hâkimi muhatap almak suretiyle işleyebileceği düşünülebilir. Zira hukuk davasının tarafının, yemin usul işleminin hukuki niteliği de dikkate alındığında, yalan yere yemin etmek suretiyle hukuka aykırı olarak yargılamayı yürüten hâkimden başkasını etki altına alması mümkün olmayacaktır. Yemin eden taraf, bu sayede yargı görevi yapan hâkimin hukuka aykırı bir karar vermesini de sağlayacağı için, şayet TCK m. 288’de belirtildiği üzere yargı görevi yapanın hukuka aykırı bir karar vermesi amacıyla, diğer bir anlatım ile adil yargılamayı etkileme suçunun işlenmesinde failde bulunması gereken özel kastın varlığı kapsamında bu amaç ve saik ile yalan yere yemin etmesi durumunda ayrıca adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs suçunu da gerçekleştirmiş olacağı kanaatindeyiz.

⁷⁵¹ Bkz. “İkinci Bölüm, I, C, 2, b” başlığı altındaki açıklamalar.

Ayrıca belirtmek gerekir ki TCK m. 288’de düzenlenmiş olan suç bir teşebbüs suçu olup, bu suçun tamam olması için yargı görevi yapanın ya da maddede sayılan diğer kişilerin failin sözlü ya da yazılı beyanlarından etkilenmiş olması aranmayacaktır.⁷⁵² Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs suçu öğretide, soyut tehlike suçu ve suçun manevi unsurunun özel kast olmasının daha ön plana çıkmış olması, dolayısıyla da her münferit olayda ispatı çok zor olabileceğinden eleştirilmiştir.⁷⁵³ Bu minvalde yalan yere yemin suçunda failin bu amaç ve saikle hareket ettiğinin tespit edilmesi durumunda yalan yere yemin suçu ile adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs suçları arasında farklı neviden fikri içtima hükümlerinin uygulanabileceği kanaatindeyiz.

G. Muhakeme Usulü, Yaptırım ve Zamanaşımı

1. Muhakeme

a. Soruşturma ve Kovuşturma

Ceza muhakemesinde, soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesi bazı şartların varlığına tabi olup, bunlardan birisi de şikâyetir.⁷⁵⁴ Şikâyet, her suç için Kanun’da öngörülmediğinden istisnaidir.⁷⁵⁵ Bir suçun soruşturulması veya kovuşturulması için kanun lafzında şikâyete tabi olduğu belirtilmişse, bu suçun takibi şikâyete bağlıdır. TCK m. 275’te yalan yere yemin suçunun takibine dair bir ifadeye yer verilmediğinden Cumhuriyet savcılığınca resen kovuşturulan bir suçtur. Dolayısıyla yalan yere yemin edilmesi suretiyle suçun mağduru olan dava aleyhine ispat edilmiş tarafın şikâyetçi olup olmaması, suçla ilgili soruşturma ve kovuşturma yapılması için önem arz etmemektedir.

Yalan yere yemin suçunun soruşturmasına başlanması için, yeminin edildiği hukuk davasında edilen yemine binaen yargılamaya son vermek için karar verilmesine gerek yoktur. *Netice* başlığı altında da ifade ettiğimiz üzere yalan yere yemin suçu, sırf hareket suçudur. HMK m. 239’da düzenlenen hükme göre de yemin usul işlemi yerine getirildikten sonra, bu yeminin yalan yere edildiği iddiası ile ceza davası açılmışsa, hukuk davasının görüldüğü mahkeme, ceza davasını esas dava bakımından bekletici mesele yapamayacaktır. Bu hükümden de anlaşılacağı üzere hukuk davası, yemin ile dava

⁷⁵² Melemez, *Adil Yargılamayı Etkilemeye Teşebbüs Suçu*, 97.

⁷⁵³ Ünver, *TCK’da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar*, 472-473.

⁷⁵⁴ Yener Ünver, Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2018), 94; Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 255; Yenisey, Nuhoğlu. *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 622 vd.

⁷⁵⁵ Ünver, Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 94.

konusu vakıa ispatlanmış olsa da suç ihbarında bulunulmasına ve yalan yere yemin suçundan ötürü soruşturma başlatılmasına engel değildir. Ancak mağdur olan bu kişinin, CMK m. 237/1 hükmüne göre kovuşturma evresinin her aşamasında, ancak hüküm verilmeden önce şikâyetçi olduğunu bildirmek suretiyle kamu davasına katılması mümkündür.

b. Yer Yönünden Yetki

CMK m. 12/1 hükmü, yer yönünden yetkili mahkemenin belirlenmesindeki kuralı düzenlemiştir. Buna göre bir suça ilişkin dava, suçun işlendiği yer mahkemesince görülecektir. Suçun işlendiği yer ise TCK m. 8/1'in ikinci cümlesinde suç oluşturan fiilin kısmen veya tamamen Türkiye'de gerçekleştirilmesi veya neticenin Türkiye'de meydana gelmesi durumlarında Türkiye'de işlenmiş olarak belirlenmiştir.

Yalan yere yemin suçu, sırf hareket suçu olduğundan Türk yargı teşkilatı içerisinde bir hukuk davasında yalan yere yemin edilmesi suretiyle işlenecek ve yemin etme eyleminin gerçekleştiği yer mahkemesi de ceza davasında yer yönünden yetkili olacaktır. Diğer bir ifadeyle suçun hareketinin gerçekleştirildiği hukuk mahkemesinin bulunduğu yer ceza mahkemesi yer yönünden yetkilidir. Ancak HMK m. 235'te hasta veya engellilerin mahkeme dışında yemin etmelerine imkân tanınmıştır. Buna göre yemin eylemini gerçekleştiren hastanın veya engellinin bulunduğu yer, hukuk davasının bulunduğu yerden farklı bir muhit ise o yer mahkemesi yetkili olacaktır. Diğer yandan HMK m. 236'da da ifade edildiği üzere yemin usul işlemini gerçekleştirecek kişi, hukuk davasının görüldüğü mahkemenin bulunduğu ilin dışında ikamet ediyorsa ve yeminin yerine getirilmesi konusunda aynı anda ses ve görüntü nakledilmesi yolu mümkün değilse, yemin istinabe yolu ile gerçekleştirileceği için, kişinin o anda bulunduğu yer mahkemesi ceza davası bakımından yer yönünden yetkili olacaktır.

c. Madde Yönünden Yetki

Madde yönünden yetkiden, hangi mahkemelerin hangi suçların yargılamasına bakacağı anlaşılmaktadır.⁷⁵⁶ Görev yönünden yapılacak olan bu yetki dağılımı özellikle ilk derece mahkemeleri arasındaki görev dağılımıdır.⁷⁵⁷ Ceza mahkemelerinin madde

⁷⁵⁶ Ünver, Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 129; Nur Centel, Hamide Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2014), 533.

⁷⁵⁷ Ünver, Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 129.

anlamda görevleri, 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un⁷⁵⁸ Ceza Mahkemeleri başlıklı ikinci bölüm altında düzenlenmiştir. 5235 sayılı Kanun'a göre asliye ceza ve ağır ceza ile özel kanunlarla kurulan diğer ceza mahkemeleri, ceza hukuku alanında yargılama yapmak üzere var olan yargı mercileridir. Asliye ceza mahkemesi, ağır ceza mahkemesinin ve sulh ceza hâkimliğinin görevleri dışında kalan dava ve işlere bakmakla görevlendirilmiştir (5235 s. Kanun m.11). Ağır ceza mahkemesinin görevleri de aynı Kanun'un 12'nci maddesinde⁷⁵⁹ düzenlenmiştir. Yine 5235 sayılı Kanun'un 14'üncü maddesinde mahkemenin görevinin nasıl belirleneceği düzenlenmiş olup, alt ve üst sınır belirtmek suretiyle bir suçun cezasının düzenlediği hallerde suçun nitelikli halleri dikkate alınmaksızın üst sınırının göz önünde bulundurulacağı belirtildiğinden yaptırımını TCK m. 275'te bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası olan yalan yere yemin suçunda madde itibari ile görevli mahkeme asliye ceza mahkemesidir.

d. Olağan Kanun Yolları

İlk derece mahkemeleri tarafından verilen kararlara karşı gidilebilecek olağan kanun yolları CMK'da altıncı kitap ikinci kısımda m. 267 vd. itiraz, istinaf ve temyiz olmak üzere düzenlenmiştir. CMK m. 267'de düzenlenmiş olan itiraz yoluna, hâkim kararları ile kanunun gösterdiği durumlarda ve bazı mahkeme kararlarına karşı gidilebilecektir. CMK m. 272'ye göre ilk derece mahkemeleri tarafından verilen hükümlere karşı istinaf yoluna başvurulabilecektir. Şayet hükmedilen hapis cezası on beş yıl ve daha fazla ise başvuruya gerek olmaksızın ilk derece mahkemesince verilen hüküm bölge adliye mahkemesince incelenecektir. Temyiz kanun yolu da CMK'nın 286'ncı maddesinde düzenlenmiş olup BAM tarafından bozma dışında kalan kararlarına karşı başvurulabilir. Maddenin ikinci fıkrasında temyiz edilemeyecek hükümler düzenlenmiştir.

⁷⁵⁸ RG. 7.10.2004 / 25606

⁷⁵⁹ **Ağır ceza mahkemesinin görevi Madde 12-**“Kanunların ayrıca görevli kıldığı hâller saklı kalmak üzere, Türk Ceza Kanununda yer alan yağma (m. 148), irtikâp (m. 250/1 ve 2), resmi belgede sahtecilik (m. 204/2), nitelikli dolandırıcılık (m. 158), hileli iflâs (m. 161) suçları, Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısımının Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar (318, 319, 324, 325 ve 332'nci maddeler hariç) ve 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun kapsamına giren suçlar dolayısıyla açılan davalar ile ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçlarla ilgili dava ve işlere bakmakla ağır ceza mahkemeleri görevlidir. Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay'ın yargılayacağı kişilere ilişkin hükümler, askerî mahkemelerin görevlerine ilişkin hükümler ile çocuklara özgü kovuşturma hükümleri saklıdır.”

Yalan yere yemin suçunu işleyen faile TCK m. 275 gereğince uygulanacak olan yaptırım bir yıldan beş yıla kadar hapis cezasıdır. İlk derece mahkemesi tarafından yalan yere yemin suçundan mahkûmiyet kararına karşı itiraz yolu kapalı olup istinaf kanun yoluna başvurulabilir. Suçun karşılığında verilecek hapis cezası en fazla beş yıl olacağı için kural olarak bu suçtan verilecek olan mahkûmiyet hükmüne karşı temyiz yolu CMK m. 286/2-a gereğince kapalıdır. Ancak aynı fıkranın (b) bendine göre ilk derece mahkemesince beş yıldan az hapis cezası verilmiş olmasına rağmen BAM ceza dairesince cezasının artırımına gidilmesi durumunda bu hüküm, her ne kadar beş yıldan az hapis cezasını içerse de bu hükme karşı temyiz yolu açık olacaktır.

e. Yargılamanın Yenilenmesi

Yargılamanın yenilenmesi müessesesi, HMK'nin 374 ila 381'inci maddeleri arasında düzenlenmiştir. Yargılamanın iadesi başlıklı 374'üncü maddeye göre yargılamanın yenilenmesi kesin olarak verilmiş veya kesinleşmiş hükümlere karşı gidilebilen olağanüstü kanun yollarından birisidir. HMK m. 375'te yargılamanın yenilenmesi sebepleri sayılmıştır. Maddenin birinci fıkrasının (g) bendinde “*Lehine karar verilen tarafın, karara esas alınan yemini yalan yere ettiğinin, ikrar veya yazılı delille sabit olması.*” hükmü düzenlenmiş olup bu bent hükmünün varlığı tek başına bir yargılamanın yenilenmesi sebebi değildir. Bir hukuk davasında yalan yere edilen yeminin, yalan yere yemin eden fail tarafından ikrarı veya yeminin gerçeğe aykırı olduğunun yazılı delille sabit olması m. 375/2⁷⁶⁰ gereğince kesinleşmiş bir ceza mahkûmiyet kararı ile belirlenmiş ise ancak bir yargılamanın yenilenmesi sebebi olabilecektir.

Burada dikkat çeken husus, yalan yere yemin suçunu işleyen fail, suçu işlediği hukuk davasında, henüz hüküm verilemeden önce gerçeğe aykırı olarak yemin usul işlemini gerçekleştirdiğini beyan ederse hakkında cezaya hükmedilmeyecek (TCK m. 275/2) olması ile hükmün icraya konulmasından veya kesinleşmesinden önce gerçeğin söylenmesi halinde faile verilecek cezanın yarı oranında indirilmesi durumlarında failin ikrarına, kesinleşmiş bir ceza mahkemesi kararına gerek kalmaksızın önemli sonuçlar bağlanmış iken, yalan yere yemin suçunun işlenmesi üzerine karşı tarafın aleyhine karar

⁷⁶⁰ **Yargılamanın iadesi sebepleri Madde 375** – “(2) Birinci fıkranın (e), (f) ve (g) bentlerindeki hâllerde yargılamanın iadesinin istenebilmesi, bu sebeplerin kesinleşmiş bir ceza mahkûmiyet kararı ile belirlenmiş olması şartına bağlıdır.”

verilmiş ve hukuk davasında verilen karar kesinleştikten sonra failin suçunu ikrar etmesine rağmen bu ikrarın kesinleşmiş bir ceza mahkemesi kararı olmaksızın yargılamanın yenilenmesi sebebi olamamasıdır. Diğer bir anlatım ile failin suçu işlediğine dair ikrarına, farklı aşamalarda hukuki neticeler bağlanılmış olmaması durumu söz konusudur. TCK m. 275'in ikinci ve üçüncü fıkralarında düzenlenmiş olan failin ikrarı, fail lehine sonuç doğuracak nitelikte düzenlemelerdir. HMK m. 375/1-g bendindeki failin ikrarı da yalan yere yemin suçunun mağduru aleyhine ve dolayısıyla fail lehine sonuç doğuracak niteliktedir. Kanun koyucunun bu şekilde aynı kişinin ikrarına farklı neticeler bağlaması fail ile mağdur arasındaki dengenin fail lehine gözetildiğini göstermekle birlikte suçun mağdurunun ikincil bir mağduriyet yaşamasına da neden olabilecek niteliktedir. Zira yalan yere yemin suçunun yargılamasına dair açıklamalarımızda da belirtildiği üzere yeminin son çare olması dolayısıyla diğer delillerle ispat edilemeyen dava konusu vakıanın yemin ile ispatına başvurulmuştur. Yalan yere yemin suçunun mağdurunun, bu şartlar altında yeminin gerçeğe aykırı şekilde yerine getirildiğini ispat etmesi mantıken mümkün olmayacağından, suçunu ikrar etmiş olan bir kişinin bu ikrarının HMK gereğince yargılamanın yenilenmesi sebebi olabilmesi için kesinleşmiş ceza mahkemesi kararı ile belirlenmiş olması şartı, suçun mağdurunun ikincil mağduriyetine sebebiyet verebileceğinden kanaatimizce yerinde bir düzenleme olmamıştır.

2. Yaptırım

Yalan yere yemin suçunun yaptırımı, TCK m. 275/1'de bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası olarak belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasına göre yemin eyleminin gerçekleştirildiği hukuk davasında, yemin edilmiş; fakat hüküm verilmeden önce gerçek durum söylenmiş ise faile ceza verilemeyecek, üçüncü fıkraya göre de yemin üzerine hukuk davasında hüküm verilmiş ancak henüz icraya konulmadan veya kesinleşmeden önce gerçek durum söylenmiş ise faile verilecek ceza yarı oranında indirilecektir. Maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarının lafzına bakıldığında, belirtilen durumlardan önce gerçeğin söylenmesi halinde ikinci fıkraya göre ceza verilememesi ya da üçüncü fıkra hükmüne göre cezada yarı oranında indirim yapılması mahkemenin takdirinde değildir. Diğer bir ifadeyle mahkeme, ikinci fıkraya veya üçüncü fıkraya göre gerçeğin söylenmesi durumlarında cezaya hükmetmemek veya hükmedilen cezada yarı oranında indirim uygulamak zorundadır.

Suç teşkil eden fiilin karşılığı olarak kanunlarda öngörölmüş cezaların somut olarak belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi hem ceza hukukunun güvence fonksiyonu hem de işlenen suçun karşılığı olarak adil bir cezanın verilmesi açısından önem arz etmektedir.⁷⁶¹ 765 sayılı TCK m. 287’de bu suçun yaptırımını altı aydan üç yıla kadar hapis cezası yanında ağır para cezası ve geçici süre ile kamu hizmetinden yasaklanma şeklinde düzenlenmişti. Yalan yere yemin suçunun eski ve yeni kanun döneminde belirlenmiş cezalarının alt ve üst sınırları arasında 5237 sayılı Kanun açısından kanaatimizce hakkaniyete aykırı olacak şekilde fazlaca bir aralık getirilmiştir. Öğretide suçun yaptırımının alt ve üst sınırları arasındaki makasın büyük olması aynı zamanda ceza hukukunun kanunilik ilkesi ve onun alt ilkesi konumundaki belirlilik ilkesine de aykırılık teşkil ettiği yönünde eleştiriler mevcuttur.⁷⁶²

Soyut olarak Kanun’da düzenlenmiş cezanın somut olarak belirlenmesi TCK’nın *Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi* başlıklı üçüncü bölümü altında 61 vd. maddelerinde düzenlenmiş olan hükümlere göre yapılmaktadır. Hâkimin, işlenen suçun kanuni düzenlemesinde öngörölen cezanın alt ve üst sınırı arasında belirleme yapması ise 61’inci maddenin birinci fıkrasında yedi bent halinde sayılmış olan hâkimin somut cezayı belirlemesinde suçun işleniş biçimi, suçun işlenmesinde kullanılan araçlar, suçun işlendiği zaman ve yer, suçun konusunun önem ve değeri, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığı, failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığı ve failin suçu işlerken güttüğü amaç ve saiki göz önünde bulundurması suretiyle gerçekleştirilecektir. 5237 sayılı TCK m. 61’deki düzenleme ile 765 sayılı TCK m. 29’daki düzenleme arasında cezanın alt ve üst sınırları arasında yapılacak olan belirleme açısından önemli bir fark bulunmaktadır. 765 sayılı TCK m. 29’un son fıkrasında “gibi durumlar” ifadesi kullanılmış, 5237 sayılı TCK m. 61’de ise bu ve buna benzer bir ifadeye yer verilemeyerek yedi bentte sayılan durumlar ile sınırlı bir değerlendirme yapılması kabul edilmiştir.⁷⁶³

⁷⁶¹ İlhan Üzülmöz, “Yeni Ceza Kanunu’nun Sisteminde Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi”, EÜHFD, 10/3-4 (2006): 203.

⁷⁶² Bkz. Özbek vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 699; İrmak Koruculu, *Türk Ceza Hukukunda Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 238.

⁷⁶³ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 1050. (12. bası); Erdal Yerdelen, “Çifte Değerlendirme Yasağı”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20/2 (2012), 111; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 674; Özbek vd. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 706.

Yalan yere yemin suçunda alt ve üst sınırın belirlenmesi kapsamında suçun işleniş şekli (m. 61/1-a) itibari ile bu suçun, “(iii) *Hareketin Önemi Bakımından Yalan Yere Yemin Suçu*” başlığı altında ifade edildiği üzere bağlı hareketli suç olması, “(i) *Hareketin Sayısı Bakımından Yalan Yere Yemin Suçu*” başlığı altında belirtildiği üzere tek hareketli suç olması dikkate alındığında failin farklı yönde hareket etmek suretiyle suçu işleme imkânı bulunmamaktadır. Fail, hukuk davasının görüldüğü mahkeme huzurunda kendisine teklif olunan yemini, HMK m. 233/4’te düzenlenmiş olan metni, gerçeğe aykırı olacak şekilde söylemek suretiyle bu suçu işleyebilecektir. HMK hükümlerinden ve suçun hareket unsuruna dair yapılan açıklamalardan failin başka türlü hareket etmek suretiyle bu suçu işleme imkânının olmadığı sonucuna varılabilir.

Alt ve üst sınır arasında temel cezanın belirlenmesinde bir diğer durum suçun işlenmesinde kullanılan araçlardır (m. 61/1-b). Suçun icrasını kolaylaştırmak suretiyle gerçekleşmesini sağlayan her türlü araç bu kapsamda değerlendirilebilir. Bu bağlamda yalan yere yemin suçunun icrasını kolaylaştıracak bir araç söz konusu olmayıp bu durumun da suçun alt ve üst sınırlarını belirlemede elverişli olmadığı kanaatindeyiz.

Suçun işlendiği yer ve zaman (m. 61/1-c), cezanın alt ve üst sınırının tayininde etkili bir diğer durumdur. Suçun işlendiği yer ve zaman, her durumda olmayıp; ancak suçun işlenmesinde etkili olan, failin suçun icrasında bu yer ve zamandan özellikle yararlandığı durumlardır.⁷⁶⁴ Yalan yere yemin suçu, bu anlamda ancak yargılama faaliyeti kapsamında duruşmada, istisnai olarak örneğin istinabe suretiyle yemin ettirilmesinde olduğu gibi durumlarda mahkeme dışında işlenebilecek olup başka bir yer ve zamanda işlenmeyecektir.⁷⁶⁵ Dolayısıyla bu bent hükmü de bu suç bakımından ceza belirlemesi yapılmasına elverişli gözükmemektedir.

Suçun cezasının alt ve üst sınırının belirlenmesinde bir diğer unsur suç konusunun önem ve değeridir (m. 61/1-d). Bu unsur çoğunlukla malvarlığına karşı suçlarda karşımıza çıkmaktadır.⁷⁶⁶ Yalan yere yemin suçunun konusu HMK hükümlerine göre usulüne uygun olarak teklif olunan yemindir.⁷⁶⁷ Bu suç açısından yemin HMK kapsamında kesin delil niteliğini haiz olup yemini gerçekleştiren tarafın iddiasını

⁷⁶⁴ Üzülmöz, “Yeni Ceza Kanunu’nun Sisteminde Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi”, 209.

⁷⁶⁵ Yalan yere yemin suçunun hukuk davası kapsamında işlenebileceği ve yer itibari ile anlaşılması gereken hususundaki değerlendirmeler için bkz. “İkinci Bölüm, I, C, 1, c, 2), (i)” başlığı altındaki açıklamalar.

⁷⁶⁶ Üzülmöz, “Yeni Ceza Kanunu’nun Sisteminde Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi”, 210.

⁷⁶⁷ Bkz. “İkinci Bölüm, I, C, 1, c, 1)” başlığı altındaki açıklamalar.

ispatlamış olması açısından önemlidir; ancak yeminin bu önemini derecelendirmek mümkün değildir. Yemin etmek suretiyle iddia ya ispatlanır ya da yeminden kaçınmak durumunda karşı tarafın iddiasının kabulü söz konusu olur. Kanaatimizce bu unsura göre de cezanın alt ve üst sınırları arasında bir belirleme yapmak tutarlı olmayacaktır.

Suçtan kaynaklanan zarar ve tehlikenin ağırlığı, cezanın alt ve üst sınırları arasında belirleme yapılmasında kullanılacak bir diğer unsur olarak düzenlenmiştir (m. 61/1-e). Burada hâkimin, somut olayda hareketin neticesi olan zarar ve tehlikenin büyüklüğünü objektif olarak değerlendirmek suretiyle cezayı tayin edeceği belirtilmiş; suç tipindeki hareketin yapılması ile ortaya çıkacak olan asgari zarar veya tehlikenin bu kapsamda değerlendirmeye tabi tutulmaması gerektiği ifade edilmiştir.⁷⁶⁸ Hâkim tarafından yapılacak objektif değerlendirmenin kapsamına, fail tarafından öngörülebilir zarar veya tehlikeli sonuçların dikkate alınacağı da gözden kaçırılmamalıdır.⁷⁶⁹ Burada dikkate alınacak zararın, suç tipinde bir unsur olarak aranacak olan netice olmadığını ifade etmek gerekir. Zira kanun koyucu, örneğin bir zarar suçu olan kasten öldürmede ölüm neticesini dikkate almak suretiyle soyut cezayı belirlemiştir.⁷⁷⁰ Tehlike suçlarında ceza tayini bu anlamda meydana gelen tehlikenin büyüklüğüne göre belirlenecektir.⁷⁷¹ Yalan yere yemin suçunun, suçla korunan hukuki değer itibari ile bir soyut tehlike suçu olduğunu belirtmiştik. Bu suç, netice suçu olmadığı için suçun işlenmesi ile zarar belirlenmesi yapılamayacaktır. Soyut tehlike suçu olan yalan yere yeminin gerçekleştirilmesi ile meydana gelecek tehlikenin boyutunun belirlenmesinin objektif olarak yapılması zor ve belirsiz olacaktır; ancak yemine konu vakıanın ekonomik değer itibari ile yüksek olması durumunda, yalan yere edilen yemin ile davanın karşı tarafı açısından aleyhe bir ispat gerçekleşmiş ve de hâkimin bu delil üzerinde hiçbir takdir yetkisi olmadığı da dikkate alınırse tehlikenin büyük olabileceği sonucuna varmak mümkün olabilir. Bu bağlamda her ne kadar çalışma konumuzu oluşturan suç sırf hareket suçu olsa da hukuk davasında kendisine yöneltilen yemin teklifini yalan yere olmak üzere gerçekleştirmesi üzerine suçun sübutu için hukuk davasında bir karar verilmesine gerek olmasa da kesin delil niteliğini haiz bu yemin üzerine bir karar verileceği sabit olduğundan, mağdur açısından yalan yere yemin üzerine karar verilmesi ile ortaya

⁷⁶⁸ Üzülmüş, “Yeni Ceza Kanunu’nun Sisteminde Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi”, 210.

⁷⁶⁹ Üzülmüş, “Yeni Ceza Kanunu’nun Sisteminde Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi”, 210.

⁷⁷⁰ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 716.

⁷⁷¹ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 717.

çıkacak olan durum TCK m. 61/1-e kapsamında suçun işlenmesi ile meydana gelen zarar kapsamında değerlendirilmek suretiyle cezanın alt ve üst sınırının tayininde kullanılabilecektir.

5237 sayılı TCK'nın benimsediği suç teorisinde kusur, suçun bir unsuru olmaktan çıkarılmış, tüm unsurları ile tamam olan suçun varlığından sonra failin, işlediği suç nedeni ile kınama yargısına tabi tutulmasını sağlayan bir kavram olarak kabul edilmiştir.⁷⁷² Fail hakkındaki bu kusur yargısının konusunu kasten veya taksirle gerçekleştirilen suç oluşturduğu için kusur ile kast ve taksir birbiri ile ilintili kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır.⁷⁷³ TCK m. 61/1-f'de bu durum cezanın alt ve üst sınırını belirlenmesinde dikkate alınarak “*failin kast veya taksirine dayalı kusurunun ağırlığı*” şeklinde belirtilmiştir. Yalan yere yemin suçunun, manevi unsur yönünden ancak kasten işlenebileceğinden, suçun taksirli hali Kanun'da düzenlenmediği için taksirle yalan yere yemin suçunun işlenemeyeceğinden yukarıda bahsedilmiş; ayrıca olası kast ile de bu suçun işlenmesinin mümkün olduğu da belirtilmişti.⁷⁷⁴ Yalan yere yemin suçunun doğrudan kastla işlenmesi ile olası kastla işlenmesi arasında şüphesiz ki bir haksızlık yoğunluğu olacaktır. Bir suçun olası kast ile işlenmesi durumunda TCK m. 21/2'nin ikinci cümlesinde faile verilecek olan cezanın indirilerek uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Dolayısıyla kanun koyucu bu düzenleme ile zaten soyut cezanın belirlenmesi aşamasında failin kastındaki haksızlık yoğunluğunu dikkate almıştır. Dolayısıyla failin suç işlemedeki kastına bakılarak cezanın alt ve üst sınırları arasında bir belirleme olası kast – doğrudan kast ikinci kez dikkate alınamayacak, diğer bir ifadeyle TCK m. 61/3'e göre çifte değerlendirme yasağı⁷⁷⁵ gereğince ayrıca değerlendirmeye tabi tutulması Kanuna aykırı bir uygulama olacaktır.⁷⁷⁶

TCK m. 61/1'in (g) bendinde son olarak cezanın alt ve üst sınırının belirlenmesinde failin suç işlemede güttüğü amaç ve saikinin göz önünde bulundurulacağı

⁷⁷² Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 717; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 1045.

⁷⁷³ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 717. Özbek vd. ise kast ve taksirin çifte fonksiyonunu benimsemiş olduklarından buradaki kanuni ifadenin ve olması gereken açısından düzenlemenin yerinde olduğu görüşündedirler. Bkz. Özbek vd, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 704.

⁷⁷⁴ Bkz. “İkinci Bölüm, I, C, 2, b” başlığı altındaki açıklamalar.

⁷⁷⁵ Çifte değerlendirme yasağı öğretide, bir suçun sübutu için var olması gereken unsurların veya kanunen uygulanması gereken nitelikli hallerin somut cezanın belirlenmesinde bir defa daha değerlendirmeye alınmaması şeklinde tanımlanmıştır. Bkz. Yerdelen, “Çifte Değerlendirme Yasağı”, 106; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 722.

⁷⁷⁶ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 1042; Yerdelen, “Çifte Değerlendirme Yasağı”, 118.

belirtilmiştir. Amaç ve saik, failin kişiliği ve işlediği suç ile ilgili olarak kınanabilirliği hakkında öngörüle bulunmak için önem arz eden durumlardır.⁷⁷⁷ Saik, faili hareketi yapmaya iten neden iken amaç ise suçla elde edilmek istenen durumdur.⁷⁷⁸ Yalan yere yemin suçunda amaç ve/veya saike madde metninde yer verilememiştir; ancak suç, tüm unsurları ile birlikte düşünüldüğünde failin bu suçu işlemesinde hangi amaç ve saikle hareket ettiği açıktır. Zira bir hukuk davasında, iddiasını ispatlayamayan tarafın karşı tarafa dava konusu vakıa hakkında son çare olarak yemin teklifinde bulunması durumunda yemini eda edecek olan taraf, iddiasını ispat etme saiki ile hareket etmekte ve suçu işlemek suretiyle davayı kendi lehine sonuçlandırmayı amaçlamaktadır. Kanaatimizce belirtilen amaç ve saik dışında failin bu suçu işlemesine neden olacak bir durumun varlığı hayatın olağan akışı içerisinde söz konusu olamayacaktır. Bu nedenle de amaç ve saik, bu suç açısından cezanın alt ve üst sınırları arasına bir ceza tayininde elverişli durumlar olarak karşımıza çıkmamaktadır.

Yukarıda açıklanmaya çalışıldığı üzere yalan yere yemin suçunun işlenmesinde, suçun haksızlık içeriğine etki edebilecek durumlara rastlamak pek mümkün gözükmemektedir. Bir örnek ile kıyaslama yapmak gerekirse hırsızlık suçunda bir elma çalma eylemi ile bir çuval elma çalma arasında haksızlık yoğunluğu bakımından fark olacağı gibi kasten yaralama eyleminde bir bıçak darbesi ile gerçekleştirilen yaralama ile on bıçak darbesiyle gerçekleştirilen yaralama suçları arasında haksızlık yoğunluğu bakımından bir fark oluşabilecek ve bu durum failin ceza sorumluluğunun tayininde alt sınır veya üst sınırdan hüküm kurulmasında dikkate alınabilecektir. Ne var ki yalan yere yemin suçu bu minvalde haksızlık yoğunluğu değerlendirmesi yapılmasına uygun bir suç tipi olarak karşımıza çıkmamaktadır. Bu nedenle TCK'nin 275'inci maddesinde alt ve üst sınır arasındaki bu geniş aralığın daraltılması suretiyle suçun yaptırımının yeniden düzenlenmesi, cezalandırma ile hedeflenen amaçlara ulaşma bakımından da yerinde olacağı kanaatindeyiz.

Yalan yere yemin suçunun cezasının alt sınırdan kurulması durumunda TCK m. 62'de düzenlemiş olan takdiri indirim nedenlerinin de uygulanması suretiyle bir yıldan az süreli hapis cezasına hükmedilmesi mümkün olacaktır. Bu durumda fail hakkında TCK

⁷⁷⁷ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 718.

⁷⁷⁸ Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 720.

m. 50 kapsamında kısa süreli hapis cezalarının seçenek yaptırımlara çevrilmesi de mümkün olabilecektir.

Bir diğer durum olarak hükmedilen hapis cezasının süresi iki yıl veya daha az olduğu takdirde, diğer şartların varlığı halinde TCK m. 51 gereğince fail hakkında hapis cezasının ertelenmesi de söz konusu olabilecektir; CMK m. 231/5'e göre de suçun faili hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilecektir ve bu kararın etkisi açısından sanık hakkında ilgili süreler sonunda hiçbir hukuki sonuç doğmayacaktır.

Bahsedilen bu ihtimallerin neticesinde fail, hakkında hükmedilen hapis cezası ya adli para cezasına çevrildiği için ya ertelendiği için ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verildiği için cezaevine gönderilmeyecek ve cezaevinin olumsuz etkilerine maruz kalmamış olacaktır. Ancak bu duruma karşılık işlenen suçun karşılığı olarak üst sınırdan hüküm kurulması ihtimalinde fail hakkında yukarıda bahsedilen durumların hiçbirisinin uygulanması söz konusu olamayacak ve failin cezaevine gönderilmesi ile cezaevinin olumsuz etkilerine maruz kalmasına sebebiyet verilmiş olunacaktır. Fail hakkında infaz hukuku açısından bu denli farklı etkilere sahip yaptırımların uygulanmasına sebebiyet verecek durum, yalan yere yemin suçunun yaptırımı olarak TCK'nın 275'inci maddesinde düzenlenmiş olan hapis cezasının alt ve üst sınırları arasındaki makasın olumsuz şekilde açık olmasından kaynaklanmaktadır. Bu tür hakkaniyete aykırı sonuçların yaşanmaması için bu suçun yaptırımının üst sınırının yeniden düzenlenmesi gerektiği kanaatindeyiz.

3. Zamanaşımı

Yalan yere yemin suçunda dava zamanaşımı süresi, TCK m. 275'te düzenlenmiş olan hapis cezasının üst sınırı dikkate alındığında TCK m. 66/1-e bendine göre sekiz yıldır. Bu suçun cezasının arttırılmasını gerektirecek nitelikli hal Kanunda düzenlenmediği için sekiz yıldan daha uzun bir zamanaşımı süresi söz konusu olamayacaktır.

Yalan yere yemin suçunun ani hareketli bir suç olması dolayısıyla yeminin yalan yere edilmesi ile suç tamamlanmış olacağından TCK m. 66/6'ya göre dava zamanaşımı süresi de yeminin edildiği gün başlayacaktır.

Yalan yere yemin suçu, TCK'nin İkinci Kitap Dördüncü Kısım altında adliyeye karşı suçlar içerisinde yer alan bir suç olmasına rağmen suçun karşılığı olarak öngörülen

hapis cezası ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis ya da on yıldan fazla hapis cezası olmadığı için TCK m. 66/7'göre yurt dışında işlense de zamanaşımı uygulanacaktır.

TCK'nın 68'inci maddesinde düzenlenmiş olan ceza zamanaşımı süresi açısından yalan yere yemin suçu, bu suçun cezasının üst sınırının beş yıl olarak hüküm altına alınmış olması ve bu suçta suçun cezasının ağırlaştırılmasını gerektirecek nitelikli hal düzenlenmediğinden 68'inci maddesinin (e) bendine göre değerlendirme yapılmalıdır. Zira suçun karşılığı olarak üst sınırdan hüküm kurulması durumunda ve de cezada indirim nedenlerinin uygulama alanının olmadığı bir ihtimalde dahi ceza en fazla beş yıl olarak belirlenecektir. Maddenin (e) bendi hükmünde de beş yıla kadar olan hapis cezalarında ceza zamanaşımı süresi on yıl olarak belirlendiğinden bu süre, yalan yere yemin suçundan mahkûmiyet durumunda ceza zamanaşımı süresi olarak uygulanacaktır. Burada dikkat edilecek bir husus, TCK m. 68'in (d) ve (e) bentlerinin birlikte değerlendirildiğinde (d) bendi hükmüne göre beş yıl dahil olmamak üzere beş yıldan fazla olan ve (e) bendi hükmüne göre de yine beş yıl dahil olmamak üzere beş yıla kadar olan hapis cezalarında ceza zamanaşımı süresinin düzenlenmiş olmasıdır. Kanun koyucu burada, 68'inci maddenin (c) bendinde olduğu gibi⁷⁷⁹ (e) bendinde yapacağı *beş yıl ve daha az şeklinde* bir düzenleme ile hükmedilecek beş yıl hapis cezasında ceza zamanaşımına dair net bir düzenlemeye yer vermesi yerinde olacağı kanaatindeyiz.

⁷⁷⁹ *Ceza zamanaşımı Madde 68- "...c) Yirmi yıl ve daha fazla süreli hapis cezalarında yirmidört yıl."*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA VE OLMASI GEREKEN HUKUK AÇISINDAN YALAN YERE YEMİN SUÇU

A. Bazı Ulusal Kanunlarda Yalan Yere Yemin Suçunun Normatif Görünümü

1. Birleşik Krallık Ceza Kanununda Yalan Yere Yemin Suçu (*False Swearing*)

Birleşik Krallık'ta, 1 Haziran 1990 tarihinde yürürlüğe giren ve 1 Ocak 2019'da yeniden düzenlenen Birleşik Krallık Ceza Kanunu ve İkincil Mevzuat'ın (*The Penal Code and Subsidiary Legislation*)⁷⁸⁰ Adliye İdaresine İlişkin Suçlar başlıklı 7'nci kısmının 109'uncu maddesinde Yalan yemin (*False swearing*) ve 112'nci maddesinde Yalan tanıklık (*Perjury*) başlıkları altında iki düzenlemeye yer verilmiştir.

Birleşik Krallık Ceza Kanunu'nun (BKCK) 109'uncu maddesinde kamuyu ilgilendiren bir konuda ya da özel yasal haklar konusunda yemin vermeye ya da beyanda bulunmaya yetkili herhangi bir kişi önünde yalan yere yemin eden ya da yalan yere beyanda bulunan herhangi bir kişi, söz konusu yalan yere yemin ya da beyanın adli bir işlemde işlenmesi halinde yalancı şahitlik anlamına gelecek olması koşuluyla, suç işlemiş olur ve iki yıl hapis cezası ile cezalandırılacağı düzenlenmiştir.

BKCK 112'nci maddesinin birinci fıkrasında bir adli süreçte, tanık veya tercüman olarak yasaya uygun şekilde yemin eden herhangi bir kişinin, bu süreçte kasıtlı olarak, yanlış olduğunu bildiği veya doğru olduğuna inanmadığı ifade ya da delili vermesi halinde, bu hareketinin suç oluşturacağı ve hapis cezası ile cezalandırılacağı düzenlenmiştir.

⁷⁸⁰ İlgili metin için bakınız https://oig.cepal.org/sites/default/files/2019_penalcode_msr.pdf, e.t. 20.09.2022.

BKCK 112'nci maddesinin ikinci fıkrasında adli süreç kapsamında ifade veren veya belgelendiren kişinin eylemi, verilen bu ifadenin mahkeme önünde verilmemekle birlikte kanunen yemin ettirmeye yetkili kişi önünde beyan edilmişse, bu bölümün amaçları bakımından adli süreç içerisinde yapılmış kabul edileceği ifade edilmiştir. Suçun oluşması bakımından fıkranın devamındaki düzenlemeye göre bu kimsenin, ifade verecek birisi veya tanık olabilecek kimse olması gibi, yalan ifadenin sözlü ya da yazılı olarak verilmesi de önemli değildir.

BKCK 112'nci maddesinin son fıkrasında bu bölümün amacı kapsamında adli süreçten anlaşılması gereken, herhangi bir yasal işlem öncesi yemin altında ifade almaya yetkili organ veya mahkeme olarak kabul edilecektir.

2. ABD Birleşik Devlet Kanununda Yalan Yere Yemin Suçu (*Perjury*)

a. Genel Olarak

Federal mahkemeler, Kongre⁷⁸¹ ve federal kurumlar bilgiye dayalı kararlar verebilmek için doğru bilgiye ihtiyaç duyduğundan Amerikan ceza hukukunda yalan söylemek veya yanlış beyanda bulunmak (*false statements*), belli koşullarda suç kabul edilmiştir.⁷⁸² Ayrıca yalan yere yemin (*perjury*) de federal bir suç olarak düzenlenmiş olup federal bir mahkeme veya resmi yetkili önünde yemin altında yapılan yanlış beyan şeklinde ifade edilmiştir.⁷⁸³

Amerikan ceza hukukunda yanlış beyanda bulunmak (*false statements*) suçuna ilişkin düzenlemeler Birleşik Devletler Kanunu'nda⁷⁸⁴ (*United States Code*) 18. Başlık - "Suçlar ve Ceza Yargılaması" (*Crimes and Criminal Procedure*) altında Bölüm (*Chapter*) 47 – Dolandırıcılık ve Yalan Beyanlar (*Fraud and False Statements*) bölümünde 1001 vd. maddelerinde düzenlenmişken; yalan yere yemin suçuna ilişkin düzenlemelere Bölüm (*Chapter*) 79 - Yalan Yere Yemin (*Perjury*) bölümünde üç maddede yer verilmiştir.

⁷⁸¹ Kongre, ABD yasama organı olup temsilciler meclisi ve Senatodan oluşan iki meclisli bir parlamentodur. Detaylı bilgi için bkz. Kasım Erdem, "Anayasal Organlar ve Kuvvetler Ayrılığı", içinde *ABD Kongresinde Yasama, Denetim ve Bütçe Süreçleri*, ed. Semra Gökçimen, (Ankara: TBMM Basımevi, 2019), 3 vd.

⁷⁸² Charles Doyle, "False Statement and Perjury: An Overview of Federal Criminal Law", *Congressional Research Service*, 2018, 1. <https://sgp.fas.org/crs/misc/98-808.pdf>, e.t. 23.09.2022; "The United States Department of Justice Archives", <https://www.justice.gov/archives/jm/criminal-resource-manual-1743-perjury-overview-18-usc-1621-and-1623-violations>, e. t. 12.06.2023.

⁷⁸³ Doyle, "False Statement and Perjury", 1.

⁷⁸⁴ İlgili kanun için bkz. <https://uscode.house.gov/download/download.shtml>, e.t. 20.09.2022.

1621’inci maddede genel olarak yalan yere yemin “*Perjury generally*”, 1622’nci maddede yalan yere yemin ettirmeye azmettirme “*Subornation of perjury*”, 1623’üncü madde de mahkeme veya büyük jüri önünde yanlış beyan “*False declaration before grand jury or court*” suçları düzenlenmiştir.

“Perjury” kavramı, Türkçe karşılık olarak hem yalan tanıklık hem de yalan yere yemin suçları için kullanıldığı görülmektedir.⁷⁸⁵ Bu kavramın ifade ettiği haksızlık, Türk hukukunda TCK m. 272 *Yalan tanıklık* ve m. 275 *Yalan yere yemin* şeklinde farklı iki suç olarak düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu nedenle Amerikan hukukundaki *perjury* kavramının Türk hukukundaki karşılığının hangi ifade ve kanuni düzenleme olduğu üzerinde durmak faydalı olacaktır. *False statements* ifadesi ise bu ifadeye ilişkin temel düzenleme olan Birleşik Devlet Kanunu’nun 1001’inci maddesinde federal hükümetin üç kolundan birinin yani yasama, yürütme ve yargı yetki alanına giren herhangi bir konuda bilerek ve isteyerek yalan beyanda bulunulması suçu, bir hususun gizlenmesi veya yanlış belgelendirme yapılmasının yasaklanması şeklinde düzenlenmiş; *perjury* kavramının karşılığı olarak ise m. 1621 ve 1623’te düzenlenen suçların yemin altında gerçekleştirilmesi kanunda hüküm altına alınmıştır.⁷⁸⁶ Amerikan Yüksek Mahkemesi ayrıca, Birleşik Devlet Kanunu m. 1001’in yargı organlarına yapılacak olan beyanlar için uygulanamayacağına karar vermişse de Kongre, Yalan Beyan Sorumluluk Yasası’nda (*False Statements Accountability Act*) 11.11.1996 tarihinde yaptığı değişiklikle yasama ve yargı organlarına yapılan yalan beyanlarda kovuşturma yapılması yetkisini geri getirmiştir.⁷⁸⁷ Değişiklikten önce Amerikan Yüksek Mahkemesi Birleşik Devlet Kanunu m. 1001 kapsamında, bir mahkemenin ne bir departman ne de bir kurum olduğuna karar vermiş; m. 1001 hükmünün uygulama alanını yalnızca yürütme organına karşı bulunan yalan beyanlar için geçerli olacak şekilde geniş yorumlamıştı.⁷⁸⁸ Değişiklikten sonra m. 1001’in (c) bendinde Kongre, maddenin uygulamasına dair istisna getirmiştir. Buna göre yasama organının yetki alanına giren yalan beyanlar, yalnızca idari konularla veya

⁷⁸⁵ Bkz. Mustafa Ovacık, *İngilizce-Türkçe Hukuk Sözlüğü* (Ankara: Sözkese Matbaacılık, 2000), 241. <https://tureng.com/tr/turkce-ingilizce/perjury>;

<https://translate.google.com/?sl=en&tl=tr&text=perjury&op=translate>.

⁷⁸⁶ Doyle, “False Statement and Perjury”, 8-13.

⁷⁸⁷ “The United States Department of Justice Archives”, 1743.

⁷⁸⁸ <https://www.justice.gov/archives/jm/criminal-resource-manual-904-purpose-statute>, e. t. 20.06.2023.

yürürlükteki kongre kurallarına uygun olarak yürütülen kongre soruşturmaları ile ilgili olmaları halinde kavuşturmaya tabi tutulmuştur.⁷⁸⁹

Yalan tanıklık, jüriye yanlış bilgi vermek veya gerçek dışı deliller sunmak suretiyle uyuşmazlık konusu ile ilgili olarak maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına engel olması nedeniyle jüri, yargılamada hem tanığın kendisinin hem de tanık ifadesinin güvenilirliğine binaen karar vermek durumundadır. Bu anlamda idari faaliyetlerin düzgün ve doğru şekilde yürütülmesi büyük ölçüde tanıkların yemin altında yaptıkları açıklamaların doğruluğuna başlanmıştır.⁷⁹⁰

Yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere Amerikan hukukunda yalan beyan Birleşik Devlet Kanunu m. 1001 ve m. 1621-1623 hükümlerinde suç olarak düzenlenmiş; 1001'inci maddenin yukarıda belirtilen uygulama alanına ilişkin istisna dolayısıyla mahkemede ileri sürülen yalan beyanlar m. 1621 vd. maddeleri kapsamında değerlendirilmektedir. Birleşik Devlet Kanunu m. 1621 vd. maddelerinde düzenlenen haksızlıklarda tanık beyanlarının tümü yemin altında verilen ifadeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yönüyle Amerikan hukukunda perjury kavramı ile yaptırım altına alınan suçta hem tanık beyanlarının gerçeğe aykırılığı hem de beyanın yemin altında verilmiş olmasından dolayı yaptırım uygulandığı anlaşılmaktadır. Türk ceza hukukunda olduğu gibi Amerikan hukukunda, yalan yere yemin suçu ile yalan tanıklık suçları farklı suçlar olarak düzenlenmemiş; ancak haksızlık içeriği itibari ile bu iki duruma da yer verilmiştir.

Yalan tanıklığa ilişkin asıl düzenlemeler Birleşik Devlet Kanunu m. 1621-1623'te yer almakla birlikte bu maddelerde Kanun'un *Unsworn declarations under penalty of perjury* (yalan tanıklık cezası altında yeminli olmayan yalan beyan) başlıklı 1746'ncı maddesine de atıfta bulunulmuştur. Kongre, 1976 yılında kanuna 1746'ncı maddeyi ekleyerek bazı yeminli olmayan beyanların yalan tanıklık cezasına tabi olmasına izin vermiştir. Birleşik Devletler Temyiz Mahkemesi verdiği bir kararında⁷⁹¹ tanık ifadelerinden birinin yeminli olmayıp 1746'ncı madde uyarınca alınmış olması nedeniyle 1623/c maddesi uyarınca verilen mahkûmiyet kararının bozulmasına hükmetmiştir. Netice itibari ile Amerikan hukukunda tanık beyanının, yemin altında alınmasına dair

⁷⁸⁹ "The United States Department of Justice Archives", 902.

⁷⁹⁰ Ahmet Özdemir, "Amerika Birleşik Devletleri Ceza Hukukunda Yalan Tanıklık Suçu", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 26/2 (2020), 924.

⁷⁹¹ *United States v. Jaramillo*, 69 F.3d 388, 390-91 (9th Cir. 1995), <https://caselaw.findlaw.com/court/us-9th-circuit/1183431.html>, e. t. 20.06.2023.

yasal düzenlemeye yer verildiği gibi yeminsiz alınmasına ilişkin de kanunda düzenlemeye yer verilmiştir. Birleşik Devlet Kanunu m. 1621 vd. düzenlemelerde yeminin bir unsur olması dolayısıyla tezimizin konusu olarak yalan yere yemin suçunun Amerikan hukukundaki karşılığı olarak nitelendirebileceğimiz suç olarak çalışmamızda perjury kavramını yalan yere yemin suçu şeklinde kullanacağız.

b. Genel Olarak Yalan Yere Yemin Suçu (*Perjury Generally m. 1621*)

“*Perjury generally*” başlıklı m. 1621/1’de yetkili mahkeme, görevli veya kişi önünde, Birleşik Devletler kanunlarının yemin uygulamasına izin verdiği herhangi bir durumda, gerçekten doğru bir şekilde tanıklık edeceği, beyanda bulunacağı, tasdik edeceği veya herhangi bir yazılı tanıklık, beyan ya da sertifikanın doğruluğunu onaylayacağı bir konuda, kasten ve bu yeminine aykırı olarak, doğru olduğuna inanmadığı bir konu ile ilgili yemin etmesi durumunda kişinin yalan yere yemin etmekten sorumlu olacağı düzenlenmiştir. Suçun yaptırımı olarak yalnız adli para cezası veya beş yıldan fazla olmamak üzere hapis cezası ya da her ikisine birlikte hükmedilmek suretiyle cezalandırma öngörülmüştür. Ayrıca suçun oluşması açısından yemin altında yalan yere verilen beyanın veya doğrulamanın Amerika Birleşik Devletleri sınırları içinde veya dışında gerçekleştirilmiş olması açısından bir ayrıma gidilmemiştir.

Birleşik Devlet Kanunu m. 1621’de düzenlenen yalan yere yemin (*perjury*) suçunun ilk unsuru yemindir.⁷⁹² Kanun’un 1746’ncı maddesinde yeminli olmayan bir beyana izin verilenler haricinde sanığın ifadesi, beyanı veya bir duruma ilişkin onayının yeminli olması yalan yere yemin suçunun ilk unsurudur.⁷⁹³ Suçun unsuru olan yeminin belirli bir şekilde yapılması gerekli görülmemiş; ancak beyan sahibinin yemin altında olduğunun ve doğruyu söyleme yükümlülüğünün bilincinde olmasının sağlanması gerektiği ifade edilmiştir.⁷⁹⁴

Yalan yere yemin suçunun ikinci temel unsuru ise sanığın yalan beyanda bulunmuş olmasıdır.⁷⁹⁵ Yalanın ya da diğer ifadeyle gerçeğe aykırılığın tespitinde suçun

⁷⁹² Richard H. Underwood, “Perjury! The Charges and the Defenses”, *Duquesne Law Review*, 36/4 (1998), 719, https://uknowledge.uky.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1414&context=law_facpub, e.t. 10.06.2023.

⁷⁹³ The United States Department of Justice Archives, <https://www.justice.gov/archives/jm/criminal-resource-manual-1745-elements-perjury-federal-proceeding-under-oath>, e.t. 20.06.2023.

⁷⁹⁴ “The United States Department of Justice Archives”, 1745; Doyle, “False Statement and Perjury”, 8; Özdemir, “Amerika Birleşik Devletleri Ceza Hukukunda Yalan Tanıklık Suçu”, 927.

⁷⁹⁵ “The United States Department of Justice Archives”, 1746.

işlendiği iddiasına ilişkin iddianamede, jürinin doğruluğuna karar verebileceği ve aynı zamanda anlamlı bir yargısal denetime imkân tanıyacak şekilde iddia edilen beyanların yalan olduğu ve bunların gerçeğe aykırılığının olgusal temelleri tam olarak ortaya konulmalıdır.⁷⁹⁶ Sanığın ifadesinin gerçeğe aykırılığı belirlenirken sanığın olaya ilişkin yorumu, mahkeme veya jüri tarafından dikkate alınmaksızın sanığın önceki beyanları ve objektif gerçek bağlamında değerlendirilmektedir.⁷⁹⁷

Yalan yere yemin suçunun üçüncü unsuru özel kast olup sanığın yalan beyanı karışıklık, hata veya yanlış anımsama sonucu olmayıp, yanlışlığın bilerek yapılmasını ifade etmektedir.⁷⁹⁸ 1621'inci maddede düzenlenmiş olan yalan yere yemin suçu, maddede yer verilen *willfully* kavramı dolayısıyla ancak kasten işlenebilecek bir suç olup suçun taksirli hali kanunda düzenlenmemiştir. Amerikan öğretisinde bu suçun oluşması için sanığın, vermiş olduğu ifadesinin yanlış olduğunu bilmesi yanında bu yanlış ifadeyi kasten vermesi gerektiği; zira *willfully* ifadesi ile anlatılmak istenenin mahkeme kararlarında sanığın “aldatma niyetiyle” veya kasıtlı olarak hareket etmesi şeklinde olduğu belirtilmiştir.⁷⁹⁹ Ayrıca sanığın, m. 1621/1 gereğince yalan yere yemin suçundan mahkûm edilebilmesi için iddia makamının, sanığın ifadesinin doğru olmadığına inandığını ortaya koyması gerektiği belirtilmiştir.⁸⁰⁰

Amerikan ceza hukukunda yalan yere yemin suçunun faili olarak her kim (*whoever*) ifadesi kullanılmıştır. Amerikan öğretisinde bu kavram dâhilinde normal olarak bireyler ve şirketler gibi tüzel kişiler de yer almakta; genel bir kural olarak bir şirket, şirket çalışanının, memurlarının veya temsilcilerinin yetkileri kapsamında ve şirket yararına işledikleri suçlardan sorumlu olacağı ifade edilmiştir; ancak uygulamada tüzel kişilerin nadiren m. 1621 uyarınca sorumluluklarına gidildiği, genel itibari ile m. 1001 hükmü uyarınca sorumlu tutuldukları belirtilmiştir.⁸⁰¹

⁷⁹⁶ “The United States Department of Justice Archives”, 1746; Özdemir, “Amerika Birleşik Devletleri Ceza Hukukunda Yalan Tanıklık Suçu”, 929.

⁷⁹⁷ “The United States Department of Justice Archives”, 1746.

⁷⁹⁸ “The United States Department of Justice Archives”, <https://www.justice.gov/archives/jm/criminal-resource-manual-1747-elements-perjury-specific-intent>, e.t. 20.06.2023.

⁷⁹⁹ Doyle, “False Statement and Perjury”, 7; Özdemir, “Amerika Birleşik Devletleri Ceza Hukukunda Yalan Tanıklık Suçu”, 930.

⁸⁰⁰ Doyle, “False Statement and Perjury”, 8. “The United States Department of Justice Archives”, 1746.

⁸⁰¹ Doyle, “False Statement and Perjury”, 7; Özdemir, “Amerika Birleşik Devletleri Ceza Hukukunda Yalan Tanıklık Suçu”, 926.

Yalan yere yemin suçunun düzenlendiği 1621’inci maddenin ikinci fıkrasında, yalan yere yemin suçunun işlenebileceği diğer bir durum düzenlenmiştir. Fıkraya göre Birleşik Devlet Kanunu Bölüm 28 altında 1746’ncı maddenin izin verdiği şekilde herhangi bir beyanda, sertifikada, doğrulamada veya ifadede doğru olduğuna inanmadığı herhangi bir konuyu doğruymuş gibi kasten onaylama durumu da birinci fıkra hükmü gibi cezalandırmayı gerektiren bir suç olarak düzenlenmiştir. 1621’inci maddenin ikinci fıkrası federal bir kanun veya düzenlemenin yemin altında yazılı bir beyan, ifade doğrulama veya sertifikanın doğru / gerçek olduğu izleniminin ileri sürülmesi ile işlenebilecek yalan yere yemin olarak karşımıza çıkmaktadır.⁸⁰² Zira Birleşik Devlet Kanunu m. 1746’nın madde metninden de m. 1621/2 hükmü gereğince bu suçun işlenebilmesi için yazılılığın gerekli olması anlaşılmaktadır.⁸⁰³

Birleşik Devlet Kanunu m. 1621’de düzenlenmiş olan yalan tanıklık suçu, ispat bakımından bünyesinde taşıdığı zorluktan ötürü bu suçtan mahkumiyete hükmedilmesi iki tanık kuralına (*two witness rule*) tabi tutulmuştur.⁸⁰⁴ Buna göre m. 1621/1 kapsamında bir ifadenin gerçeğe aykırı olduğunun iki tanık kuralına göre ortaya konulması gerekmektedir. Kurala göre bir tanığın doğrulanmamış yemini, sanığın iddianamedeki yalan tanıklık olarak belirtilen ifadesinin gerçeğe aykırılığını ortaya koymak için yeterli değildir. İddia makamının, sanık tarafından yemin altında yapıldığı iddia edilen ifadenin gerçeğe aykırılığını iki bağımsız tanığın veya bir tanığın beyanı ve destekleyici başka delillerle ortaya koyması gerekmektedir.⁸⁰⁵

c. Yalan Yere Yemin Suçuna Azmettirme (*Subornation of Perjury m. 1622*)

“*Subornation of perjury*” başlıklı m. 1622’de yemin altında yalan beyanda bulunması için bir başkasını sevk eden kişinin yalan yere yemin suçundan sorumlu olacağı belirtilmiştir.

⁸⁰² Doyle, “False Statement and Perjury”, 11.

⁸⁰³ US Code Title 28 § 1746 için bkz. <https://uscode.house.gov/view.xhtml?req=granuleid:USC-prelim-title28-section1746&num=0&edition=prelim>, e.t. 25.06.2023.

⁸⁰⁴ Özdemir, “Amerika Birleşik Devletleri Ceza Hukukunda Yalan Tanıklık Suçu”, 931.

⁸⁰⁵ Doyle, “False Statement and Perjury”, 9; Lester B. Orfield, “Proof of Perjury and The ‘Two Witness’ Requirement in Federal Criminal Cases”, *SMU Law Review*, 17/2 (1963), 227. <https://scholar.smu.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=4179&context=smulr>, e.t. 10.06.2023.

Birleşik Devlet Kanunu m. 1622 kapsamında yalan yere yemin suçu ilki bir başkası tarafından işlenen yalan yere yemin eylemi, diğeri sanık tarafından azmettirilen veya temin edilen kimse olmak üzere iki unsurdan oluşmaktadır.⁸⁰⁶

Yalan yere yemin suçuna azmettirme dolayısıyla dava açılabilmesi üç durumun ortaya konulmasına bağlıdır. İlk olarak savcının yalan yere yemin edildiğini ispatlaması gerekmektedir. İkinci olarak ise yalan yere yemin suçuna azmettirenin, azmettirilenin tanıklığının gerçeğe aykırı olduğunu bilerek, buna inanarak veya yalan tanıklık olduğuna inanması için bir nedene sahip olarak yalan tanığı kötü niyetle temin etmesi; üçüncü olarak da azmettirenin gerçeğe aykırı tanıklık yapacak kişinin ifadesinin, gerçeğe aykırı olduğunu bildiğini, buna inandığını veya buna inanmak için bir nedene sahip olduğunu ispatlaması gerekmektedir.⁸⁰⁷ Yalan yere yemin suçunun işlendiğinin kanıtlanması, yalan yere yemin suçu için gerekli bir unsur olup m. 1622 kapsamında yalan yere yemin suçuna azmettirme ya m. 1621 ya da 1623 uyarınca gerçekleştirilecek olan bir yalan yere yemin suçu kapsamında mümkün olabilecektir.⁸⁰⁸

d. Büyük Jüri veya Mahkeme Önünde Yalan Yere Yemin (*False Decaration Before Grand Jury or Court m. 1623*)

“*False declaration before grand jury or court*” başlıklı 1623’üncü maddede de m. 1621’e benzer şekilde mahkeme veya jüri önünde ve yemin altında gerçeğe aykırı beyanda bulunulması ya da deliller gösterilmesi suç olarak düzenlenmiştir. Birleşik Devlet Kanunu’nun 1623’üncü maddesi, 1621’inci maddesinde daha kapsamlı olarak düzenlenmiş olan suç hükümlerinde yer verilen genel hukuk tekniklerinden kaçınmak ve böylece yalan tanıklık ve yalan yere yemin suçlarının kovuşturmalarını kolaylaştırmak ile birlikte federal mahkemeler ve büyük jüri önünde verilen ifadelerin güvenilirliğini artırmak için düzenlenmiştir.⁸⁰⁹

Maddede her kim, yemin altında veya herhangi bir bildiri, sertifika, doğrulama veya açıklamada Birleşik Devlet Kanunu’nun 1746’ncı maddesinde izin verildiği şekilde, yani yukarıda m. 1621/2 kapsamında belirtildiği üzere yazılı şekilde yalan yere yemin

⁸⁰⁶ Doyle, “False Statement and Perjury”, 17.

⁸⁰⁷ “The United States Department of Justice Archives”, <https://www.justice.gov/archives/jm/criminal-resource-manual-1752-subornation-perjury>, e.t. 6.7.2023.

⁸⁰⁸ Doyle, “False Statement and Perjury”, 17.

⁸⁰⁹ Doyle, “False Statement and Perjury”, 11.

cezası altında herhangi bir mahkeme veya büyük jüri önünde kasten herhangi bir yanlış beyanda bulunur veya belge, kayıt veya diğer materyalleri içeren herhangi bir bilgiyi kullanan kimse para cezası veya beş yıldan az olmamak üzere hapis cezası ya da her ikisi ile birden cezalandırılacak olup uygulanacak para cezası gerçek kişiler için ikiyüzellibin dolar iken şirket/tüzel kişinin faaliyet kapsamında bu suçun işlenmesi halinde para cezası beşyüzbin dolar olarak uygulanacaktır.⁸¹⁰

e. Birleşik Devlet Kanunu m. 1621 ile m. 1623'ün Karşılaştırması

Birleşik Devlet Kanunu m. 1621 ile m. 1623'ün kısa bir karşılaştırmasının yapılması faydalı olacağı düşüncesindeyiz. Bu kapsamda yalan yere yemin suçunun her iki madde kapsamında da gerçeğe aykırı beyanın m. 1746'da izin verilen yeminli bir beyan olmadıkça, failin ifadesinin beyanının veya onayının yemin altında gerçekleştirilmesi gerekir. Yeminin ise belirli bir şekilde yapılması gerekli olmayıp sadece beyan sahibinin yemin altında olduğunun ve gerçeği söylemesi gerektiğinin bilincinde olmasını sağlayacak açıklıkta olması yeterli görülmüştür.⁸¹¹

M. 1621 çeşitli federal işlemlerde / süreçte gerçeğe aykırı beyan ile işlenebilirken, m. 1623 kapsamında yargı ile ilgili işlemlerle sınırlı hususlarda gerçeğe aykırı beyanlarla işlenebilmektedir. 1621'inci madde kapsamında yürütülen kovuşturmaların amaçları doğrultusunda federal işlemler, anayasa ve federal kanunların yanı sıra federal kurallar ve yönetmelikler tarafından yetkilendirilenleri de kapsamaktadır.⁸¹² Yine bir diğer fark olarak m. 1621'de yeminin yetkili bir mahkeme, görevli veya kişi önünde yapılması gerekirken, m. 1623'te sadece ifadenin/beyanın/onayın yemin altında yapılması gerekmektedir.⁸¹³

1621'inci madde kapsamında işlenen yalan yere yemin suçu için geçerli olan iki tanık kuralı 1623'üncü madde kapsamında yürütülen kovuşturmalar için m. 1623 (e)⁸¹⁴ gereğince uygulama alanı bulmayacak; dahası maddenin (c) bendi gereğince yemin

⁸¹⁰ Doyle, "False Statement and Perjury", 11-12,18.

⁸¹¹ "The United States Department of Justice Archives", <https://www.justice.gov/archives/jm/criminal-resource-manual-1745-elements-perjury-federal-proceeding-under-oath>, e.t. 12.07.2023.

⁸¹² "The United States Department of Justice Archives", 1749.

⁸¹³ "The United States Department of Justice Archives", 1749.

⁸¹⁴ M. 1623 (e) "(e) Proof beyond a reasonable doubt under this section is sufficient for conviction. It shall not be necessary that such proof be made by any particular number of witnesses or by documentary or other type of evidence.". Maddenin (e) bendi kapsamında makul şüphenin ötesinde bir kanıtın mahkûmiyet için yeterli olacağı, bu tür bir kanıtın da belirli sayıda tanık tarafından veya belgelerle ya da diğer kanıtlarla yapılmasının gerekli olmadığı düzenlenmiştir.

altında iki veya daha fazla beyanda bulunulması ve bu beyanların tutarsız olması dolayısıyla gerçeğe aykırılık teşkil etmesi halinde bu madde hükmü gereğince kovuşturma yapılmasına izin verilecek olup hükümetin bu tür kovuşturmalarda hangi çelişkili beyanın yanlış olduğunu kanıtlama zorunluluğu bulunmamaktadır.⁸¹⁵ Ancak yukarıda da ifade edildiği üzere m. 1621 kapsamında suçun ikinci unsuru olarak yalan beyanın, iddianamede net olarak ortaya konulması gerekmektedir.⁸¹⁶

3. İsviçre Ceza Kanununda Yalan Yere Yemin Suçu

İsviçre hukukunda 1 Ağustos 2023 itibari ile güncellenmiş⁸¹⁷ 31 Aralık 1937 tarihli İsviçre Ceza Kanunu'nun İkinci Kitap (Özel Hükümler) On Yedinci bölümü altında m. 303 vd. Adliye karşı suçlar⁸¹⁸ (*Verbrechen und Vergehen gegen die Rechtspflege*) düzenlenmiştir. Bu kısım altında çalışma konumuz olan yalan yere yemin suçuna tam karşılık gelecek bir suç düzenlemesi olmamakla birlikte 1 Ağustos 2023 tarihli güncel halinden önceki metnin 306'ncı maddesindeki *Tarafın gerçeğe aykırı isticvabı* (*Falsche Beweisaussage der Partei*) düzenlemesinin ikinci fıkrası, TCK m. 275 hükmüne benzerlik göstermekte idi. Ayrıca İCK m. 307'de yalan tanıklık, gerçeğe aykırı bilirkişilik ve tercümanlığın da hüküm altına alınması dolayısıyla m. 306'dan farklı bir suç olarak düzenlenmiş olduğunu belirtmek gerekir.

ICK m. 306/1'in eski halinde bir hukuk davasının tarafı olarak, gerçeği söyleme konusunda hakim tarafından uyarıldıktan ve gerçeğe aykırı beyanda bulunmanın cezasının sonuçları hakkında bilgilendirildikten sonra yalan beyanda bulunan kişi üç yıla

⁸¹⁵ “The United States Department of Justice Archives”, <https://www.justice.gov/archives/jm/criminal-resource-manual-1750-comparison-perjury-statutes-18-usc-1621-and-1623>, e.t. 12.07.2023.

⁸¹⁶ Bkz. “Üçüncü Bölüm, I, A, 2, b” başlığı altındaki açıklamalar.

⁸¹⁷ İsviçre Ceza Kanunu'nda yapılan 17 Aralık 2021 tarihli Federal Kanun (BG)'un birinci maddesi ile yapılan değişiklikle esasında Kanun'un 306'ncı maddesindeki “Tarafın gerçeğe aykırı isticvabı” (*Falsche Beweisaussage der Partei*) suçu varlığını korumuş; ancak maddenin ikinci fıkrasında yer verilen bir beyanın yemin ile güçlendirilmesi suretiyle bu suçun işlenmesi 1 Temmuz 2023 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yürürlükten kaldırılmıştır. Bkz. Bundesgesetz über die Harmonisierung der Strafraumen vom 17. Dezember 2021, <https://www.fedlex.admin.ch/eli/fga/2021/2997/de>, e.t. 18.07.2024.

⁸¹⁸ İsviçre Ceza Kanunu m. 10'da *Verbrechen und Vergehen Begriff* başlığı altında cürüm ve cünha kavramları tanımlanmış; Kanun'da bu suçların cezalarının ağırlığına göre ayrıldığı, *Verbrechen* (cürüm) kavramının üç yıldan fazla hürriyeti bağlayıcı cezalar için, *Vergehen* (cünha) kavramının ise üç yıldan az hürriyeti bağlayıcı cezalar veya para cezaları için kullanıldığı belirtilmiştir. Bkz. Schweizerisches Strafgesetzbuch Art. 10. [chrome-extension://efaidnbmninnibpcjpcglclefindmkaj/https://www.fedlex.admin.ch/filestore/fedlex.data.admin.ch/eli/cc/54/757_781_799/20230801/de/pdf-a/fedlex-data-admin-ch-eli-cc-54-757_781_799-20230801-de-pdf-a-2.pdf](https://www.fedlex.admin.ch/filestore/fedlex.data.admin.ch/eli/cc/54/757_781_799/20230801/de/pdf-a/fedlex-data-admin-ch-eli-cc-54-757_781_799-20230801-de-pdf-a-2.pdf), e.t. 17.07.2023.

kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı; maddenin ikinci fıkrasında ise birinci fıkra kapsamında verilen beyanın yemin ile kuvvetlendirilmesi halinde nitelikli hal olarak verilecek cezanın yine üç yıla kadar hapis veya doksan günden az olmamak üzere adli para cezası uygulanacağı hüküm altına alınmıştır.

Gerçeğe aykırı delil niteliğinde beyanda bulunma suçu ile korunan hukuki değer İsviçre öğretisinde gerçeğin tespiti olarak belirtilmiş olup özel hukuk yargılamasında dolaylı olarak karşı tarafın menfaatlerinin de korunduğu ifade edilmiştir.⁸¹⁹ Bir başka görüşte de bu suçla korunan hukuki değer, karşı tarafın menfaatlerinin dolaylı olarak korunması yanında tarafların gerçeğe aykırı beyanları nedeniyle adliyenin işleyişinin zarar görmesinin engellenmesi olduğu belirtilmiştir.⁸²⁰ Bu suçta bir tarafın “kendi davasında tanık” olarak nitelendirilen bir durum söz konusu olduğu belirtilerek madde kapsamında beyanın hukuk davalarında, yani özel hukuktan kaynaklanan taleplerle ilgili mahkeme sürecinde beyanda bulunulması gereklidir. Ancak belirtmek gerekir ki İCK m. 306’nın uygulama alanının kapsamı bakımından hukuk davalarına ek olarak İCK m. 309’da belirtilmiş olan idari davalar ve uluslararası mahkemelerde görülen davaların da bu kapsamda olduğu kabul edilmiştir;⁸²¹ buna ilave olarak tahkim yargılamalarında görülen davaların da m. 309’un kapsamında olduğu,⁸²² ceza davalarının ise kesinlikle madde kapsamı dışında bırakıldığı belirtilmiştir.⁸²³

Tarafın isticvabı⁸²⁴ (Beweisaussage, delil olarak beyanı), İsviçre Medeni Usul Kanunu (Schweizerische Zivilprozessordnung, SchwZPO)⁸²⁵ m. 192’de olduğu gibi usul hukukunda açıkça öngörülmüş olmalıdır. Maddenin birinci fıkrasında mahkemenin resen,

⁸¹⁹ Mark Pieth, Marlen Schultze, *Schweizerisches Strafgesetzbuch Praxiskommentar*, (Zürich: Dike Verlag, 2021), 1586; Damian K. Graf, *StGB Annotierter Kommentar*, (Bern: Stämpfli Verlag AG, 2020), 1621; Bernhard Isenring, *StGB/JStG Kommentar*, (Zürich: Orell Füssli Verlag AG, 2022), 800.

⁸²⁰ Wolfgang Wohlers, *Schweizerisches Strafgesetzbuch Handkommentar*, (Bern: Stämpfli Verlag AG, 2020), 787.

⁸²¹ Pieth, Schultze, *Schweizerisches Strafgesetzbuch Praxiskommentar*, 1586; Graf, *StGB Annotierter Kommentar*, 1621; Wohlers, *Schweizerisches Strafgesetzbuch Handkommentar*, 787; Isenring, *StGB/JStG Kommentar*, 800.

⁸²² Wohlers, *Schweizerisches Strafgesetzbuch Handkommentar*, 787; Isenring, *StGB/JStG Kommentar*, 800.

⁸²³ Graf, *StGB Annotierter Kommentar*, 1621.

⁸²⁴ Türk medeni usul hukuku öğretisinde 6100 sayılı HMK m. 169’da düzenlenmiş olan *İsticvap* kurumuna karşılık olarak SchwZPO Art. 192 gösterilmiştir. Bkz. Hakan Pekcanıtez, Hülya Taş Korkmaz, Nedim Meriç, *HMK Hukuk Muhakemeleri Kanunu*, (İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, 2022), 67; Ali Cem Budak, *Karşılaştırmalı Hukuk Muhakemeleri Kanunu*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2018), 240.

⁸²⁵ İlgili kanun için bkz.

<https://www.fedlex.admin.ch/filestore/fedlex.data.admin.ch/eli/cc/2010/262/20230901/de/pdf-a/fedlex-data-admin-ch-eli-cc-2010-262-20230901-de-pdf-a.pdf>

tarafından birini veya her ikisini ceza tehdidi altında ifade vermeye zorlayabileceği; ikinci fıkrasında ise tarafların ifade vermeden önce doğruyu söylemeleri konusunda uyarılacağı ve gerçeğe aykırı / yalan ifade vermenin cezai sonuçları hakkında bilgilendirilecekleri düzenlenmiştir. İsviçre medeni usul hukuku öğretisinde yargılamanın konusunu tanımlayan beyan, tarafların lehine delil değeri olmayan beyan, tanık ifadelerine karşılık gelen ve delil değeri olan beyan ile hâkimi bağlayan isticvap (delil olarak beyan) olmak üzere dört farklı türde taraf beyanı bulunduğu; bu beyanlardan tanık ifadelerine karşılık gelen ve delil değeri olan beyan ile hâkimi bağlayan isticvabın İCK m. 306 kapsamına giren beyanlar olduğu belirtilmiştir.⁸²⁶

İCK m. 306’da düzenlenen suçun faili, yürürlükteki usul hukuku kurallarına göre belirlenecek olup bu suçun fail bakımından özgü suç niteliğinde olduğu ifade edilmiştir. Suçun manevi unsurunun ise kast olduğu belirtilmekle birlikte olası kastın varlığının da yeterli olacağı görüşü savunulmuştur.⁸²⁷

İCK m. 308’de cezanın hafifletilmesi ya da indirilmesi başlığı altında etkin pişmanlık hali düzenlenmiştir. Maddenin birinci fıkrasında failin 306’ncı madde kapsamındaki gerçeğe aykırı beyanını, kendi rızasıyla ve başka bir kişiye hukuki bir zarar (*Rechtsnachteil*) vermeden önce düzeltmesi durumunda hâkimin cezada indirim yapabileceği gibi ceza vermekten vazgeçme imkanına da sahip olduğu hüküm altına alınmıştır. Öğretide bu fıkra hükmünün, suçun tamamlanmasından sonra gerçeğin ortaya çıkarılmasına hizmet eden bir nevi altın köprü vazifesi gördüğü ifade edilmiştir.⁸²⁸ Fail ifadesini kendi rızası ile düzeltecek olup düzeltme iradesinin sebebi kural olarak önem arz etmemektedir. Burada belirleyici olan gerçeğe aykırılığın kendiliğinden alınan bir kararla düzeltilmesidir.⁸²⁹ İkinci fıkrada ise failin, gerçeğe uygun beyanda bulunmasının kendisi veya yakınları hakkında bir caza kavuşturmasına sebep olabileceğinden dolayı m. 306 kapsamında gerçeğe aykırı beyanda bulunmuş olması halinde hâkim cezada indirim yapabilecektir.

⁸²⁶ Pieth, Schultze, *Schweizerisches Strafgesetzbuch Praxiskommentar*, 1586.

⁸²⁷ Pieth, Schultze, *Schweizerisches Strafgesetzbuch Praxiskommentar*, 1586; Graf, *StGB Annotierter Kommentar*, 1622; Wohlers, *Schweizerisches Strafgesetzbuch Handkommentar*, 788.

⁸²⁸ Pieth, Schultze, *Schweizerisches Strafgesetzbuch Praxiskommentar*, 1597.

⁸²⁹ Pieth, Schultze, *Schweizerisches Strafgesetzbuch Praxiskommentar*, 1597.

4. Alman Ceza Kanunu'nda Yalan Yere Yemin Suçu (*Meineid*)

a. Genel Olarak

Yalan yere yemin suçu, Alman Ceza Kanunu'nda (StGB⁸³⁰-ACK) Kanun'un *Yemin etmeksizin yapılan yalan tanıklık ve yalan yere yemin* başlıklı 9'uncu bölümü altında 154'üncü maddede düzenlenmiştir. ACK'nın özel hükümler kitabının dokuzuncu kısmı altında 153 ila 162'nci maddeleri arasında beyan suçlarına yer verilmiştir. Bu maddeler içerisinde yer alan yalan tanıklık (*Falsche uneidliche Aussage*) ve yalan yere yemin (*Meineid*), ayrı suçlar gibi algılanabilirse de yalan yere yemin suçu, yalan tanıklık suçunun nitelikli hali olarak düzenlenmiştir⁸³¹. Türk Ceza Kanunu'nda ise yalan tanıklık (m. 272) ve yalan yere yemin (m. 275) suçları iki ayrı suç olarak düzenlenmiştir.

ACK m. 154'te bir kimsenin, mahkeme önünde veya yemin ettirmeye kanunen yetkili kılınmış olan bir merci önünde yemin altında yalan söylemesi halinde hapis cezası ile cezalandırılacağı düzenlenmiştir. ACK m. 153'te ise mahkeme huzurunda veya yemin ettirerek tanık veya bilirkişi ifadesi almaya kanunen yetkili olan bir merci huzurunda, tanık veya bilirkişi sıfatıyla yemin etmeden gerçeğe aykırı beyanda bulunan kişinin hapis cezası ile cezalandırılacağı düzenlenmiştir. ACK'da yemin altında verilen ifadenin, yemin olmaksızın verilen ifadeye göre delil değerinin daha fazla olması dolayısıyla maddi gerçeğin ortaya çıkmasında yemin altında gerçeğe aykırı beyanın haksızlık içeriği daha fazladır.⁸³²

ACK'nın 155'inci maddesinde ise yemin yerine geçen doğrulama ve önceki yemine veya yemin yerine geçen doğrulamaya dayanma, yemine eşdeğerde olan doğrulama ifadeleri olarak düzenlenmiş olup 156'ncı madde kapsamında gerçeğe aykırı olarak bu ifadelere dayanılması suretiyle ifade verilmesi halinde hapis veya adli para cezasının uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. TCK m. 275 kapsamında yalan yere yemin suçunun oluşması için HMK kapsamındaki yemin prosedürüne uygun şekilde usul işleminin yerine getirilmesi gerekmektedir. Aksi halde suç, konu unsuru yokluğu nedeni ile oluşmayacaktır.

⁸³⁰ İlgili kanun için bkz. <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/StGB.pdf>, e.t. 20.09.2022

⁸³¹ Göktürk, "Yalan Tanıklık Suçu", 377, ayrıca bakınız dn. 97.

⁸³² Göktürk, "Yalan Tanıklık Suçu", 377, dn. 99.

ACK'nın 157'nci maddesinde kusurluluğu etkileyen bir hal olarak *Tanıklıkta zaruret hali (Aussagenotstand)* düzenlenmiş, 158'inci maddesinde ise etkin pişmanlık hali olarak *Gerçek dışı beyanın düzeltilmesi (Berichtigung einer falschen Angabe)*ne yer verilmiştir. 159'uncu maddede ise Türk ceza hukukunda uygulaması bulunmayan bir kurum olarak *Gerçek dışı beyanda bulunmaya azmettirmeye teşebbüs (Versuch der Anstiftung zur Falschaussage)* eyleminden kaynaklanan cezai sorumluluk düzenlenmiştir. Kanun'un 160'ıncı maddesinde de bir başkasının yalan yere yemin etmeye yönlendirmesinin cezalandırılmasına dair *Gerçek dışı beyanda bulunmaya yönlendirme (Verleitung zur Falschaussage)* hükmüne yer verilmiştir. ACK'nın, TCK'dan en önemli farkı olarak nitelendirebileceğimiz bir düzenlemeye ise 161'nci maddede yer verilmiştir. Zira bu maddede yalan yere yemin suçunun *Taksirle işlenen yalan yere yemin; taksirle işlenen yemin yerine geçen gerçek dışı teminde bulunma (Fahrlässiger Falscheid; fahrlässige falsche Versicherung an Eides Statt)* şeklindeki düzenleme ile taksirle işlenmesini mümkün kılan hallerine Kanun'da yer verilmiştir. Son olarak 153 ve 154'üncü maddelerdeki suçların, 162'nci madde kapsamında uluslararası mahkeme ve ulusal araştırma komisyonları önünde de işlenebilmesine ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

b. Alman Ceza Kanunu'nda Düzenlenen Yalan Tanıklık Suçu (m. 153) ile Yalan Yere Yemin Suçu (m. 154) Arasındaki İlişki

TCK'da düzenlenmiş olan yalan tanıklık ile yalan yere yemin suçları, suçun maddi unsurları bakımından farklı suç tipleri olarak Kanun'da yer almaktadırlar. ACK'da da m. 153'te yemin etmeksizin yalan tanıklık (*Falsche uneidliche Aussage*) ve m. 154'te yalan yere yemin (*Meineid*) olmak üzere iki maddede beyan suçları düzenlenmiştir. Yukarıda da ifade edildiği üzere ayrı maddelerde düzenlenen bu suçlar birbirinden farklı suçlar gibi görünse de Türk ceza hukukunda olduğu gibi birbirlerinden tamamen bağımsız suçlar değildirler. Dolayısıyla ACK'da düzenlenmiş olan beyan suçlarına ilişkin bu iki norm arasındaki ilişkinin ortaya konulması, bu suçların daha iyi anlaşılmasına da yardımcı olacaktır.

ACK'da düzenlenmiş olan beyan suçlarının anlaşılmasının temelinde 153'üncü maddede doğrudan, 154'üncü maddede ise dolaylı olarak varsayılan yalan beyanın

niteliği yer almaktadır.⁸³³ Her iki suçta aranan beyanda bulunma unsurunun 153'üncü maddede yemin olmaksızın gerçeğe aykırılığı cezalandırılacakken 154'üncü maddede, 153'e ilave olarak gerçeğe aykırı beyanın yemin ile desteklenmesi söz konusu olmaktadır. Zira yemin altında verilmiş olan bir ifadenin delil değerinin, yeminsiz ifadeye göre daha fazla olacağı göz önünde bulundurulmak suretiyle bu hükmün düzenlendiği belirtilmiştir.⁸³⁴ Dolayısıyla ACK m. 153, TCK m. 272/2'de düzenlenmiş olan suçun Alman hukukundaki temel halidir ve m. 154'te düzenlenmiş olan yalan yere yemin (*meineid*), yalan tanıklık suçunun yemin altında gerçeğe aykırı beyanda bulunma unsurundan ötürü 153'ün nitelikli halini oluşturmaktadır.⁸³⁵ Alman Federal Yüksek Mahkemesi (*Bundesgerichtshof*) de verdiği bir kararında ACK m. 153 ile m. 154 arasındaki bu ilişkiye dair yaptığı açıklamalarında m. 153 ile m. 154'te düzenlenen suçların birbirinden bağımsız suçlar olarak düşünülemeyeceğini, aksine bu iki düzenlemeden m. 154'ün, 153'üncü maddenin nitelikli hali olduğunu, her iki suçta korunan hukuki değer adliye idaresini / adli faaliyetleri korumak amacıyla gerçeğe aykırı beyanda bulunmak suretiyle gerçeğin ortaya çıkmasına engel olma amacına dayandığını, dolayısıyla her iki suçta gerçek dışı beyanın cezai sorumluluğu tesis eden unsur olduğunu, yeminin ise herkes için aynı olmasa da Tanrı'ya yakarmak suretiyle yemin edilmesinde yeminin kutsal bir niteliğinin olduğunu; ancak ceza hukuku açısından ise bir ifadenin teyidi açısından öneme sahip olduğunu vurgulayarak tüm yemin suçları için ceza tehdidinin, yeminin beyanların ispat değerini güçlendirerek ve güvence altına alarak adli faaliyetleri korumaya hizmet ettiğini belirtmiştir. Mahkeme, bu açıdan yeminli beyanın sadece cezayı arttıran bir unsur, m. 153'te düzenlenmiş olan yeminsiz gerçeğe aykırı tanıklık suçunun ise temel suç olduğuna karar vermiştir. Ayrıca Mahkeme içtihatlarında ACK m. 154 lafzının, yalan tanıklık suçunda beyanda bulunmaktan değil, yemin etmekten ibaret olduğunu belirtmiş, bu suçta cezai sorumluluğun yeminin ifası ile başladığının kabul edildiğine hükmetmiştir.⁸³⁶

⁸³³ Michael Hettinger, Elias Bender, "Die Aussagedelikte (§§153-162 StGB)", *Die Juristische Schulung (JuS)* (2015): beck-online e.t. 01.10.2020, 578.

⁸³⁴ Göktürk, "Yalan Tanıklık Suçu (TCK m. 272)", bkz. dn. 99, 377.

⁸³⁵ Göktürk, "Yalan Tanıklık Suçu (TCK m. 272)", bkz. dn. 99, 377.

⁸³⁶ BGH (gr. Strafsenat), Beschluss vom 24.10.1955, beck-online, e.t. 01.10.2020.

c. Yalan Yere Yemin (§ 154 Meineid)

ACK'nın 154'üncü maddesinin birinci fıkrasında yalan yere yemin suçu "(1) *Her kim, mahkeme huzurunda veya yemin ettirmeye kanunen yetkili kılınmış olan bir merci önünde yemin altında yalan söylerse, bir yıldan az olmamak üzere hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Hafif hallerde, hapis cezası altı aydan beş yıla kadardır.*"⁸³⁷ şeklinde düzenlenmiştir. Bu suçla korunan hukuki değer, Kanun'un 153'üncü maddesinde düzenlenmiş olan yemin etmeksizin yapılan yalan tanıklık suçunda korunan hukuki değer ile aynı olduğu ifade edilerek korunan değer uzun süre zarfında sadece ulusal yargı yeri olarak adliye ve benzer alanların bu kapsamda korunduğu kabul edilmiş; bu nedenle suçun yazılı olmayan bir unsuru olarak yalnızca yerel bir makama yönelik ve yerel bir mahkeme önündeki eylemlere karşı korunan hukuki değer kapsamı belirlenmişti.⁸³⁸ Ancak Avrupa Birliği Konseyi'nin 30 Ekim 2008 tarihli Çocukların Cinsel Sömürü ve Çocuk Pornografisi ile Mücadele Kararının Uygulanmasına Dair Kanun gereğince bu suçlar (yalan tanıklık m. 153 – yalan yere yemin m. 154) ACK'nın 162'nci maddesi⁸³⁹ kapsamında belirli uluslararası mahkemeler önünde de işlenebileceğinden bu suçlar ile korunan hukuki değer içerisine uluslararası yargı mercileri de m. 162 hükmüne dayanılarak dahil edilmiştir.⁸⁴⁰ Bir başka görüşte ise bu suçla korunan hukuki değer iç hukuk yargılamasında adli faaliyetlerin yanıltılmasının önüne geçilmesi veya engellenmesi olarak ifade edilmiştir.⁸⁴¹

⁸³⁷ § 154 Meineid "(1) *Wer vor Gericht oder vor einer anderen zur Abnahme von Eiden zuständigen Stelle falsch schwört, wird mit Freiheitsstrafe nicht unter einem Jahr bestraft. (2) In minder schweren Fällen ist die Strafe Freiheitsstrafe von sechs Monaten bis zu fünf Jahren.*"

⁸³⁸ Lencker, Bosch, "Falsche uneidliche Aussage und Meineid", 1644.

⁸³⁹ "§ 162 Internationale Gerichte; nationale Untersuchungsausschüsse

(1) *Die §§ 153 bis 161 sind auch auf falsche Angaben in einem Verfahren vor einem internationalen Gericht, das durch einen für die Bundesrepublik Deutschland verbindlichen Rechtsakt errichtet worden ist, anzuwenden.*

Madde 162 Uluslararası Mahkemeler; Ulusal Araştırma Komisyonları

(1) *Almanya Federal Cumhuriyetini bağlayan bir hukukî işlem ile kurulmuş olan uluslararası bir mahkemedeki muhakemede yapılan gerçek dışı bildirimler hakkında da 153 ila 161 inci maddeler uygulanır."*

⁸⁴⁰ Kudlich, "Falsche uneidliche Aussage und Meineid", 1072, Rn. 16; Hettinger, Bender, "Die Aussagedelikte (§§153-162 StGB)", 577.

⁸⁴¹ Kindhäuser, *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*, 639; Tobias Linke, "Brauchen wir ein „Promotions- und Prüfungsstrafrecht“?", *NVwZ* 2015, 330, <http://beck-online.beck.de/Bcid/Y-300-Z-NVWZ-B-2015-S-327-N-1>, e.t. 02.05.2024.

d. Yalan Yere Yemin Suçunun Unsurları

Yalan yere yemin suçu fail bakımından 153'üncü maddede olduğu gibi tanık ve bilirkişi ile sınırlı olarak düzenlenmemiş olup madde metninde yer verilen “*Wer...*” ifadesinden de anlaşılacağı üzere herkes tarafından işlenebilen bir suçtur.⁸⁴² Bu suçun faili, yürütülen yargılama usulünde, özellikle ceza yargılaması esnasında sanık tarafından edilen yeminde olduğu gibi, yemin etmek suretiyle yargılamaya etki etmek suretiyle beyanda bulunan herkeştir. Diğer yandan hukuk davalarının taraflarından birinin yemin altında sorgulanması halinde taraf olan bu kimse de m. 154'te düzenlenmiş olan bu suçun faili olabilir.⁸⁴³

Suçun hareket unsuru ise yalan yere yemin etmektir. Yalan yere yemin etme ile ifade edilmek istenen ise yemin edilirken yapılan bir hata olmayıp, yeminin yalan yere edilmiş olmasıdır.⁸⁴⁴ Bir beyanın veya yeminin yanlışlığı ise 153'üncü madde kapsamında değerlendirilen gerçeğe aykırılık / yanlışlık ile aynı anlamdadır.⁸⁴⁵ Zira yeminin sahteliği ifadenin sahteliğine bağlıdır.⁸⁴⁶ Bir beyanın hangi koşullar altında gerçeğe aykırı olarak kabul edileceği sorusuna ilişkin Alman hukukunda esas itibari ile objektif ve sübjektif teori olmak üzere iki ana teori ileri sürülmüştür.⁸⁴⁷ Alman öğretisinde hakim görüş olarak kabul edilen objektif teoriye göre bir ifadenin/beyanın m. 153 anlamında ne zaman yanlış olduğu sorusu objektif bir doğruluk kavramına dayanmaktadır. Diğer bir ifadeyle beyanda bulunanın düşünceleri dikkate alınmaksızın gerçek durum ile beyanın uyuşmaması gerçeğe aykırılık olarak kabul edilmiştir. Bu da bir ifadenin/beyanın gerçekten uyuşmaması halinde doğru olmayacağı anlamına gelmektedir. Sübjektif olarak failin kastı, objektif gerçeğe aykırılığı kapsamalıdır.⁸⁴⁸

Sübjektif teoriye göre bir ifade/beyan, beyanda bulunan kişinin algıları ve bilgisiyle çelişmesi durumunda gerçeğe aykırıdır. Yani failin zihninde canlandırdığı

⁸⁴² Kudlich, “Falsche uneidliche Aussage und Meineid”, 1072; Hettinger, Bender, “Die Aussagedelikte (§§153-162 StGB)”, 581; Carolin Reese, “Die Aussagedelikte als Prüfungsaufgabe” beck-online, 612; Kindhäuser, *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*, 643.

⁸⁴³ Kudlich, “Falsche uneidliche Aussage und Meineid”, 1072.

⁸⁴⁴ Kudlich, “Falsche uneidliche Aussage und Meineid”, 1077; Hettinger, Bender, “Die Aussagedelikte (§§153-162 StGB)”, 578; Lencker, Bosch, “Falsche uneidliche Aussage und Meineid”, 1658.

⁸⁴⁵ Kudlich, “Falsche uneidliche Aussage und Meineid”, 1077.

⁸⁴⁶ Lencker, Bosch, “Falsche uneidliche Aussage und Meineid”, 1644.

⁸⁴⁷ Kindhäuser, *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*, 640.

⁸⁴⁸ Kindhäuser, *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*, 640; Kudlich, “Falsche uneidliche Aussage und Meineid”, 1070.

veyahut da oluşturduğu düşünce bu teori açısından önem arz etmektedir.⁸⁴⁹ Burada belirleyici olan faktör, beyanda bulunan kişinin öznel algısı ile ifadenin/beyanın içeriği arasındaki farklılık olup bu teori Alman öğretisinde, ifadenin/beyanın, beyanda bulunan tarafından doğru olduğuna inanılsa bile m. 161'e göre yanlış beyanın taksirle cezalandırılabilmesi gerekçesi ile eleştirilmiştir.⁸⁵⁰

ACK m. 154'te düzenlenmiş olan yalan yere yemin suçunun oluşabilmesi için yemin, bir mahkeme veya yemin verdirmeye yetkili bir organ önünde eda edilmiş olmalıdır. Zira yargı yetkisi suçun bir unsuru olarak kabul edilmektedir.⁸⁵¹ ACK m. 154'teki mahkeme kavramının kapsamına tüm hukuk, ceza ve idare mahkemeleri ile disiplin ceza mahkemeleri dahil olup özel tahkim mahkemeleri kapsam dışında tutulmuştur.⁸⁵² Yalan yere yemin suçunun işlenebileceği bir diğer yer olarak yetkili diğer organlar ise mahkemeler ile aynı şekilde değerlendirilmekte ve bu merciler için yalnızca devlet kurumları dikkate alınmaktadır. Burada bir merciin, suçun işleneceği yetkili makam olarak değerlendirilebilmesi için söz konusu makamın yemin verdirebilmesi yeterli olmayıp, daha ziyade bu merci için yemin verdirebilme yetkisi öngörülmüşse ancak yetkili olabilecektir.⁸⁵³

Yalan yere yemin suçunun konusu olan yeminin kapsamına tanık ve bilirkişi yemini dışında Adli Teşkilat Kanunu (GVG⁸⁵⁴) m. 189'da düzenlenmiş olan tercüman

⁸⁴⁹ Kindhäuser, *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*, 640.

⁸⁵⁰ Kindhäuser, *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*, 640; Kudlich, "Falsche uneidliche Aussage und Meineid", -1071.

⁸⁵¹ Lencker, Bosch, "Falsche uneidliche Aussage und Meineid", 1659.

⁸⁵² Lencker, Bosch, "Falsche uneidliche Aussage und Meineid", 1659.

⁸⁵³ Lencker, Bosch, "Falsche uneidliche Aussage und Meineid", 1659.

⁸⁵⁴ § 189 "(1) Der Dolmetscher hat einen Eid dahin zu leisten, daß er treu und gewissenhaft übertragen werde." Kanun'un bu maddesinde tercümanın, sadakat ve vicdanla tercümanlık yapacağına dair yemin edeceği hüküm altına alınmıştır. <https://www.gesetze-im-internet.de/gvg/GVG.pdf>, e.t. 12.12.2023.

yemini ile Medeni Usul Kanunu (ZPO⁸⁵⁵) m. 452’de düzenlenmiş olan hukuk davalarındaki taraf yemini de dahildir.⁸⁵⁶

ACK m. 15’e göre yalan yere edilen yemin ancak bu yeminin kasten gerçeğe aykırı gerçekleştirilmesi durumunda cezalandırılabilir; ancak bu suçun işlenmesinde olası kast da genellikle yeterli görülmektedir.⁸⁵⁷ Tabi burada beyanda bulunan kişi yalnızca beyanın yanlışlığını mümkün görüyorsa ve vakıaya dair şüphelerini mahkemeye açıklamamışsa olası kast ile yalan yere yemin suçunun işlenmesi söz konusu olacaktır.⁸⁵⁸ Bunlara ek olarak m. 154’te yalan beyanların yemin kapsamına giren beyanlar olduğunun fail tarafından bilinmesi gerekmektedir. İfadenin belirli bir kısmının yemin kapsamında olmadığına dair hatalı varsayımın kastı geçersiz kılıp kılmayacağı doğruyu söyleme yükümlülüğünün kapsamında cevaplandırılacaktır; fakat kastla ilgili bir hata olduğu varsayılırsa bile hatalı varsayımdan ötürü m. 161 uyarınca failin cezalandırılması söz konusu olabilecektir.⁸⁵⁹

ACK’da düzenlenmiş olan 153 ve 154’üncü maddelerdeki beyan suçları bizzat işlenebilen suçlar olduğundan bu suçların faili yalnızca beyanda bulunan kimse olabilecek ve bundan dolayı da bu suçlarda suça iştirak ve dolaylı faillik mümkün olamayacak; öte yandan azmettirme ve yardım etme bakımından genel hükümler bu suçlar açısından geçerli olmaya devam edecektir.⁸⁶⁰ Diğer taraftan Alman öğretisinde hâkim görüşe göre m. 153 ve devamında düzenlenmiş olan suçlar soyut tehlike suçları olup yalan beyanda bulunma ve yalan yere yemin eylemleri, suçun tamamlanması için yeterli olduğundan bu suçlar aynı zamanda sırf hareket suçları olarak nitelendirilmekte; bu nedenle beyan suçlarının ACK m. 25/2 kapsamında müsterek fail olarak işlenmesi

⁸⁵⁵ § 452 “Beeidigung der Partei” “(1) Reicht das Ergebnis der unbeeidigten Aussage einer Partei nicht aus, um das Gericht von der Wahrheit oder Unwahrheit der zu erweisenden Tatsache zu überzeugen, so kann es anordnen, dass die Partei ihre Aussage zu beeidigen habe. Waren beide Parteien vernommen, so kann die Beeidigung der Aussage über dieselben Tatsachen nur von einer Partei gefordert werden.” Maddede taraflardan birinin yeminli olmayan ifadesinin sonucu mahkemeyi, kanıtlanacak olgunun doğruluğu veya yanlışlığı konusunda ikna etmeye yetmiyorsa, mahkeme tarafın yeminli ifade vermesini isteyebilir. Her iki tarafın da dinlenmiş olması halinde, taraflardan sadece birinin aynı olgular hakkında yeminli ifade vermesinin istenebileceği düzenlenmiştir. <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/ZPO.pdf>, e.t. 12.12.2023.

⁸⁵⁶ Reese, “Die Aussagedelikte als Prüfungsaufgabe”, 612.

⁸⁵⁷ Kudlich, “Falsche uneidliche Aussage und Meineid”, 1078; Lencker, Bosch, “Falsche uneidliche Aussage und Meineid”, 1660.

⁸⁵⁸ Kudlich, “Falsche uneidliche Aussage und Meineid”, 1072.

⁸⁵⁹ Kudlich, “Falsche uneidliche Aussage und Meineid”, 1078.

⁸⁶⁰ Kudlich, “Falsche uneidliche Aussage und Meineid”, 1073.

kadar maddenin birinci fıkrasında (m. 25/1) düzenlenmiş olan dolaylı fail olarak işlenmesi de imkânsız olduğu görüşüne yer verilmiştir.⁸⁶¹

İçtima bakımından bir tanık veya bilirkişi, m. 153 kapsamında beyanda bulundukları sürece 153'üncü madde, 154'üncü maddeye göre temel suçtur. 154'üncü madde ise nitelikli hal olup 154'üncü maddeye uyan faillik durumunda 153'üncü madde özel kuralın önceliği gereği uygulanmayıp 154'üncü madde uygulama alanı bulacaktır.⁸⁶² Yine aynı olayda birden fazla yalan yere yemin edilmesi durumunda ortada yargılamanın yeknesaklığı (hukuki anlamda hareketin tekliği) nedeniyle tek bir suçun var olacağı belirtilmiştir.⁸⁶³

ACK'da işlenen yalan yere yemin suçu karşılığında m. 154 uyarınca verilecek hapis cezasının süresi m. 38/2 gereğince en fazla on beş yıl olup bu da 78'inci maddesinin üçüncü fıkrasının ikinci bendi hükmüne göre yirmi yıllık zamanaşımı süresine tabidir.

e. Yemin ile Eşdeğerdeki Doğrulama (§ 155 Eidesgleiche Bekräftigungen)

ACK'nın 155'inci maddesinde, TCK'da karşılığı olmayan bir düzenlemeye yer verilmiştir. Maddede iki bent halinde olmak üzere belirtilen yemin yerine geçen doğrulama ve önceki yemine veya yemin yerine geçen doğrulamaya dayanma durumlarının yemin ile eşdeğer olduğu hüküm altına alınmıştır.

ACK m. 155/1'de yemin edecek kişinin, yemin yerine geçen beyanının doğruluğunu tasdik zorunluluğu, belli dini grupların dikkate alınması neticesinde söz konusu olmuştur.⁸⁶⁴ ACK m. 155'te yer alan bu düzenleme ayrı bir suç olmayıp m. 154,

⁸⁶¹ Hettinger, Bender, "Die Aussagedelikte (§§153-162 StGB)", 578; Kindhäuser, *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*, 639; Lencker, Bosch, "Falsche uneidliche Aussage und Meineid", 1652.

⁸⁶² Kudlich, "Falsche uneidliche Aussage und Meineid", 1079.

⁸⁶³ Kudlich, "Falsche uneidliche Aussage und Meineid", 1079.

⁸⁶⁴ Alman Anayasa Mahkemesi'nin (BVerfGE) Yemin Yönetmeliğinde değişiklik yapılmasına dair kararına konu olan Düsseldorf Bölge Mahkemesinde görülen ceza davasında, protestan bir papaz olan şikayetçi, tanık olarak ifade verdiği yargılamada, kutsal kitabındaki hükümler nedeniyle yemin etmesinin yasak olması dolayısıyla temel hakkı olan inanç ve vicdan özgürlüğünü gerekçe göstermek suretiyle tanıklık yemini etmeyi reddetmiş; ancak bölge mahkemesi tarafından tanık papaz haksız bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, şikayetçinin yemin etmeme gerekçesinin insan onuru ve inanç özgürlüğü ile yakından ilgili olduğunu ve devletin, vatandaşın bu tür inançlarını yargılama ve hatta doğru veya yanlış olarak nitelendiremeyeceğini; ancak bu durumun da Ceza Usul Kanunundaki zorunlu tanık yemini ile çelişkili bir durum olduğunu ne var ki anayasal hakkın Anayasanın değer sisteminden türetilecek herhangi bir sınırlamaya da tabi olamayacağını belirterek şikayetçinin yemin etmek istememesinin toplumsal menfaatleri veya üçüncü kişilerin temel haklarının ihlali olmayacağına hükmetmiştir. BVerfGE 33 23 <https://www.servat.unibe.ch/dfr/bv033023.html> e. t. 11.02.2024. Lencker, Bosch, "Falsche uneidliche Aussage und Meineid", 1661.

m. 160 ve m. 161 hükümleri kapsamında yer alan yeminin yerine beyanın doğruluğunu tasdik için getirilmiş; bu nedenle de tasdik edilen yeminin dışında ilgili hükümlerdeki cezai sorumlulukların doğabilmesi için gerekli olan tüm unsurların yerine getirilmesi gerekmektedir.⁸⁶⁵ Kanundaki bu düzenlemenin temelinde ise Alman Ceza Usul Kanunu m. 65⁸⁶⁶ ve Alman Medeni Usul Kanunu m. 484⁸⁶⁷ hükümleri yer almaktadır. Her iki usul kanunundaki düzenlemede yemin edecek kişinin inanç veya vicdani nedenlerle yemin etmek istemediğini belirtmesi durumlarında ifadesinin doğruluğunu teyit etmesi gerektiği; bu teyit beyanın da yemine eşdeğer olduğu hüküm altına alınmıştır. Ancak yemin etmekle yükümlü kişinin bu hususta bilgilendirileceği de hükümde belirtilmiştir.

Maddenin ikinci fıkrasında ise daha önce edilmiş bir yemine veya yemin yerine geçen doğrulamaya dayanma ya da başvurma durumunun gündeme gelmesi durumu söz konusudur.⁸⁶⁸ Önceki bir yemine veya yemin yerine geçen doğrulamaya başvurunun ne zaman kabul edilebilir olduğu ise ACUK m. 67⁸⁶⁹, de tanığın yeminli olarak ifadesi alındıktan sonra aynı soruşturma veya davada tekrar ifadesi alınacaksa hakim, tanığın yeniden yeminli olarak ifadesini almak yerine onun daha önce ettiği yemine atıfta bulunarak ifadesinin doğruluğunu teyit edebileceği ve aynı şekilde AMUK m. 398/3'te tekrarlanan veya müteakip ifade almada hakim, tanığa yemin ettirmek yerine daha önce ettiği yemine atıfta bulunarak ifadesinin doğruluğunu teyit edebileceği hükmüne göre belirlenmektedir.⁸⁷⁰ Birinci fıkra hükmünde olduğu gibi ikinci fıkradaki durum da aynı bir suç olarak nitelendirilmemektedir.⁸⁷¹ Madde 155/2 hükmünün uygulanmasında tanığın önceki yeminine veya yemine eşdeğer teyit beyanından bahsedilse de ACUK m.

⁸⁶⁵ Kudlich, "Falsche uneidliche Aussage und Meineid", 1080; Lencker, Bosch, "Falsche uneidliche Aussage und Meineid", 1661.

⁸⁶⁶ § 65 Eidesgleiche Bekräftigung der Wahrheit von Aussagen "(1) Gibt ein Zeuge an, dass er aus Glaubens- oder Wissensgründen keinen Eid leisten wolle, so hat er die Wahrheit der Aussage zu bekräftigen. Die Bekräftigung steht dem Eid gleich; hierauf ist der Zeuge hinzuweisen."

⁸⁶⁷ § 484 Eidesgleiche Bekräftigung "(1) Gibt der Schwurpflichtige an, dass er aus Glaubens- oder Wissensgründen keinen Eid leisten wolle, so hat er eine Bekräftigung abzugeben. Diese Bekräftigung steht dem Eid gleich; hierauf ist der Verpflichtete hinzuweisen."

⁸⁶⁸ Joecks, Strafgesetzbuch Studienkommentar, 288.

⁸⁶⁹ § 67 Berufung auf einen früheren Eid "Wird der Zeuge, nachdem er eidlich vernommen worden ist, in demselben Vorverfahren oder in demselben Hauptverfahren nochmals vernommen, so kann der Richter statt der nochmaligen Vereidigung den Zeugen die Richtigkeit seiner Aussage unter Berufung auf den früher geleisteten Eid versichern lassen."

⁸⁷⁰ Kudlich, "Falsche uneidliche Aussage und Meineid", 1080; Lencker, Bosch, "Falsche uneidliche Aussage und Meineid", 1661.

⁸⁷¹ Lencker, Bosch, "Falsche uneidliche Aussage und Meineid", 1661.

72’de ve AMUK m. 402’de tanıklara ilişkin hükümlerin belli istisnalar dışında bilirkişiler hakkında da uygulanacağı belirtilmiştir.

f. Gerçeğe Aykırı Şekilde Yemin Yerine Geçen Teyit Etme (§ 156 *Falsche Versicherung an Eides Statt*)

ACK m. 156’da düzenlenmiş olan bu hükümde Alman ceza hukukundaki beyan suçlarının üçüncü temel şekli düzenlenmiş olup burada amaç hukuk sisteminde karşılaşılan birçok durumda inandırıcılığı tesis etmenin bir aracı olarak öngörülen yeminin yerine geçen ikrarın gerçeğe uygun olmasının sağlanmasıdır.⁸⁷² Ancak Kanun’un bu hükmündeki tasdik, m. 155’te düzenlenmiş olan yeminin yerini alan tasdikten farklı, daha az ağırlığa sahip bağımsız bir tasdik olup yalan yere yemin suçunun nitelikli ya da özel bir hali olmayıp ayrı bir suçtur.⁸⁷³ Yemin yerine geçen teyit, beyan edilen bilginin doğruluğuna dair bağımsız bir tasdik olup yazılı veya sözlü şekilde yapılması mümkündür. Burada failin “yemin yerine” ifadesini veya eşdeğer ifadeleri kullanmak suretiyle beyanının doğruluğunu teyit etmeye yönelik irade açıklaması söz konusudur.⁸⁷⁴ Bu maddede düzenlenen suçta gerçeğe aykırı olarak beyan edilen yemin olmadığı için hüküm, konu unsuru bakımından çalışma konumuz kapsamı dışında kaldığından genel açıklamalarda bulunmakla yetinilmiştir.

g. Tanıklıkta Zorunluluk Hali (§ 157 *Aussagenotstand*)

ACK m. 157’de⁸⁷⁵ belli hallerde failin, yeminli veya yeminsiz olmak üzere gerçek dışı beyanda bulunması durumlarında mahkemenin hükmedeceği cezada indirim yapabileceği ya da ceza vermekten vazgeçebileceği düzenlenmiştir. Hüküm, tanık veya

⁸⁷² Joecks, *Strafgesetzbuch Studienkommentar*, 289; Lencker, Bosch, “Falsche uneidliche Aussage und Meineid”, 1662.

⁸⁷³ Lencker, Bosch, “Falsche uneidliche Aussage und Meineid”, 1662.

⁸⁷⁴ Joecks, *Strafgesetzbuch Studienkommentar*, 289.

⁸⁷⁵ **§ 157 Aussagenotstand** “(1) Hat ein Zeuge oder Sachverständiger sich eines Meineids oder einer falschen uneidlichen Aussage schuldig gemacht, so kann das Gericht die Strafe nach seinem Ermessen mildern (§ 49 Abs. 2) und im Falle uneidlicher Aussage auch ganz von Strafe absehen, wenn der Täter die Unwahrheit gesagt hat, um von einem Angehörigen oder von sich selbst die Gefahr abzuwenden, bestraft oder einer freiheitsentziehenden Maßregel der Besserung und Sicherung unterworfen zu werden.”

“**Madde 157 Tanıklıkta zaruret hali** (1) Bir tanık ya da bilirkişinin yalan yere yemin etmekten ya da yalan yere yeminli ifade vermekten suçlu bulunması halinde, mahkeme kendi takdirine bağlı olarak cezada indirim yapabilir (49(2). madde) ve yeminli ifade vermeme durumunda, suçlunun bir yakınının ya da kendisinin cezalandırılması ya da hakkında tutuklama kararı verilmesi riskinden kaçınmak amacıyla yalan ifade vermiş olması halinde, ceza vermekten tamamen kaçınabilir.” Yenisey, Plagemann, *Alman Ceza Kanunu Strafgesetzbuch (StGB)*, 231.

bilirkişiye dair özel bir ceza hafifletici neden içermektedir.⁸⁷⁶ Buna göre bir tanık veya bilirkişi yalan yere yemin etme veya gerçek dışı beyanda bulunma suçunu işlediği hallerde, fail bir akrabasını veya kendisini, ceza almaktan veya özgürlüğü kısıtlayan bir güvenlik tedbirine tabi olma tehlikesinden kurtarmak için gerçek dışı beyanda bulunmuş ise mahkeme takdiren cezada indirim yapabilir. Hakimin ceza vermekten vazgeçmesi ise failin yemin altında olmadan gerçek dışı beyanda bulunması halinde mümkün olacağından yalan yere yemin suçu bakımından uygulama alanı olmayacaktır.⁸⁷⁷ Ayrıca maddede bir tanığın veya bilirkişinin yeminli veya yeminsiz olarak gerçeğe aykırı beyanda bulunması durumunda bu hükmün uygulanabileceği, hükümde açıkça ifade edildiği için hukuk davasının tarafları bakımından bu hükmün uygulama alanı olmayacağı, bu bağlamda da ACK m. 153 ve m. 154 hükümlerinde yer verilen suçlar kapsamında m. 157'nin ancak söz konusu olduğu belirtilmiştir.⁸⁷⁸

h. Gerçek Dışı Beyanın Düzeltilmesi (§ 158 *Berichtigung einer falschen Angabe*)

Beyanda bulunan kişi, ACK m. 24 hükmü gereğince teşebbüs aşamasında bulunduğu sürece suçtan veya suç işlemekten vazgeçebilir. ACK m. 158'de⁸⁷⁹ buna ek olarak failin yalan beyanını zamanında düzeltmesi halinde, suç tamamlandıktan sonra bile hâkime cezaya hükmetmeme veya cezayı hafifletme imkânı tanınmış olup bu durum “*tamamlandıktan sonra vazgeçme*” (*Rücktritt nach Vollendung*) şeklinde adlandırılmıştır.⁸⁸⁰

Kanunda yer verilen bu hükmün amacının gerçeğin ortaya çıkarılmasına yardımcı olunması ve yalan beyanların yol açacağı sakıncaların (*Nachteil*) önlenmesi olduğu ifade edilmiştir.⁸⁸¹

⁸⁷⁶ Joecks, *Strafgesetzbuch Studienkommentar*, 290.

⁸⁷⁷ Bkz. ACK m. 157.

⁸⁷⁸ Kindhäuser, *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*, 646; Kudlich, “Falsche uneidliche Aussage und Meineid”, 1085; Joecks, *Strafgesetzbuch Studienkommentar*, 291.

⁸⁷⁹ § 158 **Berichtigung einer falschen Angabe** “(1) Das Gericht kann die Strafe wegen Meineids, falscher Versicherung an Eides Statt oder falscher uneidlicher Aussage nach seinem Ermessen mildern (§ 49 Abs. 2) oder von Strafe absehen, wenn der Täter die falsche Angabe rechtzeitig berichtigt.”

Madde 158 Gerçek dışı beyanın düzeltilmesi “(1) Mahkeme, kendi takdirine bağlı olarak, yalancı şahitlik, yemin yerine yalan beyanda bulunma veya yalan yere yemin etmeme cezasında indirim yapabilir veya suçlunun yalan beyanını zamanında düzeltmesi halinde ceza vermekten kaçınabilir.”

⁸⁸⁰ Kudlich, “Falsche uneidliche Aussage und Meineid”, 1089.

⁸⁸¹ Kudlich, “Falsche uneidliche Aussage und Meineid”, 1089.

ACK m. 158, tamamlandıkları andan itibaren m. 153'ten m. 156 dahil olmak üzere tüm beyan suçları olan yemin etmeksizin yalan tanıklık, yalan yere yemin, yemin ile eşdeğerdeki doğrulama ve gerçek dışı bir şekilde yemin yerine geçen temin etme suçları için uygulama alanı bulacaktır.⁸⁸²

ACK m. 158'de failin bir anlamda yemin altında veya yeminsiz önceki gerçeğe aykırı beyanını düzeltmek suretiyle suçtan vazgeçmesi söz konusu olduğu için ACK m. 24⁸⁸³ ile karşılaştırıldığında m. 158'de failin gerçeğe aykırı beyanını düzeltmek suretiyle suçtan vazgeçmesinin gönüllü olmasının şart olmadığı, diğer bir ifadeyle bu madde hükmünün uygulanabilmesi için vazgeçmenin gönüllü olması aranmadığı belirtilmiş; m. 24'te ise vazgeçmenin gönüllü olması (*freiwillig*) gerektiği ifade edilmiştir.⁸⁸⁴ Dolayısıyla m. 158'deki gibi bir durumun söz konusu olması halinde önce m. 24 kapsamında bir değerlendirme yapılması gerekecektir.⁸⁸⁵

Hükmün fail bakımında uygulanmasına bakıldığında ACK m. 157'den farklı olarak sadece tanık veya bilirkişilerin değil, ilgili beyan suçunun uygun tüm failleri, örneğin bir hukuk davasının taraflarının da bu kapsamda fail olabilmesi mümkündür.⁸⁸⁶

Fail tarafından düzeltmenin yapılabileceği zaman dilimi ise 158'inci maddenin ikinci fıkrasında düzenlenmiştir. Hükme göre beyan suçlarından birinin işlenmesi üzerine ilgili fıkra da sayılan (usuli) işlemlerin yapılması dolayısıyla düzeltme beyanı artık bir önemi haiz değilse, düzeltmenin vaktinde yapılmadığı kabul edilmektedir. Düzeltme beyanı, işlenen suç hakkında verilen kararda kullanılamıyorsa veya suç başka bir kişi için bir sakıncaya (*Nachteil*) neden olmuşsa ya da fail hakkında daha önce suç duyurusunda bulunulmuşsa veya bir soruşturma başlatılmışsa artık zamanında yapılmamış kabul

⁸⁸² Kudlich, "Falsche uneidliche Aussage und Meineid", 1089; Kindhäuser, *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*, 648.

⁸⁸³ ACK m. 24'te, 5237 sayılı TCK m. 36'da yer verilmiş olan Gönüllü vazgeçme hükümlerine karşılık gelen Vazgeçme (Rücktritt) düzenlenmiştir. **§ 24 Rücktritt** "(1) Wegen Versuchs wird nicht bestraft, wer freiwillig die weitere Ausführung der Tat aufgibt oder deren Vollendung verhindert. Wird die Tat ohne Zutun des Zurücktretenden nicht vollendet, so wird er straflos, wenn er sich freiwillig und ernsthaft bemüht, die Vollendung zu verhindern."

"**Madde 24 - Vazgeçme** (1) Her kim, başlamış olan fiilin icra hareketlerine devam etmekten gönüllü olarak vazgeçer veya fiilin tamamlanmasını önlerse, suça teşebbüsten dolayı cezalandırılmaz. Şayet suç vazgeçenin katkısı olmadan tamamlanmamışsa, fiilin tamamlanmasını önlemek için, gönüllü ve ciddi bir şekilde çaba göstermiş olan fail cezalandırılmaz." Yenisey, Plagemann, *Alman Ceza Kanunu Strafgesetzbuch (StGB)*, 20-21.

⁸⁸⁴ Kudlich, "Falsche uneidliche Aussage und Meineid", 1090; Kindhäuser, *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*, 648.

⁸⁸⁵ Kindhäuser, *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*, 648.

⁸⁸⁶ Kudlich, "Falsche uneidliche Aussage und Meineid", 1090.

edilmekte; ayrıca düzeltmenin gönüllü veya düzeltme gerekçelerinin ahlaki bakımdan kabul edilebilir olmasına önem verilmemektedir.⁸⁸⁷

Hüküm kapsamında yapılacak olan düzeltme ile failin, gerçeğe aykırı ifadesindeki tüm hususlarda gerçeğin söylemesi suretiyle değiştirmesi anlaşılmakta; önceki yalan beyanları, başka gerçeğe aykırı beyanlar ile değiştirmemesinin gerektiği; failin önceki beyanının gerçeğe aykırı olduğunu açıkça belirtmesi gerekmektedir. Şayet düzeltmenin doğruluğu hususunda şüphe varsa genel kabul görmüş olan şüpheden sanık yararlanır (*in dubio pro reo*) ilkesi uygulama alanı bulacaktır.⁸⁸⁸

Failin gerçeğe aykırı beyanını zamanında düzeltmesi durumunda ise verilecek ceza hafifletilebileceği gibi m. 157'den farklı olarak ceza verilmesinden vazgeçme de mümkündür. ACK m. 157'de zor durumda yemin altında gerçeğe aykırı beyanda bulunma suçunun işlenmesi halinde kanunen failin cezasında indirim yapılması mümkün olabileceken ceza vermekten vazgeçilmesi söz konusu olamayacaktır.⁸⁸⁹ ACK m. 157 ile m. 158'de haksızlığın karşılığı olarak uygulanacak yaptırımlarda hakimın sahip olduğu takdir hakkı, gerçeğe aykırı beyanın yemin altında olup olmamasına göre farklılık gösterdiği, şayet yemin altında gerçeğe aykırılık söz konusu ise indirim uygulanmak suretiyle bir cezaya hükmedilmektedir. Dolayısıyla Alman kanun koyucunun, her ne kadar yemin bir kesin delil niteliğinde olmasa da burada yemine verdiği önem de vurgulanmış olmaktadır.

1. Taksirle İşlenen Yalan Yere Yemin Suçu; Taksirle İşlenen Yemin Yerine Geçen Gerçek Dışı Teminde Bulunma (§ 161 *Fahrlässiger Falscheid; fahrlässige falsche Versicherung an Eides Statt*)

ACK m. 15'te açıkça taksirli hareketin cezalandırılacağı hüküm altına alınmamış olup sadece kasten işlenebilen hareketlerin cezalandırılabilmesi düzenlenmiştir. Dolayısıyla bir suçun işlenmesinde kast asıl, taksir ise istisnai sorumluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.⁸⁹⁰ ACK m. 161 hükmü de yalan yere yemin suçunun taksirle işlenmesine izin veren istisnai hükümlerden biridir. İlgili madde metnindeki açık

⁸⁸⁷ Kudlich, "Falsche uneidliche Aussage und Meineid", 1090.

⁸⁸⁸ Kudlich, "Falsche uneidliche Aussage und Meineid", 1090; Kindhäuser, *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*, 648.

⁸⁸⁹ Kudlich, "Falsche uneidliche Aussage und Meineid", 1091.

⁸⁹⁰ Eric Hilgendorf, Brian Valerius. *Alman Ceza Hukuku Genel Kısım*, çev. Salih Oktar, (Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2021), 319.

düzenlemeye göre yeminsiz taksirli yalan yere yemin veya yalan beyan ise cezalandırılabilen bir hareket değildir.⁸⁹¹

ACK m. 161/1’de, 154 ila 156’ncı maddelerde düzenlenmiş olan suçların taksirle işlenmesi halinde cezalandırılacağı düzenlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında, taksirle gerçeğe aykırı beyanda bulunan failin bu beyanını düzeltmesine imkân tanınmış ve ACK’nın 158’inci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarına atıf yapıldığı için bu hükümler, yalan yere yemin ve gerçek dışı bir şekilde yemin yerine geçen temin etme suçlarının taksirli şekilleri bakımından da uygulama alanı bulacaktır.⁸⁹²

Taksirle yalan yere yemin suçu dolayısıyla cezai sorumluluk, failin beyanının gerçeğe aykırılığını bilmesi gerekmesine rağmen bu durumu bilmemesi halinde söz konusu olmakta; ayrıca failin objektif olarak yalan beyanda bulunması ve m. 154 kapsamında beyanının yemin veya m. 156 kapsamında yemin yerine geçen gerçeğe aykırı temin etme altında olması gerekmektedir.⁸⁹³ Yalan yere yemin suçunun taksirli halinde, özellikle organın yetkinliği veya doğru söyleme yükümlülüğünün kapsamı ile ilgili olgu hataları durumu dikkate alınmakta olup; tanığın beyanının doğruluğuna ilişkin olarak taksirle gerçeğe aykırı beyanda bulunmak bakımından tanığın hatırladıklarını eleştirel bir şekilde inceleme çabası içinde beyanda bulunması, bir diğer ifadeyle tanığın beyanının içerik olarak asılsız olarak kesin bilgi şeklinde aktarılmaması gerekmektedir.⁸⁹⁴

Alman öğretisindeki hâkim görüşe göre beyanda bulunan bir kimsenin, taksirle yalan yere yemin suçundan sorumlu tutulmasında, bu kişinin yargılama sürecindeki pozisyonu, bir diğer ifadeyle rolü her zaman dikkate alınması gereken bir durumdur.⁸⁹⁵ Yargılamada taraf, Alman Medeni Usul Kanunu m. 445 ve devamı maddeleri gereğince yürütülen yargılamada özenle işbirliği yapmakla yükümlü olup kendisiyle ilgili beyanda bulunurken dikkatli ve özenli olması gerekmektedir; ancak kural olarak tanıkların

⁸⁹¹ Kudlich, “Falsche uneidliche Aussage und Meineid”, 1098; Kindhäuser, *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*, 651; Hettinger, Bender, “Die Aussagedelikte (§§153-162 StGB)”, 583.

⁸⁹² Martin Heger, (Kristian Köhl), *Strafgesetzbuch Kommentar*, (München: C.H. Beck, 2014), 817; Kudlich, “Falsche uneidliche Aussage und Meineid”, 1097; Kindhäuser, *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*, 651.

⁸⁹³ Heger (Köhl), *Strafgesetzbuch Kommentar*, 816; Kudlich, “Falsche uneidliche Aussage und Meineid”, 1097; Kindhäuser, *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*, 651.

⁸⁹⁴ Kindhäuser, *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*, 651.

⁸⁹⁵ Hettinger, Bender, “Die Aussagedelikte (§§153-162 StGB)”, 583; H. E. Müller, *Münchener Kommentar zum StGB*, (München: C.H.Beck, 2021), Rn. 13.

duruşmaya hazırlanma yükümlülükleri bulunmamaktadır.⁸⁹⁶ Dolayısıyla hazırlık eksikliği nedeniyle failin gerçeğe aykırı beyanları özen yükümlülüğüne aykırı da olmayacak; tanığın ancak sorgu veya ifadesinin alınması sırasında hafızasını doğru şekilde beyanda bulunmak üzere odaklanma yükümlülüğünden söz edilecektir. Bir diğer ifadeyle duruşma sırasında mümkün olduğunca beyana konu olay hakkında doğru hatırlamaya çalışması ve gerektiğinde ifade alana veya sorguya çekene sorular sormak suretiyle bu yükümlülüğünü yerine getirecektir.⁸⁹⁷ Bu kapsamda tanık, ifade alan kişiye soru sorması mümkün olup; ceza davasında bu tanığın genel kabule göre hazırlık yapma yükümlülüğü yoktur; ancak özel hukuk yargılaması kapsamında Alman Medeni Usul Kanunu m. 378⁸⁹⁸ hükmüne uyulması gerektiği ifade edilerek madde kapsamında tanık makul ölçüde kendisine sunulan kayıt ve belgeleri incelemeli ve bunları duruşmaya getirmelidir.⁸⁹⁹

Bununla birlikte polis memurları, hakimler veya savcılar gibi resmi sıfatla hareket eden tanıklar bakımından bir istisnai durum söz konusudur.⁹⁰⁰ Buna göre resmi sıfata sahip kimselerin, tanık oldukları olay hakkında tanıklık yapması söz konusu ise bu kimseler daha fazla doğrulama yükümlülüğüne, diğer bir ifadeyle tanık oldukları bir olay ile ilgili beyanlarına başvurulması durumunda, olaya dair ellerindeki belgelere dayanılarak bilgilerine başvurulacağı için bu kimseler beyanda bulunmadan önce hazırlık yapma yükümlülüğüne tabidir.⁹⁰¹ Ayrıca bilirkişinin ve davanın tarafının, davadaki konumları nedeniyle ifade vermeden önce bilgi verme yükümlülüğü söz konusu olup taksirli hareket suçlaması bu kimseler için yetersiz hazırlık ile ilişkilendirilebilecektir.⁹⁰²

⁸⁹⁶ Hettinger, Bender, “Die Aussagedelikte (§§153-162 StGB)”, 583; Müller, *Münchener Kommentar zum StGB*, Rn. 26.

⁸⁹⁷ Kudlich, “Falsche uneidliche Aussage und Meineid”, 1098; Kindhäuser, *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*, 651.

⁸⁹⁸ **§ 378 Aussageerleichternde Unterlage:**(1) Soweit es die Aussage über seine Wahrnehmungen erleichtert, hat der Zeuge Aufzeichnungen und andere Unterlagen einzusehen und zu dem Termin mitzubringen, wenn ihm dies gestattet und zumutbar ist.”

m. 378 Beyanı Destekleyici Belgeler (1) Tanık, algılamaları hakkında ifade vermesini kolaylaştırdığı ölçüde, tanık ifade tutanaklarını ve diğer belgeleri inceleyebilir ve kendisi için izin verildiği ve makul olduğu takdirde bu tutanak ve belgeleri duruşmaya getirebilir.

⁸⁹⁹ Kindhäuser, *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*, 651.

⁹⁰⁰ Heger (Kühl), *Strafgesetzbuch Kommentar*, 816; Kindhäuser, *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*, 651; Müller, *Münchener Kommentar zum StGB*, Rn: 15.

⁹⁰¹ Müller, *Münchener Kommentar zum StGB*, Rn: 15.

⁹⁰² Kudlich, “Falsche uneidliche Aussage und Meineid”, 1098.

Taksirle yalan yere yemine sebebiyet verebilecek bir diğer durum olarak failin, beyanlarının yemin kapsamına girdiğini veya beyanının yeminli bir ifade olduğunu dikkatsizliği veya özensizliği dolayısıyla fark etmemesi hali ile failin beyanının, önünde verildiği merciin yetkisiz olduğunun düşünülmesi de ACK m. 161 kapsamında cezai sorumluluğa sebebiyet verecektir.⁹⁰³ Ayrıca öğretide bir yeminli ifadenin her zaman dikkatli bir şekilde hazırlanması gerektiği ifade edilmek suretiyle dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı olarak hazırlanan bir yeminli beyanın gerçeğe aykırı olması durumunda haksızlığın taksirli halinin cezalandırılabilirliğinin zemini oluşturulmuştur.⁹⁰⁴

Yalan yere yemin suçunda taksirin ortaya çıkabileceği bir diğer durum da Alman hukukundaki hâkim görüşe göre hukuk davasında davanın tarafı, Alman Medeni Usul Kanunu'nun Tarafların Dinlenmesi Suretiyle İspat (*Beweis durch Parteivernehmung*) başlıklı onuncu bölümü altında düzenlenmiş olan 445 vd. maddelerine uygun olarak yemin altında yapılacak olan sorguya hazırlanması zorunluluğuna rağmen hazırlık yapmaksızın beyanda bulunması halidir. Bu durum, davanın tarafının, yargılamanın yürütülmesinde özenle iş birliği yapma yükümlülüğü olduğu ve tanığın aksine, tarafın kendisi ile ilgili beyanda bulunurken dikkatli olması gerektiğinden kaynaklanmaktadır. Zira davacı, yemin altında sorgulanmayı kabul ettiği gibi kapsamlı bir ifade vermek durumundadır. Bu nedenle sorguya çekilecek olan tarafın sorguya yeterince hazırlanmaması ve bu nedenle yemin altında yanlış beyanda bulunması halinde taksirle yalan yere yemin söz konusu olacaktır.⁹⁰⁵ Konuya ilişkin Alman Yargıtay'ı verdiği bir kararında yalan yere yemin suçundan mahkum edilen sanığın, yemin altında verdiği beyanında malvarlığı listesini eksik beyan ettiğini; ancak sanığın envanteri hazırlarken ve yemin ederken, dahil edilmeyen kalemlerin de malvarlığına ait olduğunun kesin şekilde tespit edildiğini belirtmiştir. Mahkeme, o anki koşullar altında sanığın kişisel yetenekleri göz önüne alındığında kendisinden beklenen özeni göstermiş olsaydı malvarlığı listesindeki bilgilerin eksik ve dolayısıyla gerçeğe aykırı olduğunu fark edebilecek ve öngörebilecek durumda olduğuna vurgu yaparak bu konuda sanığın taksirle hareket ettiğine hükmetmiştir.⁹⁰⁶

⁹⁰³ Heger (Kühl), *Strafgesetzbuch Kommentar*, 816; Kudlich, "Falsche uneidliche Aussage und Meineid", 1098.

⁹⁰⁴ Kindhäuser, *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*, 651.

⁹⁰⁵ Müller, *Münchener Kommentar zum StGB*, Rn: 26.

⁹⁰⁶ BGH, 22.09.1953, 5 StR 331/53.

Yalan yere yemin suçunun taksirle işlenmesi halinde kanun koyucu haksızlığın kasta göre yoğunluğunu da dikkate almak suretiyle bir yıla kadar hapis veya adli para cezası öngörmüştür.

B. Olması Gereken Hukuk Açısından Yalan Yere Yemin Suçu

1. Genel Olarak Yalan Yere Yemin Suçunun Değerlendirilmesi

Yukarıda unsurları itibariyle incelemeye çalıştığımız yalan yere yemin suçunun uygulamadaki görünümünün de değerlendirilmesi gerektiği düşüncesindeyiz. Bir hukuk kuralının varlık amaçlarından biri de sosyal düzenin sağlanmasıdır. Bu anlamda hukuk kuralları, sosyal yaşantıda kişilerin birbirleri ile olan ilişkilerini ve birbirlerine karşı davranışlarını düzenleniyor olması dolayısıyla toplumsal davranış kuralları olarak nitelendirilmektedir.⁹⁰⁷ Zira insan tek başına değil, toplu olarak yaşayan sosyal bir varlıktır; ancak insanın var olduğu her toplumda bazıları özel hukuk kapsamında haksızlık teşkil edecek nitelikte olan örneğin mülkiyet çekişmeleri, borcun ödenmemesi gibi; bazıları da suç niteliğinde olan öldürme, yaralama, hırsızlık gibi menfaat çekişmeleri mevcut olup bu çekişmelerin giderilmesi ve sosyal anlamda düzenin sağlanması hem bireysel hem de toplumsal açıdan gereklilik arz etmektedir.⁹⁰⁸ Toplumsal düzenin sağlanması ve bu düzenin varlığının korunması din, görgü, örf ve adet, ahlak ve hukuk kuralları ile mümkün olmakta; hukuk kuralları da öngördüğü yaptırımlarının maddi nitelikte olması itibari ile diğer sosyal düzen kurallarından ayrıldığı içim toplumsal düzeni sağlamada daha etkili olmakta; ceza hukuku da kendisine özgü araçları ile hukukun bu genel amacına hizmet etmektedir.⁹⁰⁹ Dolayısıyla kanunlarda yer verilen hükümlerin, düzenleniş amaçlarına hizmet etmesi, diğer bir ifade ile birey açısından önemli olan hukuki değerleri koruyan suçların uygulamada etkililiğinin muhafaza edilmesi gerekir.⁹¹⁰ Bu bağlamda *Yalan Yere Yeminin İspatlanması* başlığı altında da ifade edildiği üzere hukuk davasında eda edilen yeminin yalan yere olması durumunda yemin, niteliği gereği kesin delil olduğundan mahkemenin bu hususu değerlendirmesi söz konusu olmayıp mevcut yemine göre karar vermesi gerekecektir. Şayet yemin edilmek

⁹⁰⁷ Mesut Önen, *Hukukun Temel Kavramları* (İstanbul: Der Yayınları, 1985), 31;

⁹⁰⁸ Hasan Tahsin Fendoğlu, *Hukuka Giriş*, (Ankara; Yetkin Yayınları, 2020), 33; Koca, Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 31.

⁹⁰⁹ Koca, Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 31.

⁹¹⁰ Sururi Aktaş, “Kriminalizasyon (Suçlaştırma) Açısından Ceza Adaleti Felsefesine Genel Bir Bakış”, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 26/1 (2022): 18.

suretiyle dava konusu vakıa aleyhine ispat edilmiş sayılan taraf, yeminin yalan yere olduğu iddiasında ise bu durumun tespiti 02.04.1941 tarih ve 19/12 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı gereğince HMK hükümlerine göre yapılması gerekecektir. HMK hükümlerinin uygulanması suretiyle yemin usul işleminin gerçeğe aykırı olduğunu tespit etmek ise mümkün gözükmemektedir. Çünkü medeni yargılamada, diğer deliller ile ispatlanamayan vakıanın son çare olarak başvuru olan yemin ile ispatlanması söz konusudur. Aynı prosedürü tekrarlamak suretiyle ceza mahkemesinde de bir sonuca varılamayacağı, dolayısıyla da TCK m. 275'teki düzenlemenin pratikte kâğıt üstünde kalması olasıdır.

TCK m. 275'te düzenlenmiş olan yalan yere yemin suçunun konusunu oluşturan yeminin özel hukuk yargılamasında kesin delil olarak kullanılmasında, yeminin sahip olduğu geleneksel ve dini karakterinden ötürü birey üzerinde yaratacağı bağlayıcılık etkili olmuş ve yemin, sahip olduğu eski ve tarihi nüfuz dolayısıyla kesin delil niteliğini haiz olarak bazı ülke kanunlarında yer almış; HMK'da da halen m. 225 vd. da yer aldığından⁹¹¹ bahsetmiştik. Yemin, bahsedilen bu niteliklerine rağmen bazı zaaflarından ötürü eleştirilmiştir. Zira yemin delili, yeminin yalan yere gerçekleştirilmesi yanında kişiden kaynaklı hafızanın zayıflığına dayanan bir kanaatin yanlışlığı altında bozuk bir iradeye sahip olduğundan maddi gerçeği ortaya koymaktan ziyade hâkimi gerçek dışı bir sonuca mahkûm bırakacağı için eleştirilmiştir.⁹¹²

Diğer bir eleştiri ise yemin delilinin sübjektif bir ispat aracı olması nedeniyle usul siyaseti bakımından değeri oldukça şüpheli görülmüş olmasıdır.⁹¹³ Zira yemin delilinin sahip olduğu bu sübjektif esas ve bu delile olan güvensizlik ile hâkime hiçbir değerlendirme imkânı tanımayan niteliğinden ötürü yemin, birçok ülke kanunlarındaki yerini ve etkisini kaybettiği ifade edilmiştir.⁹¹⁴ Dolayısıyla da mahkemeyi bağlayıcı nitelikteki taraf yemininin oldukça tehlikeli olduğu, bu nedenle de şahitlikte olduğu gibi taraf yemininin kesin delil olmaktan çıkarılarak hâkimin takdirine bırakılması gerektiği görüşü savunulmuştur.⁹¹⁵ Aynı yönde olmak üzere yemin, hukuk yargılaması açısından

⁹¹¹ Ansay, “Yemin”, 255.

⁹¹² Ansay, “Yemin”, 255.

⁹¹³ Soner, Lütfü Fikri. “Hukuk Davalarında Yemin”, *Adalet Dergisi*, 62/6, (1971): 349.

⁹¹⁴ Soner, “Hukuk Davalarında Yemin”, 349; Sabri Şakir Ansay, “Mahkemelerimizde Yemin”, *AÜHFD*, 11/3-4 (1954): 117.

⁹¹⁵ Ansay, “Mahkemelerimizde Yemin” 117; Budak, Karaaslan, *Medeni Usul Hukuku*, 295.

riskli bir usul işlemi ve delil vasıtasıdır. Çünkü yemin, yemin metni içerisinde yer verilen belli değer yargılarına sahip bireyler üzerinde etkili olabilecektir. Genel kanı olarak yalan söyleme ve yalan yere yemin etme erdemli bireyler tarafından yapılmayacak bir eylem olarak düşünülse de erdemli, ahlaklı veya onurlu bireylerin bile, önemli bir menfaat ve tutkunun etkisi ile sarsıntısı yaşayabilmesi de mümkün görülmüştür.⁹¹⁶ Dolayısıyla HMK m. 223/4'te yer verilen namus, şeref ve kutsal sayılan değerlerin bireyde gerçek manada bulunması gerekir; ancak bu durumun tespiti, bahsi geçen değerlerin subjektif niteliğinden ötürü oldukça da güçtür. Uygulamada, üzerine yemin edilecek değerlerin bu niteliğinden ötürü, bireyler basit ve küçük menfaatler uğruna, görülmekte olan davayı kendi lehine ispatlamak için gerçeğe aykırı olarak yemin deliline başvurabilmesi mümkün olabilmektedir. Yeminin herkes üzerinde aynı etkiye sahip olmamasının sonucu olarak yemin teklifi üzerine karşı tarafın gerçeğe aykırı şekilde yemini eda etmesi halinde, yemin teklifinde bulunan taraf yargılama ile ulaşılmak istenen maddi gerçeğe göre haklı olsa da artık dava konusu vakıa aleyhine ispatlanmış olacağından yemin bu noktada riskli bir usul işlemi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yemin, esasında içeriği itibari ile Allah'ı şahit göstermek suretiyle yapılan bir doğrulama olarak kabul edildiği⁹¹⁷ için 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m. 264'te "*Allahım ve namusum üzerine yemin ediyorum*" şeklinde formüle edilmişti. 6100 sayılı HMK ile Allah ifadesi yemin metninden çıkarılmış, *namus, şeref ve kutsal sayılan bütün inanç ve değerler* üzerine yemin edilmesi gerektiği düzenlenmiştir. 1086 sayılı Kanun dönemindeki yemin metninin lafzı, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1982 Anayasası m. 2 gereğince laik bir devlet olduğu, m. 24 gereğince de din ve vicdan özgürlüğünün varlığı, her konuda olduğu gibi yemin konusunda da anayasada öngörülen laiklik ilkesinin dikkate alınması gerektiği, bu doğrultuda usul kanununda yemine ilişkin düzenlemenin modern ve laik devlet anlayışı ile bağdaşmayacağı ileri sürülerek eleştirilmiştir.⁹¹⁸ Ancak belirtmek gerekir ki namus, şeref, vicdan gibi şahsiyete ilişkin değerlerin küçümsenecek değerler olmayıp aksine bu değerleri benimsemeyen kimsenin din ile ilgisine, dine saygı göstermesine de pek inanılmayacağı belirtilmiştir.⁹¹⁹ Belirtmek gerekir ki bütün bireyler üzerinde mutlak bağlayıcı, kişinin sözü veya gerçekleştirdiği

⁹¹⁶ Ertanhan, *Medeni Yargılama Hukukunda Tanık ve Tanıklık*, 112.

⁹¹⁷ Ansay, "Yemin", bkz. 2 nolu dn., 255.

⁹¹⁸ Soner, "Hukuk Davalarında Yemin", 355-356.

⁹¹⁹ Ansay, "Mahkemelerimizde Yemin", 117.

yemin ile bağı kalmasını sağlayacak etkiye sahip unsurlar tespit etmek suretiyle bir yemin metni hazırlamak da mümkün olmayacaktır. Bu noktada dini değerlerin ön plana çıkarılması düşünülebilirse de yukarıda belirtildiği üzere laiklik ilkesinin göz ardı edilmemesi gerekir.

Yemin metni içerisinde belirtilen, üzerine yemin edilecek kavramların veya değerlerin sübjektif nitelikte olmaları münasebeti ile TCK m. 275'te düzenlenmiş olan yalan yere yemin suçu kolay işlenebilecek bir görünüme sahip olduğu; ancak bu suçun ispatında yaşanacak 1941 tarihli Yargıtay İBK gereğince gerek hukuki gerekse bireysel zorluklardan ötürü suç ile korunan hukuki değerler gereği gibi korunamayacağı kanaatindeyiz.

2. Olması Gereken Hukuk Açısından Türk Ceza Hukukunda Yalan Yere Yemin Suçunun Taksirli Halinin Düzenlenmesi Gerekliliği

a. Yalan Yere Yemin Suçunun Taksirli Halini Gerekli Kılan Durumlar

Yukarıda yalan yere yemin suçunun genel değerlendirmesi kapsamında değinildiği ve yemin usul işleminin eleştiriye tabi yönlerinden hareketle bu suçun, Alman CK m. 161'de de düzenlendiği üzere taksirli halinin Kanun'da düzenlenmesi, aşağıda ifade etmeye çalıştığımız nedenlerden ötürü gerekli olduğu kanaatindeyiz. Aşağıda yalan yere yemin suçunun taksirli halini gerekli kılan haller olarak belirttiğimiz hususlar esasında birbiri ile yakın ilişkili olup her birini bağımsız değil, aksine bir bütün olarak düşünmek ya da değerlendirmek suçun taksirli halinin gerekliliğini anlamak bakımından daha yerinde olacaktır.

1) Yalan Yere Yemin Suçunun İşlenebilirliğinin Kolaylığı ve Yargılama Usulü Bağlamında İspatının Zorluğu

Ceza hukuku ve ceza adalet sistemi, hukuki değerlerin korunması noktasında bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak yalnızca ceza kanunlarının varlığı bu koruma için yeterli olmamakta; aynı zamanda hızlı ve etkili işleyen bir usul ve infaz düzenlemelerine de ihtiyaç duyulmaktadır.⁹²⁰ Yalan yere yemin suçunun bir hukuk davasında işlendiğinin iddia edilmesi üzerine başlatılacak olan ceza yargılamasında

⁹²⁰ Aktaş, "Kriminalizasyon (Suçlaştırma) Açısından Ceza Adaleti Felsefesine Genel Bir Bakış", 17.

uygulanacak olan usul de suçun ispatı açısından önemli olup mevcut şekliyle yalan yere yemin suçuna ilişkin yapılacak olan yargılamada uygulanacak usul eleştiriye açıktır.

Yalan yere yemin suçunun, fiil unsuru olarak HMK m. 233/4'te düzenlenmiş olan yemin metninin okunması ile tamam olacağı dikkate alındığında fail açısından bu suçun işlenmesi için kendisinin ayrıca bir çaba içerisinde olmasına, bir diğer anlatımla suçun işlenmesinde kullanılacak bir araca ihtiyaç duymaması ya da yeminin gerçekleştirileceği ortamın hukuk davası kapsamında görülmekte olan bir yargılama esnasında olması suçun icrasını kolaylaştıracaktır. Diğer yandan fail, eylem itibari ile basit bir şekilde yemin usul işlemini gerçekleştirmek suretiyle görülmekte olan hukuki ihtilafı kendi lehine ispatlamış ve bu şekilde davayı kendi lehine sona erdirme imkanına sahip olacağı düşüncesi altında yalan yere yemin suçunu kolaylıkla işleyebilmesi söz konusu olabilecektir. Yemin delilinin kesin delil olmasında, yeminin manevi anlamda taraf üzerindeki bağlayıcı etkisi önemli rol oynamıştır. Ancak yukarıda da belirtildiği üzere yemin metninde, yemin edecek tarafın sübjektif değerleri üzerine bir yemin esasının belirlenmiş olması, bu yeminin bağlayıcı gücünün azalmasına neden olabilecektir.

Yalan yere yemin, hukuk davasında tarafın, davasını ispatlamak üzere kendisine teklif olunan yemini, gerçeğe aykırı şekilde ve HMK'daki yemin ile ilgili düzenlemelere ve şartlara uygun olmak üzere gerçekleştirmesi ile işlenebilecek bir suçtur. Yemin edilmesi ile dava konusu vakıa aleyhine ispatlanmış olan taraf, karşı tarafın yalan yere yemin ettiği iddiasında ise bu iddiası HMK m. 239 gereğince ceza mahkemesinde yapılacak yargılama ile açığa çıkarılacaktır. Zira maddede bu yöndeki bir iddia nedeniyle açılan ceza davasının, esas dava bakımından bekletici mesele yapılamayacağı açıkça düzenlenmiştir. Dolayısıyla ceza muhakemesi usulünce, hukuk davasında eda edilen yeminin yalan yere olduğunun ortaya konulması gerekecektir. Ancak yeminin gerçeğe aykırı olduğu, medeni yargılama hukukundaki ispat yöntemlerine bağlı kalınarak mı yoksa ceza yargılama hukukunda geçerli olan delil serbestisi ilkesine göre mi tespit edileceği hususunda öğretide fikir birliği yoktur. *Ünver*'e göre, esasında yalan yere edilen yemin eylemi bir hukuk davasında gerçekleşecek durum olsa da TCK kapsamında bir suç olarak düzenlenmiş olması dolayısıyla yeminin yalan olduğunun ceza muhakemesi ilkelerine göre ispatlanması gerekmektedir; zira aksi durum CMK'ya aykırı olacaktır⁹²¹.

⁹²¹ Ünver, *TCK'da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar*, 252.

Soyaslan da tarafların, hukuk mahkemeleri önünde yalan yere yemin etmelerinin ceza usul hukukunun tüm delilleri ile ispat edilebileceğini, zira yalan yere yemin edildiğinin ispatı meselesinin özel hukuk normlarına bağlı olmadığını ifade etmiştir⁹²². 765 sayılı TCK döneminde konuya ilişkin olarak Yargıtay, 02.04.1941 tarih ve 1940/19 E. 1941/12 K. Sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı ile hukuk davasında, davanın ispatına yönelik eda edilen yeminin gerçeğe aykırı olduğu iddiasının 6100 sayılı HMK m. 189, 193, 200 ve 201 hükümlerine göre yazılı delille ispatlanması gerektiğine hükmetmiştir. *Önder* ise HMK kapsamında yargılanmanın yenilenmesi kurumunun uygulanabilmesi için, taraf yemininin ikrar veya yazılı delil ile ispatlanmasından yola çıkarak hukuk ve ceza yargılamasında farklı içtihatların çıkmaması anlayışına dayanan Yargıtay'ın görüş ve uygulamasını yerinde bulmuştur⁹²³. Yargıtay da verdiği bir kararında⁹²⁴ senede bağlı bir borcun ödendiğine dair bir iddianın ispatlanmasına yönelik ceza yargılamasında delil serbestisinin, medeni yargılamada ise kural olarak sınırlı delil usulüne göre çözüm aranmasının ve neticede farklı sonuçların ortaya çıkması mümkün olan bu durumun kabulünün adalet ve hakkaniyete aykırı olacağına; bu nedenle aynı olaya dair yapılacak ceza ve medeni yargılamada farklı sonuçların doğuracağı sakıncaların önüne geçmek amacıyla yalan yere yemin suçuna dair yapılacak ceza yargılamasında medeni yargılama hükümlerinin uygulanması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca Yargıtay kararda, senede bağlı bir borcun ödendiği iddiasına ilişkin yapılan ceza yargılamasında bu iddianın sabit görülmesi üzerine mahkûmiyet kararı verilmesi gerektiğini, ancak medeni yargılamada iddiasının yerinde olmadığı tespiti üzerine alacağın geçerli kabul edilmesi halinde ceza mahkemesi kararına göre bedelsiz senedi kullanma suçundan hakkında ceza verilen alacaklı, hukuk mahkemesi kararına göre icra takibi yapmak suretiyle alacağını tahsil edebilme imkânına sahip olacağını belirterek bu tür sakıncalara ve çelişkili durumlara mahal vermemek adına HMK hükümlerinin, yalan yere yemin suçunda yürütülen ceza yargılamalarında da uygulanması gerektiğini, zira hukuk mantığının böyle durumlara cevaz vermeyeceğini; aksi halde senet borçlusunun medeni yargılama yoluna gitmeksizin Cumhuriyet Savcılığına başvurarak kamu davası açılmasını ve iddiasını tanık temin

⁹²² Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 765.

⁹²³ Ayhan, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 354.

⁹²⁴ İlgili karar için bkz. Y. 8. CD, 09.02.2021, E. 2019/13717, K. 2021/1914, UYAP Bilişim Sistemi, E.T. 16.02.2023.

etmek suretiyle ispat yoluna giderek şahsi haklarının hüküm altına alınmasını sağlayabileceğini belirtmiştir.

Kanaatimizce Yargıtay'ın yerleşik uygulaması yerinde değildir. Çünkü hukuk davasında ispat yükü kendisine düşen taraf iddiasını, dava dilekçesinde veya davaya cevap dilekçesinde diğer delilleri ile yemin delilini de açıkça belirtmek kaydıyla⁹²⁵, yeminin son çare olması göz önünde bulundurularak, ilk önce diğer delillerle ispatlamaya çalışacaktır. Bunun neticesinde eğer iddia edilen husus ispat edilebilmişse en başta yemin deliline dayanılmış olsa da yemin teklifine gerek kalmayacaktır. Eğer iddia, diğer deliller ile ispat edilememişse, bu halde son çare olarak yemin deliline başvurulacaktır⁹²⁶. Dolayısıyla hukuk davasında iddiasını diğer deliller ile ispat edememiş olan bir kimse, karşı tarafın kendisine teklif olunan ve eda edilen yeminin yalan yere olduğunu, ceza yargılamasında da aynı nitelikteki delillerle ispat etmesi durumu ile karşı karşıya kalacaktır. Diğer bir anlatımla yazılı belgeleri (delilleri) elinde olsaydı zaten hukuk yargılamasında iddiasını ispat edebilecek olan kimse, bu delilleri elinde olmadığı için karşı tarafa yemin teklifinde bulunmuştur. Netice itibari ile ceza yargılamasında da yazılı belge (delil) ile yalan yere yemin suçunun ispatlanması görüşü bizi, aslında bu suçun uygulanabilirliği açısından engelleyici nitelikte olduğu sonucuna götürmektedir. Yargıtay'ın 2011 yılında verdiği bir kararında⁹²⁷ yalan yere yemin suçuna ilişkin açılan kamu davasında mağdur, sanığın kendisinden 3000 TL borç para aldığını ancak borcunu ödemediğini, sonrasında sanığın kendisine borcu olmadığı gerekçesi ile menfi tespit davası açtığı davada borcu olmadığına dair yemin ettiği, yargılamanın yapıldığı sulh hukuk mahkemesinde edilen yemin üzerine davalının borcun varlığını usulünce kanıtlayamadığı gerekçesi ile davanın kabulüne karar verildiği anlaşılmıştır. Sanık tarafından menfi tespit davasında yerine getirilen yemin işleminin yalan yere olduğu gerekçesi ile başlatılan soruşturmada mağdurun telefonunda yer alan mesajların delil veya delil başlangıcı olarak kabul edilemeyeceği ve mağdur tarafından borcun varlığını ispat etmeye yönelik yazılı bir belge sunulamaması gerekçeleri ile Yargıtay'ın 1941 tarihli ve

⁹²⁵ Yargıtay, vermiş olduğu içtihadı birleştirme kararında hem davacının hem de davalının iddialarına dayanak olan bütün vakıalarını ve delillerini dilekçede belirtmeleri gerektiğine, *sair deliller* veya *her türlü delil* gibi ifadelerin varlığı durumunda yemin deliline açıkça dayanılmamış olduğu kabul edileceğinden hâkimin, taraflara yemin teklif etme haklarının varlığına dair bir hatırlatma yapamayacağına oy çokluğu ile hükmetmiştir. Bkz. Y. İBK, 03.03.2017, E. 2015/2, K. 2017/1, UYAP Bilişim Sistemi, e.t. 23.10.2020.

⁹²⁶ Yılmaz, *Yemin*, 83.

⁹²⁷ Y. 4. CD, 30.11.2011, E. 2011/2606, K. 2011/22901, UYAP Bilişim Sistemi, e.t. 26.02.2023.

19/12 sayılı İBK kararı da dayanak gösterilerek kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmiştir. Somut olayda da görüldüğü üzere yalan yere yemin suçunun mağduru, yazılı bir delil gösteremediği için iddiasını ispat edememiştir. Ancak ceza yargılaması ilkelerine göre soruşturma veya kovuşturma yürütülmüş olsa idi savcılığa sunmuş olduğu cep telefonu mesajları dikkate alınarak maddi gerçeğe ulaşmak mümkün olabilirdi.

Diğer yandan yalan yere yemin suçundan ötürü yürütülen ceza yargılamalarında ceza yargılaması ilkelerinin geçerli olması durumunda Yargıtay'ın 09.02.2021 tarih ve 2019/13717 E. 2021/1914 K. sayılı kararında belirttiği şekilde kişinin medeni yargılama yoluna gitmeksizin doğrudan ceza yargılamasına gitmek suretiyle alacağını ya da şahsi haklarını hüküm altına aldırması gibi bir durumun da ortaya çıkması mümkün olmayacaktır. Zira yalan yere yemin suçundan ötürü kişi hakkında ceza yargılaması yapılabilmesi, taraf sıfatına sahip kişinin bir hukuk mahkemesinde teklif olunan yemini gerçeğe aykırı olarak yerine getirmesi ile mümkün olabilecektir. Diğer bir anlatımla ihtilafa konu hakkın sahibi öncelikle hukuk mahkemesinde hakkını aramak durumunda olduğundan bahsedildiği gibi bir sakınca da meydana gelmeyeceği düşüncesindeyiz.

Yalan yere yemin suçuna konu bazı Yargıtay kararlarının incelenmesi neticesinde kanaatimizce bu suçun işlenmesinin kolay ve devamında ispatının zor olması dolayısıyla failin / sanığın mahkumiyeti ile sonuçlandırılmış bir hükme rastlanılmamıştır. Yargıtayın vermiş olduğu kararlarında özellikle ilk derece ceza mahkemelerince yalan yere yemin suçunun işlendiğinin tanık beyanları ile sabit olduğu anlaşılmış; ancak temyiz mahkemesi, 02.04.1941 tarih, 1940/19 E. 1941/12 K. sayılı içtihadı birleştirme kararı gereğince ceza mahkemesinde suçun, HMK hükümlerine göre ispatlanması gerektiği, aynı şekilde tanıkla ispatın söz konusu olmayacağını gerekçe göstermek suretiyle bozma kararlarına⁹²⁸ hükmetmiştir.

Yapılan açıklamalar kapsamında, yalan yere yemin suçunun işlenmesinin kolay olması; ancak suçun ispatının, 1941 tarihli Yargıtay içtihadı birleştirme kararının da etkisi ile kural olarak ceza muhakemesinde her şeyin delil olabilmesine⁹²⁹ rağmen medeni

⁹²⁸ Bu yönde kararlar için bkz. Y. 9. CD, 09.07.2013, E. 2013/424, K. 2013/10624; Y. 4. CD, 30.11.2011, E. 2011/2606, K. 2011/22901; Y. 4. CD, 24.11.2004, E. 2003/9353, K. 2004/11430; Y. 8. CD, 09.02.2021, E. 2019/13717, K. 2021/1914; Y. 8. CD, 01.10.2020, E. 2020/2541, K. 2020/16420; Y. 4. CD, 10.10.2012, E. 2011/23010, K. 2012/20573.

⁹²⁹ Özbek, Doğan, Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 82; Öztürk, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 400.

yargılama ilkelerinin uygulanması dolayısıyla zor olduğu, hatta medeni yargılama hukukunda kabul edilmiş olan kanuni delil sistemi dolayısıyla belli durumlarda imkânsız olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.⁹³⁰ İşte bu noktada suçun taksirli halinin varlığı kanaatimizce bu suçun işlenmemesi hususunda bireyde etkili olacaktır. Zira taksirli hareketin cezai yaptırıma tabi tutulması, her ne kadar kasten işlenen suçlara nazaran suç oluşturan hareketin içerdiği haksızlık değeri olarak taksirli hareket, daha az değer ifade etse de, bu değer eksikliği de cezai yaptırımı gerekli kılacak kadar önemli kabul edilmektedir. Bu nedenle taksirli hareket kanunda suç olarak ihdas edilmektedir.⁹³¹

2) Suçla Korunan Hukuki Değerin Gerçek Anlamda Korunması

Ceza yaptırımları ile korunması gereken hukuki değerın özenle tespit edilmesi, uygulanacak suç politikasının sınırlarını belirleme yönünden devletin başlıca görevi olarak belirtilmiştir. Ceza hukuku toplumsal düzenin sağlanması ve bu düzenin devamının temin edilmesi sürecinde suç olarak tanımlanan eylemlerin karşılığı olarak öngördüğü yaptırımlar sayesinde birçok hukuki değeri koruma altına almaktadır.⁹³² Ne var ki ceza hukuku suçla korunan hukuki değerlerin korunmasında tek araç da değildir. Ceza hukuku ancak önemli ve korunmaya layık olan hukuki değerlerin korunması için kullanılmaktadır. Ceza ekonomisi ilkesi gereğince ceza hukuku, ancak gerekli olunan hallerde, diğer bir ifadeyle ceza hukuku dışındaki araçların hukuki değerleri koruma konusunda etkisiz kaldığı durumlarda kullanılabilecek bir araç olup⁹³³ sosyal hayat bakımından bu önemli ve korunmaya layık hukuki değerin muhafazası için en etkili araçtır.⁹³⁴ Bu bağlamda ceza hukuku kamu gücünün bir parçası olarak devletin cezalandırma yetkisine dayanmakta⁹³⁵ ve bu yetkisini kullanmak suretiyle, diğer bir ifadeyle suç teşkil eden davranışa uygulayacağı yaptırım ile de hukuki değeri etkili şekilde korumuş olacaktır. Zira yaptırım, hukuka meşruiyet kazandırmaktan ziyade hukukun uygulanmasında etkililiği sağlayan bir güç olmaktadır.⁹³⁶

⁹³⁰ Önder, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 350.

⁹³¹ Susanne Beck, “Achtung: Fahrlässiger Umgang mit der Fahrlässigkeit! – Teil 1”, *Juristische Arbeitsblätter (JA)*, (2009): beck-online, e.t. 02.05.2024, 111.

⁹³² Aktaş, “Kriminalizasyon (Suçlaştırma) Açısından Ceza Adaleti Felsefesine Genel Bir Bakış”, 12.

⁹³³ Ünver, *Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*, 45-46.

⁹³⁴ Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 31.

⁹³⁵ Koca, Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 31.

⁹³⁶ Aktaş, “Kriminalizasyon (Suçlaştırma) Açısından Ceza Adaleti Felsefesine Genel Bir Bakış”, 5.

Hukuki değerler bireye ait ve onun özgürlüğünden kaynaklanan durumlar olup, bireyin her alanda bu özgürlüğü gereğince yaşamasına, özgürlüğünün korunup geliştirilmesine hizmet eder.⁹³⁷

Suçlar, kasten veya taksirle olmak üzere iki farklı şekilde işlenebilmesine rağmen her ikisi ile ihlal edilen davranış normu esasında aynı olup bu normlar, sosyal yaşamın varlığı ve devamı açısından vazgeçilmez bir önem arz eden hukuki değerlerin korunmasına hizmet etmektedirler.⁹³⁸ Örneğin bireyin yaşama hakkını (TCK m. 81, m. 85), vücut bütünlüğü hakkını (TCK m. 86, m. 89), sağlıklı bir çevrede yaşama hakkını (TCK m. 181, m. 182) koruyan davranış normları hem kasten hem de taksirle ihlal edilebilir. Bu bağlamda teorik anlamda korunan bir hukuki değer olarak adil yargılanma hakkının TCK m. 275'teki düzenleme kapsamında kasten işlenebilen yalan yere yemin suçu ile koruma altına alındığı görülse de fail hakkında yukarıda açıklandığı üzere yeminin yalan yere gerçekleştirildiğinin ispatının zor ya da imkânsız olması nedeniyle bir cezaya hükmedilmediğinden bu suçla korunun hukuki değer de, aslında suçun etkililiğinin göreceli olması sebebiyle hiç ya da gereği gibi korunmamış olacaktır. Taksirli hareketin cezai yaptırıma tabi tutulması, belirli hukuki değerlerin mümkün olduğunca korunması amacına hizmet etmektedir.⁹³⁹ Ayrıca taksirli hareketi cezalandıran normlar, bireyin tehlikeli veya kınanabilecek eylemlerden kaçınmalarını ve eylemlerinin neden olacağı tehlikeleri fark edip bu eylemlerden sakınmalarını sağlamak üzere düzenlenmiş hükümlerdir.⁹⁴⁰ Bu bağlamda yalan yere yemin suçunun taksirli şeklinin varlığı, faili daha dikkatli şekilde hareket etmeye ve bu suçun taksirli halinin de var olduğu bilinci ile özenli şekilde beyanda bulunmasını sağlayacağı için suçun hukuki konusunun gereği gibi korunması hususunda etkililiği de sağlayacağı düşüncesindeyiz.

3) Maddi Gerçeğin Ortaya Çıkmasının Engellenmesi

Maddi gerçek, geçmişte taraflar arasında yaşanmış ve bitmiş; ancak tarafların yargıya taşıdıkları hukuki ihtilafların çözümü bakımından önem arz eden bir durumdur. Ceza yargılamasında mahkeme, bu gerçeği resen araştırma ilkesi gereğince kendisi ortaya çıkaracakken, medeni yargılamada ise özel hukuk ilişkilerinden kaynaklanan

⁹³⁷ Ünver, *Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*, 67.

⁹³⁸ Koca, *Üzülmez, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 192.

⁹³⁹ Beck, "Achtung: Fahrlässiger Umgang mit der Fahrlässigkeit! – Teil 1", 111.

⁹⁴⁰ Beck, "Achtung: Fahrlässiger Umgang mit der Fahrlässigkeit! – Teil 1", 111.

uyuşmazlıkların çözümü söz konusu olduğundan şekli gerçek ile yetinebileceği gibi bir anlayış olmadığı görüş ileri sürülmüştür. Biz de bu görüşe katılmaktayız. Zira hem ceza hem de medeni yargılama hukukunda amaç maddi gerçeğe ulaşmak olup her iki yargılama hukuku arasındaki fark ise medeni yargılamada taraf menfaatinin, ceza yargılamasında da kamu menfaatinin ön planda tutulmasıdır. Bu fark dolayısıyla medeni yargılamada şekli gerçek ile yetinileceği ileri sürülse de her iki yargılamanın amacı da maddi gerçeğe ulaşmaktır.

Söz konusu bu maddi gerçeğin önemi, bir tarafın beyanının bilerek ve istenerek maddi gerçeğe aykırı olarak ileri sürülüp sürülmediğinin tespiti açısından karşımıza çıkmaktadır. Hukuk davasının tarafı, beyanda bulunurken gerek bilerek gerekse bir yanlışlığı dolayısıyla istemeyerek de olsa maddi gerçeğin ortaya çıkmasına engel olabilecek ve neticede yargılamanın asıl amacı olarak maddi gerçeğe ulaşmaya engel olabilecektir.

Bu noktada suçun taksirli halinin varlığı ise, bireyi daha dikkatli davranmaya ve suç oluşturabilecek hareketlerden sakınmaya teşvik edeceğinden, bu suçun varlığı maddi gerçeğe ulaşma hususunda etkili olabilecektir. Zira taksirli hareketlerin suç olarak ihdas edilmelerindeki amacın da bireyi dikkatli ve özenli davranmaya teşvik etmektir. Dolayısıyla suçun işlenmesinden sonra etkin pişmanlık hükümlerinin varlığı yoluyla maddi gerçeğe ulaşma amaçlandığı gibi suç işlenmeden önce de bireyi daha dikkatli davranmaya sevk etmek ve suç oluşturabilecek eylemlerden kaçınmasını sağlamak suretiyle de maddi gerçeğe ulaşma amacı gerçekleştirilebilir.

b. Taksirle İşlenebilen Suçlarda Sorumluluğun Esası ve Taksirle Gerçeğe Aykırı Yemin Suçu

1) Taksir Sorumluluğunun Esası

(i) Genel Olarak Taksir Kavramı

Taksirli sorumluluk, esası Roma Hukukuna kadar uzanmakla birlikte⁹⁴¹ kast sorumluluğuna göre geri planda kalmış bir kavram olup son asırda tehlikeli faaliyet

⁹⁴¹ Kayıhan İçel, *Ceza Hukukunda Taksirden Doğan Sübjektif Sorumluluk*, (İstanbul: Cezaevi Matbaası, 1967), 37-38; Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, Cilt II*, 246.

alanlarının artması ve teknolojik gelişmelerin ortaya çıkması ile kasten işlenen suçlar kadar önemli hale gelmiştir.⁹⁴²

765 sayılı TCK'nın ilk halinde taksirin tanımı yapılmamış olmakla birlikte Kanun'un 45'inci maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde kanunda hüküm bulunmaması halinde istisna olarak taksirli sorumluluk kabul edilmiş;⁹⁴³ 01.08.2003 tarih ve 4785 sayılı Kanun ile maddeye eklenen fıkra ile bilinçli taksir açıkça düzenlenmiştir.⁹⁴⁴ 5237 sayılı TCK'da ise kavram, *Taksir* kenar başlıklı 22'nci maddede tanımlanmıştır.

Terim olarak taksir, Arapça kökenli olup “*kısaltma, bir işi eksik yapma bir şeyi yapabilirken çekinip yapmama, kusur etme, kabahat, günah*” şeklinde ifade edilmiş; hukuki anlamda ise fail tarafından öngörülebilen nitelikteki bir neticenin öngörülmemesi biçiminde olabileceği gibi, neticenin öngörülüp istenmemesi olarak da meydana gelebilir.⁹⁴⁵ Taksirin belirtilen ilk şekli Türk hukukunda taksir olarak (TCK m. 22/2), ikinci şekli bilinçli taksir (TCK m. 22/3) olarak ifade edilirken Alman hukukunda taksirin ilk şekli *unbewusste Fahrlässigkeit* (bilinçsiz taksir), ikinci şekli de *bewusste Fahrlässigkeit* (bilinçsiz taksir) olarak ifade edilmiştir.⁹⁴⁶

(ii) Türk Ceza Kanunu'nda Taksirin Hukuki Esası

TCK m. 22/2'de taksir, “*...dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülmeyle gerçekleştirilmesi*” şeklinde tanımlanmıştır.⁹⁴⁷ TCK m. 21 gereğince suç, kural olarak kasten işlenebilir. Taksirli haksızlıktan dolayı sorumluluk ise istisnai nitelikte olup suçun taksirli halinin kanunda düzenlenmiş olması gerekir. Taksirin bu niteliği dolayısıyla taksirli hareketin cezalandırılmasındaki hukuki esasa dair çeşitli teoriler⁹⁴⁸ ileri

⁹⁴² Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 185-186; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 479.

⁹⁴³ Dönmezer, Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, Cilt II*, 245-246; Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen, A. Caner Yenidünya, *Ceza Hukuku Genel Hükümler I*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2002), 613.

⁹⁴⁴ RG. 15.1.2003 / 24994 (Mükerrer).

⁹⁴⁵ İçel, *Ceza Hukukunda Taksirden Doğan Sübjektif Sorumluluk*, 23; Ali Parlar, Muzaffer Hatipoğlu, *Kast ve Taksir*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2010), 314.

⁹⁴⁶ İçel, *Ceza Hukukunda Taksirden Doğan Sübjektif Sorumluluk*, 23.

⁹⁴⁷ Bu tanım öğretide de kabul görmüştür. Bkz. İçel, *Ceza Hukukunda Taksirden Doğan Sübjektif Sorumluluk*, 1 vd; Muhammed Demirel, *Çifte Özen Anlayışı Çerçevesinde Taksirli Suçtan Doğan Ceza Sorumluluğu*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 33 vd; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 493;

⁹⁴⁸ Taksirin esasını açıklamaya dair ileri sürülen teoriler: Etkin sebep teorisi, hukuka aykırı araçlar kullanma teorisi, öngörebilme teorisi, öngörebilme ve önleme teorisi, hata teorisi. Bkz. Parlar,

sürülmekle birlikte Kanundaki bu tanımda taksirli sorumluluğun esası olarak, madde gerekçesinde de ifade edildiği üzere kanuni tanımda yer alan unsurlardan birinin, gerekli dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla öngörülmemiş olması benimsenmiştir. Zira gerekli dikkat ve özenin gösterilmemiş olmasından ötürü kanunda tanımlanmış olan neticenin meydana gelmesi öngörülebilecekken öngörülememektedir.⁹⁴⁹

TCK'nın da benimsediği öngörebilme teorisine göre taksir, failin yapmış olduğu hareketin öngörülebilir neticelerini, dikkatsizliği ve özensizliği dolayısıyla öngörememesidir. Suçun kanuni unsurlarından birinin öngörülememesinin nedeni olan dikkatsizlik ve özensizlik ise faile, kanuni bir düzenleme⁹⁵⁰ ile yüklenebileceği gibi müşterek hayat tecrübeleri⁹⁵¹ ile de yüklenebilir. Buradan hareketle hareketin iradi olması, neticenin öngörülmemiş olması ve neticenin fail tarafından öngörülebilir olması taksirin unsurları olarak kabul edilmiştir.⁹⁵² Bu teoride önemli olan husus, failin iradi ancak özensiz hareketi ile kendisi tarafından öngörülebilecek nitelikteki neticenin öngörülemez olarak meydana gelmesidir. Bu nedenle öngörülebilirlik kavramının izahı önem arz etmektedir.⁹⁵³ Kanun koyucu “...öngörememenin ‘gerekli dikkat ve özen’ yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla ortaya çıkması gerekir. Çünkü, gerekli dikkat ve özen gösterilmediği için kanunda tanımlanmış olan neticenin gerçekleşeceği öngörülmemiştir. Bu dikkat ve özen yükümlülüğünün belirlenmesinde, failin kişisel yetenekleri göz önünde bulundurulmaksızın, objektif esastan hareket edilir. Nitekim toplum halinde yaşamının güvenli bir biçimde sürdürülebilmesi için, çeşitli alanlarda kişilerin dikkat ve özenli davranışlarıyla ilgili kurallar konmaktadır. İnşaat faaliyetleri, sağlık hizmetlerinin

Hatipoğlu, *Kast ve Taksir*, 321 vd.; Artuk ve diğerleri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 368 vd.; Özbek vd., *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 494-495.

⁹⁴⁹ Artuk ve diğerleri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 373; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 183; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 258-259; Demirel, *Çifte Özen Anlayışı Çerçevesinde Taksirli Suçtan Doğan Ceza Sorumluluğu*, 128-129. Ayrıca bkz. madde gerekçesi.

⁹⁵⁰ Örneğin 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu m. 53'te *Dönüş kuralları* başlığı altında sağa ve sola dönecek sürücülerin uyması zorunlu kurallar düzenlenmiştir.

⁹⁵¹ Örneğin bir kimsenin, ateşli silah temizliği yapmadan önce silahında mermi kalıp kalmadığını tetik düşürme suretiyle kontrol etmemesi toplumda geçerli olan davranış kurallarına aykırılık olacaktır.

⁹⁵² Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 369; Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 488 vd. Yargıtay da verdiği bir kararında failin taksirle işlenebilen bir suç olması, hareketin iradiliği, neticenin iradi olmaması, hareketle netice arasında nedensellik bağının bulunması, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranılması ve neticenin öngörülmemesi şeklinde taksirin unsurlarını saymak suretiyle belirtmiştir. Bkz. Y. CGK, E. 2007/9-275, K. 2008/49, T.11.03.2008, <https://karararama.yargitay.gov.tr/#>, e.t. 03.01.2024.

⁹⁵³ Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 369.

yürütülmesi ve trafik düzeniyle ilgili kurallar, dikkat ve özen yükümlülüğüne örnek gösterilebilir. Taksirli suçlarda fail, kendi yetenekleri, algılama gücü, tecrübeleri, bilgi düzeyi ve içinde bulunduğu koşullar altında, objektif olarak var olan dikkat özen yükümlülüğünü öngörebilecek ve yerine getirebilecek durumda olmalıdır. Bütün bu yeteneklere sahip olmasına rağmen bu yükümlülüğe aykırı davranan kişi, suç tanımında belirlenen neticenin gerçekleşmesine neden olması durumunda, taksirli suçtan dolayı kusurlu sayılarak sorumlu tutulacaktır.” şeklindeki açıklama ile madde gerekçesinde öngörmenin nasıl anlaşılması gerektiğini ortaya koymuştur.⁹⁵⁴ Öğretide, taksirli suçlarda failin, kendisinden beklenen dikkat ve özeni göstermeden gerçekleştirdiği iradi hareketle, öngörebilmesi gereken hususları öngörmeyerek taksirli suçun maddi unsurlarını gerçekleştirmesi söz konusu olduğu için taksirin esasını açıklamada öngörebilme teorisinin yeterli olduğu ifade edilmiştir.⁹⁵⁵

Taksirli suçlardan sorumluluğun doğması için var olması gereken hususlardan biri, suçun kanuni tarifinde de yer verilen netice unsurudur. Zira taksirin tanımında fail tarafından dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı olarak öngörülmecek durum olarak netice belirtilmiştir. Ancak Türk ceza öğretisinde fail tarafından öngörülmesi gerekenin sadece netice olmadığı belirtilerek, suçun bütün maddi unsurlarının da öngörülebilir nitelikte olması halinde ve fakat fail tarafından öngörülmemesi söz konusu olursa fail, suçun taksirli halinden sorumlu olacaktır.⁹⁵⁶ Ayrıca öğretide, ceza hukukunda esas önemli olanın hareketin ifade ettiği haksızlık olduğu, bu nedenle neticenin de kanuni tipte yer verildiği durumlarda ancak bir unsur olarak kabul edilebileceği, dolayısıyla neticenin her durumda haksızlığın bir parçası da olmayacağı belirtilmiş; ancak taksirli suçlar olarak genellikle zarar suçları düzenlendiği için ceza sorumluluğu bakımından dikkat ve özene aykırı davranışın bir neticeyi de meydana getirmesi aranmaktadır. Burada neticenin ifade ettiği değersizlik ise aslında hareketin ifade ettiği değersizliğe ait olup ayrıca bir neticenin aranması, tipiklik için yeni bir unsur ihdası anlamına gelmekte olduğu ifade edilmiştir. Çünkü özen yükümlülüğü, neticenin meydana gelip gelmediğine bakılmaksızın hareketin

⁹⁵⁴ Bkz. madde gerekçesi. Ayrıca Yargıtay da verdiği bir kararında suçun öngörülebilirliği hususunda failin içinde bulunduğu duruma, sosyal çevresine, mensup olduğu mesleğine, eğitim durumuna, ortak tecrübeye, kişisel özelliklerine bakılmak suretiyle saptanması gerektiğine hükmetmiştir. Y. CGK, E. 2010/9-82, K. 2010/221, T. 09.11.2010, <https://karararama.yargitay.gov.tr/#>, e.t. 04.01.2024.

⁹⁵⁵ Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 373.

⁹⁵⁶ Artuk vd., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 373; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 260; Koca, Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 208-209.

yapılması ile ihlal edilmiş olacaktır.⁹⁵⁷ Bu açıklamalar neticesinde sırf hareket suçlarının da taksirle işlenebileceği ifade edilebilir.

Failin taksirli hareketten ötürü sorumlu olabilmesi için bir diğer unsur da fiil ile netice arasında nedensellik bağının bulunmasıdır.⁹⁵⁸ Öğretide, neticenin taksirli suçlarda bir unsur olduğu yönünde görüş⁹⁵⁹ olduğu gibi neticenin taksirli suçlarda bir objektif cezalandırılabilme şartı olduğu görüşü de savunulmuştur.⁹⁶⁰ İlk görüşün kabulü durumunda ancak neticeli suçların taksirli halinin mümkün olabileceği sonucuna ulaşılabilecektir. Ne var ki hem 765 sayılı hem de 5237 sayılı Ceza Kanunlarımıza sırf hareket suçu olarak düzenlenmiş olan taksirli suçlara⁹⁶¹ yer verilmiştir. Bizim de katıldığımız neticenin, taksirli suçlarda objektif cezalandırılabilme şartı olarak kabul edilen ikinci görüşte ise taksirli suçlardaki haksızlığın objektif özen yükümlülüğüne aykırı hareketin yapılması ile gerçekleşeceği, taksirli hareket sonucunda ölüm veya yaralanma gibi neticelerin gerçekleşmesinin taksirli haksızlığın niteliğini değiştirmeyeceği ve bu nedenle de neticenin, taksirli suçun bir unsuru olmayacağı ifade edilmiş; taksirli suçtaki hareket her ne kadar iradi olsa da bu hareketin suçun kanuni tanımındaki neticeye yönelik olmaması neticenin, taksirli suçun unsuru olarak kabulüne engeldir. Buradan hareketle sırf hareket suçu olan yalan yere yemin suçunun da taksirli halinin düzenlenmesi mümkün olabilecektir. Zira yalan yere yemin suçunda, yeminin gerçeğe aykırı olarak eda edilmesinde kanun koyucu ne bu yemine istinaden hukuk davasında bir karar verilmesini ne de başka bir neticenin meydana gelmesini aramıştır.

2) Taksirle Gerçeğe Aykırı Yemin Suçu

Yukarıda yapılan açıklamalar altında 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na 275'inci maddeden sonra gelmek üzere aşağıdaki ifade edildiği şekilde *Taksirle gerçeğe aykırı yemin* maddesinin eklenmesinin özellikle korunan hukuki değer ve ceza normunun etkililiğinin arttırılması ile maddi gerçeğe ulaşma bakımından yerinde olacağı kanaatindeyiz.

⁹⁵⁷ Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 211-212.

⁹⁵⁸ İçel, *Ceza Hukukunda Taksirden Doğan Sübjektif Sorumluluk*, 168 vd.; Parlar, Hatipoğlu, *Kast ve Taksir*, 320; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 272-273; Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 210.

⁹⁵⁹ İçel, *Ceza Hukukunda Taksirden Doğan Sübjektif Sorumluluk*, 163; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 272-273.

⁹⁶⁰ Koca, Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 211.

⁹⁶¹ Bkz. 765 sayılı TCK m. 136, m. 137; 5237 sayılı TCK m. 329/3, m. 336/3.

Taksirle gerçeğe aykırı yemin

Madde 275/A – (1) 275’inci maddede düzenlenmiş olan suçun taksirle işlenmesi halinde fail hakkında bir yıla kadar hapis cezası veya adli para cezasına hükmolunur.

(2) Failin, yemininin gerçeğe aykırı olduğunu fark etmesi üzerine gerçeği söylemesi halinde 275’inci maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları fail hakkında uygulanır.

SONUÇ

Yemin, çeşitli hukuk sistemlerinde bir beyanın, ifadenin ya da sözün doğruluğunu veya güvenilirliğini desteklemek amacıyla veya güçlendirmek için kullanılmıştır. Yeminin bu amaçlarla kullanımında onun gerek geleneksel gerekse dini karakteri etkili olmuştur.

Yemine ilişkin ulusal düzenlemelere bakıldığında ise usul kanunlarında bir beyanın yemin altında verilmesi suretiyle, beyan sahibinin doğruyu söylemesini sağlamak amacıyla kullanılmaya devam edildiği görülmüştür. Zira ulusal düzenlemelerde beyanın yemin altında gerçeğe aykırı şekilde verilmesi durumu, yalan tanıklık suçunun nitelikli hali olarak hüküm altına alınmıştır.

Çalışma konumuz olan *Yalan yere yemin suçu* kapsamında suçun konusunu oluşturan *yemin* ise, Türk medeni yargılama hukukunda, ulusal düzenlemelerini incelediğimiz ülkelerin yasal düzenlemelerindekinden farklı olmak üzere kesin delil niteliğini haiz bir usul işlemi olarak varlığını sürdürmektedir. Bu kapsamda yalan yere yemin suçunun varlığı, TCK'nın 275'inci madde gerekçesinde de belirtildiği üzere suça konu yeminin HMK'daki şekil ve şartlara uygun olarak teklif olunmasına bağlıdır. Bu nedenle HMK m. 225 vd. da düzenlenmiş olan hükümler çalışma konumuz açısından sahip olduğu önem dolayısıyla ele alınmıştır. HMK hükümlerine göre teklif olunan yemin, gerek yemine konu olamayacak bir hususta gerekse kanuni şekle uygun olmayarak teklif olunması, yalan yere yemin suçunun oluşmasına engel olacaktır.

Yalan yere yemin suçu bakımından dikkat çeken asıl durum, TCK m. 275'te *yemini eda edecek kişi* olarak hukuk davasının tarafı olan davacı veya davalı kavramlarına yer verilmişken, HMK m. 232'de teklif olunan yemini yerine getirecek kimseler olarak davanın tarafı dışında kimselerce de eda edilebileceği düzenlenmiştir. HMK m. 232/2'de taraflardan birinin tüzel kişi veya ergin olmayan ya da kısıtlı kimse olması durumunda yemin, organ veya temsile yetkili kişi veyahut da kanuni temsilci tarafından yerine getirilecektir.

Kanun koyucunun, TCK'nın 275'inci maddesindeki suçu düzenleme nedeni, HMK'da kesin delil olarak düzenlenmiş olan yeminin *yalan yere* edilmesidir. Dolayısıyla bir beyanın ne zaman yalan olarak nitelendirileceği önem taşımaktadır. Medeni yargılama

hukukunun amacının, HMK'nın genel gerekçesinde maddi gerçeğe ulaşmak olduğu açıkça zikredilmiştir. Bu hususta taraflardan beklenen HMK m. 29 gereğince yargılama kapsamında mahkemeye sunacakları tüm hususların ve aynı zamanda beyanlarının gerçek olmasıdır. Zira bu durum taraflar için bir yükümlülük şeklinde düzenlenmiştir. Bu anlamda tarafın, objektif gerçeği bilmesine rağmen kasten bu gerçeğe aykırı beyanda bulunması bu suça vücut verecektir. Burada davanın tarafının, subjektif algısına uygun şekilde beyanda bulunması yeterli olamayacak; bu beyanın objektif gerçeğe de uygun olması gerekecektir. Zira çalışmamızda yalan yere yemin suçunun taksirli hali, çeşitli nedenlerle bir gereklilik olarak var olması gerektiği kanaatini taşımamız dolayısıyla beyan sahibinin HMK m. 29 hükmünün gereği olarak dikkatli ve özenli bir şekilde beyanda bulunması gereğini ortaya koyacaktır. Aksi halde subjektif beyanın doğruluğunun kabulü halinde, bu suçun taksirli hareketle işlenmesi mümkün olamayacaktır.

Yalan yere yemin suçu açısından bir diğer önemli kavram da *hukuk davasıdır*. Zira bu suç ancak bir hukuk davasında işlenebilecektir. Bu nedenle hukuk davası kavramının alanının tespiti önem arz etmektedir. Dava, kişiler arasındaki uyuşmazlıkların giderilmesi olup, dava türleri şeklinde bir ayrımı da uyuşmazlığın meydana geldiği hukuk alanına göre yapmak gerekir. Buna göre ceza hukukundan kaynaklananlar ceza davası, idare hukukundan kaynaklananlar idari dava, özel hukuktan kaynaklananlar ise hukuk davası olarak farklı yargılama usulüne tabi şekilde karşımıza çıkmaktadır. Yalan yere yemin suçu da bu bağlamda özel hukuktan kaynaklanan ve HMK hükümlerine göre yürütülecek yargılama neticesinde çözüme kavuşturulacak olan dava türüdür. Çalışmamız kapsamında yalan yere yemin suçunun, bir tahkim davası kapsamında da işlenmesinin mümkün olabileceği kanaatindeyiz. Zira tahkim kurumunun özel hukuktan kaynaklanan bir alternatif çözüm yolu olup olmadığından ziyade, HMK kapsamında düzenlenmiş olan tahkim müessesesinin temelinde tahkim sözleşmesinin varlığı ve gerçek kişiler ile özel hukuk tüzel kişileri arasındaki yine özel hukuktan kaynaklanan ihtilafların (tahkim) yargılaması yapılmak suretiyle giderilmesi söz konusudur. Bu yolla yapılan uyuşmazlık çözümünde hakemler, tarafların belirleyebileceği usul kurallarına göre yargılama yapmak suretiyle ihtilafı gidermesi gerekeceğinden, tarafların HMK hükümlerine göre tahkim yargılamasının yapılmasını tercih etmeleri ihtimalinde, iddiaların ispatlanmasında HMK'da yer verilen yemin delilinin kullanılmasına da bir

engel olmayacaktır. Bu nedenle TCK m. 275'te düzenlenmiş olan yalan yere yemin suçu, özel hukuktan kaynaklanan uyuşmazlıkların çözüm yeri olan ve hukuk davası niteliğindeki tahkim davasında da işlenebilecektir.

Yukarıda da ifade edildiği üzere çalışma konumuz suçun konusunu kesin delil niteliğindeki *yemin* oluşturduğu için HMK m. 225 vd. düzenlenmiş olan hükümler de önem arz etmektedir. HMK m. 232'de de yemin usul işlemini yerine getirecek kimseler düzenlenmiştir. Bu madde hükmüne göre yemini eda edecek veya iade edecek kimse, aynı zamanda TCK m. 275'te düzenlenen suçun da faili olacaktır. HMK m. 232/1 hükmünde kural olarak yemini yerine getirecek kimse olarak tarafa işaret edilmiştir. Maddedeki bu hüküm, TCK m. 275'in lafzı ile de uyumludur; ancak HMK m. 232/2 hükmüne göre yemin usul işlemini yerine getirecek ve fakat taraf sıfatına sahip olamayan kimselerin varlığı, TCK m. 275 lafzında karşılığı bulunmayan kimselerdir. Zira taraf, kendisinden hukuki bir talepte bulunulan, bir diğer ifadeyle husumetin yöneltildiği kişi olup HMK m. 232/2'de yemini yerine getirecek olan kimseler bu sığata sahip bulunmamaktadır. Bu nedenle HMK m. 232/2'de yer verilen bu kimselerin de TCK m. 275 hükmünde yapılacak bir değışiklikle madde kapsamında açıkça belirtilmesi gerekmektedir.

Suç, kural olarak kasten işlenebilir. Yalan yere yemin suçu da ancak kasten işlenebilecek olup suçun taksirli haline Kanunda yer verilmediği için taksirle gerçeğe aykırı yemin edilmesi cezai sorumluluğa sebebiyet vermeyecektir. Ancak öğretilde bu suçun olası kast ile işlenip işlenemeyeceğine dair farklı görüşler yer almaktadır. Kanaatimizce yalan yere yemin suçunun olası kast ile işlenmesi mümkündür. Zira olası kastta fail, suçun herhangi bir unsurunun gerçekleşme ihtimaline binaen hareketine devam etmekte ve suçun oluşmasını kabullenmektedir. Hukuk davasında yemin teklifini kabul ettiğini beyan eden davacı veya davalının, HMK m. 233/2 hükmüne göre hâkim tarafından yeminin önemine ve sonuçlarına dair bilgilendirilmesi söz konusu olduğu için tarafın yemin konusu vakıayı net olarak hatırlamamasına rağmen yemin işlemini yerine getirmesi, suçun hareket unsurunun gerçekleşebilme ihtimalinin kabullenilmesi olarak nitelendirilebilir. Bu durum da suçun olası kast ile işlenebileceğinin bir göstergesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Yalan yere yemin suçu, fail bakımından özgü suç ve özgü suçun bir türü olarak bizzat işlenebilen suç niteliğindedir. Yalan yere yemin suçunun bu durumu, suça iştirak hususunda dikkate alınmalıdır. Zira TCK m. 40/2 hükmü gereğince bu suçta fail ancak belli niteliğe ya da sığata sahip kimse olup suç tipindeki hareket de ancak bu fail tarafından icra edilebilecektir. Öğretide bizzat işlenebilen suçların yapısı gereği iştirake uygun suç tipleri olmadığından bahisle yalan yere yemin suçunun da müşterek fail ve dolaylı fail olarak işlenmesinin mümkün olamayacağı belirtilmiştir. Bu görüşler karşısında yalan yere yemin suçunun, hukuk davasında davacı veya davalı tarafta birden fazla kimsenin varlığı, bir diğer ifadeyle hukuk davasında dava arkadaşlığının varlığı ihtimalinde, faillik kurumunun değerlendirilmesi gerekir. Özellikle mecburi dava arkadaşlığında aynı tarafta yer alan kişilerin birlikte hareket etme zorunluluğunun varlığı ve yemin usul işlemi bakımından dava arkadaşlarından birinin dahi yemini eda etmemesi ihtimalinde suçun konusu olan yeminin edilmemiş sayılacağı göz önüne alındığında her bir dava arkadaşının fikir ve eylem birliği altında teklif olunan yemini, yalan yere gerçekleştirmeleri bizi, yalan yere yemin suçunda müşterek failliğin mümkün olacağı sonucuna ulaştırmaktadır.

Bir diğer faillik türü olan yan yana faillik ise Alman öğretisinde ortaya çıkmış, TCK'da da taksirli suçlar bakımından kabul edilmiş olan bir faillik türüdür. Bu faillik türü, kasten işlenebilen yalan yere yemin suçu bakımından uygulamada karşımıza çıkmaktadır. Zira hukuk davasında dava arkadaşlığının varlığı halinde, her bir dava arkadaşının önceden fikir ve eylem birliği olmadan yemini yalan yere gerçekleştirmiş olmaları durumunda yan yana faillik kurumu söz konusu olacaktır.

Yalan yere yemin suçunun hareket unsuru, HMK m. 233/4'te düzenlemiş olan yemin metninin, yemine davette belirtilen yemin konusuna aykırı irade ile bir diğer ifadeyle yalan olduğu bilinci ile kural olarak sözlü şekilde dış dünyaya aktarılmasıdır. Tarafın bu şekildeki beyanı üzerine bir kamu görevlisi olan hâkimin, başka bir araştırma yapmasına gerek olmaksızın uyuşmazlık hakkında karar vermek suretiyle resmî belge niteliğindeki ilamı düzenlemesi gerekmektedir. Kaldı ki ilamı düzenleyecek olan hâkim, yeminin HMK kapsamında kesin delil niteliğinden ötürü, tarafın beyanının içeriğini gerçeğe uygun olup olmaması noktasında araştırma yükümlülüğü bulunmamaktadır. İfade edilen bu hususlar aynı zamanda TCK m. 206'da düzenlenmiş olan *Resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyan* suçunun maddi unsurlarını oluşturması nedeniyle *yalan*

yere yemin suçu ile *Resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyan* suçu arasında farklı neviden fikri içtima hükümlerinin uygulanabilir olduğu kanaatindeyiz.

TCK m. 277’de yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı etkilemeye teşebbüs suçu, görülmekte olan bir davada, gerçeğin ortaya çıkmasının engellenmesi amacıyla, davanın taraflarından birinin lehine sonuç doğuracak bir karar vermesi için yargı görevi yapan hâkimi hukuka aykırı şekilde etkilemeye teşebbüs etmek şeklinde işlenmesi mümkün bir suçtur. TCK m.277’de düzenlenen bu suçun davanın bir tarafınca, her ne kadar yalan yere yemin suçunun manevi unsuru kapsamında aranmasa da kendi lehine olmak üzere bir karar verilmesi için teklif olunan yemini yalan yere icra etmek suretiyle gerçeğin ortaya çıkmasını engellemek şeklinde işlenmesi mümkündür. Hukuk davasının tarafı olan kişi, bu suretle yargı görevi yapan hâkimi, HMK m. 29’da düzenlenmiş olan gerçeği söyleme yükümlülüğüne aykırı olmak üzere etkileyerek hem yalan yere yemin hem de yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı etkilemeye teşebbüs suçunu gerçekleştirdiği, bu nedenle de her iki suç arasında farklı neviden fikri içtima hükümlerinin uygulanabilmesi söz konusudur.

Yalan yere yemin suçu ile fikri içtima ilişkisi bulunabilecek bir diğer suç ise TCK m. 288’de düzenlenmiş olan adil yargılamayı etkileye teşebbüs suçudur. Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs suçu da herkes tarafından, görülmekte olan bir dava kapsamında hukuka aykırı bir karar verilmesini sağlamak için yargı görevi yapan hâkimi, hukuka aykırı olarak etkilemek maksadıyla gerek sözlü gerekse yazılı şekilde olmak üzere alenen beyanda bulunmak suretiyle de işlemek mümkündür. Yalan yere yemin suçunda korunan hukuki değer altında da ifade edildiği üzere adil yargılanma hakkı bu suçta korunan hukuki değerlerin başında gelmektedir. Hukuk davasında bir tarafa, yemin delilinin kullandırılmaması adil yargılanma hakkının ihlali olup; bu delilin yalan yere icra edilmesi de adil yargılanma hakkının ihlali olacaktır. Bu noktada hukuk davasının tarafı olarak kendisine teklif olunan yemini eda eden taraf, bunu kural olarak sözlü, istisnai olarak okuma ve yazma bilen sağır ve dilsizlerin yazılı şekilde olmak üzere HMK m. 29’daki yükümlülüğüne aykırı şekilde yalan yere icra etmek suretiyle, hukuka aykırı bir karar verilmesini sağlamak için, hakimi etkilemesi hem yalan yere yemin hem de adil yargılamayı etkileme suçuna teşebbüs suçuna vücut verebileceği için farklı neviden fikri içtima hükümlerinin uygulanabileceği sonucuna ulaşmıştır.

Bir suçun soyut cezasının belirlenmesi, kanun koyucunun takdirinde olan bir durumdur. Somut olayda ise mahkeme, suçun karşılığı olarak somut cezayı TCK m. 61 hükmüne göre belirleyecektir. TCK m. 275'te yalan yere yemin suçunun soyut cezası bir yıldan beş yıla hapis cezası olarak belirlenmiştir. Kanun koyucunun bu şekilde suçun cezasının alt ve üst sınırları arasında geniş bir aralık olacak şekilde soyut ceza belirlenmesi, ceza hukukunda kanunilik ve belirlilik ilkelerine aykırılık oluşturmaktadır. Ayrıca yalan yere yemin suçunun maddi unsurları dikkate alındığında, somut cezanın belirlenmesinde TCK m. 61'de sayılan ölçütlerin uygulanabilirliği oldukça zayıf niteliktedir. Bununla birlikte hükmedilecek cezanın alt ve üst sınırdan kurulması neticesinde belirlenecek olan somut ceza da hakkaniyete aykırı neticeler doğurabilecek niteliktedir.

İnsanın sosyal bir varlık olup; insanın bulunduğu sosyal ortamlarda düzenin sağlanması için sosyal düzen kuralları olarak adlandırılan belirli kurallara ihtiyaç duyulmuştur. Sosyal düzen kurallarının biri de hukuk kuralları olarak karşımıza çıkmaktadır. Hukuk kurallarını, diğer sosyal düzen kurallarından ayıran bir özelliği maddi yaptırıma sahip olmasıdır. Bu özellik, hukuk kurallarının sosyal düzeni sağlamada daha etkili olması açısından önemlidir. Ceza hukuku ise hukuk kuralları içerisinde en sert yaptırıma sahip olup; sosyal düzenin ceza hukuku olmaksızın etkin bir şekilde sağlanması güç olacaktır. Zira ceza hukuku, devlet tarafından sosyal hayat bakımından önemli kabul edilen değerlerin korunmasında en etkili araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak kanunlarda düzenlenen hükümlerin, düzenlenme amaçlarına hizmet etmesi; birey açısından önem arz eden hukuki değerleri korumak için ihdas edilmiş kuralların uygulamada etkililiğinin de muhafaza edilmesi gereklidir. Bu bağlamda çalışma konumuz yalan yere yemin suçu, olan (*de lege lata*) ve olması gereken hukuk (*de lege feranda*) açısından ele alınmıştır.

Yalan yere yemin suçu, olan hukuk açısından bir hukuk davasında HMK m. 225 vd. düzenlenmiş olan kesin delil niteliğindeki ispat aracının bilerek gerçeğe ayrı olacak şekilde kullanılması suretiyle işlenebilecek bir suçtur. Uygulamada subjektif içeriğe sahip esaslara dayalı olarak yemin şeklinin belirlenmiş olması, ayrıca kesin delil niteliğindeki yemin üzerinde mahkemenin herhangi bir değerlendirme yapmaksızın yemin konusu vakıanın ispatlanmış kabul edilmesi, bu suçun işlenmesini kolaylaştırıcı etki doğurmaktadır. Kaldı ki yemin, her birey üzerinde de bağlayıcılık hususunda aynı etkiye de sahip olmamaktadır. Diğer yandan bir hukuk davasında teklif olunan yeminin, gerçeğe

aykırı eda edildiği iddiası ile yürütülen ceza yargılamasında suçun ispatı Yargıtay'ın 1941 tarihli İBK kararı uyarınca HMK hükümlerine göre yapılan yargılama ile ispat edilmesi gerekmektedir. Bu karar neticesinde, hukuk mahkemesinde iddiasını ispat edemediği için son çare olarak yemin deliline başvuran tarafın, teklif olunan yeminin gerçeğe aykırı olduğunu ceza muhakemesinde de aynı delil sistemi, bir diğer ifadeyle HMK'da benimsenen kanuni delil sistemine göre ispat etmesi gerekmektedir. Mantık gereğince teklif olunan yemine konu vakıayı, HMK hükümlerine göre hukuk yargılamasında ispat edebilme imkanına sahip olamayan taraf, 1941 tarihli Yargıtay İBK'ya göre ceza yargılamasında da ispat edemeyecektir. Bu durum fail bakımından suçun işlenmesinde ceza hukukunun caydırıcı fonksiyonun ortadan kalkmasına, bir diğer ifadeyle ceza kurallarının etkililiğinin sağlanamamasına neden olabilecektir.

Yalan yere yemin suçunun kolay işlenebilirliği ve ispatının zor olmasının olumsuz bir diğer sonucu da bu suçla korunan hukuki değerın gerçek anlamda korunamamasıdır. Devletin başlıca görevi, ceza normları ile korunması gereken hukuki değerlerin özenle tespit edilmesi ve uygulanacak suç politikasının belirlenmesidir. Ceza normları bu anlamda kamu gücünün bir parçası olarak devletin cezalandırma yetkisi olup; devlet bu yetkisini kullanmak suretiyle hukuki değerleri etkili şekilde korumaktadır. Yalan yere yemin suçunun ihdası ile bireyin adil yargılanma hakkı ve adliyenin faaliyetlerinin güvenilirliği koruma altına alınmış olsa da bu suçun işlenebilirliğinin kolay ve göze alınabilir olması ile suçun ispatının zor olması, aslında bu suçla korunan hukuki değerin gereği gibi korunmaması sonucunu doğurmaktadır.

Yalan yere yemin suçunun, uygulamada ortaya çıkardığı bir diğer durum da, bu suç ile HMK'nın genel gerekçesinde de ifade edildiği üzere medeni yargılama hukukunun amacı olan maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasının engellenmiş olmasıdır. Zira hukuk davasının tarafları, yalan yere eda edecekleri yemin ile yemin konusu vakıayı kendi lehine ispat etmenin yanında, hem HMK m. 29 hükmüne aykırı davranmış hem karşı tarafın adil yargılanma hakkını ihlal etmiş hem de adliyenin işleyişine olan güveni ortadan kaldırmış olacaktır. Yalan yere edilen yemin neticesinde her ne kadar suçun oluşması için mahkemenin bir karar vermesi kanun koyucu tarafından aranmamış olsa da hukuk mahkemesi gerçeğe aykırı olarak edilen bu yemine dayanarak bir karar vermesi söz konusudur.

Yemin usul işleminin yalan yere gerçekleştirilmesi ile suçun oluşması, gerek bu suçun işlenmesinin kolay ve fakat ispatının zor olması, gerek suçla korunan hukuki değerin gereği ya da amaçlanan şekilde korunamaması gerekse de yargılamanın amacına ulaşmasının engellenmesi bakımından riskli bir durum ortaya çıkarmaktadır. İşte bu riskli durumların ortaya çıkmasının yukarıda belirlenen nedenler doğrultusunda engellenmesi ya da azaltılması için Kanun'da yalan yere yemin suçunun taksirli halinin düzenlenmesi gerektiği kanaatini taşımaktayız. Zira taksirli hareketin ceza hukuku kapsamında yaptırıma bağlanması, belirli hukuki değerlerin mümkün olduğunca korunması amacına hizmet etmektedir. Taksirli hareketi cezalandıran bu normlar, kişinin tehlikeli ya da kınanabilecek bu tür hareketlerden kaçınmalarını ve bu hareketlerin neden olacağı önceden fark edip bu eylemlerden sakınmalarını da sağlamak amacıyla ihdas edilmiş hükümlerdir. Ayrıca taksirli hareketlerin cezai yaptırıma tabi tutulmaları, bu hareketin içerdiği haksızlık değerinin de cezalandırmaya layık olduğunu gösterdiği için önemlidir ve bu nedenle ceza kanunlarında suç olarak ihdas edilmektedirler.

Yukarıda açıklanan nedenlerle 5237 sayılı TCK'ya m. 275'te düzenlenmiş olan yalan yere yemin suçundan sonra gelmek üzere **“Madde 275/A – (1) 275'inci maddede düzenlenmiş olan suçun taksirle işlenmesi halinde fail hakkında bir yıla kadar hapis cezası veya adli para cezasına hükmolunur. (2) Failin, yemininin gerçeğe aykırı olduğunu fark etmesi üzerine gerçeği söylemesi halinde 275'inci maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları fail hakkında uygulanır.”** şeklinde ve Taksirle gerçeğe aykırı yemin suçu kenar başlıklı maddenin eklenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu suç kapsamında, madde yan başlığı olarak *yalan* kavramı yerine bilinçli olarak *gerçeğe aykırı* ifadesi tercih edilmiştir. Zira *yalan* kavramı, bünyesinde kastı da barındırmaktadır. Bu nedenle *yalan* kavramı, suçun taksirli halinin varlığı ile bağdaşmayacak bir ifadedir.

KAYNAKÇA

- Akarsu, Bedia. *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. İstanbul 2022.
- Akbulut, Berrin. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara 2019.
- Akil, Cenk. *6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Kapsamında Yeminin Konusu ve Yemin Delilinin Hatırlatılıp Hatırlatılamayacağı Meselesi*. Prof. Dr. Ejder Yılmaz'a Armağan, Cilt I, Ankara 2014.
- Akkan, Mine. *Pekcanıtez Usul Medeni Usul Hukuku Cilt I*. İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, 2017.
- Aksel, İsmail. *Türk Yargı Teşkilatı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2010.
- Aktaş, Sururi. "Kriminalizasyon (Suçlaştırma) Açısından Ceza Adaleti Felsefesine Genel Bir Bakış". *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 26/1 (2022): 1-21.
- Akyılmaz, Bahtiyar, Murat Sezginer ve Cemil Kaya. *Türk İdare Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Akyılmaz, Bahtiyar, Murat Sezginer, Cemil Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık 2021.
- Al Kılıç, Şengül. *Anonim Şirketlerde Tasfiyeden Dönme*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2017.
- Alacakaptan, Uğur. *İşlenemez Suç*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1968.
- Alacakaptan, Uğur. *Suçun Unsurları*. Ankara 1970.
- Alpertonga, Mustafa Yusuf. "İdari Yargılama Usulünde Deliller". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, 2010.
- Altıntaş, Ali. "Yargı Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı Bağlamında Türkiye'de Adliye Yönetimi". *Memleket Siyaset Yönetim Dergisi*, 7/17 (2021): ss. 34-104.
- Ansay, Sabri Şakir. "Mahkemelerimizde Yemin". *AÜHFD*, 11/3-4 (1954): ss. 115-118.
- Ansay, Sabri Şakir. "Yemin", *Adliye Ceridesi*. S. 4 (1940): ss. 255-294.
- Arslan, Ramazan, Ejder Yılmaz, Sema Taşpınar Ayvaz, Emel Hanağası. *Medeni Usul Hukuku*. Ankara 2021.
- Artuk, M. Emin, Ahmet Gökçen, M. Emin Alşahin, Kerim Çakır. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2017.
- Artuk, M. Emin, Ahmet Gökçen, M. Emin Alşahin, Kerim Çakır. *Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2014.
- Artuk, Mehmet Emin, Ahmet Gökçen, A. Caner Yenidünya. *Ceza Hukuku Genel Hükümler I*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2002.
- Atalı, Murat, İbrahim Ermenek, Ersin Erdoğan. *Medeni Usul Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2022.
- Atar, Fahrettin. *İslam Adliye Teşkilatı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2020.
- Atıcı, Cansu. *Medeni Usul Hukukunda Dava Ehliyeti*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Aydemir, Fatih. *Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi*. İstanbul: Onikilevha Yayıncılık 2017.
- Aydın, Devrim. "Suça Teşebbüs". *AÜHFD*, 55/1 (2006), ss. 85-113.

- Ayhan, Rıza, Hayrettin Çağlar, Mehmet Özdamar, *Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar*. Ankara: Yetkin Yayınevi, 2022.
- Baş, Eylem. *Ceza Hukukunda Fail ve Mağdur*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Baygın, Cem, Ahmet Nar. *Medeni Hukuk Dersleri – I Başlangıç Hükümleri ve Kişiler Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınevi, 2023.
- Bayındır, Abdulaziz. *İslam Muhakeme Hukuku (Osmanlı Devri Uygulaması)*. İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları, 2015.
- Baytaç, Abdullah Batuhan. *Kanunilik İlkesi Bağlamında Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Yorum*. İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, 2018.
- Beck, Susanne. “Achtung: Fahrlässiger Umgang mit der Fahrlässigkeit! – Teil 1”. *Juristische Arbeitsblätter (JA)*, (2009): ss. 111-115, beck-online, e.t. 02.05.2024.
- Bölükbaşı, Özge. “Uyuşmazlık, Hesap ve Seçim Yargısı”. *İçinde Yargı Örgütü Hukuku*, editör, İbrahim Özbay, 267-289. Ankara: Yetkin Yayınları, 2022.
- Budak, Ali Cem, Varol Karaaslan. *Medeni Usul Hukuku*. Ankara: Filiz Kitabevi, 2021.
- Budak, Ali Cem. “Alangoya’ya Göre Yargılamanın Amacı ve Hâkimin Gerçeği Aramaktan Vazgeçmesi”. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 6/2 (2019). 33-43.
- Budak, Ali Cem. *Karşılaştırmalı Hukuk Muhakemeleri Kanunu*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2018.
- Candan, Abdurrahman. “İslam Hukukunda Yemin ve Ahlakilik”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 15, 2010.
- Candan, Turgut. *İdari Yargılama Usulü Kanunu*. Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları, 2005.
- Canpolat, Can. “Adli Psikoloji Nazarında Ceza Muhakemesinde Gerçeğe Aykırı (Hatalı-Yalan) Tanık Beyanı”. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 0/1, (2021), ss. 267-315.
- Canpolat, Can. *Kusur İlkesi Işığında Mazeret Nedeni Olarak Zorlayıcı Cebir*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2016.
- Centel, Nur, Hamide Zafer. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. İstanbul: Beta Basım Yayım, 2022.
- Cevizci, Ahmet. *Paradigma Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları, 1999.
- Ceza Kanunu Şerhi Türk ve İtalyan Ceza Kanunları Cilt: 2*. Ankara: Sevinç Matbaası, 1978.
- Çağlayan, M. Muhtar. *Türk Ceza Kanunu Cilt II*, Ankara: Yetkin Yayınları, 1984.
- Çağlayan, Ramazan. *İdare Hukuku Dersleri*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2016.
- Çağlayan, Ramazan. *İdari Yargılama Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Çelebican, Özcan Karadeniz. *Roma Hukuku*. Ankara: Yetkin Basım Yayım Dağıtım, 2012.
- Çelik, Ferhat. *Boşanma Davalarında İspat ve Deliller*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.
- Deliduman, Seyithan. “Tüzel Kişilerin Davada Temsili”, *AÜEHFD*, 2/1 (1998), ss. 176-187.
- Demirbaş, Timur. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.

- Demirel, Muhammed. *Çifte Özen Anlayışı Çerçevesinde Taksirli Suçtan Doğan Ceza Sorumluluğu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Demirel, Muhammed. *Suçta İştirakte Bağlılık Kuralı*. İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, 2017.
- Demirtaş, Soner. *Tehlike Suçları*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.
- Doğan, Koray. “Ceza Hukukunda Belge Kavramı”. *Ceza Hukuku Dergisi*. 5/14 (2010): 51-66.
- Doyle, Charles. “False Statement and Perjury: An Overview of Federal Criminal Law”. *Congressional Research Service*, (2018): 1-21.
- Döner, Ayhan. *Türk Anayasa Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2022.
- Dönmezer, Sulhi, Sahir Erman. *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, Cilt I*. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım, 1997.
- Dönmezer, Sulhi, Sahir Erman. *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, Cilt II*. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım, 1994.
- Dural, Mustafa, Tufan Öğüz, Mustafa Alper Gümüş. *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2021.
- Dülger, Murat Volkan. *Bilişim Suçları ve İnternet İletişim Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık 2013.
- Dülger, Murat Volkan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Erdoğan, İhsan, Dilşad Keskin. *Türk Medeni Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2020.
- Erdönmez, Güray. *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku Cilt II*. İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, 2017.
- Erem, Faruk, Nevzat Toroslu. *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: A.Ü. Hukuk Fakültesi Yayınları, 1978.
- Erem, Faruk. “Suçun Konusu ve Hümanist Doktrin”. *AÜHFD*, Y. 1968, S. 1, C. 25.
- Erem, Faruk. *Adliye Aleyhinde Cürümler*. Ankara: Güzel İstanbul Matbaası, 1955.
- Erem, Faruk. *Ceza Hukuku Hususi Hükümler Cilt I*. Ankara: Ajans-Türk Matbaacılık Sanayii, 1968.
- Erem, Faruk. *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Cilt I Genel Hükümler*. Ankara: Sevinç Matbaası, 1976.
- Erişir, Evrim. *Medeni Usul Hukukunda Taraf Ehliyeti*. İzmir: Güncel Yayınevi, 2007.
- Erkün, Ali Şevket. *Yalan Yere Yemin ve Sübut Delilleri*. Adliye Ceridesi 1937, Sayı: 9, ss. 793-812
- Ersoy, Uğur, “Ceza Hukukunun Gri Alanı: Tehlike Suçları”. *TAAD*, Yıl: 11, Sayı: 41 (Ocak 2020), ss. 27-64.
- Ertanhan, Mesut. *Medeni Yargılama Hukukunda Tanık ve Tanıklık*. Seçkin Yayıncılık: Ankara, 2005.
- Eryıldız, Hüsnü Sefa. “Yalan Yere Yemin Suçu”. *Hacettepe HFD*, 12/1 (2022), ss. 575-642.
- Gerçekker, Hasan. *Yorumlu – Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014.

- Gökçen, Ahmet. “Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunları ve Bu Kanunlardaki Ceza Müeyyideleri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1987.
- Gökmenoğlu, H. Tekin. “İslam Muhakeme Usulü Hukukunda Bir İsbat Vasıtası Olarak ‘Yemin’ Delili”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 3 (1994), ss. 179-195.
- Göktürk, Neslihan. “Die Aussagedelikte im türkischen Strafrecht”. *CHKD*. 4/2 (2016): ss. 75-95.
- Göktürk, Neslihan. “Türk Hukuku’nda Suçların İçtimaı”. *CHKD*. 2/1-2 (2014): 31-59.
- Göktürk, Neslihan. “Yalan Tanıklık Suçu”. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 20/1 (2016): ss. 347-410.
- Görgün, L. Şanal, Levent Börü, Mehmet Kodakoğlu. *Medeni Usul Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2023.
- Gözler, Kemal. *Hukuka Giriş*. Bursa: Ekin Yayınevi, 2020.
- Gözübüyük, A. Şeref, Turgut Tan, *İdare hukuku C. II, İdari Yargılama Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2014.
- Gözübüyük, Abdullah Pulat, “Adliye Karşı Cürümler”. *AD*. 1969, S. 8.
- Gözübüyük, Abdullah Pulat, *Türk Ceza Kanunu Gözübüyük Şerhi*. İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları, 1980.
- Graf, Damian K. *StGB Annotierter Kommentar*, Bern: Stämpfli Verlag AG, 2020.
- Güngör, Devrim. “Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanın Delil Değeri Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler”. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6/2, (2015), ss. 307-318.
- Hafizoğulları, Zeki, Devrim Güngör. “Türk Ceza Hukukunda Suçların Tasnifi”. *TBB Dergisi*, Sayı 69, (2007), ss. 21-50.
- Hakeri, Hakan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.
- Heger, Martin (Kristian Kühl). *Strafgesetzbuch Kommentar*. München: C.H. Beck, 2014.
- Helvacı, Serap. *Gerçek Kişiler*. İstanbul: Legal Yayıncılık, 2010.
- Hettinger, Michael, Elias Bender. “Die Aussagedelikte (§§153-162 StGB)”. *Die Juristische Schulung (JuS)* (2015): 577-585, beck-online E.T. 01.10.2020.
- Hilgendorf, Eric, Brian Valerius. *Alman Ceza Hukuku Genel Kısım*. Çeviren Salih Oktar, Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2021.
- Isenring, Bernhard. *StGB/JStG Kommentar*. Zürich: Orell Füssli Verlag AG, 2022.
- İşıқтаç, Yasemin, Sevtap Metin. *Hukuk Metodolojisi*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2016.
- İçel, Kayıhan. “Görünüşte Birleşme (İçtima) İlkeleri ve Yeni Türk Ceza Kanunu”. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 7/14 (2008): 35-49.
- İçel, Kayıhan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: Beta Basım Yayım, 2014.
- İçel, Kayıhan. *Ceza Hukukunda Taksirden Doğan Sübjektif Sorumluluk*. İstanbul: Cezaevi Matbaası, 1967.
- İnceoğlu, Asuman Aytekin. *Özel Ceza Hukuku Cilt X*. İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, 2021.
- İtişgen, Rezzan. “Kişinin Kendini Suçlamaya Zorlanamaması İlkesi (Nemo Tenetur İlkesi)”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2012.

- İtişgen, Rezzan. “Türk Ceza Hukukunda Kişisel Verileri Hukuka Aykırı Olarak Verme veya Ele Geçirme Suçu”. *TAAD*. Y: 6, S: 23.
- Joecks, Wolfgang. *Strafgesetzbuch Studienkommentar*. München: Verlag C. H. Beck, 2012.
- Kale, Serdar. *Medeni Yargılamada Taraf Ehliyeti*. İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, 2010.
- Kaplan, Mahmut. “Ceza Hukukunda Özel Norm Genel Norm İlişkisinin Tespiti”. *CHD*, 18/53 (2023), ss. 487-524.
- Karaarslan, Mehmet. “İdare’nin Yargısal Mercilerde Temsili ve Temsilcilerin Sorumluluğu”. *Ankara Barosu Dergisi*, 2016/3, 419-465.
- Karakehya, Hakan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler I*. Nisan Kitabevi, 2018.
- Karslı, Abdurrahim. *Medeni Muhakeme Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2020.
- Kasım Erdem, “Anayasal Organlar ve Kuvvetler Ayrılığı”, içinde *ABD Kongresinde Yasama, Denetim ve Bütçe Süreçleri*. editör Semra Gökçimen. 1-13. Ankara: TBMM Basımevi, 2019.
- Katoğlu, Tuğrul. “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”. *AÜHFD*. 61/2 (2012), ss. 657-693.
- Keçecioglu, Elvan, “Alman Ceza Hukukunda Faillik”. *TBB Dergisi*, Sayı 65, Yıl 2006.
- Kesim, Yahya. “Yalan Tanıklık ve Yalan Yere Yemin”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1992.
- Kılıç, Kerim. “Kişisel Verilerin Kaydedilmesi Suçu (TCK m. 135)”. *EBYÜHFD*. 25/1 (2021): ss. 1-45.
- Kindhäuser, Urs. *Nomoskommentar Strafgesetzbuch*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2010.
- Koca, Mahmut, İlhan Üzülmaz. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Koca, Mahmut, İlhan Üzülmaz. *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2020.
- Koca, Mahmut. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller”. *Ceza Hukuku Dergisi*. 2/2 (2006): ss. 207-225.
- Koca, Mahmut. “Fikri İçtima”. *Ceza Hukuku Dergisi*. 2/4 (2007): ss. 197-221.
- Koç, Coşkun. “Suçun Konusunun Yokluğu Durumunda Teşebbüse Elverişlilik Sorunu”. *TBB Dergisi*. 2/147 (2020): 49-73.
- Konca, Nesibe Kurt. *Medeni Usul Hukukunda Tarafların Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2016.
- Koruculu, Irmak. *Türk Ceza Hukukunda Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Kudlich, Hans. “Neunter Abschnitt. Falsche uneidliche Aussage und Meineid (§ 153-163)”. İçinde *Strafgesetzbuch Kommentar*. editör Bernd von Heinschtel-Heinegg, 1069-1099, München: Verlag C. H. Beck, 2010.
- Kum, Ensar. “Mecelle’de İspat Yükü”. *Selçuk Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 3/2 (2020): 189-221.
- Kurt, Mehmet. “Adil Yargılamayı Etkilemeye Teşebbüs Suçu”. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2015.

- Kuru, Baki. *Hukuk Muhakemeleri Usulü Cilt I*. İstanbul: Demir Yayıncılık, 2001.
- Kuru, Baki. *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2019.
- Kuru, Baki. *Nizasız Kaza*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1961.
- Küper, Wilfried, Jan Zopfs. *Strafrecht Besonderer Teil*. Heidelberg: C.F. Müller, 2015.
- Lencker, Theodor, Nikolaus Bosch. “Falsche uneidliche Aussage und Meineid”. İçinde *Schönke/Schröder Strafgesetzbuch Kommentar*. editör Albin Eser. 1643-1683. München, Verlag C.H. Beck oHG, 2014.
- Linke, Tobias. “Brauchen wir ein „Promotions- und Prüfungsstrafrecht“?”. *NVwZ* 2015, ss. 327-334, <http://beck-online.beck.de/Bcid/Y-300-Z-NVWZ-B-2015-S-327-N-1> e.t. 02.05.2024.
- McBain, Graham. “Modernising the Law on Oaths & Affirmations”. *International Law Research*; Vol. 9, No. 1; 2020.
- Melemez, Burak. *Adil Yargılamayı Etkilemeye Teşebbüs Suçu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.
- Meran, Necati. *Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Kamu Görevlisine ve Adliyeyle İlişkin Suçlar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006.
- Müller, H. E. *Münchener Kommentar zum StGB*. München: C.H.Beck, 2021.
- Nazlı, Kadri. “Türkçe Yemin İfadeleri Üzerine Toplumdilbilimsel Bir İnceleme”. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- Oğuzman, M. Kemal, Özel Selici ve Saibe Oktay Özdemir *Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2015.
- Orfield, Lester B.. “Proof of Perjury and The ‘Two Witness’ Requirement in Federal Criminal Cases”. *SMU Law Review*, 17/2 (1963), ss. 227-241. <https://scholar.smu.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=4179&context=smulr>, e.t. 10.06.2023.
- Orhan, Uğur. *Suçun Maddi Konusu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Ovacık, Mustafa. *İngilizce-Türkçe Hukuk Sözlüğü*. Ankara: Sözkese Matbaacılık, 2000.
- Önder, Ayhan, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*. İstanbul: Filiz kitabevi, 1994.
- Önder, Ayhan. *Ceza Hukuku Dersleri*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 1992.
- Önen, Mesut. *Hukukun Temel Kavramları*. İstanbul: Der Yayınları, 1985.
- Özbay, İbrahim, “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri”. *EÜHFD*, 10/3-4, (2006).
- Özbay, İbrahim, Fatih Aydemir, “Adi Yargı”. İçinde *Yargı Örgütü Hukuku*. Editör, İbrahim Özbay, 61-226. Ankara: Yetkin Yayınları, 2022.
- Özbay, İbrahim, Özge Bölükbaşı, “Yargı Örgütüne Hâkim Olan Temel Kavramlar ve İlkeler”. İçinde *Yargı Örgütü Hukuku*. Editör, İbrahim Özbay, 1-34. Ankara: Yetkin Yayınları, 2022.
- Özbek, Mustafa Serdar. *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Cilt I*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2016.
- Özbek, Veli Özer, Koray Doğan, Pınar Bacaksız. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Özbek, Veli Özer, Koray Doğan, Pınar Bacaksız. *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.

- Özbek, Veli Özer, Koray Doğan, Serkan Meraklı, Pınar Bacaksız, İsa Başbüyük. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Özdemir, Ahmet. “Amerika Birleşik Devletleri Ceza Hukukunda Yalan Tanıklık Suçu”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 26/2 (2020): ss. 923-945.
- Özek, Çetin, “1997 Türk Ceza Yasası Tasarısı’na İlişkin Düşünceler”. *İÜHFM*, 56/1-4, (1998): ss. 21-68.
- Özek, Çetin, “Adliye Karşı Suçların Hukuksal Konusu”. *İÜHFM*, 55/3, (1997): ss. 13-50.
- Özgenç, İzzet. “Davranış Normları Teorisi, (Haksızlık ve Müeyyide İlişkisi)”. *Prof. Dr. Şakir BERKİ’ye ARMAĞAN, SÜHFD*. 5/1-2 (1996): 443-454.
- Özgenç, İzzet. *Suç İştirakin Hukuki Esası ve Faillik*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Hukuk Müşavirliği, 1996.
- Özgenç, İzzet. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Özkan, Mehmet. “Tanzimat Sonrası Osmanlı Ceza Hukuku Düzenlemeleri”. *BAİD* 15 (Haziran 2022), ss. 241-277.
- Özkan, Meral Sungurtekin, Gökçe Türkoğlu Özdemir, *Roma Hukukundan Günümüze Medeni Yargılamanın Esasları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008.
- Öztürk, Bahri. *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Öztürk, Nermin. “İlahi Dinlerde (Yahudilik, Hristiyanlık, İslamiyet) Yemin, Keffaret ve Kurban”. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996.
- Parlar, Ali, Muzaffer Hatipoğlu. *5237 sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2010.
- Parlar, Ali, Muzaffer Hatipoğlu. *Kast ve Taksir*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2010.
- Pekcanitez, Hakan, Ali Yeşilirmak. *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku Cilt II*. İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık 2017.
- Pekcanitez, Hakan, Hülya Taş Korkmaz, Nedim Meriç. *HMK Hukuk Muhakemeleri Kanunu*. İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, 2022.
- Pekcanitez, Hakan, Hülya Taş Korkmaz. *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku Cilt I*. İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık 2017.
- Pekcanitez, Hakan, Oğuz Atalay ve Muhammet Özkes. *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, 2023.
- Pieth, Mark, Marlen Schultze. *Schweizerisches Strafgesetzbuch Praxiskommentar*. Zürich/St. Galle: Dike Verlag, 2021.
- Reese, Carolin. “Die Aussagedelikte als Prüfungsaufgabe” bekk-online. E.t. 28.09.2020.
- Sarıgül, Ali Tanju. “Şüpheli ve Sanığın Ceza Muhakemesi İşlemlerine Katılma Yükümlülüğüne Getirilen Sınır-Nemo Tenetur Seipsum Accusare İlkesi”. *TBB Dergisi*, S. 153 (2021), ss. 39-64.
- Sevük, Handan Yokuş. “Resmî Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyan Suçu”. *D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan*, 21/Özel (2019): 139-155.

- Sınar, Hasan. “Türk Ceza Hukukunda Dolaylı Faillik”. *CHD*, Yıl: 6, Sayı: 15, (2011): 59-86.
- Silving, Helen, “The Oath: I”, *The Yale Law Journal*. 68/7, (1959): 1329-1390.
- Soner, Lütfü Fikri. “Hukuk Davalarında Yemin”. *Adalet Dergisi*, 62/6, (1971), ss. 348-358
- Soyaslan, Doğan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2016.
- Soyaslan, Doğan. *Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2018.
- Soyaslan, Doğan. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2018.
- Sözüer, Adem. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/adalet_ao/cezahgh.pdf](http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/adalet_ao/cezahgh.pdf), e.t. 29.10.2021.
- Sözüer, Adem. *Suç Teşebbüs*. İstanbul: Kazancı Matbaacılık, 1994.
- Şahin, Meral Ekici. “Dolaylı Faillğe İlişkin Bazı Sorunlar”. *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8/109-110 (2013): 7-25.
- Şener, Oruç Hami. *Anonim Ortaklıkta Ek Tasfiye (İhya)*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2015.
- Şener, Oruç Hami. *Ticari Temsilci ve Ticari Temsil Yetkisi*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2015.
- Şenol, Cem. “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’na Göre Yargı Görevi Yapanı, Bilirkişiyi veya Tanığı Etkilemeye Teşebbüs Suçu (TCK m. 277)”. *İÜHFMD*, 71/1 (2013): ss. 1119-1146.
- Tahiroğlu, Bülent, Belgin Erdoğmuş, *Roma Usul Hukuku*. İstanbul: Der Yayınları, 2 1989.
- Tanrıver, Süha. “Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk”. *TBB Dergisi*. 3/64 (2006): 151-177.
- Tanrıver, Süha. *Medeni Usul Hukuku Cilt I*. Ankara: Yetkin yayınları, 2016.
- Taşpınar, Sema. “Medeni, Yargılama Hukukunda Amaç Sorunu”. *Av. Dr. Faruk EREM Armağanı*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayını, 1999. 759-787.
- Tat, Orkun. *Türk Medeni Kanunu’nda Yasal Danışmanlık*. İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, 2018.
- Tercan, Erdal. “Medeni Usul Hukukunda Gerçeği Söyleme Yükümlülüğü”. *Prof. Dr. Şakir BERKİ’ye ARMAĞAN, SÜHFD*, 5/ 1-2 (1996).
- Tezcan, Durmuş, Mustafa Ruhan Erdem, R. Murat Önok. *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.
- The Law Reform Comission, *Report on Oaths and Affirmations*, First Published, 1990, https://www.lawreform.ie/_fileupload/Reports/rOaths.pdf, e.t. 25.12.2023.
- The United States Department of Justice Archives, (e.t. 12.06.2023), <https://www.justice.gov/archives/jm/criminal-resource-manual-1743-perjury-overview-18-usc-1621-and-1623-violations>
- Toroslu, Nevzat, *Ceza Hukuku*. Ankara: Savaş Yayınları, 1994.
- Toroslu, Nevzat, Haluk Toroslu. *Ceza Hukuku Genel Kısım*. Ankara: Savaş Kitabevi, 2021.
- Toroslu, Nevzat. “İftira Cürmünün Hukuki Konusu”. *AÜHFD*, 37/1, (1980), ss. 107-128.
- Toroslu, Nevzat. *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu*. Ankara: Sevinç Matbaası, 1970.

- Tozman, Önder. *Suçta Teşebbüs*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2015.
- Tunçer, Asuman İnce. *Yalan Tanıklık Suçu*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2020.
- Umur, Ziya. *Roma Hukuku*. İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1974.
- Underwood, Richard H.. “Perjury! The Charges and the Defenses”. *Duquesne Law Review*, 36/4 (1998), 719, https://uknowledge.uky.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1414&context=law_facpub, e.t. 10.06.2023.
- Ünal, Osman Gazi. *Türk Hukukunda Tehlike Suçları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023
- Ünver, Yener, Hakan Hakeri. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2018.
- Ünver, Yener. *Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003.
- Ünver, Yener. *TCK’da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2016.
- Üzülmez, İlhan. “Dolaylı Faillik”. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1/2 (2006): 79-95.
- Üzülmez, İlhan. “Yeni Ceza Kanunu’nun Sisteminde Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi”. *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10/3-4 (2006): 203-235.
- Weigend, Thomas (Çev. Ali Emrah Bozbayındır), “Ceza Muhakemesi Gerçeği mi Arıyor? Bir Alman Perspektifi”. *CHD* Aralık 2006, Sayı: 2.
- Wohlers, Wolfgang. *Schweizerisches Strafgesetzbuch Handkommentar*. Bern: Stämpfli Verlag AG, 2020.
- Yarcı Güler. “Osmanlıda Yemin ve Tahlif”, içinde *Kültürümüzde Yemin*. Editör Emine Gürsoy Naskali, Hilal Oytun Altun, (Acta Turcica, Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi) 5/2 (2013): 1-41.
- Yardımcı, Taner Emre. *Hukuk Davalarında Mecburi Dava Arkadaşlığı*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.
- Yasa, Ferit. “Yalan Yere Yemin Suçu ve Sübut Delilleri”. *Adliye Ceridesi* 1937, Sayı: 9, ss. 784-792.
- Yaşar, Ercan, Hasan İba, “Teşebbüs Derecesine Ulaşmamış İcrai Davranışlarda Gönüllü Vazgeçme”. *CHD – Nisan* 2021, Y. 16, S. 45, ss. 101-125.
- Yaşar, Osman, Hasan Tahsin Gökcan ve Mustafa Artuç. *Yorumlu – Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014.
- Yeke-Baş, Vehbi. *Yalan Yere Yemin*. Ankara: Yeni Cezaevi Matbaası, 1942.
- Yenisey, Feridun, Ayşe Nuhoglu. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.
- Yenisey, Feridun, Gottfried Plagemann. *Alman Ceza Kanunu Strafgesetzbuch (StGB)*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2009.
- Yerdelen, Erdal. “Çifte Değerlendirme Yasağı”. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20/2 (2012), ss. 105-136.
- Yıldırım, Mehmet Kamil. *Medeni Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi*. İstanbul: Kazancı Kitap, 1990.

- Yılmaz, Asuman, “Türk Ticaret Kanunu’na Göre Anonim ve Limited Şirketlerde Ek Tasfiye”. *BATİDER*, 32/ 2, (2016), 149-173.
- Yılmaz, Ejder. *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi 3. Cilt*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2021.
- Yılmaz, Ejder. *Hukuk Sözlüğü*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2001.
- Yılmaz, Ejder. *Yemin*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2021.
- Yüksel, Tülay Kitapçioğlu. *Özgü Suç*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021.
- Zafer, Hamide. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: Beta Yayıncılık 2015.
- Zafer, Hamide. *Özel Hayatın ve Hayatın Gizli Alanının Ceza Hukukuyla Korunması*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2010.

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Kerim KILIÇ	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Atatürk Üniversitesi
Fakülte	Erzincan Hukuk Fakültesi
Bölümü	Hukuk
Yüksek Lisans	
Üniversite	Atatürk Üniversitesi
Enstitü Adı	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı	Kamu Hukuku
Makale ve Bildiriler (Varsa)	
1. Kerim Kılıç, “Kişisel Verilerin Kaydedilmesi Suçu (TCK m. 135)”. <i>Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi</i>, 25/1 (2021), ss. 1-45. 2. Kerim Kılıç, “Amartya Sen’in Sosyal Adalet Anlayışı”. İçinde <i>I. Uluslararası Sosyal Bilimler ve İnovasyon Kongresi</i>, editör Şevket Topal, Cengiz Yanıklar, 638-649. Rize: 2019. 3. Kerim Kılıç “Ölüm Cezasının Uygulanabilirliği Üzerine”. İçinde <i>I. Uluslararası Sosyal Bilimler ve İnovasyon Kongresi</i>, editör Bora Yenihan, Gökçe Cerev, Şükrü Yusufoğlu, Antalya: Fırat Üniversitesi Matbaası, 2018.	